

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3
(กันยายน - ธันวาคม 2568)

Vol. 1 No. 3
(September - December 2025)

วารสาร
พุทธนวัตกรรมการศึกษา
Journal of Buddhist Educational Innovation

วารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา
(Journal of Buddhist Educational Innovation)
ISSN 3088 - 1501 (Online)

กำหนดออก ปีละ 3 ฉบับ (วารสารออกราย 4 เดือน)

ฉบับที่ 1 (มกราคม ถึง เมษายน) | ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม ถึง สิงหาคม) | ฉบับที่ 3 (กันยายน ถึง ธันวาคม)

คณะที่ปรึกษาบริหาร

พระพรหมวัชรธีรอาจารย์, ศาสตราจารย์ ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเทพวัชรสารบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระศรีวัชรสารบัณฑิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณบดีคณะครุศาสตร์
พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, รองศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตสุรินทร์
พระครูศรีสุนทรสรกิจ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร วิทยาเขตสุรินทร์
พระครูสุธีภักดีบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
พระครูปริยัติปัญญาโสภณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ วิทยาเขตสุรินทร์
พระครูปลัดสุวัฒนอุดมคุณ รองผู้อำนวยการสำนักงาน วิทยาเขตสุรินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวิศักดิ์ ทองทิพย์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป วิทยาเขตสุรินทร์
นายพลนภัส แสงศรี ผู้อำนวยการสำนักงาน วิทยาเขตสุรินทร์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนู ศรีทอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองบรรณาธิการ

พระมหาเอกพันธ์ วรรณมณญ, อาจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระปรัชญา ชยวุฒโต, อาจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สถาพร ภาคพรหม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการภายใน

พระครูสาธุกิจโกศล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูเขมธรรมบัณฑิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาฉัตรชัย ธรรมวรเมธี, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเวศน์ วงษ์สุวรรณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเศษ ชินวงค์
อาจารย์ ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม
อาจารย์ ดร.ภักขวิชร์ สุขเสน
อาจารย์ ดร.ชูชัย ประดับสุข

กองบรรณาธิการภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ท้ายเรือคำ
รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล
รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา
รองศาสตราจารย์ ดร.อัฉรญา หล่อตระกูล
รองศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รสริน เจริมไธสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศธร ยอดดำเนิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ภูสิงห์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ หอมจันทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บริบูรณ์ ขอบทำดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ ชื่นบาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีริชัญญ์ ปิยนนทศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวัสดิ์ โพธิ์วัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ ภูสิงห์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กุลชาติ พันธวรกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร ผาสุตตะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิราชย์ นันชนันตี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลาวัฒน์ ดุลยชาติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชา พิมพ์ศักดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปนัดดา สังข์ศรีแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศรุต พยุงเกียรติคุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา ชันธิศิลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณธิดา ยลวิลาศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประภาพร หนองหารพิทักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โนตะวัน กำหอม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน
อาจารย์ ดร.พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู
อาจารย์ ดร.บุญญวัฒน์ จิตประคอง
อาจารย์ ดร.พิบูลย์ ตัญญูบุตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประธานคณะกรรมการศึกษาคณะประชาชน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยนครพนม
มหาวิทยาลัยนครพนม
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
วิทยาลัยทองสุข
สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยรังสิต

อาจารย์ ดร.สมคิด สุขเอิบ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
อาจารย์ ดร.สุรศักดิ์ วงศ์ษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์กฤษณะ เรืองสูงเนิน	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชุมพร
อาจารย์กวีเชษฐ์ เปี้ย	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์เชษฐรัฐ กองรัตน์	อาจารย์ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น - ฝ่ายมัธยมศึกษา (มอดินแดง)
ดร.รณิชัย สวัสดิ์	รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนดอนศาลานำวิทยา
ดร.สายฟ้า หาสีสุข	รองผู้อำนวยการชำนาญการ โรงเรียนมหาไชยพิทยาคม
นายนจรส ศิริขรรแสง	รองผู้อำนวยการชำนาญการ โรงเรียนพนมทวนชนูปถัมภ์
ดร.จิระประวัติ ศรีวัฒนทรัพย์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานศึกษาธิการ - จังหวัดนครปฐม
ดร.ประจักษ์ น้อยเหนือ	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี

ผู้จัดการวารสาร

พระครูวิริยปัญญาภินันท์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร

พระมหามานะ ปิยภาณี

ตรวจสอบพิสูจน์อักษรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

พระครูเขมธรรมบัณฑิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

พระครูสุเมธจันทสิริ, อาจารย์ ดร.

พระมหาสมบัติ ฐานวโร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

อาจารย์มีนา ทนคง ฮามิลตัน

อาจารย์เอกรัตน์ มาพะดุง

อาจารย์ชายชาญ วงศ์ภักดี

อาจารย์ภาณุวัฒน์ อินทรสมบัติ

อาจารย์ณัฐธินี ชงโค

นางสาวลัดดาวัลย์ คงดวงดี

ออกแบบปก

นายเจนณรงค์ ทะนะอัน

จัดรูปเล่ม

พระมหามานะ ปิยภาณี

นายธนศ ทองอ้อม

สำนักงานกองบรรณาธิการ

สำนักงานบัณฑิตศึกษา ห้อง 412 ชั้น 1 อาคารพระพรหมบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

305 หมู่ที่ 8 บ้านโคกกระเพา ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000

E-mail : jbei@mcu.ac.th

เว็บไซต์ : <https://surinmcu.ac.th/>

เว็บไซต์วารสาร : <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/jbei>

หมายเหตุ: ข้อเขียนหรือบทความใด ๆ ที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ถือเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้นิพนธ์บทความ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่มีข้อผูกพันโดยประการทั้งปวง

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา (Journal of Buddhist Educational Innovation) วารสารฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นิสิตและบุคลากรทั่วไปทั้งจากหน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย มีขอบเขตการตีพิมพ์ของวารสาร ได้แก่ หลักสูตรและการสอน, การบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ, เทคโนโลยีทางการศึกษา, จิตวิทยาและการแนะแนวทางการศึกษา, การวิจัยและการประเมินผลทางการศึกษา, การศึกษากับศาสนาและจริยธรรม, การศึกษานอกระบบและการศึกษาตลอดชีวิต, การศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษา, การศึกษาพิเศษและการเรียนรวม, สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวัฒนธรรมกับการศึกษา, เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย และสิ่งแวดล้อมกับการศึกษา, การพัฒนาครู บุคลากร และภาวะผู้นำการเรียนรู้

โดยในปีปฐมฤกษ์ แห่งการจัดทำวารสารใหม่ ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน - ธันวาคม พ.ศ. 2568 มีบทความ จำนวน 10 บทความ แบ่งออกเป็น

บทความวิจัย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ 1) การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันปัญหาเสพติด และอบายมุข สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข 2) แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของเพลโตและอริสโตเติล: การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์

บทความวิชาการ จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนเป็นฐานตามวงจรคุณภาพภายใต้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ จังหวัดจันทบุรี 2) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและบทเรียนเพื่อความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษา: กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด 3) สะพานแห่งเมตตา: กลยุทธ์ Soft Power บนวิถีพุทธเพื่อสร้างความร่วมมือแก้ปัญหาครูขาดแคลนในโรงเรียนขนาดเล็ก 4) แนวทางการชนะอุปสรรคด้วยพุทธธรรม: กรณีศึกษาพุทธชัยมงคลคาถา (คาถาพาหุง) 5) จิตวิทยาเชิงบวก: ผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 6) แนวทางการประยุกต์ใช้โปรแกรม Kahoot! ของวิทยากรในยุคดิจิทัล 7) ระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน 8) พระสงฆ์กับการเรียนรู้จริยธรรมในสังคมไทย

โดยทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ล้วนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการด้านการศึกษา ทั้งในด้านแนวคิด หลักการ และการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้อให้สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน วารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา มุ่งเป็นเวทีทางวิชาการในการเผยแพร่แลกเปลี่ยน และต่อยอดองค์ความรู้ทางการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ ทั้งยังเป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณค่าและน่าเชื่อถือสำหรับคณาจารย์ นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนู ศรีทอง
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาเขตสุรินทร์
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย	หน้า
❖ การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันปัญหายาเสพติด และอบายมุข สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข <ul style="list-style-type: none"> ▪ ภาณุพงศ์ ธงศรี และ เคลือวัลย์ ตลอดพงษ์	1 - 12
❖ แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของเพลโตและอริสโตเติล: การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์ <ul style="list-style-type: none"> ▪ วีระชัย ยศโสธร , ธงไชย สุขแสวง , พีรวัส อินทวิ และ ชาตรี เกษโพหนอง	13 - 22
บทความวิชาการ	
❖ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนเป็นฐานตามวงจรคุณภาพภายใต้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ จังหวัดจันทบุรี <ul style="list-style-type: none"> ▪ รัชวีวรรณ อุดมพงษ์ , เรืองวิชญ์ นิลโคตร และ วิยวุฒิ บุญลอย	23 - 34
❖ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและบทเรียนเพื่อความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษา: กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด <ul style="list-style-type: none"> ▪ จินฉัตร เรืองจ้อย , เรืองวิชญ์ นิลโคตร และ อรุณเกียรติ จันทร์ส่งแสง	35 - 48
❖ สะพานแห่งเมตตา: กลยุทธ์ Soft Power บนวิถีพุทธ เพื่อสร้างความร่วมมือแก้ปัญหาครุฑขาดแคลนในโรงเรียนขนาดเล็ก <ul style="list-style-type: none"> ▪ ชัชชาย จีระวัฒน์วงศ์ , สมเกียรติ ตุ่นแก้ว , พูนชัย ยาวีราช และ สุวดี อุปปินใจ	49 - 64
❖ แนวทางการชนะอุปสรรคด้วยพุทธธรรม: กรณีศึกษาพุทธชัยมงคลคาถา (คาถาพาหุง) <ul style="list-style-type: none"> ▪ วชิรา อยู่สุนทร	65 - 74
❖ จิตวิทยาเชิงบวก: ผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล <ul style="list-style-type: none"> ▪ สุทธินันท์ มีชำนาญ	75 - 84
❖ แนวทางการประยุกต์ใช้โปรแกรม Kahoot! ของวิทยากรในยุคดิจิทัล <ul style="list-style-type: none"> ▪ ธวัชชัย บุตรงาม	85 - 96

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิชาการ	หน้า
❖ ระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน	97 - 108
▪ พัชรรัตน์ จรัสรัตนเศวต และ สุนทรี วรรณไพเราะ	
❖ พระสงฆ์กับการเรียนรู้จริยธรรมในสังคมไทย	109 - 122
▪ พระใบฎีกา ธเนศวร อธิธมฺโม (ทองเชียง) , อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์ และ พระครูสุนทรวิโรจน์จิต (วีรชนม์ เขมวีโร (มาลาไธสง))	
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	123
รูปแบบการเขียนอ้างอิง	128
รูปแบบการจัดเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (Research Article)	134
รูปแบบการจัดเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (Academic Article)	144
ขั้นตอนการทำงานของวารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา	149

การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันปัญหายาเสพติด
และอบายมุข สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาภายใต้โครงการสถานศึกษา
สีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข

DEVELOPING CREATIVE ACTIVITIES TO STRENGTHEN IMMUNITY AGAINST
DRUG AND VICE PROBLEMS FOR ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS
UNDER THE DRUG AND VICE-FREE SCHOOL PROJECT

ภาณุพงศ์ ธงศรี^{1,*} และ เคลือวัลย์ ตลอดพงษ์²
Panoopong Thongsee^{1,*} and Kluawan Talodpong²

(Received: July 23, 2025; Revised: August 24, 2025; Accepted: October 15, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) และ 2) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อยาเสพติด และอบายมุข หลังเข้าร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความพึงพอใจ และแบบสอบถามความคิดเห็น มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติพื้นฐาน คือ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) อยู่ในระดับดีมาก

2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อยาเสพติด และอบายมุข หลังเข้าร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

คำสำคัญ: กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์, โครงการสถานศึกษาสีขาว, ป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข

¹ ครูชำนาญการ โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา), สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

¹ Professional Level Teachers of Ban Kam Samor School (Si Suksa), Ubon Ratchathani Primary Education Area Office District 1

² ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา), สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

² Senior Professional Level Teachers of Ban Kam Samor School (Si Suksa), Ubon Ratchathani Primary Education Area Office District 1

* Corresponding author. E-mail: Pisan816@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to 1) study examine the satisfaction of primary school students with creative activities designed to foster resilience against drug abuse and vices under the White School Project: A Drug- and Vice - Free Institution at Ban Khamsamo School (Srisuksa), and 2) study investigate students' opinions toward drugs and vices after participating in these creative activities within the same project. The research employed a survey design. The target group consisted of 35 students from Grade 1 to Grade 6 at Ban Khamsamo School (Srisuksa), Khueang Nai District, Ubon Ratchathani Province, during the academic year 2024. The research instruments included a satisfaction assessment form and an opinion questionnaire, which yielded a reliability coefficient of 0.87. The data were analyzed using basic statistics, namely mean, standard deviation, and content analysis.

The research results were found as follows;

1) The students' satisfaction with the creative activities for building resilience against drug abuse and vices under the White School Project was at a very high level.

2) The students' opinions toward drugs and vices after participating in the activities were at a highly agreeable level.

Keywords: Creative Activities, White School Project, Prevention of Drug and Illicit Problems Behavior

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาประเทศไทยโดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศไทย มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีกลไกขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติตามลำดับเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายโดยการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นประเด็นปัญหา ภายใต้แผนแม่บทด้านความมั่นคงที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหายาเสพติด และลดระดับความรุนแรงของปัญหาตามยุทธศาสตร์ชาติและนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ “สังคมไทยปลอดภัยจากยาเสพติด” (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ในปัจจุบันสังคมไทยมีปัญหากับอบายมุข และพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดสูง จากรายงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2563) ในแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2563 พบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศไทย พบว่า กลุ่มผู้ค้าเพิ่มปริมาณยาเสพติดจำนวนมากเพื่อห่มตลาดกระตุ้นความต้องการของผู้เสพให้คงอยู่ ราคาที่ถูกลงเป็นปัจจัยเสริมให้กลุ่มผู้เสพเข้าถึงยาเสพติดได้ง่าย ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสารเป็นช่องทางติดต่อค้าขายยาเสพติดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การใช้ Facebook, Line และ X นอกจากนี้ยังมีปัญหาการดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ปัญหาการสูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า ปัญหาสื่อลามกอนาจาร ปัญหาการพนัน และปัญหาทะเลาะวิวาท (กองยุทธศาสตร์และแผนงานกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2560 วิเคราะห์โดยศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ, 2561; มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่, 2563)

นโยบายกระทรวงศึกษาธิการและแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการศึกษาภายใต้ 6 ยุทธศาสตร์ โดยการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ดำเนินงานยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง แผนระดับ 3 ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2560 มีเป้าหมาย คือ “คนทุกช่วงวัยได้รับการศึกษา การดูแล และป้องกันจากภัยคุกคามในชีวิตรูปแบบใหม่” โดยกระทรวงศึกษาธิการตระหนักและเห็นความสำคัญถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้กำหนดให้สถานศึกษาในสังกัด ดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยมีแนวคิดให้สถานศึกษาที่ปลอดภัยจากยาเสพติดปลอดบุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้าปลอดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปลอดภัยลามกอนาจาร ปลอดภัยพนัน ปลอดภัยทะเลาะวิวาท และปลอดภัยเสี่ยงทุกชนิด มีการดำเนินงานตามนโยบายด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของกระทรวงศึกษาธิการตามกระบวนการที่มีความเข้มข้น ต่อเนื่อง และยั่งยืน

กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทด้านความมั่นคง และแผนการศึกษาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง ภายใต้กรอบมาตรการสำคัญ ประกอบด้วย มาตรการที่ 1 มาตรการสร้างการรับรู้และการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในสถานศึกษา มาตรการที่ 2 มาตรการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในสถานศึกษา มาตรการที่ 3 มาตรการเสริมสร้างความเข้มแข็งในสถานศึกษา และมาตรการที่ 4 มาตรการอำนวยความสะดวกในบริบทของสถานศึกษาทั้ง 4 มาตรการล้วนมีความสำคัญ สำนักงาน ป.ป.ส. ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2566) ชี้ว่า การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การแยกแยะข้อมูล ข่าวสารปัญหาและสถานการณ์รอบตัววิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัว ด้วยหลักเหตุผลและข้อมูลที่ต้องรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหา ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กนักเรียนมีภูมิคุ้มกันต่อยาเสพติดและอบายมุข

การช่วยเหลือนักเรียนให้มีภูมิคุ้มกันต่อยาเสพติดและอบายมุข นักเรียนต้องทักษะ และกระบวนการคิดขั้นสูง โดยเฉพาะสถานศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริมการศึกษาระดับสมรรถนะและหลักการของสมรรถนะการคิดขั้นสูงเป็นส่วนสำคัญที่มีผลในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และการตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน การศึกษาระดับสมรรถนะเป็นกระบวนการที่ทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะและความรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันและวงการทำงาน การเรียนรู้เกี่ยวกับผลกระทบของยาเสพติดและทางเลือกที่ดีต่อสุขภาพจิต และร่างกายเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับสมรรถนะ ผ่านการสร้างสมรรถนะการคิดขั้นสูงเน้นการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหา นักเรียนจะได้เรียนรู้วิธีการคิดเชิงวิเคราะห์เพื่อให้พวกเขาเข้าใจและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เป็นวิธีที่น่าสนใจในการสร้างความคิดสร้างสรรค์และการแก้ไขปัญหา นักเรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ต้องการความคิดสร้างสรรค์เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน การคิดสร้างสรรค์ และการแก้ไขปัญหา นักเรียนจะได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของยาเสพติดและพัฒนาทักษะชีวิตทางตรงและทางอ้อม โรงเรียนสามารถสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยการให้ออกาสในการทดลอง การสืบค้นข้อมูล และการทำโครงการที่เน้นการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (ยุพิน บัวคอม และคณะ, 2560) งานวิจัยของ Chiner, Gómez - Puerta, Mengual - Andrés และ Merma - Molina (2025) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของครูและโรงเรียนในการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเพื่อป้องกันความเสี่ยงออนไลน์สามารถช่วยสร้างระบบการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ Ahmed และ Tamim (2025) ที่กล่าวว่าบทบาทของชุมชนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความปลอดภัยและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

นอกจากนี้ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จะเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการต่อต้านยาเสพติด ดังที่กล่าวมานั้น การศึกษาฐานสมรรถนะ หลักการของสมรรถนะการคิดขั้นสูง การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และการตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สร้างพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหาเสพติดและสร้างความเข้มแข็งในนักเรียน (ยุพิน บัวคอม และคณะ, 2560; เซ็ด พงษ์กอนาวัง และทัช ชวิวัฒน์เหล่าสุวรรณ, 2564) ผลการวิจัยของ งานวิจัยของ นริศ ปิ่นแก้ว บุญยานุช เฉวียงหงส์ และภัสยกร เลาสวัสดิกุล (2568) กล่าวว่า การสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันปัญหาเสพติดในสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการหลายฝ่ายทั้งโรงเรียน ครู และชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมร พิภูลงามโชติ นพภูฏ โปโสภา และสมาน ตั้งทองทวี (2025) สนับสนุนว่ามาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษายังต้องควบคู่กับการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและทักษะชีวิตของนักเรียน

โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ได้ดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติด และอบายมุข ระดับเงิน ในปีการศึกษา 2565 ผลการดำเนินงานเชิงประจักษ์ คือ นักเรียนปลอดภัยจากยาเสพติดปลอดภัยจากบุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้า ปลอดภัยจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปลอดภัยจากลามกอนาจาร ปลอดภัยจากการพนันปลอดภัยจากการทะเลาะวิวาทและปลอดภัยเสี่ยงทุกชนิด ในปีการศึกษา 2567 นี้ โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) ได้เสนอโครงการฯ ต่อ ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู ผู้นำชุมชน และผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันว่าควรดำเนินการเพื่อสร้าง “ภูมิคุ้มกันปัญหาอบายมุข” ผ่านการบูรณาการทักษะชีวิต ทักษะสังคม และทักษะอาชีพ โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์เป็นฐาน ให้นักเรียนมีสมรรถนะการคิดขั้นสูงผ่านเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งผลต่อความสามารถในการกระทำ การตัดสินใจการแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์

บทความวิจัยนี้นำเสนอการพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและอบายมุข เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการกระทำการตัดสินใจการแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดปลอดภัยจากบุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้า เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สื่อลามกอนาจาร การพนัน การทะเลาะวิวาท และปัจจัยเสี่ยงทุกชนิด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา)
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อยาเสพติด และอบายมุข หลังเข้าร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา)

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันปัญหายาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมเพื่อสนับสนุนงานวิจัย ดังนี้

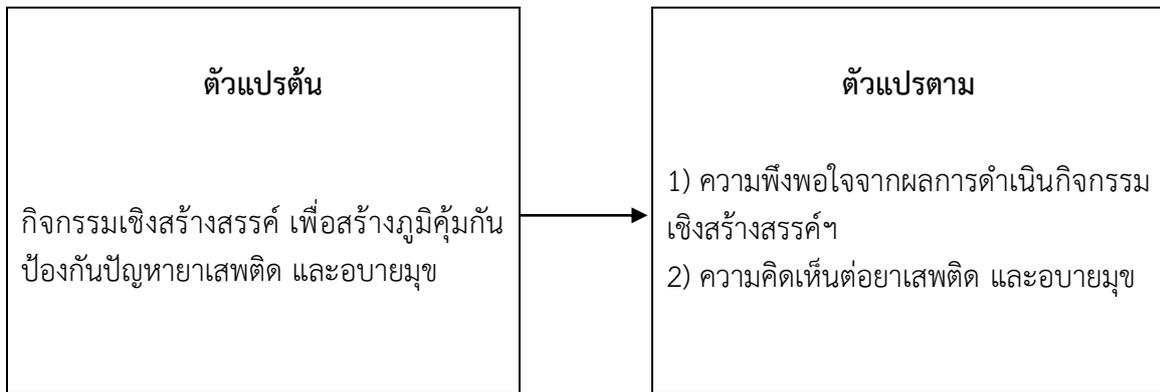
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2566) กล่าวว่า การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เป็นแนวทางที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการมีส่วนร่วมและประสบการณ์ตรง ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้การคิดวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถแยกแยะสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือโทษได้อย่างมีเหตุผล อีกทั้งกิจกรรมดังกล่าวยังมีลักษณะหลากหลาย เช่น การจัดค่ายคุณธรรม การจัดนิทรรศการ การแสดงละคร และการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งล้วนส่งผลให้เกิดความตระหนักรู้ในปัญหาและแนวทางการป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในบริบทของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะชีวิตและเสริมสร้างเจตคติเชิงบวกต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า

พร้อมกันนั้น ยุพิน บัวคอม และคณะ (2560) กล่าวว่า การสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันปัญหาเสพติด และอบายมุข ต้องสร้างให้ผู้เรียนมีความตระหนักในคุณค่าและศักยภาพของตนเอง ผ่านการปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อสุขภาพจิตและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการกำหนดแนวทางการเรียนรู้และการตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตที่ปลอดภัย การส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มเพื่อน การให้ความรู้เรื่องโทษและพิษภัยของยาเสพติด รวมถึงการฝึกทักษะในการปฏิเสธอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งล้วนเป็นกลยุทธ์สำคัญในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง และเสริมพลังภายในให้สามารถต่อต้านแรงกดดันจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างมั่นคง ขณะที่การดำเนินงานของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข เป็นโครงการที่มุ่งเน้นการสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบองค์รวม โดยบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้ปกครอง ชุมชน หรือหน่วยงานภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2564) การดำเนินงานประกอบด้วยกิจกรรมหลากหลายทั้งด้านความรู้ การป้องกัน และการส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ โครงการยังเน้นการประเมินผลลัพธ์จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน และสร้างกลไกความยั่งยืนในระดับสถานศึกษาเพื่อให้โครงการดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันปัญหาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ ถ้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณธรรม โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการสร้างเจตคติและเสริมพลังชีวิต การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทของโรงเรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายในการป้องกันและลดปัญหาเสพติดและอบายมุขได้อย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เป็นกระบวนการวิจัยที่ผสมผสานระหว่างการปฏิบัติจริงและการวิจัย เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาสถานการณ์ในบริบทจริง โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานและการแก้ปัญหาไปพร้อมกัน โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ เป็นกระบวนการวิจัยที่ผสมผสานระหว่างการปฏิบัติจริงและการวิจัย เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาสถานการณ์ในบริบทจริง โดยผู้วิจัยมีบทบาททั้งในการออกแบบกิจกรรมปฏิบัติงาน และเก็บข้อมูลวิจัยไปพร้อมกัน พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) อำเภอเมืองในจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) จำนวน 35 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1, 2566) ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากนักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ปีการศึกษา 2567 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ระดับทอง ปีการศึกษา 2567 โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สร้างตามแนวคิดของ ลิเคิร์ท (Likert) มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.85 2) แบบประเมินความคิดเห็นต่อยาเสพติด และอบายมุข ปีการศึกษา 2567 โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สร้างตามแนวคิดของ ลิเคิร์ท (Likert) มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.87 3) แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้เพื่อวิเคราะห์เจตคติ และมุมมองของนักเรียนต่อกิจกรรมและปัญหาเสพติด โดยมีประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับ ประสบการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรม มุมมองต่อปัญหาเสพติด การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม และข้อเสนอแนะต่าง ๆ สร้างตามแนวคิดรวบรวมข้อมูลโดย การจัดกิจกรรม การแจกแบบสอบถาม และการจัดการสนทนากลุ่ม ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2567 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ พื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ฯ

กิจกรรม	ความพึงพอใจของนักเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. กิจกรรมเรียนรู้คุณค่าคุณธรรมนำชีวิต	2.63	0.47	ดีมาก
2. กิจกรรมดนตรี สุนทรียจิต คิดทางไกลยาเสพติด	2.52	0.50	ดีมาก
3. กิจกรรมออกกำลังกายสบายใจ	2.52	0.49	ดีมาก
4. กิจกรรมงานประดิษฐ์คิดสร้างสรรค์	2.50	0.49	ดีมาก
5. กิจกรรมกีฬาพาสุนัข	2.71	0.49	ดีมาก
6. กิจกรรมดูละครย้อนคิด พลิกชีวิตพ้นอบายมุข	2.74	0.49	ดีมาก
7. กิจกรรมเปิดใจปรึกษา	2.68	0.49	ดีมาก
8. กิจกรรมแกนนำพ่นภัยอบายมุข	2.74	0.49	ดีมาก
9. กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชีวิต	2.64	0.47	ดีมาก
10. กิจกรรมโลกสีเขียว เหลียวแลกัน	2.60	0.50	ดีมาก
ภาพรวมความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรม	2.63	0.06	ดีมาก

จากตารางที่ 1 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) ภาพรวมความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรม อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.63$, S.D. = 0.06) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมทั้งหมด อยู่ในระดับดีมาก โดย กิจกรรมดูละครย้อนคิด พลิกชีวิตพ้นอบายมุข มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.74$, S.D. = 0.49) และกิจกรรมแกนนำพ่นภัยอบายมุข มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.74$, S.D. = 0.49) ทั้ง 2 กิจกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ กิจกรรมกีฬาพาสุนัข มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.71$, S.D. = 0.49) และกิจกรรมออกกำลังกายสบายใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.52$, S.D. = 0.49)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อยาเสพติด และอบายมุขหลังเข้าร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหา ยาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อยาเสพติด และอบายมุข

ความคิดเห็นที่มีต่อยาเสพติด และอบายมุข	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. ฉันจะรู้ว่ายาเสพติดไม่ดี และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด	2.53	0.51	เห็นด้วยมาก
2. ฉันจะรู้ว่าเหล้าทำให้ขาดสติไม่ดีต่อสุขภาพ และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับเหล้า	2.70	0.47	เห็นด้วยมาก
3. ฉันจะรู้ว่าบุหรีไม่ดีต่อสุขภาพ และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับบุหรี	2.63	0.56	เห็นด้วยมาก
4. ฉันจะรู้ว่าสื่อลามกละเมิดสิทธิคนอื่น และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับสื่อลามก	2.57	0.50	เห็นด้วยมาก
5. ฉันจะรู้ว่าบุหรีไม่ดีต่อสุขภาพ และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับบุหรี	2.63	0.56	เห็นด้วยมาก
6. ฉันจะรู้ว่าการพนันทำให้เดือดร้อน และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการพนัน	2.57	0.50	เห็นด้วยมาก
7. ฉันจะรู้ว่าทะเลาะวิวาททำให้เดือดร้อน และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับทะเลาะวิวาท	2.60	0.50	เห็นด้วยมาก
รวมความคิดเห็นที่มีต่อยาเสพติด และอบายมุข	2.57	0.03	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อยาเสพติด และอบายมุขหลังเข้าร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.57$, S.D. = 0.03) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อยาเสพติด และอบายมุขทั้งหมด อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดย ฉันจะรู้ว่าเหล้าทำให้ขาดสติไม่ดีต่อสุขภาพ และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับเหล้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.47) รองลงมา มี 2 ข้อ คือ ฉันจะรู้ว่าบุหรีไม่ดีต่อสุขภาพ และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับบุหรี มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.63$, S.D. = 0.56) และฉันจะรู้ว่าบุหรีไม่ดีต่อสุขภาพ และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับบุหรี มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.63$, S.D. = 0.56) และฉันจะรู้ว่ายาเสพติดไม่ดี และฉันจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.53$, S.D. = 0.51)

ผลจากการสนทนากลุ่ม ในด้านเจตคติ พบว่า นักเรียนมีความเข้าใจถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติดมากขึ้น และแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยต่อพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดและอบายมุข อีกทั้งยังสามารถแยกแยะสถานการณ์เสี่ยง และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจนำไปสู่การเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างชัดเจน และมุมมองของนักเรียนต่อปัญหาเสพติด พบว่า นักเรียนตระหนักว่ายาเสพติดเป็นปัญหาร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ครอบครัว และสังคม โดยเสนอแนะแนวทางการป้องกัน เช่น การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเลือกคบเพื่อนที่ดี และการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) อยู่ในระดับดีมาก เนื่องจากกิจกรรมที่ออกแบบมาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยประถมศึกษา เช่น เกม การละเล่น หรือการแสดง ให้โอกาสนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เช่น การร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จะทำให้นักเรียนรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมและจดจำได้นานขึ้น ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน

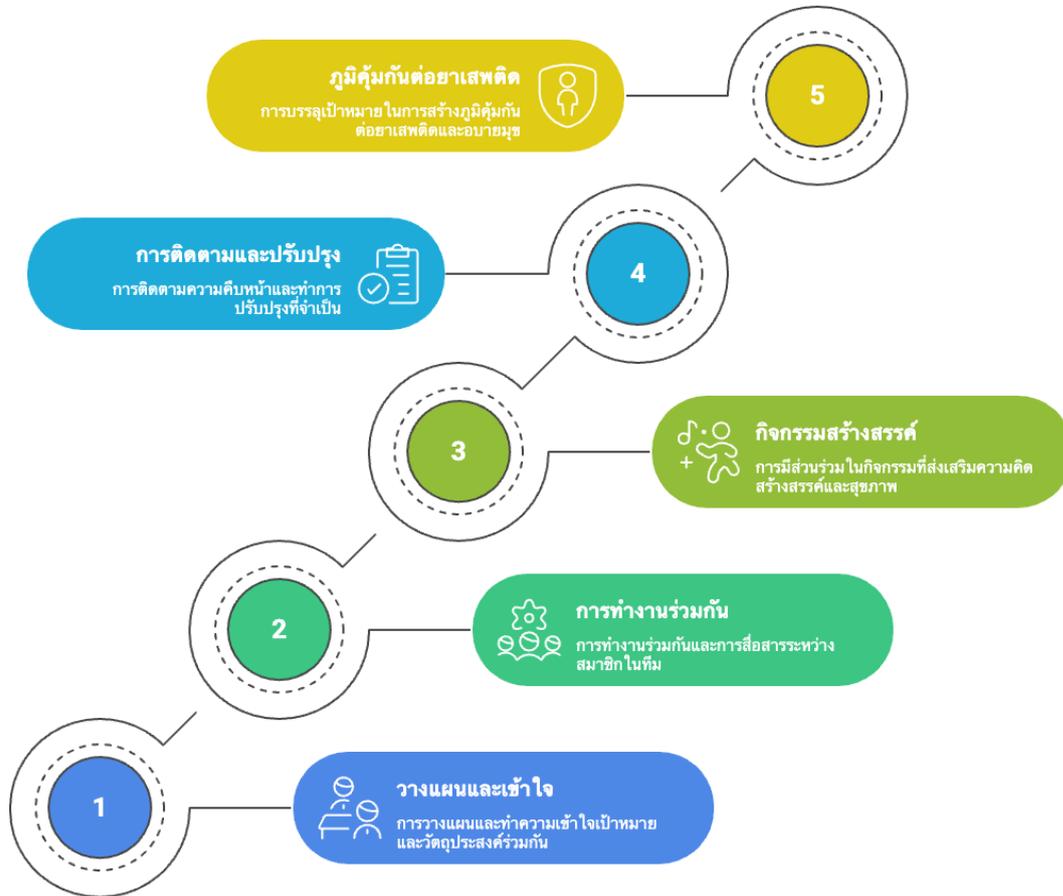
และเป็นกันเอง ทำให้นักเรียนรู้สึกผ่อนคลายและกล้าแสดงออก พร้อมทั้งตัวอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น ในครอบครัว โรงเรียน หรือชุมชน จะทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการป้องกันยาเสพติดได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2564) ที่กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติด การให้ความรู้ การพัฒนาทักษะ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี การสร้าง กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และการสนับสนุนด้านจิตใจ จะช่วยให้นักเรียนมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งและห่างไกล จากยาเสพติดและอบายมุข และสอดคล้องกับงานวิจัยของอับดุลคอลิก อีรรอฮีมีย และคณะ (2564) ซึ่งชี้ว่า สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติด จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนที่ปลอดภัย เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมทางศาสนา และการส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะและอาชีพ เพื่อให้มีรายได้ และไม่ต้องพึ่งพายาเสพติดมีส่วนสำคัญในการป้องกันยาเสพติดและอบายมุขได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อยาเสพติด และอบายมุข หลังเข้าร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติด และอบายมุข ภายใต้โครงการ สถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ (ศรีศึกษา) อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เนื่องจาก การที่นักเรียนได้รับข้อมูลที่ เป็นประโยชน์จากกิจกรรมที่ น่าสนใจและมีความร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง และชุมชน การมีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินกิจกรรม การสนับสนุนจากครูและผู้ปกครอง การใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ และการสร้าง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยมีส่วนช่วยในการสร้างภูมิคุ้มกันและการรับรู้ที่ดีขึ้นเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดและอบายมุข สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2564) ที่กล่าวว่า การป้องกันให้นักเรียนห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุข เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องอาศัย ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน โดยมีวิธีการที่หลากหลาย โดยในระดับ โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม เช่น กิจกรรมจิตอาสา การทำความดี การฝึก สมาธิ เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ดี สร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นที่ปลอดภัย ปราศจากสิ่งล่อใจ และมี กิจกรรมให้เด็กได้ทำ จัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดและอบายมุขในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น การบรรยาย การอบรม การจัดนิทรรศการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เชิด พงษ์เอกนาวัง และทัช ชววัฒน์ เหล่าสุวรรณ (2564) อธิบายว่าการนำเสนอตัวอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนเห็น ความสำคัญของการป้องกันยาเสพติดได้ง่ายขึ้น พร้อมทั้งการเชื่อมโยงเนื้อหากับวิชาเรียนต่าง ๆ ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การที่นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อยาเสพติดและอบายมุขตั้งแต่ยังเด็ก จะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่ปลอดภัยและปราศจากยาเสพติดในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้ ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ การดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ควรมีการวางแผนและทำความเข้าใจร่วมกันของคณะครู โดยเริ่ม ตั้งแต่การศึกษาเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการดำเนินงานให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้รับผิดชอบตระหนัก ในหน้าที่และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการทำงานแบบมีส่วนร่วม สื่อสารและแบ่งปัน ข้อมูลระหว่างสมาชิกในทีมอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ควรมีระบบติดตามผล และการปรับปรุงแผนงาน อย่างต่อเนื่องเมื่อพบปัญหา โดยมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยกิจกรรมเรียนรู้คุณค่าคุณธรรมนำ

ชีวิต กิจกรรมดนตรี สุนทรียจิต คิดห่างไกลยาเสพติด กิจกรรมออกกำลังกายสบายใจ กิจกรรมงานประดิษฐ์
 คิดสร้างสรรค์ กิจกรรมกีฬาพาสุนัข กิจกรรมดูแลครีเอทีฟคิด พลิกชีวิตพ้นอบายมุข กิจกรรมเปิดใจปรึกษา
 กิจกรรมแกนนำพ้นภัยอบายมุข กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชีวิต และกิจกรรมโลกสีเขียว เหลียวแลกัน
 ดั่งแผนภาพ ดั่งแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุป

กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ภายใต้โครงการ
 สถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคำสมอ
 (ศรีศึกษา) เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษา
 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและอบายมุข
 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อยาเสพติด
 และอบายมุขหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อยาเสพติดและอบายมุขอยู่ในระดับเห็น
 ด้วยมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากเสพติดและอบายมุข อยู่ในระดับดีมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ นำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและออกแบบกิจกรรมที่เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งจัดอบรมพัฒนาครูและผู้ดูแลนักเรียนเกี่ยวกับวิธีการดำเนินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้สามารถนำไปใช้ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อยาเสพติดและอบายมุขหลังเข้าร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก สะท้อนถึงทัศนคติเชิงลบต่อพฤติกรรมเสี่ยง และการตระหนักรู้ถึงโทษของยาเสพติดและอบายมุข ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ โดยนำข้อมูลจากการประเมินไปปรับปรุงกิจกรรมให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะการร่วมมือกับชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อขยายผลการดำเนินงานให้กว้างขวางขึ้น รวมทั้งสร้างความตระหนักรู้ในระดับชุมชนเกี่ยวกับปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้ที่สำคัญ คือ กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ภายใต้โครงการสถานศึกษาสีขาวสามารถเสริมสร้างความพึงพอใจและส่งเสริมเจตคติเชิงบวกต่อการป้องกันยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนในระดับประถมหรือพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน โดยควรให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและการมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ การขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายมากขึ้น เช่น ระดับมัธยมศึกษาหรือพื้นที่ในเขตเมือง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง และศึกษาการใช้เทคโนโลยีหรือแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อประเมินผลกระทบของกลยุทธ์ที่หลากหลายในการป้องกันปัญหาเสพติดในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2563). *แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2563*. กรุงเทพฯ: สำนักงานประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล.

เชิด พงษ์กอนาวัง และทัช ชวฒันเหล่าสุวรรณ. (2564). ผลการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากเสพติดและอบายมุขในโรงเรียนแก่งศรีวิทยา อำเภอแก่งศรี จังหวัดชัยภูมิ. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 6(1), 265 - 276.

นริศ ปิ่นแก้ว, บุญยานุช เฉวียงหงส์ และภัสสกร เลาสวัสดิกุล. (2568). การดำเนินงานด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน และป้องกันปัญหาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสกลนคร. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 3(1), 29 - 49.

- มูลนิธิธรรมรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. (2563). *การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข.
- ยุพิน บัวคอม และคณะ. (2560). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดด้วยโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. จังหวัดลำพูน*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดลำพูน: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2564). *คู่มือ รู้คิด รู้ทัน ป้องกันยาเสพติด: BE SMART SAY NO TO DRUGS*. สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม: บริษัท ออนป้า จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อมร พิภูลงามโซติ, นพปฎล โพโสภา และสมาน ตั้งทองทวี. (2568). มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์*, 10(1), 1 - 20.
- อับดุลคอลิก อรรอฮีมีย และคณะ. (2565). รูปแบบการป้องกันตนเองในการใช้สารเสพติดซ้ำของผู้ติดสารเสพติดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี: กรณีศึกษา ผู้เข้ารับการรักษาบำบัดรักษาเสพติดในศูนย์บำบัดบ้านแสนสุขและสถาบันปอเนาะพัฒนาเยาวชน. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 10(3), 345 - 357.
- Ahmed, R., & Tanzimur Rahman Tamim. (2025). Enhancing Medication Safety: The Role of Community and Hospital Pharmacists in Modern Healthcare Systems. *Radinka Journal of Health Science*, 2(3), 328 - 355. <https://doi.org/10.56778/rjhs.v2i3.418>
- Chiner, E., Gómez - Puerta, M., Mengual - Andrés, S., & Merma - Molina, G. (2025). Teacher and School Mediation for Online Risk Prevention and Management: Fostering Sustainable Education in the Digital Age. *Sustainability*, 17(8), 3711. <https://doi.org/10.3390/su17083711>

แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของเพลโตและอริสโตเติล:
การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์

THE CONCEPT OF JUSTICE IN THE POLITICAL PHILOSOPHY OF PLATO AND
ARISTOTLE : AN ANALYTICAL COMPARISON

วีระชัย ยศโสธร^{1*}, ธงไชย สุขแสวง², พีรวัส อินทวิ³ และ ชาตรี เกษโพณฑอง⁴
Weerachai Yossothorn^{1*}, Thongchai Suksawaeng², Peerawas Intawee³
and Chatri Ketphonthong⁴

(Received: July 14, 2025; Revised: August 26, 2025; Accepted: October 15, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) วิเคราะห์แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของเพลโต 2) วิเคราะห์แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล 3) เปรียบเทียบและสังเคราะห์ความแตกต่างและความเหมือนของแนวคิดความยุติธรรมระหว่างเพลโตและอริสโตเติล 4) เสนอแนวทางการตีความความยุติธรรมในบริบทของปรัชญาการเมืองร่วมสมัย จากการศึกษาการเปรียบเทียบแนวคิดของทั้งสองนักปรัชญา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาและการเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์ ข้อมูลหลักมาจากการเขียนต้นฉบับของเพลโตและอริสโตเติล รวมถึงงานวิจัยและตำราที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า

- 1) แนวคิดเรื่องความยุติธรรมของเพลโตมีลักษณะเชิงอุดมคติ เน้นการจัดระเบียบสังคมที่แต่ละคนทำหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม
- 2) อริสโตเติลเสนอแนวคิดเชิงปฏิบัติที่แยกความยุติธรรมออกเป็นความยุติธรรมแบบกระจายและแบบแก้ไข โดยมีจุดเน้นที่ความสัมพันธ์เชิงคุณธรรมและความเหมาะสมตามสภาพของแต่ละบุคคล
- 3) การเปรียบเทียบชี้ให้เห็นถึงรากฐานแนวคิดที่ต่างกันระหว่างอุดมคตินิยมและประสบการณ์นิยม

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

¹ Associate Professor Dr. of Department of Social Studies, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

² Curriculum Lecturer of Department of Social Studies, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

³ Assistant Professor Dr. of Department of Social Studies, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

⁴ Assistant Professor Dr. of Department of Social Studies, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: weerachai.y@bru.ac.th

4) สามารถนำมาต่อยอดในการทำความเข้าใจความยุติธรรมในบริบทของปรัชญาการเมืองร่วมสมัยที่ต้องเผชิญกับความซับซ้อนทางสังคมและความหลากหลายของคุณค่า

คำสำคัญ: ความยุติธรรม, ปรัชญาการเมือง, เพลโต, อริสโตเติล, การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์

Abstract

The objectives of this research were to 1) analyze the concept of justice in Plato's political philosophy, 2) analyze the concept of justice in Aristotle's political philosophy, 3) compare and synthesize the similarities and differences between Plato's and Aristotle's notions of justice, and 4) propose an interpretive framework for understanding justice in the context of contemporary political philosophy, based on a comparative study of both philosophers' ideas. The study employed a qualitative research methodology, utilizing content analysis and analytical comparison. Primary sources included the original works of Plato and Aristotle, along with relevant academic literature and research.

The research results were found as follows;

1) Plato's concept of justice was idealistic, emphasizing a well-ordered society in which each individual performs their appropriate role.

2) Aristotle presented a more practical approach, distinguishing justice into distributive and corrective forms, with a focus on moral relationships and the suitability of actions according to individual status.

3) The comparative analysis highlighted a foundational contrast between idealism and empiricism.

4) This contrast provided a valuable perspective for understanding justice in contemporary political philosophy, especially in light of modern social complexities and the plurality of values.

Keywords: Justice, Political Philosophy, Plato, Aristotle, Comparative Analysis

บทนำ

แนวคิดเรื่อง “ความยุติธรรม” (Justice) ถือเป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาการเมืองมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ โดยเฉพาะในผลงานของเพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งวางรากฐานความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับรัฐ คุณธรรม และโครงสร้างของสังคมการเมือง เพลโตเสนอว่าความยุติธรรมคือภาวะที่แต่ละชนชั้นในรัฐปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยไม่ก้าวล้ำหน้าที่ของผู้อื่น อันเป็นความกลมกลืนระหว่างเหตุผล ความกล้าหาญ และความใคร่ในจิตวิญญาณของมนุษย์ (Plato, 1991) ขณะที่อริสโตเติลมองความยุติธรรมในฐานะคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาค ซึ่งแบ่งได้เป็นความยุติธรรมแบบแจกจ่าย (Distributive Justice) และแบบแก้ไข (Corrective Justice) ที่มีเป้าหมายเพื่อรักษาสสมดุลในสังคม (Aristotle, 2009)

แนวคิดเรื่องความยุติธรรมถือเป็นหนึ่งในหัวข้อสำคัญของปรัชญาการเมืองที่ได้รับการศึกษาอย่างลึกซึ้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในผลงานของนักปรัชญากรีกโบราณอย่างเพลโตและอริสโตเติล ซึ่งมีการตีความและนำเสนอแนวคิดความยุติธรรมในลักษณะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (Kraut, 2002; Cosenza, 2011) เพลโตมองความยุติธรรมในบริบทของความกลมกลืนระหว่างส่วนต่าง ๆ ของรัฐและจิตใจมนุษย์ ในขณะที่อริสโตเติลเน้นความยุติธรรมในเชิงปฏิบัติและการกระจายอย่างเหมาะสมในสังคม (Irwin, 1999; Kraut, 2002) การเปรียบเทียบแนวคิดของทั้งสองจึงเปิดโอกาสให้เข้าใจถึงรากฐานและพัฒนาการของความยุติธรรมในปรัชญาการเมือง

นักปรัชญาตะวันตกและนักคิดร่วมสมัยจำนวนมากได้พยายามตีความและขยายความแนวคิดของเพลโตและอริสโตเติลในบริบทใหม่ ตัวอย่างเช่น John Rawls (1971) ผู้เสนอแนวคิด “ความยุติธรรมในฐานะความเป็นธรรม” (Justice as Fairness) ซึ่งสะท้อนอิทธิพลทางอ้อมจากอริสโตเติล ในขณะที่ Michael Sandel (2009) ชี้ให้เห็นข้อวิพากษ์ของแนวคิดเสรีนิยมต่อแนวทางที่ขาดมิติของคุณธรรมร่วมของชุมชน ซึ่งย้อนกลับไปยังหลักการของเพลโตในแง่ของการออกแบบรัฐที่ตีบนพื้นฐานของคุณธรรม

ในบริบทไทย นักวิชาการอย่างสมบัติ จันทรวงศ์ (2551) ชี้ให้เห็นว่าความเข้าใจเรื่องความยุติธรรมในสังคมไทยมักผูกโยงกับระบบคุณธรรมและสถานภาพทางสังคมมากกว่ากฎหมายที่เท่าเทียม นอกจากนี้ สมภาร พรหมทา (2559) ยังได้เสนอว่า การศึกษาแนวคิดความยุติธรรมของเพลโตและอริสโตเติลมีคุณค่าในการพัฒนาจริยศาสตร์การเมืองไทยที่ยั่งยืนในระยะยาว และด้านจริยธรรมและสังคมการเมือง (สุพัฒน์ ศิริชัย, 2562; พิทยา กาญจนวัฒน์, 2560) โดยเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับรัฐ รวมถึงบทบาทของความยุติธรรมต่อการสร้างความสงบสุขในสังคม (กิตติยา ทองสุข, 2558) อย่างไรก็ตาม ยังขาดการศึกษาเปรียบเทียบเชิงลึกระหว่างเพลโตและอริสโตเติลในเรื่องนี้ อาจเป็นเหตุผลในการสนับสนุนนี้ไม่เพียงพอ

แม้เพลโตและอริสโตเติลจะมีรากฐานร่วมกันในวัฒนธรรมกรีกโบราณ แต่แนวคิดเรื่องความยุติธรรมของทั้งสองกลับสะท้อนทัศนะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างอุดมคติแบบอภิปรัชญา กับแนวทางแบบประจักษ์นิยม (Empiricism) ของการเมือง บทความวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความยุติธรรมของเพลโตและอริสโตเติลในเชิงปรัชญาการเมือง โดยเน้นการสังเคราะห์แนวคิดหลักและตรวจสอบความสอดคล้องหรือความขัดแย้งระหว่างแนวทางทั้งสอง ตลอดจนประเมินคุณค่าของแนวคิดเหล่านี้ในบริบททางสังคมการเมืองปัจจุบัน

ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวคิดความยุติธรรมของเพลโตและอริสโตเติล เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในมิติทางปรัชญาการเมืองที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของเพลโต
2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล
3. เพื่อเปรียบเทียบและสังเคราะห์ความแตกต่างและความเหมือนของแนวคิดความยุติธรรมระหว่างเพลโตและอริสโตเติล

4. เพื่อเสนอแนวทางการตีความความยุติธรรมในบริบทของปรัชญาการเมืองร่วมสมัย โดยอ้างอิงจากการศึกษาการเปรียบเทียบแนวคิดของทั้งสองนักปรัชญา

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของเพลโตและอริสโตเติล: การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมเพื่อสนับสนุนงานวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญากรีกโบราณ

ในยุคกรีกโบราณ แนวคิดเรื่อง “ความยุติธรรม” มีบทบาทสำคัญต่อการวางรากฐานของปรัชญาการเมือง กรีกโบราณให้ความสำคัญกับ “โพลิส” (Polis) หรือรัฐนคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ความยุติธรรมจะถูกสถาปนาในรูปแบบของโครงสร้างทางการเมืองและสังคม (Klosko, 2006) แนวคิดเหล่านี้ได้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการสนทนาเรื่องธรรมรัฐ สิทธิเสรีภาพ และการจัดสรรทรัพยากรในยุคต่อมา

2. แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาของเพลโต

เพลโต (Plato) พัฒนาทฤษฎีความยุติธรรมในงาน The Republic ซึ่งถือเป็นหนึ่งในงานปรัชญาการเมืองที่มีอิทธิพลที่สุด เพลโตนิยาม “ความยุติธรรม” ว่าเป็นภาวะที่แต่ละส่วนในจิตวิญญาณ (Reason, Spirit, Appetite) และแต่ละชนชั้นในรัฐ (ผู้ปกครอง, ผู้พิทักษ์, ผู้ผลิต) ปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยไม่ก้าวล้ำหน้าที่ของผู้อื่น (Plato, trans. 1991) แนวคิดนี้สะท้อนโลกทัศน์แบบอภิปรัชญาของเพลโต ซึ่งเชื่อว่ามี “แบบ” (Forms) ของความดี ความจริง และความยุติธรรมที่อยู่เหนือความเป็นจริงเชิงประจักษ์นักวิชาการ เช่น Annas (1981) และ Reeve (1988) ได้ตีความว่าความยุติธรรมของเพลโตไม่ใช่เพียงคุณธรรมเชิงสังคม แต่เป็นคุณสมบัติทางศีลธรรมที่ทำให้จิตใจของบุคคลและโครงสร้างของรัฐดำรงอยู่ได้อย่างกลมกลืน

3. แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาของอริสโตเติล

อริสโตเติล (Aristotle) ตีความความยุติธรรมในฐานะคุณธรรมทางจริยศาสตร์ (Virtue Ethics) โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทหลักคือความยุติธรรมแบบแจกจ่าย (Distributive Justice) การจัดสรรทรัพยากรตามคุณงามความดีหรือสมรรถภาพ ความยุติธรรมแบบแก้ไข (Corrective Justice) การชดเชยเมื่อเกิดความไม่เท่าเทียม เช่น ในการซื้อขายหรือการกระทำผิด (Aristotle, 2009) อริสโตเติลเสนอว่า “รัฐที่ดี” ควรเป็นรัฐที่ส่งเสริมคุณธรรมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของพลเมือง เพราะมนุษย์เป็นสัตว์การเมือง (Zoon Politikon) ซึ่งสมบูรณ์ได้ผ่านชีวิตร่วมในชุมชนทางการเมือง (Politics, Book I) นักวิชาการสมัยใหม่ เช่น Kraut (2002) และ Mulgan (1977) ต่างเห็นว่าแนวคิดของอริสโตเติลเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าใจความยุติธรรมในเชิงสังคมและนโยบาย

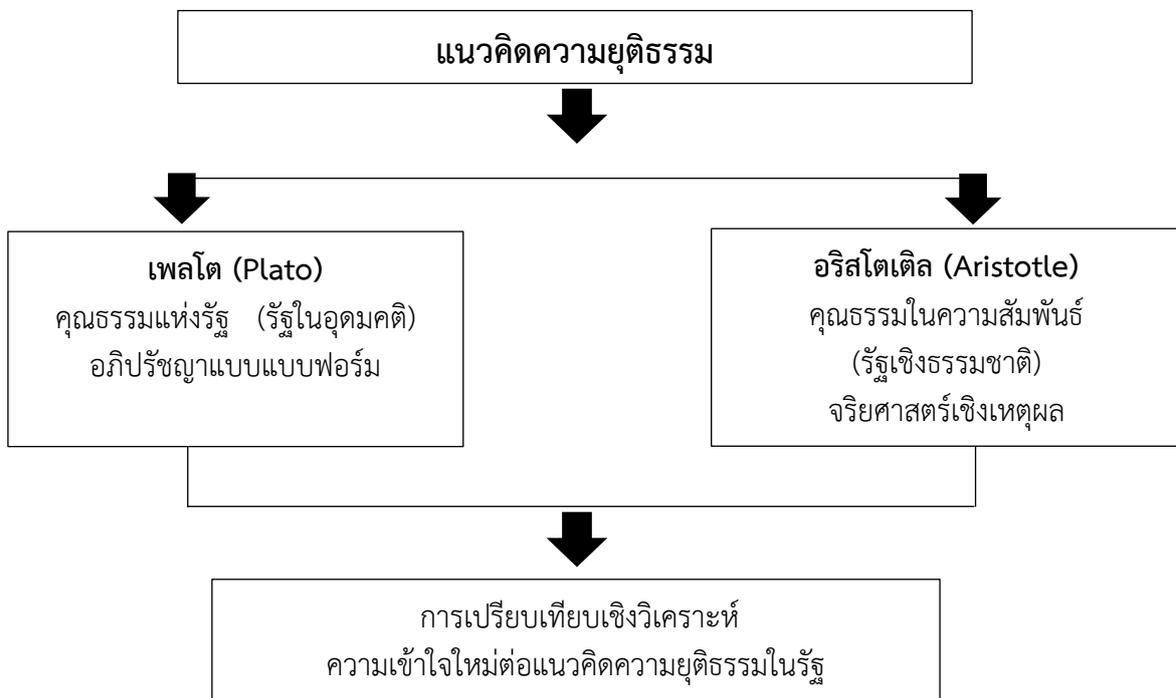
4. งานวิจัยและการศึกษาที่เปรียบเทียบแนวคิดของเพลโตและอริสโตเติล

งานศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเพลโตและอริสโตเติลในหลายแง่มุม โดยเฉพาะในเรื่องความยุติธรรม เช่น White (2008) วิเคราะห์ว่าเพลโตมีแนวโน้มอุดมคติ (Idealism) ส่วนอริสโตเติลเน้นความเป็นจริง (Realism) ซึ่งมีผลต่อมุมมองต่อรัฐและบทบาทของพลเมือง ในประเทศไทย สมบัติ จันทรวงศ์ (2551) วิเคราะห์ว่าแนวคิดของเพลโตมีลักษณะเป็น “จริยศาสตร์แห่งอำนาจ” ขณะที่แนวคิดของอริสโตเติลเปิดพื้นที่ให้กับ “จริยศาสตร์แห่งพลเมือง” นอกจากนี้ สมภาร พรหมทา (2559) ยังเสนอว่า แนวคิดของอริสโตเติลสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาประชาธิปไตยในไทยได้ดีกว่าแนวคิดของเพลโต

การทบทวนวรรณกรรมนี้มีจุดแข็งในด้านการจัดวางโครงสร้างความคิดอย่างเป็นระบบ การเลือกแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และการเชื่อมโยงแนวคิดกับบริบททางการเมืองและจริยศาสตร์ อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนหลักคือการขาดการวิพากษ์เชิงโครงสร้างและบริบททางอำนาจ รวมถึงการไม่เปิดรับกรอบวิเคราะห์ทางเลือกอื่นที่อาจตั้งคำถามใหม่ ๆ ต่อแนวคิดความยุติธรรมแบบคลาสสิก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดเชิงเปรียบเทียบในเชิงปรัชญาการเมือง (Comparative Political Philosophy) โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) ของแนวคิดเรื่อง “ความยุติธรรม” (Justice) ตามแนวคิดของเพลโตและอริสโตเติล โดยพิจารณาทั้งในเชิงปรัชญา จริยศาสตร์ และทฤษฎีรัฐ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของเพลโตและอริสโตเติล โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

รวบรวมและศึกษาข้อความต้นฉบับทางปรัชญาการเมืองของเพลโต เช่น “รัฐ” (The Republic) และของอริสโตเติล เช่น “การเมือง” (Politics) รวมถึงงานวิจัยและตำราที่เกี่ยวข้องทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2. การวิเคราะห์เนื้อหา

วิเคราะห์เนื้อหาโดยเน้นการตีความแนวคิดเรื่องความยุติธรรมในบริบทของแต่ละนักปรัชญา โดยพิจารณาองค์ประกอบหลัก แนวทางการนำเสนอ และบทบาทของความยุติธรรมในระบบการเมืองและสังคม

3. การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์

เปรียบเทียบแนวคิดความยุติธรรมระหว่างเพลโตและอริสโตเติล เพื่อชี้ให้เห็นความเหมือนและความแตกต่าง ตลอดจนบริบทที่ส่งผลต่อการตีความแนวคิดดังกล่าว

4. การสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์

สังเคราะห์ผลการวิเคราะห์เพื่อเสนอกรอบความคิดที่ช่วยให้เข้าใจความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของทั้งสองนักปรัชญา พร้อมทั้งชี้แนะความเป็นไปได้ในการนำแนวคิดเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทร่วมสมัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของเพลโต พบว่า เพลโตตีความความยุติธรรมในฐานะความกลมกลืนและความสมดุลของส่วนต่าง ๆ ภายในรัฐและจิตใจมนุษย์ โดยเน้นบทบาทของความยุติธรรมในการจัดระเบียบสังคมให้เกิดความสงบสุขและความสมานฉันท์ระหว่างชั้นชน ความยุติธรรมจึงไม่ใช่เพียงการให้สิ่งที่เหมาะสมแก่แต่ละคนเท่านั้น แต่เป็นการที่แต่ละส่วนของรัฐปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล พบว่า อริสโตเติล มองความยุติธรรมในแง่ของการให้สิ่งที่เหมาะสมและสมควรแก่บุคคล โดยแบ่งความยุติธรรมออกเป็นสองประเภทหลัก คือ ความยุติธรรมแบบแจกจ่าย (Distributive Justice) และความยุติธรรมแบบชดเชย (Corrective Justice) แนวคิดนี้เน้นบทบาทของความยุติธรรมในการรักษาสมดุลและความเท่าเทียมในสังคม ผ่านการประเมินตามคุณสมบัติและสถานะของแต่ละบุคคล

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการเปรียบเทียบและสังเคราะห์ความแตกต่างและความเหมือนของแนวคิดความยุติธรรมระหว่างเพลโตและอริสโตเติล พบว่า แนวคิดความยุติธรรมของเพลโตและอริสโตเติลมีความเหมือนกันในแง่ที่ต่างฝ่ายเห็นความยุติธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญของรัฐและสังคม แต่แตกต่างกันในวิธีการและบริบทที่เน้น เพลโตเน้นความกลมกลืนของส่วนต่าง ๆ ในขณะที่อริสโตเติลเน้นการแจกจ่ายและความสมควรของการกระจายทรัพยากร นอกจากนี้ เพลโตให้ความสำคัญกับโครงสร้างของรัฐอย่างเป็นระบบ ส่วนอริสโตเติลมุ่งเน้นการปฏิบัติและความเป็นจริงของสังคมในระดับปัจเจก

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการเสนอแนวทางการตีความความยุติธรรมในบริบทของปรัชญาการเมืองร่วมสมัย พบว่า การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานแนวคิดความยุติธรรมทั้งจากเพลโตและอริสโตเติล สามารถช่วยสร้างกรอบความคิดที่สมดุลระหว่างโครงสร้างและการปฏิบัติจริงในสังคมยุคปัจจุบัน แนวคิดนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในนโยบายสาธารณะและการพัฒนาสังคมเพื่อส่งเสริมความยุติธรรมทั้งในระดับโครงสร้างและระดับบุคคล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความยุติธรรมของเพลโตและอริสโตเติลทั้งสองมีความสอดคล้องกันในมิติที่เห็นความยุติธรรมเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างรัฐและสังคมที่ดี แต่มีความแตกต่างในวิธีการตีความและการเน้นย้ำแง่มุมต่าง ๆ ของความยุติธรรมเพลโตมองความยุติธรรมในแง่ของความกลมกลืนและความสมดุลของส่วนต่าง ๆ ในรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ที่เน้นความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันของส่วนประกอบต่าง ๆ เพื่อสร้างความสมดุลและความมั่นคงของระบบโดยรวม (Von Bertalanffy, 1968)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า อริสโตเติลให้ความสำคัญกับการแจกจ่ายทรัพยากรและความเหมาะสมของการกระจาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความยุติธรรมเชิงกระบวนการ (Procedural Justice Theory) และทฤษฎีความยุติธรรมเชิงแจกจ่าย (Distributive Justice Theory) ที่เน้นความเท่าเทียมและความสมเหตุสมผลในการจัดสรรผลประโยชน์ในสังคม (Rawls, 1971; Walzer, 1983)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า เพลโตให้ความสำคัญกับความสงบเรียบร้อยและหน้าที่ของแต่ละส่วนในระบบรัฐ ในขณะที่อริสโตเติลมุ่งเน้นการปฏิบัติที่เป็นธรรมในระดับปัจเจกและชั้นชนสังคม ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ Kraut (2002) และ Irwin (1999) ที่เน้นความแตกต่างเชิงมุมมองของทั้งสองนักปรัชญาในเรื่องความยุติธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า ความแตกต่างนี้ไม่ได้นำไปสู่ความขัดแย้ง แต่กลับเป็นการเสริมสร้างมิติที่หลากหลายของความยุติธรรมในปรัชญาการเมือง การรวมแนวคิดทั้งสองสามารถช่วยพัฒนากรอบความคิดที่สมดุลระหว่างโครงสร้างรัฐและความเป็นธรรมในระดับปัจเจก ซึ่งมีความสำคัญในบริบทของสังคมสมัยใหม่ที่ต้องการทั้งความมั่นคงของระบบและความเท่าเทียมในสังคม (สุพัฒน์ ศิริชัย, 2562) แนวคิดความยุติธรรมของเพลโตและอริสโตเติลมีความสัมพันธ์เชิงเสริมและท้าทายซึ่งกันและกัน โดยมีทฤษฎีปรัชญาและสังคมศาสตร์สนับสนุนการตีความดังกล่าว ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางสังคมและการเมืองที่มีความเป็นธรรมและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้สังเคราะห์และเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองของเพลโตและอริสโตเติล โดยนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในมิติที่หลากหลายของความยุติธรรม ซึ่งประกอบด้วย

1. การค้นพบความสัมพันธ์เชิงเสริมและความแตกต่างที่มีความหมายระหว่างแนวคิดของเพลโตและอริสโตเติล ซึ่งช่วยขยายกรอบความคิดเรื่องความยุติธรรมให้ครอบคลุมทั้งมิติของโครงสร้างรัฐและการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

2. การเสนอกรอบความคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมและการเมืองร่วมสมัย เพื่อสร้างความยุติธรรมที่สมดุลทั้งในระดับระบบและระดับปัจเจก

องค์ความรู้ใหม่นี้จึงเป็นฐานสำคัญที่ช่วยให้นักปรัชญาการเมือง นักนโยบาย และนักวิจัยทางสังคมสามารถต่อยอดแนวคิดความยุติธรรมในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุป

การวิเคราะห์แนวคิดความยุติธรรมของเพลโตเผยให้เห็นว่า เพลโตตีความความยุติธรรมในฐานะความกลมกลืนและสมดุลของส่วนต่าง ๆ ทั้งในรัฐและจิตใจมนุษย์ โดยเน้นบทบาทของความยุติธรรมในการจัดระเบียบสังคมให้เกิดความสงบสุขและความสามัคคีระหว่างชนชั้น ความยุติธรรมจึงไม่ได้หมายถึงแค่การให้สิ่งที่เหมาะสมแก่แต่ละคนเท่านั้น แต่หมายถึงการที่แต่ละส่วนของรัฐปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้องและประสานกันอย่างสมดุล ส่วนอริสโตเติลมองความยุติธรรมในแง่ของการให้สิ่งที่เหมาะสมและสมควรแก่บุคคล โดยแบ่งความยุติธรรมออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ ความยุติธรรมแบบแจกจ่าย (Distributive Justice) และความยุติธรรมแบบชดเชย (Corrective Justice) แนวคิดนี้เน้นความยุติธรรมในฐานะที่ช่วยรักษาสมดุลและความเท่าเทียมในสังคม ผ่านการประเมินตามคุณสมบัติและสถานะของแต่ละบุคคล เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองแนวคิด พบว่า เพลโตและอริสโตเติลเห็นพ้องว่าความยุติธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญของรัฐและสังคม แต่แตกต่างกันในวิธีการและบริบทที่เน้น เพลโตเน้นความกลมกลืนของส่วนต่าง ๆ ภายในรัฐ ในขณะที่อริสโตเติลเน้นการแจกจ่ายและความสมควรของการกระจายทรัพยากร โดยเพลโตให้ความสำคัญกับโครงสร้างรัฐอย่างเป็นระบบ ส่วนอริสโตเติลเน้นการปฏิบัติและบริบทของชีวิตจริงในระดับบุคคล สุดท้ายผลการศึกษานี้เสนอว่า การผสมผสานแนวคิดความยุติธรรมของเพลโตและอริสโตเติล จะช่วยสร้างกรอบความคิดที่สมดุลระหว่างโครงสร้างและการปฏิบัติในสังคมร่วมสมัย ซึ่งสามารถนำไปใช้พัฒนาแนวนโยบายและสังคมเพื่อส่งเสริมความยุติธรรมทั้งในระดับระบบและบุคคลอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษาการเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความยุติธรรมของเพลโตและอริสโตเติลสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทการพัฒนา นโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการสังคม เช่น ระบบการศึกษา การกระจายรายได้ โดยเน้นการสร้างสมดุลระหว่างโครงสร้างของรัฐที่เป็นระบบและการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรมแก่ประชาชนในระดับปัจเจก ซึ่งจะช่วยให้เสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและส่งเสริมความเท่าเทียมกันในสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ ผู้บริหารและนักนโยบายควรตระหนักถึงความหลากหลายของความยุติธรรมในมิติต่าง ๆ เพื่อให้การตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้เปิดโอกาสสำหรับการศึกษาต่อเนื่องในหลายประเด็น เช่น การศึกษาการตีความความยุติธรรมของนักปรัชญาการเมืองอื่น ๆ ที่มีอิทธิพล เช่น การศึกษาเปรียบเทียบกับแนวคิดความยุติธรรมระหว่างรอลส์ (John Rawls) และอริสโตเติลในบริบทระบบรัฐสวัสดิการไทย รวมถึงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความยุติธรรมกับประเด็นอื่น ๆ เช่น สิทธิมนุษยชน การพัฒนาที่ยั่งยืน และการเมืองสมัยใหม่ นอกจากนี้ การวิจัยเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับการนำแนวคิดเหล่านี้ไปใช้ในนโยบายภาครัฐหรือองค์กรสังคมจะเพิ่มความเข้าใจและความเป็นประโยชน์เชิงปฏิบัติได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา ทองสุข. (2558). บทบาทของความยุติธรรมในการสร้างสังคมสงบสุข. *วารสารการเมืองและสังคม*, 5(3), 78 - 95.
- พิทยา กาญจนวัฒน์. (2560). ความยุติธรรมในสังคมไทย: มุมมองปรัชญา. *วารสารสังคมศาสตร์*, 8(2), 112 - 130.
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2551). *ปรัชญาการเมืองตะวันตก: จากเพลโตถึงฮานนา อาเรนท*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2559). *จริยศาสตร์กับการเมืองในโลกปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวัฒน์ ศิริชัย. (2562). แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาการเมืองร่วมสมัย. *วารสารปรัชญาและสังคมศาสตร์*, 12(1), 45 - 67.
- Aristotle. (2009). *Nicomachean Ethics* (W. D. Ross, Trans.). Oxford University Press.
- Annas, J. (1981). *An Introduction to Plato's Republic*. Oxford University Press.
- Cosenza, M. (2011). *Plato's Political Philosophy*. Oxford University Press.
- Irwin, T. (1999). *Aristotle's Philosophy of Law: A Study of the "Nicomachean Ethics" and "Politics"*. Oxford University Press.
- Klosko, G. (2006). *The Development of Plato's Political Theory*. Oxford University Press.
- Kraut, R. (2002). *Aristotle: Political Philosophy*. Oxford University Press.

- Mulgan, R. G. (1977). *Aristotle's Political Theory: An Introduction for Students of Political Theory*. Clarendon Press.
- Plato. (1991). *The Republic* (A. Bloom, Trans.). Basic Books.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Harvard University Press.
- Reeve, C. D. C. (1988). *Philosopher - Kings: The Argument of Plato's Republic*. Princeton University Press.
- Sandel, M. J. (2009). *Justice: What's the Right Thing to Do?* Farrar, Straus and Giroux.
- Walzer, M. (1983). *Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality*. Basic Books.
- White, N. P. (2008). *Plato's Republic: Translation and Commentary*. Hackett.

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนเป็นฐานตามวงจรคุณภาพ
ภายใต้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ จังหวัดจันทบุรี
ACTIVE LEARNING MANAGEMENT USING COMMUNITY - BASED APPROACHES
ACCORDING TO THE QUALITY CYCLE UNDER THE EDUCATION SANDBOX:
A CASE STUDY OF WAT BURAPA PITTAYARAM SCHOOL,
CHANTHABURI PROVINCE

รัชนีวรรณ อุดมพงษ์^{1,*}, เรียงวิญญ์ นิลโคตร² และ วยวุฒิ บุญลอย³
Ratchaniwan Udompong^{1,*}, Reongwit Nilkote² and Waiwoot Boonloy³

(Received: September 14, 2025; Revised: October 15, 2025; Accepted: October 17, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอและวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนเป็นฐานตามวงจรคุณภาพ ภายใต้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่มีการพัฒนาความร่วมมือกับชุมชน โรงเรียนได้ประยุกต์ใช้วงจรคุณภาพ PDCA ในการออกแบบและดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการออกแบบรายวิชาในหลักสูตรสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น (Plan), จัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Do), ประเมินผล โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย (Check), พัฒนารายวิชา และปรับปรุงแผนการจัดการจัดการเรียนรู้อีก (Act) ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของการบูรณาการหลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นตามวงจรคุณภาพ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice) สำหรับสถานศึกษาอื่น ๆ ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ชุมชนเป็นฐาน, วงจรคุณภาพ, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

Abstract

The purpose of this article was to present and analyze the process of community - based approaches management, guided by the Deming Cycle (PDCA) within the framework of Thailand's Educational Sandbox initiative. It featured a case study of Wat Burapa

¹ ครูโรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 1

¹ Teacher of Wat Burapa Pittayaram School, Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 1

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

² Curriculum Lecturer of Program in Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

³ Curriculum Lecturer of Program in Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi

* Corresponding author. E-mail: 6826141023@rbru.ac.th

Pittayaram School in Chanthaburi Province, an opportunity - expansion school that has successfully fostered strong collaboration with its local community. The school has systematically applied the PDCA quality cycle to design and implement an active learning framework that is intrinsically linked to the local context. The process was structured as follows Designing curriculum courses that are deeply connected to the local environment and wisdom (Plan), Implementing community-based approaches activities where students engage directly with real-world situations (Do), Evaluating learning outcomes through diverse and authentic assessment methods (Check), and Continuously refining the courses and improving learning activity plans based on evaluation feedback (Act). The implementation of this model has yielded significant positive outcomes. Learners have demonstrated marked development in 21st century skills, and the community has become a robust and active partner in educational management, which directly aligns with the foundational objectives of the Educational Sandbox initiative. This article, therefore, highlights the success of integrating active learning principles with local wisdom through a systematic quality cycle. It posits this approach as a replicable best practice for other educational institutions seeking to innovate within the Educational Sandbox and beyond.

Keywords: Active Learning Management, Community - Based Approach, Quality Cycle, Education Sandbox

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 กำหนดหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาไทย โดยเน้นให้การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยืนยันแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้จากประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกนี้ ถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ซึ่งแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการถ่ายทอดจากผู้สอนเป็นหลัก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) แนวทางนี้ยังตอบสนองต่อความต้องการของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะรอบด้าน ทั้งด้านการเรียนรู้ การทำงาน และการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) กล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เน้นการมีส่วนร่วมและการสร้างความรู้ด้วยตนเองแม้ยังมีข้อท้าทายในทางปฏิบัติ แต่ถือเป็นกลไกสำคัญสู่การพัฒนาการศึกษายุคศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ผ่านการลงมือปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งต่างจากรูปแบบดั้งเดิมที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง

อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดนี้ไปสู่การปฏิบัติจริงยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความเข้าใจของผู้สอนต่อหลักการดังกล่าว ความสามารถในการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับผู้เรียน ตลอดจนการประเมินผลที่สะท้อนกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงจำเป็นต้องดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างความเข้าใจเชิงลึกแก่ผู้สอน การยกระดับศักยภาพในการจัดกิจกรรมที่เน้นการคิดขั้นสูง การออกแบบการประเมินที่เน้นทักษะเชิงปฏิบัติ และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ถือเป็นแนวทางสำคัญที่เชื่อมโยงการศึกษาเข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียน โดยอาศัยทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ และใช้ปัญหาในชุมชนเป็นโจทย์ในการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรับผิดชอบและเป็นเจ้าของการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของท้องถิ่น อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน (นิภาวรรณ เจริญลักษณ์ และคณะ, 2568) อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่พบ ได้แก่ บทบาทที่ยังไม่ชัดเจนของผู้สอน เช่น ผู้สอนบางส่วนยังคงทำหน้าที่หลักในห้องเรียน โดยไม่ได้เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ภายนอกหรือชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนความไม่ต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทางการศึกษาดังนั้น การใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้จึงควรดำเนินการบนกรอบการบริหารที่เป็นระบบ

วงจรรคุณภาพ PDCA (Plan - Do - Check - Act) ของ Deming (1986) ถือเป็นกรอบแนวทางที่เหมาะสม เนื่องจากเอื้อต่อการวางแผนการจัดกิจกรรม (Plan) การดำเนินการ (Do) การตรวจสอบผล (Check) และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Act) กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ จังหวัดจันทบุรี แสดงให้เห็นว่า การผสมผสานการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเข้ากับการใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยใช้วงจรรคุณภาพ PDCA ช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน เสริมสร้างทักษะชีวิตและการคิดขั้นสูง พร้อมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ถือเป็นต้นแบบการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทไทย และเป็นแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาไทยสู่ความยั่งยืน

จังหวัดจันทบุรีเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในเขตเมืองและชนบท (สำนักงานสถิติจังหวัดจันทบุรี, 2566) แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของผู้สอน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1, 2567) ในบริบทนี้ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกลไกสำคัญที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ เป็นตัวอย่างของสถานศึกษาที่นำแนวทางการเรียนรู้เชิงชุมชน มาประยุกต์ใช้ร่วมกับวงจรรคุณภาพ PDCA เพื่อวางแผน ดำเนินการ ประเมินผล และปรับปรุงกิจกรรมอย่างเป็นระบบ จากการที่จังหวัดจันทบุรีได้เข้าร่วมพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ช่วยเปิดโอกาสให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้มีเป้าหมายที่ชัดเจน สนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้คิดเป็น ทำเป็น และสามารถดำรงชีวิตในอนาคตอย่างมีความสุข พร้อมทั้งเป็นพลเมืองที่ดี นอกจากนี้ ระดับผู้บริหารสถานศึกษา ยังได้พัฒนารูปแบบการบริหารที่สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษาและบริบทของจังหวัด (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2562) ผลจากการประยุกต์แนวทางดังกล่าวไม่เพียงยกระดับ

คุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ยังคงเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้การจัดการศึกษาเชิงรุกในระดับเขตพื้นที่การศึกษา สามารถขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและยั่งยืน เพราะเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่าง “ความรู้ในห้องเรียน” กับ “ประสบการณ์จริงในชุมชน” ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง โรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ จึงเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทไทย และสามารถเป็นต้นแบบสำหรับสถานศึกษาอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรีและพื้นที่ใกล้เคียง ในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

จากความสำเร็จข้างต้น การประยุกต์แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนเป็นฐานควบคู่กับการใช้วงจรคุณภาพ PDCA ภายใต้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ผลการศึกษาที่ได้จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษามีกรอบแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกัน ผู้สอนสามารถออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดขั้นสูง มุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจ เชื่อมโยงเนื้อหา และพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างรอบด้าน

Active Learning: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

บริบทของสังคมยุคการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลสะท้อนจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศ ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทนี้ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงได้รับความสนใจในฐานะกลไกสำคัญที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นผ่านกิจกรรมหลากหลายรูปแบบที่กระตุ้นการคิด การลงมือปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่ใช่เพียงการรับฟังบรรยายหรือท่องจำเนื้อหา แนวทางนี้ถือว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) มากกว่าการถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว การจัดการเรียนรู้เชิงรุกอาศัยพื้นฐานทางทฤษฎีสำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ที่เสนอว่าความรู้ไม่ได้ถูกถ่ายทอดตรงจากผู้สอนสู่ผู้เรียน แต่ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ และการสะท้อนความคิดของตนเอง (Piaget, 1973; Vygotsky, 1978) Piaget มองว่าการเรียนรู้เกิดจากการปรับโครงสร้างความคิดภายในของผู้เรียน ขณะที่ Vygotsky เน้นบทบาทของสังคม วัฒนธรรม และภาษาต่อกระบวนการเรียนรู้

ตามแนวคิดที่เกี่ยวข้องคือ ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb (1984) ซึ่งเสนอว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อผู้เรียนได้สัมผัสและสะท้อนจากประสบการณ์ กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีประสบการณ์จริง (Concrete Experience) การสะท้อนคิด (Reflective Observation) การวิเคราะห์ (Abstract Conceptualization) และการทดลองนำไปใช้ (Active Experimentation) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของแนวคิด Active Learning เช่น การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning), การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) และการเรียนรู้แบบโครงการ (Project - Based Learning) การออกแบบหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้น Active Learning เป็นกระบวนการวางแผนเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่ออกแบบกิจกรรม

สภาพแวดล้อม และสื่อการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ ตั้งคำถาม ลงมือปฏิบัติ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมชั้น แตกต่างจากการเรียนแบบดั้งเดิมที่ผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้เพียงฝ่ายเดียว การจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและเชื่อมโยงความรู้ไปแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกลไกสำคัญที่มุ่งให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น โดยมีพื้นฐานจากทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นการคิดและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพตามความต้องการของศตวรรษที่ 21

ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา: การเรียนรู้ร่วมกันและความยั่งยืนในท้องถิ่น

การพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะเจ้าของพื้นที่และเจ้าของทรัพยากร มากกว่าการพึ่งพากลไกจากภายนอกเพียงฝ่ายเดียว แนวคิด “ชุมชนเป็นฐาน” จึงกลายเป็นแนวทางสำคัญในการวางแผนและดำเนินงานด้านการพัฒนาในหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการกำหนดทิศทางและกลไกในการพัฒนา โดยคำนึงถึงบริบท วัฒนธรรม และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม (Chambers, 1997) รากฐานสำคัญของแนวคิดชุมชนเป็นฐานมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจและจัดการทรัพยากรในพื้นที่ของตนเอง โดยไม่ต้องเป็นเพียงผู้รับบริการจากภาครัฐหรือองค์กรภายนอกเท่านั้น (Freire, 1970) การมีส่วนร่วมในทุกระดับ ทั้งการวางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผล จะช่วยสร้างความตระหนักรู้ในสิทธิหน้าที่ และบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของชุมชน และส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่น อีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญของแนวคิดนี้คือ “ทุนทางสังคม” (Social Capital) ซึ่ง Putnam (1993) ได้อธิบายว่าเป็นพลังที่เกิดจากความไว้วางใจ ความร่วมมือ และเครือข่ายทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ทุนทางสังคมจะช่วยให้ชุมชนสามารถรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น และสร้างกลไกในการจัดการปัญหาหรือทรัพยากรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องการเสริมพลัง (Empowerment) ยังมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาชุมชนเป็นฐาน โดยเน้นให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในศักยภาพของตนเองและสามารถแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ความรู้ และทักษะอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งกระบวนการเสริมพลังนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ของ Freire (1970) ที่เชื่อว่าความรู้ไม่ควรถูกถ่ายทอดโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น แต่ควรเกิดจากการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกันอย่างเท่าเทียม แนวคิดชุมชนเป็นฐานยังได้รับการส่งเสริมจากกรอบแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development) และแนวคิดการพึ่งตนเอง (Self - Reliant Development) โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน โดยทั้งหมดต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2561) ซึ่งมีลักษณะสำคัญของการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังนี้

1. **ความเป็นเจ้าของของชุมชน** หมายถึง การที่ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนา มิใช่เพียงผู้รับนโยบายจากภายนอก
2. **การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น** หมายถึง ชุมชนเป็นแหล่งของทรัพยากรทั้งด้านบุคคล ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม ที่สามารถนำมาใช้เพื่อสร้างคุณค่าใหม่
3. **การมีส่วนร่วม** หมายถึง การพัฒนาแบบชุมชนเป็นฐานเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้นำชุมชน เยาวชน ไปจนถึงองค์กรภาครัฐและเอกชน
4. **การเรียนรู้ร่วมกัน** หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างคนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับบริบทจริง
5. **ความยั่งยืน** หมายถึง การพัฒนาที่เกิดขึ้นจากฐานของชุมชนมีโอกาสดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะชุมชนมีความผูกพันและความรับผิดชอบโดยตรง

แนวคิด “ชุมชนเป็นฐาน” มีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคม ประการแรก แนวคิดนี้ช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย ผู้เรียนหรือผู้มีส่วนร่วมสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริง ประการที่สอง ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เนื่องจากกิจกรรมที่จัดขึ้นมีรากฐานจากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน ประการที่สาม ส่งเสริมการพัฒนาที่มีส่วนร่วมและยั่งยืน เนื่องจากชุมชนมีความเป็นเจ้าของและสามารถขับเคลื่อนกระบวนการได้ด้วยตนเอง Trilling (2009) ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องบูรณาการทักษะการคิดขั้นสูง ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้แนวคิดชุมชนเป็นฐานจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าว เนื่องจากผู้เรียนได้พัฒนาทักษะผ่านการทำงานจริงในบริบทของสังคม

สรุปได้ว่า “ชุมชนเป็นฐาน” เป็นแนวคิดเชิงพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการเคารพและส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการกำหนดอนาคตของตนเอง โดยมีรากฐานจากทฤษฎีทางสังคมศาสตร์และพัฒนาศาสตร์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านการมีส่วนร่วม ทักษะสังคม การเสริมพลัง และการพัฒนาแบบองค์รวม แนวคิดดังกล่าวมิได้เป็นเพียงทางเลือกของการพัฒนาเท่านั้น หากแต่เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ

การจัดการเรียนรู้ด้วยวงจรคุณภาพ PDCA เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

วงจรคุณภาพ PDCA (Plan - Do - Check - Act) เป็นเครื่องมือการบริหารคุณภาพที่ได้รับการยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก โดยมีที่มาจากแนวคิดของ W. Edwards Deming ซึ่งถือเป็นบิดาแห่งการบริหารคุณภาพสมัยใหม่ วงจรนี้ถูกออกแบบมาเพื่อเป็นกระบวนการเชิงระบบที่ช่วยให้องค์กรหรือหน่วยงานสามารถวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงงานได้อย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่คุณภาพที่สูงขึ้นและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Deming, 1986) วงจรคุณภาพ PDCA เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถวางแผน ดำเนินกิจกรรม ประเมินผล และปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประยุกต์ใช้วงจรนี้ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก และสนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนที่ยั่งยืน เมื่อประยุกต์วงจรคุณภาพ PDCA เข้ากับการจัดการเรียนรู้ จะทำให้กระบวนการเรียนรู้เป็นระบบและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องในทุกมิติ ดังนี้

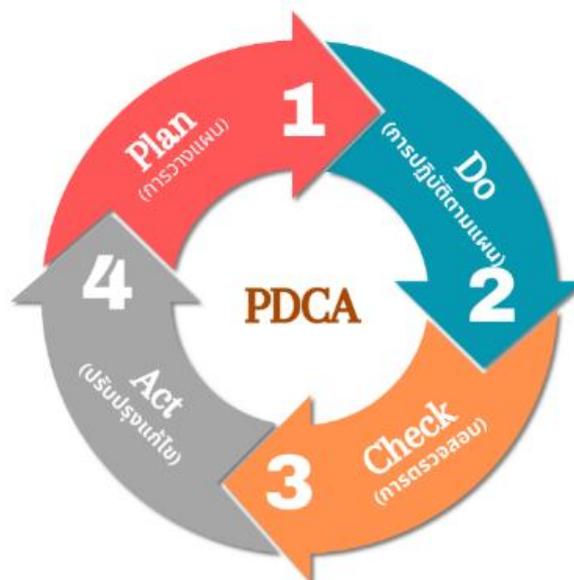
1. Plan (การวางแผนการเรียนรู้) ขั้นตอนนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ผู้สอนวิเคราะห์ผู้เรียน กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและทักษะที่ต้องการพัฒนา การวางแผนที่ดีจะทำให้การเรียนรู้มีทิศทางชัดเจนและสามารถวัดผลได้

2. Do (การจัดกิจกรรมการเรียนรู้) ผู้สอนดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนที่วางไว้ โดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project - Based Learning) หรือการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. Check (การประเมินผลการเรียนรู้) หลังจากการจัดกิจกรรม ผู้สอนจะต้องประเมินผลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามที่ตั้งไว้หรือไม่ การประเมินอาจทำได้ผ่านแบบทดสอบ การสังเกตพฤติกรรม หรือการสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. Act (การปรับปรุงและพัฒนา) ผลจากการประเมินจะถูกนำไปวิเคราะห์เพื่อหาจุดแข็งและจุดที่ควรปรับปรุง แล้วจึงนำไปสู่การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไป ทำให้การจัดการเรียนรู้มีคุณภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

กล่าวได้ว่า การประยุกต์วงจร PDCA ในการจัดการเรียนรู้ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นระบบ สามารถวางแผน ดำเนินกิจกรรม ประเมินผล และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน และการพัฒนาการเรียนการสอน

แผนภาพที่ 1 PDCA Cycle (Plan, Do, Check, Act)

ที่มา: วงจรคุณภาพตามแนวคิดของ W. Edwards Deming

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา: ห้องปฏิบัติการทางการศึกษา

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) ถือเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย โดยมุ่งยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำผ่านการสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรม (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2562) แนวคิดดังกล่าวถือกำเนิดขึ้นบนฐานความตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับพลวัตของโลกยุคใหม่และสามารถประกอบอาชีพได้ตามศักยภาพของตน การจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาอยู่ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ซึ่งให้อำนาจคณะรัฐมนตรีในการประกาศพื้นที่เป้าหมายเพื่อการปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา โดยมีเจตนารมณ์เพื่อ "คิดค้นและพัฒนาวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา รวมทั้งกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่อง" (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) หัวใจสำคัญของการดำเนินงานคือการกระจายอำนาจและมอบความเป็นอิสระแก่สถานศึกษานำร่องในการบริหารจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยสถานศึกษามีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร และการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง ทั้งนี้สถานศึกษานำร่องจะได้รับอิสระในการดำเนินงาน อาทิ การพัฒนาวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และการสร้างระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่สอดคล้องกับนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่

จังหวัดจันทบุรี มีแนวทางการยกระดับคุณภาพการศึกษาในรูปแบบ Chan Education Shift Model (C = Change , H = Happiness , A = Agreement for Action, N = Network Instruction) Change คือ ยกกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มั่นคง และยั่งยืน โดยมุ่งการลด ละ เลิก โครงการที่ไม่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งการปลดล็อกกฎ ระเบียบต่าง ๆ และมุ่งเน้นที่จะลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา Happiness คือ ผู้เรียนได้พัฒนาองค์รวมความรู้ ทักษะ สมรรถนะตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข สอดคล้องกับวิถีชีวิต “สุขทุกวันที่จันทบุรี” Agreement for Action คือ จัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ในระยะเวลา 3 ปี โดยกำหนดให้มินวัตกรรมในการจัดการศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีความสอดคล้องกับบริบทของตนเอง เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง Network Instruction คือ สถานศึกษาจัดการศึกษาด้วยตนเอง โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ภาครัฐ ภาคเอกชน อปท. และภาคประชาสังคม

ดังนั้น พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจึงเปรียบเสมือน "ห้องปฏิบัติการทางการศึกษา" ที่เปิดโอกาสให้เกิดการทดลองและสร้างสรรค์นวัตกรรมได้อย่างคล่องตัว โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการสังเคราะห์องค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) เพื่อขยายผลสู่สถานศึกษาอื่นทั่วประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติในภาพรวมต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้รับ

โรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นโรงเรียนนาร่อง ภายใต้พื้นที่นวัตกรรม การศึกษา ได้ขับเคลื่อนแนวคิดนี้ผ่านการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมในหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งเป็นนวัตกรรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยใช้กระบวนการ PDCA (Plan - Do - Check - Act) เป็น กรอบในการพัฒนารายวิชาและการดำเนินการเรียนรู้ ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) ออกแบบรายวิชาให้เชื่อมโยงชุมชน โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์บริบท ของท้องถิ่น จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีความหลากหลายทั้งในด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม เช่น วิถีชีวิตชาวจันทบุรี และบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยจัดประชุมระดมความคิดจาก ผู้สอน ชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครอง เพื่อร่วมกันออกแบบรายวิชา “จันทบุรีศึกษา” ให้ตอบโจทย์ ท้องถิ่น รายวิชานี้จึงมีลักษณะบูรณาการข้ามสาระ เช่น สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์และการงานอาชีพ โดย มุ่งหวังให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าของตน มีความภาคภูมิใจในถิ่นฐาน และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อ พัฒนาท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์

2. การดำเนินการ (Do) จัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ในรายวิชา “จันทบุรีศึกษา” มุ่งเน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย กระบวนการเหล่านี้ทำ ให้ผู้เรียนไม่ได้เพียงแค่รับข้อมูล แต่ยังสามารถสัมผัสกับชุมชน เรียนรู้ทักษะชีวิตจริง และพัฒนาเจตคติที่ดี ต่อท้องถิ่น โดยผู้เรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในสถานที่จริง

3. การตรวจสอบ (Check) ประเมินผลทั้งระบบและเชิงคุณภาพ หลังการเรียนการสอน โรงเรียนมีการประเมินผลการจัดการเรียนรู้รายวิชา “จันทบุรีศึกษา” ทั้งในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน และ ความพึงพอใจของชุมชน โดยใช้วิธีประเมินหลากหลาย เช่น แบบประเมินสะท้อนตนเอง (Self - Reflection) การประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment) การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน การ สัมภาษณ์ชุมชนและผู้ปกครอง ผลการประเมินพบว่า ผู้เรียนมีทักษะในการสื่อสารมากขึ้น เข้าใจชุมชนมาก ขึ้น และสามารถนำความรู้จากรายวิชาไปต่อยอดสู่โครงการอื่น ๆ ได้จริง ชุมชนเองก็รู้สึกที่โรงเรียนเปิด กว้างและมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

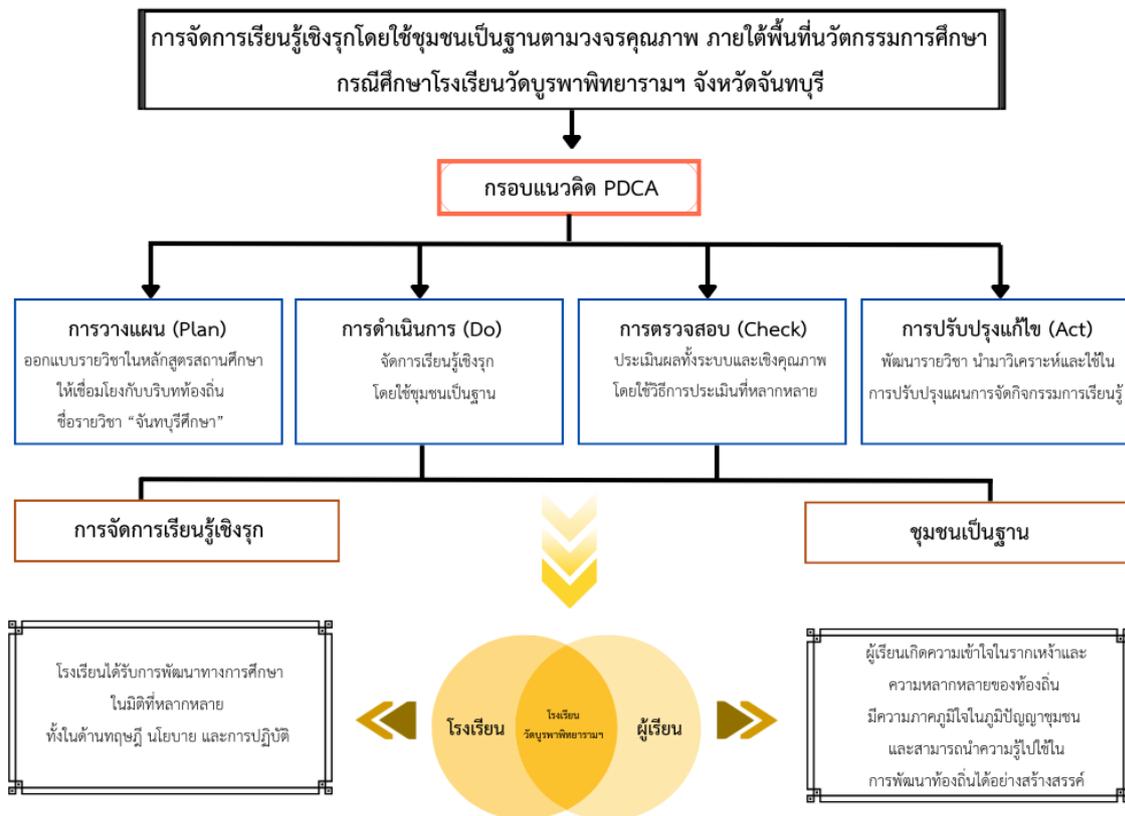
4. การปรับปรุงแก้ไข (Act) พัฒนารายวิชาอย่างต่อเนื่องร่วมกับชุมชน ข้อมูลจากการประเมิน ถูกนำมาวิเคราะห์และใช้ในการปรับปรุงแผนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อประกอบ โดยโรงเรียน เปิดโอกาสให้ผู้สอน ผู้เรียน และชุมชนร่วมกันสะท้อนผลลัพธ์และข้อเสนอแนะ นอกจากนี้โรงเรียนยังได้นำ บทเรียนจากรายวิชา “จันทบุรีศึกษา” ไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนารายวิชาเพิ่มเติมอื่น ๆ ที่มีลักษณะ เชื่อมโยงกับชุมชน เช่น เนื้อหาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น โดยผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ดังนี้

1. เชื่อมโยงผู้เรียนกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้เรียนได้เรียนรู้แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ใน ท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์และการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน ทำ ให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวาและมีความหมายต่อผู้เรียน

2. พัฒนาทักษะอาชีพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการนำพืชพันธุ์ในท้องถิ่นมาแปรรูป เป็น ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ การดำเนินการเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการปรับหลักสูตรและการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะใน การประกอบอาชีพตามความถนัด และสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนอย่างแท้จริง

รายวิชา “จันทรศึกษาศาสตร์” ของโรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ จังหวัดจันทบุรี เป็นตัวอย่างของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเชื่อมโยงแนวคิดของโรงเรียนนาร่อง ภายใต้พื้นที่นวัตกรรม การศึกษากับการปฏิบัติจริงในห้องเรียน โดยใช้กระบวนการ PDCA เป็นเครื่องมือในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้โรงเรียนกลายเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ของชุมชน สะท้อนความเป็น “โรงเรียนนวัตกรรม” อย่างแท้จริง สามารถสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งรักษาและพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน การเรียนรู้ที่ยั่งยืนนี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่การให้ความรู้ แต่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่น เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพร้อมที่จะเป็นพลเมืองรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาตนเอง แต่ยังสามารถรักษาและพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

ท้ายที่สุดแล้ว ความสำเร็จของรายวิชา “จันทรศึกษาศาสตร์” ไม่ได้วัดแค่ผลการเรียนในห้องสอบ แต่สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนสามารถกลายเป็น “ศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ของชุมชน” ได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียนนวัตกรรม ที่สร้างทั้งคนคุณภาพและส่งเสริมให้ชุมชนเติบโตไปพร้อมกัน การเรียนรู้เช่นนี้ช่วยปลูกฝังความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นให้กับผู้เรียน ส่งเสริมให้พวกเขามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคต ทำให้องค์ความรู้จากห้องเรียนไม่หยุดอยู่แค่ตำราเรียน แต่ถูกนำไปต่อยอดเพื่อประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้นิพนธ์บทความ

สรุป

ยุคที่การศึกษาเผชิญกับพลวัตแห่งความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องปรับตัวจากรูปแบบดั้งเดิมไปสู่การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง และเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนอย่างแท้จริง แนวทาง “การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่โรงเรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างรอบด้าน กรณีศึกษาของโรงเรียนวัดบูรพาพิทยารามฯ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นโรงเรียนนาร่องท้องถิ่น โดยเฉพาะรายวิชาเพิ่มเติม “จันทบุรีศึกษา” ที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าและความหลากหลายของท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาชุมชน และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างสร้างสรรค์ รายวิชาดังกล่าวถูกออกแบบและดำเนินการตามกระบวนการ PDCA (Plan - Do - Check - Act) เริ่มจากการวางแผนร่วมระหว่างผู้สอน ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อระบุเนื้อหาสำคัญของท้องถิ่น เช่น ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (Plan) ต่อมาดำเนินการจัดกิจกรรมเชิงรุกโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Do) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมจริง เช่น การลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์ ทำโครงการ และเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สอนทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ และผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ร่วมกัน ในการประเมินผล (Check) โรงเรียนใช้วิธีหลากหลาย เช่น การสะท้อนตนเอง การประเมินโดยเพื่อน การสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์ชุมชน ผลลัพธ์ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนเข้าใจท้องถิ่นดีขึ้น มีทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันดีขึ้น และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ขณะเดียวกัน ชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วมและภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ในขั้นตอนการปรับปรุง (Act) โรงเรียนได้นำผลสะท้อนมาปรับปรุงแผนการสอน รายวิชา และรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมมากขึ้น รวมถึงใช้รายวิชา “จันทบุรีศึกษา” เป็นต้นแบบในการพัฒนารายวิชาอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่น เช่น รายวิชาเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, นริศรา กรุดนาค และเริงวิษญู นิลโคตร. (2568). พัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนภูมิปัญญาส้มโอนครชัยศรีบนฐานอัตลักษณ์เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสารปราชญ์ประชาคม*, 3(4), 208 - 224.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). *พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562*. เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก. หน้า 202 - 220. 30 เมษายน 2562.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. จันทบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานสถิติจังหวัดจันทบุรี. (2566). *รายงานสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดจันทบุรี ปี 2566*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- Chambers, R. (1997). *Whose Eeality Counts? Putting the First Last*. Intermediate Technology Publications.
- Deming, W. E. (1986). *Out of the Crisis*. MIT Press.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. Herder and Herder.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice - Hall.
- Piaget, J. (1972). *Psychology and Epistemology: Towards a Theory of Knowledge*. Viking Press.
- Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. Jossey - Bass.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและบทเรียนเพื่อความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษา:
กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด
ETHICAL LEADERSHIP AND LESSONS FOR EDUCATIONAL MANAGEMENT
EXCELLENCE: A CASE STUDY OF THE SPECIAL EDUCATION CENTER
IN TRAT PROVINCE

จิณณฉัตร เรืองจ้อย^{1,*}, เรียงวิษณุ นิลโคตร² และ อรุณเกียรติ จันทร์ส่งแสง³
Chinnachat Rongjuy^{1,*}, Reongwit Nilkote² and Arungiat Chansongsaeng³

(Received: September 17, 2025; Revised: October 19, 2025; Accepted: October 21, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและบทเรียนที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด โดยมุ่งเน้นสามประเด็นหลัก คือ 1) การส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารให้ยึดหลักซื่อสัตย์ ยุติธรรม และรับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษา 2) การยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาให้โปร่งใส เป็นระบบ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง 3) การพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่เป็นแบบอย่าง (Best Practice) ด้านการบริหารเชิงคุณธรรมที่สามารถต่อยอดและสร้างความยั่งยืน จากการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศในการบริหารจัดการศึกษา ผู้บริหารที่ยึดมั่นในคุณธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อผู้เรียนสามารถสร้างความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และแรงจูงใจแก่ครู บุคลากร และผู้ปกครองได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้ทฤษฎีกระบวนการระบบ (Systems Approach Theory) ในการบริหารจัดการศึกษา ช่วยให้กระบวนการดำเนินงานมีขั้นตอนที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ และสามารถพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง บทเรียนจากศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดตราดสะท้อนให้เห็นว่า การบูรณาการภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเข้ากับการบริหารอย่างเป็นระบบไม่เพียงยกระดับคุณภาพการศึกษาเท่านั้น แต่ยังสร้างต้นแบบการจัดการที่สามารถเผยแพร่และต่อยอดไปสู่ศูนย์การศึกษาพิเศษอื่น ๆ ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม, ความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษา, ศูนย์การศึกษาพิเศษ, ทฤษฎีกระบวนการระบบ

¹ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

¹ The Special Education Center in Trat Province, Special Education Bureau

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

² Curriculum Lecturer of Program in Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

³ Curriculum Lecturer of Program in Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: 6826141004@rbru.ac.th

Abstract

The purpose of this article was to present and analyze ethical leadership and derive lessons contributing to educational excellence in the administration of the Special Education Center, Trat Province. The study focused on three primary objectives: (1) promoting ethical leadership among administrators based on honesty, fairness, and responsibility in educational management; (2) enhancing the quality and efficiency of educational administration to ensure transparency, systematic operation, and responsiveness to the needs of students and parents; and (3) developing exemplary best practices in moral - based management that can be extended toward long-term sustainability. Through an analysis of relevant documents, theoretical frameworks, and research studies, findings revealed that ethical leadership is a key determinant of excellence in educational administration. Administrators who demonstrate integrity, transparency, and accountability foster trust, satisfaction, and motivation among teachers, staff, and parents. Moreover, the application of the Systems Approach Theory to educational management ensures a clear, verifiable, and continuously improving process. Lessons learned from the Special Education Center in Trat highlight that integrating ethical leadership with systematic management not only elevates educational quality but also establishes a replicable model for other special education centers nationwide. Such integration represented a significant step toward advancing the quality and sustainability of Thailand's education system in the 21st century.

Keywords: Ethical Leadership, Educational Excellence, Special Education Center, Systems Approach Theory

บทนำ

จัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทยอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนและท้าทาย ปัจจัยสำคัญมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่ก้าวกระโดด การเชื่อมโยงเศรษฐกิจโลก และความคาดหวังจากประชาชนที่ต้องการการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (UNESCO, 2020; วิจารณ์ พานิช และคณะ, 2566) ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงเป็นโจทย์สำคัญ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูง โปร่งใส และตั้งอยู่บนหลักคุณธรรม ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด เป็นหนึ่งในหน่วยงานที่ทำหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาและฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ การได้ยิน การมองเห็น และการพัฒนาการด้านอื่น ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี อย่างไรก็ตาม ศูนย์การศึกษาพิเศษยังเผชิญข้อจำกัดทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรการเรียนรู้ ทำให้การบริหารจัดการจำเป็นต้องมุ่งไปสู่การสร้าง ความเชื่อมั่น โปร่งใส และยึดหลักคุณธรรม หนึ่งในแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล คือ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ซึ่งเน้นการนำที่ตั้งอยู่บนฐานของความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Brown & Treviño, 2006; Northouse, 2019)

งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศยืนยันว่าผู้นำที่ยึดหลักจริยธรรมสามารถสร้างความไว้วางใจและแรงจูงใจแก่บุคลากร ส่งผลให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ร่วมมือกันและมุ่งสู่ความเป็นเลิศ (Berkovich & Eyal, 2021; Göçen, 2021) ในขณะเดียวกัน ทฤษฎีกระบวนการระบบ (Systems Approach Theory) ซึ่งเน้นการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนา ดำเนินการ และประเมินผล (Dick & Carey, 2001) สามารถนำมาใช้เป็นกรอบการบริหารการศึกษาให้มีความเป็นระบบและตรวจสอบได้ เมื่อบูรณาการภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเข้ากับระบบงาน การบริหารศูนย์การศึกษาพิเศษย่อมเกิดความสมดุลระหว่างคุณธรรม และกระบวนการจัดการ ผู้นำที่ยึดหลักความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ ช่วยสร้างความไว้วางใจและวัฒนธรรมจริยธรรมในองค์กร (Brown & Treviño, 2006; Northouse, 2019) ขณะเดียวกันการบริหารอย่างเป็นระบบทำให้มีการตรวจสอบและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงเกิดทั้งความถูกต้องเชิงคุณค่าและประสิทธิผลเชิงระบบพร้อมกัน

บริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นกลไกหลักในการจัดการศึกษาแก่บุคคลพิการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาเพื่อคนพิการ พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และคุณภาพทางการศึกษาแก่คนพิการทุกประเภท ตลอดจนสนับสนุนครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน รวมถึงการทำหน้าที่จัดทำและส่งเสริมแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) จัดหาและสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ และบริการทางการศึกษาที่จำเป็น นอกจากนี้ ศูนย์การศึกษาพิเศษยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ ประสานงานการจัดการเรียนร่วม และจัดระบบการส่งต่อระหว่างหน่วยงานหรือช่วงเชื่อมต่อระหว่างระดับการศึกษา รวมถึงการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยอาศัยครอบครัวและชุมชนเป็นฐาน ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าศูนย์การศึกษาพิเศษมิได้เป็นเพียงสถานศึกษาของผู้เรียนพิการเท่านั้น แต่ยังเป็นหน่วยงานสนับสนุนและขับเคลื่อนระบบการศึกษาพิเศษในระดับจังหวัด ดังนั้น ความสำคัญของศูนย์การศึกษาพิเศษอยู่ที่การเป็นกลไกหลักของรัฐในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาและยกระดับคุณภาพชีวิตคนพิการ ทั้งในด้านการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และการมีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2563)

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด เป็นหน่วยงานด้านการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการให้บริการทางการศึกษาแก่เด็กพิการและบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา การฟื้นฟู และการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนในจังหวัดตราด ศูนย์ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าพริก อำเภอเมือง มีการขยายเครือข่ายไปยังทั้ง 7 อำเภอ ได้แก่ แหลมงอบ เขาสมิง บ่อไร่ คลองใหญ่ เกาะช้าง และเกาะกูด เพื่อให้บริการใกล้ชุมชนและลดอุปสรรคด้านการเดินทางของผู้เรียนและครอบครัว การดำเนินงานของศูนย์ครอบคลุมตั้งแต่การจัดบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention) เพื่อเตรียมความพร้อมด้านพัฒนาการ ไปจนถึงการจัดห้องเรียนคู่ขนาน ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กในโรงพยาบาล และการเรียนรวมในโรงเรียนปกติ ศูนย์ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาชีพและการฝึกทักษะเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีแก่ผู้พิการ นอกจากนี้ยังเป็นหน่วยประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายในระดับจังหวัด เพื่อบูรณาการทรัพยากรและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ด้วยวิสัยทัศน์ “บริหารดี บุคลากรดี ผู้เรียนมีพัฒนาการดี”

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราดจึงมีความสำคัญทั้งในมิติการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียน และในมิติทางสังคมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค ศูนย์แห่งนี้จึงมิใช่เพียงสถานที่เรียนรู้สำหรับผู้เรียนพิการเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญของจังหวัดในการผลักดันการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีความเท่าเทียมและครอบคลุม (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด, 2568)

จากความสำคัญและที่มาข้างต้น บทความนี้มุ่งหวังที่จะศึกษาและนำเสนอแนวทางการบูรณาการภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเข้ากับการบริหารจัดการศึกษาอย่างระบบ (Brown & Treviño, 2006; Northouse, 2019) โดยใช้กรณีศึกษาจากศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราดเป็นฐานการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อสร้างองค์ความรู้และต้นแบบ (Best Practice) ที่สะท้อนถึงการบริหารจัดการซึ่งยึดหลักคุณธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่คาดหวังคือสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปพัฒนาและต่อยอดในการบริหารศูนย์การศึกษาพิเศษอื่น ๆ รวมถึงสถาบันการศึกษาในบริบทที่หลากหลาย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีความเป็นระบบ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง และสร้างความไว้วางใจแก่สังคมโดยรวม ในภาพรวม แนวทางนี้ยังช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทยให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศและความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership)

ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นกระบวนการสร้างอิทธิพลเพื่อชี้นำและขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายร่วม ไม่ได้จำกัดเพียงตำแหน่งบริหาร แต่ครอบคลุมการสร้างแรงบันดาลใจและการเปลี่ยนแปลง (Anderson, 2017) งานวิจัยในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับ ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งช่วยเพิ่มแรงจูงใจ เสริมสร้างนวัตกรรม และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (Alainati, Almonawer, & Al - Hammad, 2023; Jobir, 2025) ขณะเดียวกัน ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ได้รับการเน้นย้ำว่าเป็นหัวใจของการสร้างความไว้วางใจ การมีส่วนร่วมของครู และบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีคุณธรรม (Capuyan & Tabile, 2024) ทั้งยังมีผลโดยตรงต่อระเบียบวินัยของบุคลากร และการตัดสินใจเชิงองค์กรที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Amir et al., 2023) สำหรับในบริบทปัจจุบัน ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบันได้พัฒนาไปสู่รูปแบบที่หลากหลายและสอดคล้องกับความท้าทายใหม่ ๆ ของสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบที่สำคัญประกอบด้วย ภาวะผู้นำแบบกระจาย (Distributed Leadership) ที่เน้นการกระจายหน้าที่และความรับผิดชอบไปยังบุคลากรทุกระดับ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบร่วมกันในองค์กร ภาวะผู้นำแบบหมุนเวียน (Rotating Leadership) ช่วยให้สมาชิกในทีมมีโอกาสนำทีมในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำและเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน นอกจากนี้ ภาวะผู้นำที่เน้นความเป็นมนุษย์ (Leadership for Teacher Flourishing) มุ่งสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความเป็นอยู่ที่ดีของครู เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ขณะเดียวกัน ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) เน้นการตัดสินใจที่โปร่งใส ยุติธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในองค์กร สุดท้ายภาวะผู้นำที่ปรับตัวได้ (Adaptive Leadership) มุ่งเน้นการปรับตัวและการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมการศึกษา (มณีรัตน์ จันทรา และคณะ, 2566; อนันต์ ฉิมยงค์ และคณะ, 2566) การนำรูปแบบภาวะผู้นำทั้ง 5 นี้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาจะช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่น ความร่วมมือ และความรับผิดชอบในองค์กร ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการ

พัฒนาของครูและนักเรียนอย่างยั่งยืน การผสมผสานคุณลักษณะทั้งเชิงการเปลี่ยนแปลง (Transformational) และจริยธรรม (Ethical) จึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความท้าทายทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพราะช่วยสร้างระบบการบริหารที่โปร่งใส ยืดหยุ่น และตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน ครอบครัว และสังคมในภาพรวม อันนำไปสู่คุณภาพการศึกษาและความยั่งยืนในระยะยาว

มิติของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม สะท้อนถึงรูปแบบการนำที่ตั้งอยู่บนหลักคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และการรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน (Brown & Treviño, 2006) โดยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะต้องแสดงออกอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) และการใช้การสื่อสารที่โปร่งใส เพื่อสร้างความไว้วางใจในองค์กร Northouse (2019) อธิบายเพิ่มเติมว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมคือ การประสานระหว่าง “ความสามารถในการนำ” และ “ความถูกต้องทางศีลธรรม” ผู้นำจึงต้องตัดสินใจโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อบุคคล กลุ่ม และสังคมโดยรวม ขณะที่ Treviño, Hartman & Brown (2000) เน้นว่า ผู้นำเชิงจริยธรรมจะต้อง เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม (Moral Person) และการเป็นผู้จัดการด้านคุณธรรม (Moral Manager) ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ (Honesty) ผู้บริหารต้องยึดมั่นในความจริงใจ ไม่บิดเบือนข้อมูล และเปิดเผยข้อเท็จจริง
2. ความยุติธรรม (Fairness) การตัดสินใจต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ
3. ความรับผิดชอบต่อผล (Responsibility) รับผิดชอบต่อผลลัพธ์ทั้งในด้านบวกและลบ รวมถึงยอมรับข้อผิดพลาด
4. การสร้างความไว้วางใจ (Trustworthiness) ทำให้ครู บุคลากร และผู้ปกครองเชื่อมั่นในความโปร่งใสขององค์กร
5. การเคารพผู้อื่น (Respect for others) ให้เกียรติและเห็นคุณค่าของทุกคนในองค์กร องค์ประกอบเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Brown & Treviño (2006) ที่ชี้ว่า การเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับ “คำพูด” เพียงอย่างเดียว แต่ต้องสะท้อนผ่าน “การกระทำ” ที่เป็นแบบอย่าง ผลลัพธ์ของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศได้ยืนยันผลลัพธ์เชิงบวกของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมต่อองค์กรการศึกษา เช่น ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมช่วยเพิ่มระดับความไว้วางใจของครู และทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานสูงขึ้น Berkovich & Eyal (2021) ระบุว่าผู้นำที่ยึดหลักธรรมสามารถลดความขัดแย้งภายในและสร้างความผูกพันต่อองค์กรในระยะยาว Göçen (2021) กล่าวว่าผู้นำเชิงจริยธรรมยังส่งผลต่อความพึงพอใจของบุคลากร และความมีประสิทธิภาพของทีมงาน ซึ่งในประเทศไทย กัญญารัตน์ คำแพง และคณะ (2565) ได้กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่บริหารงานด้วยความโปร่งใส และยุติธรรม มีส่วนช่วยยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ ภรณ์ มหามนต์ (2554) เน้นว่าภาวะผู้นำที่มีคุณธรรมสามารถสร้างความไว้วางใจในชุมชนและเสริมสร้างความร่วมมือจากผู้ปกครองได้

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด ซึ่งต้องจัดการบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรที่

จำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ผู้บริหารที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ โปร่งใส และยุติธรรมในการบริหาร ย่อมสร้างความไว้วางใจแก่ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ก่อให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่ร่วมมือ เอื้ออาทร และมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นเลิศในการบริหารจัดการ การศึกษา และสอดคล้องกับพันธกิจของศูนย์การศึกษาพิเศษ ที่มุ่งพัฒนาโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและยั่งยืนสำหรับคนพิการในจังหวัดตราด

ความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษา (Educational Excellence)

ความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษา (Educational Excellence) เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจมากในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการศึกษาไม่ได้หมายถึงเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน แต่ยังรวมถึงความสามารถในการสร้างองค์กรที่มีคุณภาพ โปร่งใส และได้รับความเชื่อมั่นจากครู บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานกำกับดูแล (Javornik & Mirazchiyski, 2023) ความเป็นเลิศทางการบริหารสะท้อนถึงความสามารถขององค์กรในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืน (Jomari, 2025) การบริหารที่มีคุณภาพต้องสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม ในบริบทการศึกษาความเป็นเลิศ คือการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามหลัก PDCA (Plan - Do - Check - Act) โดยเน้นการมีส่วนร่วมการนำแนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) มาเป็นพื้นฐาน ผู้นำต้องยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ (Brown & Treviño, 2006) เพื่อสร้างความไว้วางใจและบรรยากาศการทำงานที่ดี เมื่อผู้นำศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราดดำเนินงานโดยผสมผสานคุณธรรมกับระบบบริหาร จะเกิดสมดุลระหว่างคุณค่า และประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

บริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด ความเป็นเลิศคือ การบริหารที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเฉพาะบุคคล (Individualized Needs) ได้อย่างมีระบบผ่านการทำงานร่วมของทีมสหวิชาชีพ ครูการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต (Dick & Carey, 2001) ความเป็นเลิศยังสะท้อนถึงระดับการบริหารที่ดีผ่านความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ครู และชุมชน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญของคุณภาพการบริหาร (บรรจง สุรินทร์, 2561) เมื่อการบริหารสามารถสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจให้กับทุกฝ่ายได้อย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้เกิด ความยั่งยืนทางการบริหารการศึกษา (Sustainable Educational Management) ที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ สามารถดำเนินภารกิจได้อย่างมั่นคงต่อเนื่อง เกิดวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสร้างคุณค่าร่วมในสังคม (Koh, 2023; Shutaleva et al., 2023) โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและยั่งยืนสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

สรุปได้ว่า ความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษา คือการบริหารที่มีคุณธรรม โปร่งใส และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภายในองค์กรซึ่งเชื่อมโยงทุกองค์ประกอบขององค์กรให้ทำงานสัมพันธ์กันอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สร้างความพึงพอใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง และขับเคลื่อนศูนย์การศึกษาพิเศษสู่ความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียน

ทฤษฎีกระบวนการระบบ (Systems Approach Theory)

Dick & Carey (2001) ได้นำเสนอทฤษฎีกระบวนการระบบ (Systems Approach Theory) ในการจัดการศึกษาและการออกแบบการเรียนการสอน โดยมองว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็น “กระบวนการ” ที่ต้องดำเนินไปอย่างมีระบบและเป็นวงจรต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่

1. **การวิเคราะห์ (Analysis)** เป็นการระบุปัญหาและความต้องการของผู้เรียน วิเคราะห์บริบทสภาพแวดล้อม และศักยภาพที่มีอยู่ เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน สำหรับศูนย์การศึกษาพิเศษ การวิเคราะห์หมายถึงการประเมินศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน ความพร้อมของบุคลากร และการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน

2. **การออกแบบ (Design)** เป็นการกำหนดกลยุทธ์ วิธีการ และสื่อการสอนที่เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะบุคคล รวมถึงการวางแผนเกณฑ์การประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมาย ในบริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษ การออกแบบจะปรากฏในรูปแบบของ IEP/IIP ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล

3. **การพัฒนา (Development)** เป็นขั้นตอนการสร้างและจัดทำสื่อการเรียนรู้ เครื่องมือประเมิน และกิจกรรมการสอนที่สอดคล้องกับแผนการออกแบบ รวมถึงการทดสอบและปรับปรุงก่อนใช้งานจริง เช่น การสร้างสื่อการสอนภาพ การพัฒนาเกมการเรียนรู้ หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องเฉพาะด้าน

4. **การดำเนินการ (Implementation)** เป็นการนำสื่อ แผนการสอน หรือกิจกรรมที่พัฒนาไปใช้จริงในชั้นเรียน โดยผู้บริหาร ครู และบุคลากรมีบทบาทสำคัญในการกำกับ ดูแล และสนับสนุน ขณะเดียวกันผู้ปกครองและชุมชนก็ควรมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน

5. **การประเมินผล (Evaluation)** เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่มุ่งตรวจสอบความสำเร็จของการดำเนินงานว่าบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้หรือไม่ โดยใช้ทั้งการประเมินระหว่างกระบวนการพัฒนาและดำเนินการเพื่อหาข้อบกพร่อง ปัญหา และแนวทางปรับปรุงแก้ไขก่อนสิ้นสุดโครงการ (Formative Evaluation) และการประเมินหลังการดำเนินการ (Summative Evaluation) เพื่อปรับปรุง พัฒนา และยกระดับคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ทฤษฎีกระบวนการระบบทำหน้าที่เป็น “เครื่องมือ” ที่ช่วยให้การดำเนินงานมีความเป็นขั้นตอน ตรวจสอบได้ และสามารถปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงกับหลักการของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในแง่ของความโปร่งใส ความยุติธรรม และการสร้างความร่วมมือในศูนย์การศึกษาพิเศษ การนำทฤษฎีกระบวนการระบบมาใช้ ทำให้การวางแผนและดำเนินงานไม่ใช่เพียงการทำงานเชิงประสบการณ์หรือความเคยชินของบุคลากร แต่เป็นการทำงานที่ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence - Based Practice) มารองรับ เช่น การใช้ข้อมูลการประเมินผู้เรียนเป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างสื่อ และการติดตามความก้าวหน้า เมื่อกระบวนการดำเนินไปอย่างมีระบบและโปร่งใส จึงสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต้นสังกัดได้ อีกทั้งการจัดการศึกษาตามกรอบของทฤษฎีกระบวนการระบบยังช่วยเสริมสร้าง ความยั่งยืนในการบริหาร กล่าวคือ เมื่อการทำงานดำเนินไปตามวงจร วิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนา ดำเนินการ และประเมินผล จะทำให้ศูนย์การศึกษาพิเศษสามารถเรียนรู้และปรับปรุงคุณภาพได้อย่างต่อเนื่อง ไม่เพียง

บรรลุเป้าหมายเฉพาะหน้า แต่ยังสามารถพัฒนาองค์การให้เข้มแข็งและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกในอนาคต

สรุปได้ว่า ความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษา มิได้เกิดจากการมีทรัพยากรที่มากเพียงพอเท่านั้น แต่เกิดจากการสร้างระบบการบริหารที่โปร่งใส ยั่งยืน และปรับตัวได้ ขณะที่ทฤษฎีกระบวนการระบบทำหน้าที่เป็นกรอบแนวทางที่ทำให้การบริหารมีความเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ และมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เมื่อนำทั้งสองแนวคิดมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน โดยเฉพาะในศูนย์การศึกษาพิเศษ จะทำให้การจัดการศึกษาไม่เพียงตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน แต่ยังยกระดับความเชื่อมั่นและศักยภาพขององค์กรในการขับเคลื่อนไปสู่ความเป็นเลิศอย่างแท้จริง

บทเรียนจากศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด เป็นสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบหรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการ เป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีพันธกิจหลักในการจัดการศึกษา พัฒนาสมรรถภาพ และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ - 18 ปี ในลักษณะของศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมของคนพิการ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้บริการในลักษณะไป - กลับ และรับบริการที่บ้าน รวมทั้งจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากรและชุมชน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดตราดที่มีทั้งพื้นที่ภูเขาและเกาะ ส่งผลให้การเดินทางของผู้ปกครองและผู้เรียนบางส่วนไม่สะดวก การให้บริการแบบเข้าถึงทุกคนจึงทำได้ยาก ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด จึงมีการจัดตั้งหน่วยบริการขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2555 ได้แก่ หน่วยบริการแหลมงอบ หน่วยบริการเขาสมิง หน่วยบริการบ่อไร่ หน่วยบริการคลองใหญ่ หน่วยบริการเกาะช้าง และพ.ศ.2566 ได้จัดตั้งหน่วยบริการเกาะกูด รวมทั้งสิ้น 6 หน่วยบริการ เพื่อให้บริการคนพิการในจังหวัดตราดให้ได้รับบริการอย่างทั่วถึงและเสมอภาค สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีกระบวนการระบบ (Systems Approach Theory) ที่มองว่าการบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทุกส่วน ทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้ระบบดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกัน (Dick & Carey, 2001)

แม้ว่าศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด จะมีบทบาทสำคัญต่อผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ แต่ก็ยังเผชิญกับปัญหาหลายประการที่สะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับระบบการบริหารให้เกิดความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน ได้แก่

1. **ด้านบุคลากร** ครูและเจ้าหน้าที่เฉพาะทาง เช่น ครูการศึกษาพิเศษ นักจิตวิทยา นักกายภาพบำบัดและนักกิจกรรมบำบัด ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ ส่งผลให้การพัฒนาผู้เรียนต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่ายมากกว่าการดำเนินงานเชิงลึก ซึ่งสะท้อนถึงการขาดทรัพยากรนำเข้า (Input) ที่สำคัญในระบบ

2. **ด้านงบประมาณและทรัพยากร** งบประมาณที่ได้รับยังไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะและต้องใช้สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกที่แตกต่างกัน ขณะเดียวกันทรัพยากรจากภาครัฐและท้องถิ่นยังมีข้อจำกัดในการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ยังไม่สามารถปรับให้สอดคล้องกับศักยภาพและความแตกต่างของผู้เรียนทุกคนได้อย่างเต็มที่ บางครั้งครูผู้สอนยังใช้วิธีการสอนแบบทั่วไปมากกว่าการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan: IEP) จึงจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการ (Process) ในระบบให้ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน

4. ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน แม้ว่าผู้ปกครองบางส่วนให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน แต่ก็ยังมีอีกจำนวนไม่น้อยที่ขาดความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาผู้เรียน ส่งผลให้การเชื่อมต่องระหว่างศูนย์การศึกษาพิเศษและครอบครัวยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ มีผลต่อข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่จำเป็นต่อการปรับปรุงแผนพัฒนา

5. ด้านนโยบายและการบริหารจากส่วนกลาง การเปลี่ยนแปลงนโยบายและแนวทางการจัดสรรทรัพยากรจากส่วนกลาง ส่งผลให้การดำเนินงานของศูนย์การศึกษาพิเศษต้องปรับตัวอยู่เสมอ บางครั้งเกิดความล่าช้าในการปฏิบัติ เนื่องจากขาดความสอดคล้องระหว่างนโยบายกับสภาพจริงในพื้นที่ การบริหารจึงต้องมีความยืดหยุ่นและอาศัยภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในการขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมาย (Brown & Treviño, 2006)

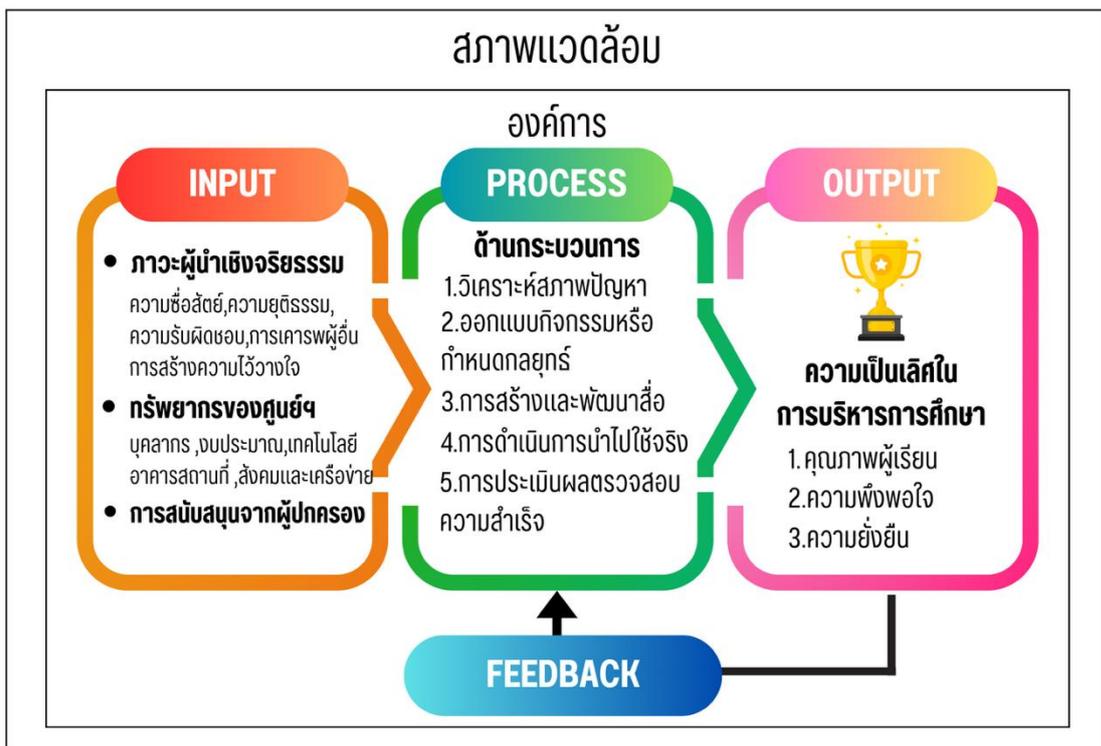
จากปัญหาเหล่านี้สะท้อนว่า การพัฒนาและยกระดับศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด ให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษา (Educational Excellence) จำเป็นต้องใช้แนวทางการบริหารที่ผสมผสานคุณธรรมและระบบเข้าด้วยกัน โดยมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นรากฐานของการตัดสินใจ และใช้ทฤษฎีกระบวนการระบบ (Systems Approach Theory) มาเป็นกลไกในการบริหาร เพื่อเชื่อมโยงทุกองค์ประกอบของการบริหารให้ทำงานอย่างสัมพันธ์กัน ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราดจึงเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการประยุกต์แนวคิดทางทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง การบริหารที่มีระบบคุณธรรม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะช่วยยกระดับศูนย์การศึกษาพิเศษให้เป็นแบบอย่าง (Best Practice) ของการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากบริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด จะเห็นได้ชัดว่าการบริหารจัดการภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรการเรียนรู้ จำเป็นต้องอาศัย ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม อย่างยิ่ง ผู้บริหารไม่เพียงต้องมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา แต่ยังต้องยึดมั่นในหลักซื่อสัตย์ ยุติธรรม และรับผิดชอบ เพื่อให้การจัดการศึกษามีความโปร่งใส และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย การตัดสินใจของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ ในด้านการจัดสรรทรัพยากร เช่น อุปกรณ์การเรียนรู้เฉพาะทาง เทคโนโลยีสนับสนุน หรือการแบ่งภาระงานของบุคลากร ต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมและความต้องการเฉพาะบุคคลของผู้เรียน เมื่อผู้บริหารดำเนินการด้วยความซื่อสัตย์ และเปิดเผยข้อมูลต่อครู บุคลากร และผู้ปกครอง ย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจ (Trust) และนำไปสู่ความร่วมมือ (Collaboration) ที่เข้มแข็งในระดับองค์กรและชุมชน (Brown & Treviño, 2006; Northouse, 2019) การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง

เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เช่น การจัดทำแผนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (IEP) หรือการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และเกิดความไว้วางใจต่อระบบการบริหารจัดการของศูนย์การศึกษาพิเศษ เมื่อเกิดบรรยากาศแห่งความร่วมมือ เช่นนี้ องค์กรสามารถขับเคลื่อนไปสู่ ความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษาได้จริง

จึงแสดงให้เห็นว่า การบริหารศึกษาที่มีความเป็นเลิศต้องตั้งอยู่บนฐานของ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ที่มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม รับผิดชอบ ความไว้วางใจ และความเคารพผู้อื่น ควบคู่กับการใช้กรอบการจัดการเชิงระบบ ที่ทำให้การดำเนินงานโปร่งใส และตรวจสอบได้ การผสมผสานทั้งสองมิติอย่างเหมาะสมจะเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราดสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สามารถสรุปได้ตามแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์กรความรู้ที่ได้รับ
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้นิพนธ์บทความ

จากแผนภาพที่ 1 สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

สภาพแวดล้อม (Environment) สภาพแวดล้อมของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด เป็นบริบทที่กำหนดทิศทางและข้อจำกัดของการบริหาร เนื่องจากมีพื้นที่ทั้งภูเขาและเกาะ การให้บริการจึงต้องเข้าถึงผู้เรียนในทุกพื้นที่อย่างเท่าเทียม ผ่านระบบศูนย์การศึกษาพิเศษและหน่วยบริการตามอำเภอทั้ง 6 หน่วยบริการ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีช่วยเหลือและการมีส่วนร่วมของครอบครัว เพื่อให้ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

ปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การบริหารของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราดดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ ประกอบด้วยสามส่วนหลัก คือ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ที่ยึดมั่นความซื่อสัตย์

ยุติธรรม และโปร่งใส ใช้ข้อมูลจริงในการตัดสินใจเพื่อสร้างความไว้วางใจในองค์กร ทรัพยากรของศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้แก่ บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ งบประมาณ เทคโนโลยี และเครือข่ายสังคมในพื้นที่ และการสนับสนุนจากผู้ปกครอง ที่ร่วมออกแบบ IEP/IIP และติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน ปัจจัยเหล่านี้ เมื่อเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง

กระบวนการ (Process) ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด ดำเนินตามหลักทฤษฎีกระบวนการระบบ (Systems Approach) เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา เพื่อระบุเป้าหมายเชิงสมรรถนะรายบุคคล จากนั้นออกแบบแผน IEP/IIP โดยครู ทีมสหวิชาชีพและผู้ปกครอง ต่อด้วยพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีที่ช่วยในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และนำไปใช้จริงผ่านการจัดบริการแบบไป - กลับ และเยี่ยมบ้าน พร้อมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู สุดท้ายคือการประเมินผล ทั้งด้านความก้าวหน้าของผู้เรียน ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ทุกขั้นตอนเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ภายใต้กรอบจริยธรรมและความโปร่งใส

ผลลัพธ์ (Output) การบริหารอย่างเป็นระบบในศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด แสดงถึงคุณภาพของผู้เรียนและประสิทธิภาพขององค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ผู้เรียนมีความก้าวหน้าตามแผน IEP/IIP ตามเป้าหมายที่กำหนด และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดไว้เกิดความพึงพอใจและความไว้วางใจจากผู้ปกครอง ครู และชุมชนที่มองเห็นคุณค่าของบริการ นอกจากนี้ระบบการบริหารยังมีความยั่งยืน สามารถดำเนินงานได้ต่อเนื่องแม้มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรเกิดต้นแบบการทำงานที่ขยายผลได้ ภาพรวมของผลลัพธ์นี้จึงสะท้อนพลังของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่ใช้ทรัพยากรอย่างเท่าเทียม โปร่งใส และขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาสู่ความยั่งยืน

การย้อนกลับ (Feedback) เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การบริหารของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราดพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยในระดับผู้เรียน มีการปรับเป้าหมายและกิจกรรม IEP ตามข้อมูลเชิงหลักฐาน ระดับครูและหน่วยบริการใช้กระบวนการ PLC เพื่อแลกเปลี่ยนและพัฒนาแนวทางการสอนระดับองค์กรทบทวนการกระจายทรัพยากรและบริการในพื้นที่ห่างไกล ส่วนระดับนโยบายส่งต่อข้อมูลสังเคราะห์ไปยังหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อปรับแนวทางสนับสนุน การทำงานเชื่อมโยงเช่นนี้เป็นการ ที่เป็นระบบ ทำให้ศูนย์สามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างยั่งยืน

สรุป

การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่อาจดำเนินไปอย่างโดดเดี่ยว หากแต่ต้องเผชิญกับพลวัตทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง ภายใต้บริบทดังกล่าว ความเป็นเลิศในการบริหารการศึกษาไม่ได้หมายถึงเพียงการมีทรัพยากรที่เพียงพอ แต่ต้องเกิดจากระบบการจัดการที่โปร่งใส ยั่งยืน และมีความสามารถในการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนและสังคม กรณีของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราดสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ จำเป็นต้องอาศัยทั้งภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและการบริหารเชิงระบบมาประสานกัน ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมทำให้ผู้บริหารสามารถยึดมั่นในหลักข้อสัตย์ ยุติธรรม รับผิดชอบ การสร้างความไว้วางใจจากครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน และการเคารพผู้อื่น

การตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนหลักคุณธรรมย่อมได้รับการยอมรับและเอื้อต่อความร่วมมืออย่างกว้างขวาง ขณะเดียวกัน การประยุกต์ใช้ทฤษฎีกระบวนการระบบ (Systems Approach) ที่ประกอบด้วย การวิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนา ดำเนินการ และประเมินผลอย่างเป็นวงจร ช่วยทำให้การบริหารงานมีความเป็นขั้นตอน ตรวจสอบได้ และสามารถพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานในการวางแผนและตัดสินใจ จากบทเรียนของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด แสดงให้เห็นว่าความเป็นเลิศทางการศึกษาสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อมีการเชื่อมโยงคุณธรรมเข้ากับกระบวนการเชิงระบบอย่างเหมาะสม ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสร้างพลังทางสังคมและความไว้วางใจ ส่วนกระบวนการเชิงระบบรับประกันความ เป็นขั้นตอน มีประสิทธิภาพ และตรวจสอบได้ เมื่อทั้งสองมิติถูกบูรณาการเข้าด้วยกัน จะนำไปสู่การจัดการ การศึกษาที่โปร่งใส เท่าเทียม และยั่งยืน สามารถยืดหยุ่นและปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กัญญารัตน์ คำแพง, และคณะ. (2565). ประสิทธิภาพของสถานศึกษาและปัจจัยเชิงคุณธรรมที่เกี่ยวข้อง. *วารสารวิชาการทางการศึกษา*, 18(2), 55 - 70.
- ภรณ์ มหามนต์. (2554). *ประสิทธิผลของสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทางการศึกษา.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2551). *พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551*. เล่ม 125 ตอนที่ 28 ก. 1 - 12. 5 กุมภาพันธ์ 2551.
- _____. (2556). *พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556*. เล่ม 130 ตอนที่ 42 ก. 1 - 3. 17 พฤษภาคม 2556.
- มณีรัตน์ จันทรา, เรืองวิชัย นิลโคตร, และวิบูลย์ บุญลอย. (2566). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 10(12), 120 - 129.
- บรรจง สุรินทร์. (2561). ความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารงานของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี*, 23(2), 45 - 58.
- วิจารณ์ พานิช, ศีลวัต สุขิลวรรณ และณัฐทิพย์ วิทยาภรณ์. (2566). *เพื่อครูและนักเรียนเป็นนักพัฒนาตนเอง*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- วิจารณ์ พานิช. (2563). *การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิไลลักษณ์ ฐักิจ, เอกราช โขจิตพิมานเวช และสัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2567). ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก. *วารสารการบริหารและคุณธรรม (Journal of Management and Morality)*, 6(1), 45 - 60.
- ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด. (2568). *บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ*. สืบค้นเมื่อ 17 กันยายน 2568, จาก https://special5.ac.th/?page_id=1160
- อนันต์ ฉิมรงค์, เรืองวิชัย นิลโคตร, และวิบูลย์ บุญลอย. (2566). ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณและอุดมการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในยุคเน็กซ์นอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 10(7), 53 - 63.

- Alainati, S., Almonawer, A., & Al - Hammad, F. (2023). Transformational Leadership and Educational Outcomes: Evidence from Secondary Schools. *International Journal of Education Management*, 37(4), 589 - 605.
- Amir, N., Rahman, A., & Ismail, M. (2023). Ethical Leadership and Sustainable Organizational Performance in Education: A Systematic Review. *Malaysian Journal of Educational Leadership*, 15(2), 45 - 62.
- Anderson, L. (2017). Leadership as Influence: The Role of Transformational and Ethical Leadership in Organizational Success. *Journal of Leadership Studies*, 11(1), 12 - 27.
- Berkovich, I., & Eyal, O. (2021). The Mediating Role of Principals' Ethical Leadership in the Relationship between Trust and Teachers' Organizational Citizenship Behavior. *Journal of Educational Administration*, 59(2), 210 - 227. <https://doi.org/10.1108/JEA-09-2019-0150>
- Brown, M. E., & Treviño, L. K. (2006). Ethical Leadership: A Review and Future Directions. *The Leadership Quarterly*, 17(6), 595 - 616. <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2006.10.004>
- Capuyan, L., & Tabile, S. (2024). Ethical Leadership in Education: Building Trust and Teacher Engagement. *European Journal of Social and Innovative Teaching*, 8(1), 77 - 91.
- Dick, W., & Carey, L. (2001). *The Systematic Design of Instruction* (5th ed.). New York, NY: Addison - Wesley Educational Publishers
- Göçen, A. (2021). Ethical Leadership and Organizational Commitment in Education. *International Online Journal of Educational Leadership*, 5(1), 1 - 14. <https://doi.org/10.29228/iojel.1>
- Javornik, J., & Mirazchiyski, P. (2023). Effectiveness in Education: Conceptualization and Measurement. *Educational Research Review*, 39(3), 2090 - 2100.
- Jobir, A. (2025). Transformational Leadership Impact on Inclusive Education and Teacher Performance. *Asian Journal of Education and Innovation Technology*, 6(1), 34 - 50.
- Jomari, G. S. (2025). Educational Effectiveness and Organizational Success. *Asian Journal of Education Research*, 12(3), 3304 - 3307.
- Northouse, P. G. (2019). *Leadership: Theory and Practice* (8th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Treviño, L. K., Hartman, L. P., & Brown, M. (2000). Moral Person and Moral Manager: How Executives Develop a Reputation for Ethical Leadership. *California Management Review*, 42(4), 128 - 142.
- UNESCO. (2020). *Education in a Post - COVID World: Nine Ideas for Public Action*. Paris, France: UNESCO.

สะพานแห่งเมตตา: กลยุทธ์ Soft Power บนวิถีพุทธ เพื่อสร้างความร่วมมือ
แก้ปัญหาครูขาดแคลนในโรงเรียนขนาดเล็ก

THE BRIDGE OF LOVING-KINDNESS: A SOFT POWER STRATEGY GUIDED BY
BUDDHIST PRINCIPLES FOR FOSTERING COOPERATION AND SOLVING
TEACHER SHORTAGES IN SMALL SCHOOLS

ชัชชาย จีระวัฒน์วงศ์^{1,*}, สมเกียรติ ตุ่นแก้ว², พูนชัย ยาวีราช³ และ สุวดี อูปปินใจ⁴
Chatchai Jeerawatwong^{1,*}, Somkiet Tunkeaw², Phoonchai Yawirach³
and Suwadee Ouppinjai⁴

(Received: July 11, 2025; Revised: August 8, 2025; Accepted: October 15, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้ Soft Power บนพื้นฐานหลักพุทธธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนขนาดเล็กของประเทศไทย โดยบูรณาการแนวคิด Soft Power ของ Joseph Nye เข้ากับทฤษฎีทุนทางสังคม, ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม, และหลักธรรมทางพุทธศาสนา อาทิ สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 ผลการสังเคราะห์ระบุองค์ประกอบ Soft Power 4 ด้าน รวม 17 องค์ประกอบ ครอบคลุมทักษะทางสังคม การสื่อสาร ความร่วมมือ การศึกษา นวัตกรรม วิสัยทัศน์ ค่านิยม และวัฒนธรรม บทความนำเสนอ แนวคิด “สะพานแห่งความร่วมมือ” และแนวทางการประยุกต์ใช้ กลยุทธ์ดังกล่าว เพื่อสร้างความร่วมมือที่แข็งแกร่งระหว่างโรงเรียนและชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การดึงดูด รักษา และพัฒนาบุคลากรครู ตลอดจนเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างยั่งยืน การประยุกต์ใช้กลยุทธ์นี้จะเสริมสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารที่โปร่งใส และค่านิยมร่วม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาครู ขาดแคลนและยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: องค์ประกอบ, Soft Power, การบริหารสถานศึกษา, โรงเรียนขนาดเล็ก, กลยุทธ์

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

¹ Program in Educational Administration, Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

² Curriculum Lecturer of Program in Educational Administration, Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

³ Assistant Professor Dr. of Program in Educational Administration, Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

⁴ Assistant Professor Dr. of Program in Educational Administration, Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: 679814004@crru.ac.th

Abstract

The purpose of this article was to synthesize soft power management strategies based on Buddhist principles to address the teacher shortage problem in small schools in Thailand. This paper integrated Joseph Nye's soft power concept with social capital theory, participatory leadership, and Buddhist principles such as the Four Sanghavatthu and the Four Brahmaviharas. The synthesis identified four soft power components, totaling 17 elements, covering social skills, communication, collaboration, education, innovation, vision, values, and culture. This article presented the 'bridge of cooperation' concept and its application to build strong partnerships between schools and communities, leading to the attraction, retention, and development of teachers and the sustainable enhancement of student learning potential. This strategy would foster trust, transparent communication, and shared values, leading to a sustainable solution to the teacher shortage problem and the enhancement of the quality of education in small schools.

Keywords: Components, Soft Power, School Administration, Small Schools, Strategy

บทนำ

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่รวดเร็ว การศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนความก้าวหน้าของมนุษยชาติ อย่างไรก็ตาม โรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท กำลังเผชิญกับ ความท้าทายสำคัญ คือ ปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนที่มีคุณภาพ และการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ ปัญหานี้มีรากฐานมาจากโครงสร้างระบบราชการส่วนกลางที่ไม่สามารถปรับตัวได้อย่างยืดหยุ่นต่อบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กหลายแห่งถูกละเลย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564; ประเวศ เวชชะ, 2568)

ข้อมูลสถิติยืนยันถึงความรุนแรงของปัญหานี้ โดยโรงเรียนขนาดเล็กกว่า 6,000 แห่งทั่วประเทศ ยังคงประสบปัญหาครูขาดแคลนอย่างต่อเนื่อง ด้วยอัตราส่วนครูต่อนักเรียนเฉลี่ย 1:32 ซึ่งสูงกว่าค่าเป้าหมายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) อย่างมีนัยสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566; World Bank, 2022) นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวยังส่งผลให้คะแนนการทดสอบระดับชาติของนักเรียนในชนบทต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศประมาณ 15 - 18 คะแนนในวิชาหลัก จากข้อมูลผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 พบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองมีคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทย 48.93 คะแนน ขณะที่โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมืองมีคะแนนเฉลี่ยเพียง 40.97 คะแนน ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างกันถึง 7.96 คะแนน สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ (สำนักงานทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2564) นี่คือการจำกัดที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนไทย ท่ามกลางความท้าทายนี้ “Soft Power” หรือ “พลังอ่อน” ได้รับการพิจารณาว่าเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา ตามแนวคิดของ Joseph Nye (2004) Soft Power คือความสามารถในการดึงดูดและสร้างอิทธิพลผ่านคุณค่า วัฒนธรรม และนโยบายที่น่าสนใจ โดยไม่ต้องใช้การบังคับ เป็นพลังในการโน้มน้าวและจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม โดยปราศจากการบังคับ ซึ่งเป็นพลังที่มี

ประสิทธิภาพไม่แพ้อำนาจแบบแข็ง (Hard Power) ในบริบทของการบริหารสถานศึกษา Soft Power หมายถึง การใช้ความสัมพันธ์ทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิสัยทัศน์ร่วม และภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างพลังขับเคลื่อน ในการขับเคลื่อนสังคม Soft Power ในบริบทของสถานศึกษา คือ การบริหารจัดการที่ใช้ความสัมพันธ์ทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิสัยทัศน์ร่วมของชุมชน และภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนทางการศึกษาจากภายในมากกว่าการพึ่งพาภายนอก (Nye, 2004; วรกมล วงษ์สถาปนา เลิศ, 2567) แนวคิดนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) ของ Robert Putnam (2000) ซึ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของความไว้วางใจ เครือข่าย และบรรทัดฐานร่วมกันในการสร้างความร่วมมือที่ยั่งยืน (Putnam, 2000) นอกจากนี้ งานวิชาการยังชี้ให้เห็นว่าการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงาน และวัฒนธรรมโรงเรียนที่ดึงดูดใจผ่าน Soft Power สามารถช่วยดึงดูดและรักษาครูในพื้นที่ชนบทได้ ประสบการณ์จากฟินแลนด์และนิวซีแลนด์ยืนยันว่าโรงเรียนขนาดเล็กที่มีทุนทางสังคมแข็งแกร่งและส่งเสริมวัฒนธรรมความไว้วางใจมีแนวโน้มรักษาครูได้นานกว่าค่าเฉลี่ยถึง 1.7 เท่า (OECD, 2024; Hargreaves & Fullan, 2014) Soft Power สามารถแปลงความเชื่อมโยงทางสังคม ค่านิยมร่วม และการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เป็นแรงจูงใจเชิงบวก โดยไม่ต้องพึ่งพาทรัพยากรเงินทุนขนาดใหญ่ (Hofstede, 1980) ความไว้วางใจมีแนวโน้มรักษาครูได้นานกว่าค่าเฉลี่ยถึง 1.7 เท่า ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย Community - Based Education ของกระทรวงศึกษาธิการไทยที่เน้นการใช้ทุนวัฒนธรรมและเครือข่ายท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) แนวทางเหล่านี้ยังเชื่อมโยงกับหลักสังคหวัตถุ 4 ในพุทธธรรม ซึ่งสอนเรื่องการให้ การพูดจาไพเราะ การบำเพ็ญประโยชน์ และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย อันเป็นรากฐานของการสร้างความผูกพันในชุมชน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่สังเคราะห์องค์ประกอบ Soft Power ที่เป็นรูปธรรมและเหมาะสมกับบริบทเฉพาะของโรงเรียนขนาดเล็กในประเทศไทยยังคงมีจำกัด (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560; World Bank, 2022) บทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบ Soft Power ดังกล่าว เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางทฤษฎี และพัฒนาเป็นเครื่องมือเชิงปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูและยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในอนาคต

การศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้ Soft Power

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้ Soft Power Joseph Nye (2004) ผู้พัฒนาทฤษฎี Soft Power อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ว่า Soft Power คือความสามารถในการดึงดูดใจและสร้างอิทธิพลผ่านการดึงดูด เช่น วัฒนธรรม ค่านิยม และนโยบาย โดยไม่ใช้กำลังหรือการบังคับ Soft Power เป็นแนวคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและส่งเสริมความไว้วางใจ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

- วัฒนธรรม (Culture) ใช้คุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนในการสร้างความสัมพันธ์
- ค่านิยมร่วม (Shared Values) ส่งเสริมค่านิยมที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและชุมชน
- การสื่อสาร (Communication) การใช้ข้อมูลที่สร้างสรรค์และเชื่อมโยงเพื่อดึงดูดความสนใจของชุมชน

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2560) กล่าวถึงการใช้นำพลังทางสังคมและวัฒนธรรมในการสร้างอิทธิพลเพื่อส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนผ่านการดึงดูดใจในรูปแบบที่ไม่ใช่การบังคับ แต่เป็นพลังทางสังคม และวัฒนธรรมช่วยให้โรงเรียนสามารถเชื่อมโยงกับชุมชนในท้องถิ่นได้ดีขึ้น โดยการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การจัดงานประเพณีร่วมกัน ที่ประกอบด้วย

- การดึงดูดทางวัฒนธรรม หรือการใช้วัฒนธรรมในการสร้างแรงจูงใจ
- ความร่วมมือทางสังคม โดยการสร้างเครือข่ายกับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น
- ความต่อเนื่องของความสัมพันธ์ ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมที่ยั่งยืนในชุมชน

Geert Hofstede (1980) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างความร่วมมือ โดยเฉพาะในบริบทที่ต้องการความเข้าใจระหว่างบุคคลและชุมชน โดยกล่าวถึงความสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมจะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การให้ความสำคัญกับค่านิยมในชุมชนที่มีองค์ประกอบดังนี้

- การรับรู้ความแตกต่าง การเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- การสร้างความไว้วางใจ การเน้นการสื่อสารที่สร้างสรรค์
- การปรับตัว ต่อการบริหารที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมชุมชน

Jonathan McClory (2012) เป็นผู้พัฒนาแนวคิด Soft Power Index ซึ่งใช้วัดและประเมินศักยภาพของประเทศต่าง ๆ ในการใช้ Soft Power เพื่อสร้างอิทธิพลในระดับสากล เขาได้อธิบายว่า Soft Power ประกอบด้วยหลายมิติ เช่น วัฒนธรรม การศึกษา การทูต และนวัตกรรม การใช้ Soft Power ในการบริหารจัดการสถานศึกษาสามารถเสริมสร้างภาพลักษณ์และความน่าสนใจของสถาบันการศึกษาในระดับนานาชาติ โดยการเน้นคุณภาพการศึกษา วัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันอื่น ๆ ประกอบด้วย

- วัฒนธรรม (Culture) การส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมของสถาบัน เพื่อสร้างความดึงดูดใจ
- การศึกษา (Education) การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และการวิจัย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพของสถาบัน
- การทูต (Diplomacy) การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ
- นวัตกรรม (Innovation) การนำเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารและการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าสนใจ

Edward Said (1978) กล่าวถึงแนวคิดในการใช้อำนาจในการเป็นตัวแทนหรือการแสดงภาพลักษณ์ที่สร้างแรงจูงใจและความเข้าใจที่ดีในกลุ่มเป้าหมาย โรงเรียนสามารถใช้ Soft Power ผ่านการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี เช่น การเผยแพร่ความสำเร็จของนักเรียนและครูในสื่อท้องถิ่น โดยอาศัยองค์ประกอบเหล่านี้ในการสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- การสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การสื่อสารความสำเร็จในเชิงบวก
- การเชื่อมโยงกับชุมชน การใช้สื่อเพื่อเพิ่มความเข้าใจและความร่วมมือ
- การสร้างความไว้วางใจ การสร้างความเชื่อมั่นในคุณค่าและความสามารถของโรงเรียน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้ Soft Power ทฤษฎี Soft Power (Soft Power Theory) โดย Joseph Nye (2004) พัฒนาทฤษฎี Soft Power ซึ่งหมายถึงความสามารถในการสร้างอิทธิพลโดยไม่ใช้การบังคับหรือการข่มขู่ แต่เน้นการดึงดูดและการสร้างแรงจูงใจผ่านวัฒนธรรม ค่านิยม และนโยบายที่น่าดึงดูดใจ Soft Power ถูกมองว่าเป็นอำนาจที่ใช้การสร้างเสน่ห์และความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อดึงดูดเป้าหมายให้เห็นความสำคัญหรือยอมรับแนวทางที่น่าเสนอ โดยเฉพาะในบริบทที่ต้องการความร่วมมือระหว่างองค์กรและกลุ่มเป้าหมายในชุมชน Soft Power เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การบริหารสถานศึกษาเข้าถึงและสร้างความร่วมมือกับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสำคัญของแนวคิดนี้ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ที่การใช้วัฒนธรรมและค่านิยมที่ใกล้ชิดกับชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน เช่น การจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูที่ประกอบด้วย

- **วัฒนธรรม (Culture)** การส่งเสริมและแสดงออกถึงวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง เพื่อสร้างแรงจูงใจและความสัมพันธ์ที่ดี

- **ค่านิยมร่วม (Shared Values)** การเน้นสร้างความสัมพันธ์ผ่านค่านิยมที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและชุมชน เช่น การสร้างความเป็นเจ้าของร่วมในกระบวนการพัฒนา

- **การสื่อสาร (Communication)** การใช้สื่อและการสื่อสารที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างแรงจูงใจในกลุ่มเป้าหมาย เช่น การเผยแพร่ความสำเร็จของนักเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) โดย Ludwig von Bertalanffy (1968) มองว่าองค์กรหรือสถานศึกษาเป็นระบบที่มีองค์ประกอบย่อยหลายส่วนที่ทำงานร่วมกันและมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในบริบทของการบริหารจัดการสถานศึกษา ทฤษฎีนี้ช่วยให้ผู้บริหารมองเห็นภาพรวมขององค์กรและการเชื่อมโยงระหว่างส่วนต่าง ๆ เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ที่ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลายส่วนในการทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้

- **องค์ประกอบย่อย (Subsystems)** เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่โรงเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่ต้องทำงานร่วมกัน

- **การเชื่อมโยง (Interconnections)** ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อยในระบบ เช่น การสื่อสารระหว่างครูและผู้ปกครอง

- **เป้าหมายรวม (Holistic Goal)** การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในฐานะระบบทั้งหมด

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Change Management Theory) โดย Kurt Lewin (1974) นำเสนอทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การละลาย (Unfreezing) การเปลี่ยนแปลง

(Changing) และการแช่แข็ง (Refreezing) ซึ่งอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรอย่างเป็นระบบ การนำทฤษฎีนี้มาใช้ในบริบทสถานศึกษา ช่วยให้โรงเรียนสามารถนำ Soft Power มาใช้แก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้อย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการสร้างความเข้าใจในชุมชนและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง ต้องอาศัยองค์ประกอบเหล่านี้

- **การละลาย (Unfreezing)** การสร้างความตระหนักและความพร้อมในชุมชน เช่น การประชุมเพื่อแจ้งให้ชุมชนเข้าใจถึงปัญหาที่โรงเรียนเผชิญ

- **การเปลี่ยนแปลง (Changing)** การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยเสริมสร้าง Soft Power เช่น การเชิญผู้นำชุมชนมามีส่วนร่วม

- **การแช่แข็ง (Refreezing)** การบูรณาการวิธีการใหม่เข้ากับโครงสร้างเดิมของโรงเรียน เช่น การกำหนดบทบาทใหม่ให้ชุมชนในแผนพัฒนาโรงเรียน

ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) โดย Robert Putnam (2000) อธิบายว่าทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรที่เกิดจากความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และเครือข่ายที่เชื่อมโยงคนในชุมชน ทุนทางสังคมช่วยให้ชุมชนสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ความสำคัญในบริบทของสถานศึกษา การสร้างทุนทางสังคมช่วยให้โรงเรียนสามารถได้รับความร่วมมือจากชุมชนอย่างเต็มที่ เช่น การสนับสนุนทรัพยากร การร่วมมือในโครงการพัฒนา และการสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย

- **ความไว้วางใจ (Trust)** การสร้างความเชื่อมั่นระหว่างโรงเรียนและชุมชน

- **เครือข่าย (Networks)** การเชื่อมโยงบุคคลหรือกลุ่มในชุมชนให้มาทำงานร่วมกัน

- **ค่านิยมร่วม (Shared Norms)** การส่งเสริมค่านิยมที่ส่งเสริมความร่วมมือ

ทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Theory) โดย Julian Rappaport (1981) อธิบายว่าการสร้างพลังร่วมคือกระบวนการที่ช่วยเพิ่มความสามารถให้บุคคลและชุมชนสามารถควบคุมและพัฒนาองค์กรของตนเองได้ ความสำคัญในสถานศึกษา การสร้างพลังร่วมช่วยให้ครู นักเรียน และชุมชนสามารถทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูและบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบเหล่านี้

- **การเสริมสร้างศักยภาพ (Capacity Building)** การพัฒนาความสามารถของบุคคลและองค์กร

- **การมีส่วนร่วม (Participation)** การสร้างโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

- **การเพิ่มอำนาจ (Power Redistribution)** การกระจายอำนาจเพื่อให้ทุกฝ่ายมีบทบาท

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของ Soft Power ในการบริหารจัดการสถานศึกษา

องค์ประกอบ	แนวคิด/ทฤษฎี										สรุป
	Joseph Nye (2004)	สตีฟ เมซินทรีย์ (2560)	Geert Hofstede (1980)	Jonathan McCloy (2012)	Edward Said (1978)	Soft Power Theory	Systems Theory	Change Management Theory	Social Capital Theory	Empowerment Theory	
1. การจูงใจ (Motivation)	✓	✓		✓							1. ทักษะทางสังคมและการพัฒนาตนเอง (Social Skills & Personal Growth)
2. การปรับตัว (Adaptation)		✓									
3. ภาพลักษณ์ที่ดี (Positive Image)					✓						
4. การสื่อสาร (Communication)	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓			2. การสื่อสารและความร่วมมือ (Communication & Collaboration)
5. การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร (Use of Technology in Communication)											
6. ความร่วมมือทางสังคม (Social Cooperation)		✓			✓	✓	✓			✓	
7. เครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Networks)	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	
8. การรับรู้และยอมรับความแตกต่าง (Inclusion)			✓								
9. การสร้างความสัมพันธ์ (Relationship Building)	✓	✓		✓			✓				
10. การสื่อสารที่สร้างสรรค์ (Constructive Communication)			✓	✓	✓		✓				
11. ความไว้วางใจ (Trust)			✓		✓				✓		
12. การศึกษา (Education)				✓							
13. การสร้างนวัตกรรม (Innovation)				✓				✓			
14. การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment)										✓	
15. วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision)			✓	✓	✓						4. วิสัยทัศน์ ค่านิยม และวัฒนธรรม (Vision, Values & Culture)
16. ค่านิยมร่วม (Shared Values)	✓					✓	✓		✓		
17. วัฒนธรรม (Culture)	✓	✓		✓		✓					

การสังเคราะห์องค์ประกอบ Soft Power เพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษา

บทความนี้ได้สังเคราะห์และจัดกลุ่มองค์ประกอบของ Soft Power ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาจากแนวคิดของ Joseph Nye (2004), สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2560), Geert Hofstede (1980), Jonathan McClory (2012), Edward Said (1978) และทฤษฎีฐานรากของ Soft Power ประกอบด้วย Soft Power Theory, Systems Theory, Change Management, Theory Social Capital Theory, Empowerment Theory โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก รวม 17 องค์ประกอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านทักษะทางสังคมและการพัฒนาตนเอง (Social Skills & Personal Growth) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การจูงใจ (Motivation) การปรับตัว (Adaptation) และภาพลักษณ์ที่ดี (Positive Image) องค์ประกอบในด้านนี้สะท้อนถึงการพัฒนาคุณสมบัติภายในบุคคลและทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในมิติของการปรับตัว การสร้างแรงจูงใจเชิงบวก และการมีทัศนคติที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอันราบรื่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนความร่วมมือและการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในองค์กรหรือชุมชน

ด้านการสื่อสารและความร่วมมือ (Communication & Collaboration) ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การสื่อสาร (Communication) การสื่อสารที่สร้างสรรค์ (Constructive Communication) การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร (Use of Technology in Communication) ความร่วมมือทางสังคม (Social Cooperation) เครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Networks) การรับรู้และยอมรับความแตกต่าง (Inclusion) การสร้างความสัมพันธ์ (Relationship Building) และความไว้วางใจ (Trust) ด้านนี้เน้นย้ำถึงบทบาทของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในทุกรูปแบบ เพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดความร่วมมือในระดับบุคคล ทีม องค์กร และเครือข่าย การรับรู้และยอมรับความหลากหลาย รวมถึงการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นปัจจัยเสริมที่สำคัญต่อความสำเร็จของการสื่อสารและการสร้างความร่วมมืออย่างยั่งยืน

ด้านการศึกษา การพัฒนา และนวัตกรรม (Education, Development & Innovation) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การศึกษา (Education) การสร้างนวัตกรรม (Innovation) และการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ด้านนี้เป็นการบูรณาการองค์ประกอบหลักที่เกี่ยวกับการเรียนรู้และพัฒนา โดย "การศึกษา" เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและสังคม "การเสริมพลังอำนาจ" ช่วยให้บุคคลและกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากรและความรู้ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และ "การสร้างนวัตกรรม" เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม สะท้อนถึงวงจรของการเรียนรู้ การพัฒนา และการสร้างสรรค์ที่เป็นกลไกขับเคลื่อนความก้าวหน้า

ด้านวิสัยทัศน์ ค่านิยม และวัฒนธรรม (Vision, Values & Culture) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) ค่านิยมร่วม (Shared Values) และวัฒนธรรม (Culture) องค์ประกอบเหล่านี้เป็นหลักการเชิงกลยุทธ์ที่ผู้นำและสมาชิกในองค์กรหรือชุมชนพึงยึดถือร่วมกัน เพื่อกำหนดทิศทางและเป้าหมายการดำเนินงานให้สอดคล้องกัน "วัฒนธรรม" เป็นกรอบความคิดและพฤติกรรมที่หล่อหลอมบรรทัดฐานของกลุ่ม การมีวิสัยทัศน์ ค่านิยม และวัฒนธรรมร่วมกัน จะนำไปสู่

การสร้างเอกภาพ ความเชื่อมั่น และเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน และการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีทิศทาง

บริบทของโรงเรียนขนาดเล็กและความท้าทายด้านบุคลากร

โรงเรียนขนาดเล็กมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นพื้นที่บ่มเพาะความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่เด็กเรียนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเหล่านี้กำลังเผชิญกับความท้าทายสำคัญด้านบุคลากร โดยเฉพาะการขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพชีวิตของครู (Darling - Hammond, 2020; OECD, 2024)

การขาดแคลนครูในโรงเรียนขนาดเล็กมิได้เป็นเพียงปัญหาเชิงปริมาณ แต่ยังส่งผลในเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ครูต้องแบกรับภาระงานที่เกินขอบเขต ทำให้ประสิทธิภาพการสอนลดลง ขณะเดียวกัน นักเรียนขาดโอกาสในการเข้าถึงการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ส่งผลต่อพัฒนาการทางการศึกษา และโอกาสในอนาคต ปัญหานี้ยังสัมพันธ์กับความสามารถของโรงเรียนในการรักษาและดึงดูดครูคุณภาพ เนื่องจากสภาพแวดล้อมการทำงานและทรัพยากรที่จำกัด

ในบริบทนี้ การประยุกต์ใช้ แนวคิด Soft Power (Nye, 2004) สามารถเป็นกลยุทธ์สำคัญเพื่อดึงดูด สร้างความผูกพัน และรักษาบุคลากรครูไว้ในระบบ โดยอาศัยพลังการดึงดูดที่เกิดจากวัฒนธรรม ค่านิยม และความสัมพันธ์เชิงบวกกับชุมชน นอกจากนี้ แนวคิด ทูททางสังคม (Putnam, 2000) และทฤษฎีระบบ (Bertalanffy, 1968) ช่วยอธิบายได้ว่า ความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

Soft Power ในมิติการบริหารสถานศึกษา

Soft Power คือ ความสามารถในการสร้างอิทธิพลผ่านการดึงดูดและแรงบันดาลใจ มากกว่าการใช้การบังคับ (Nye, 2004) ในบริบทของการบริหารสถานศึกษา Soft Power สามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมแรงจูงใจ ความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชนมิติสำคัญของ Soft Power ในการบริหารสถานศึกษา ได้แก่

1. การกำหนดวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วม การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและค่านิยมที่ทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง “ความเป็นเจ้าของร่วม” (Shared Ownership) และการมีส่วนร่วมในภารกิจของโรงเรียน (Senge, 1990) ซึ่งสอดคล้องกับ Shared Values ในแนวคิดของ Nye

2. การสื่อสารและสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารที่โปร่งใสและตรงไปตรงมา ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและลดความขัดแย้ง (Covey, 1989) ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีทุนทางสังคม ที่เน้นความไว้วางใจเป็นแกนหลักของความร่วมมือ

3. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวก วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความเคารพซึ่งกันและกัน และการเรียนรู้ร่วมกัน (Schein, 2004) ช่วยเพิ่มแรงดึงดูดและการมีส่วนร่วมของครูและชุมชน

4. **ภาวะผู้นำแบบดึงดูดใจและเป็นแบบอย่าง** ผู้นำที่มีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่าง (Bass, 1985) สอดคล้องกับ ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง (Burns, 1978) ซึ่งช่วยกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในองค์กร

5. **การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment)** การเพิ่มโอกาสให้บุคลากรและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนาตนเอง (Rappaport, 1981) ส่งผลต่อความผูกพันและความยั่งยืนของความร่วมมือ

6. **การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการสร้างและขยายเครือข่ายกับภาคส่วนต่าง ๆ** ช่วยเพิ่มทรัพยากร ความรู้ และโอกาสสำหรับโรงเรียน สอดคล้องกับมิติ Networks ของทุนทางสังคม และมิติ Diplomacy ใน Soft Power Index (McClory, 2012)

ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการสร้าง “สะพานแห่งความร่วมมือ”

การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนจำเป็นต้องอาศัยทั้งกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและหลักการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน การผสมผสานแนวคิด Soft Power (Nye, 2004) เข้ากับหลักธรรมทางพุทธศาสนา สามารถสร้างกลไกการดึงดูดและรักษาความร่วมมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีทฤษฎีสำคัญที่เป็นรากฐาน ดังนี้

1. **ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory)** Putnam (2000) อธิบายว่าความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และบรรทัดฐานทางสังคม เป็นทุนที่สามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของความร่วมมือ การใช้ Soft Power ในบริบทนี้จะช่วยเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายโรงเรียนและชุมชน

2. **ทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management Theory)** Likert (1967) ชี้ว่าการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการวางแผนและตัดสินใจ จะช่วยให้แผนงานสอดคล้องกับความต้องการจริง และเพิ่มความผูกพันต่อเป้าหมายร่วม

3. **ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theory)** Burns (1978) เน้นการสร้างแรงบันดาลใจและการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก โดยผู้นำสามารถใช้คุณค่าทางพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและการมีส่วนร่วม

กลยุทธ์ Soft Power เพื่อเชื่อมโยงชุมชนและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู

เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายด้านบุคลากรและเสริมสร้างความร่วมมือ โรงเรียนสามารถนำกลยุทธ์ Soft Power มาประยุกต์ใช้ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม “โรงเรียนคือศูนย์กลางชุมชน” ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสื่อสารให้ทุกฝ่ายตระหนักว่าโรงเรียนและชุมชนเป็นหน่วยเดียวกัน ทั้งสองฝ่ายควรมีเป้าหมายร่วมกันและรับรู้ว่าเป็นเจ้าของกระบวนการพัฒนา (Shared Ownership) กลยุทธ์นี้สอดคล้องกับ Soft Power Theory (Nye, 2004) ในมิติ ของ Shared Values และ Social Capital Theory (Putnam, 2000) ในด้านการสร้างค่านิยมร่วมและความไว้วางใจ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Systems Theory (Bertalanffy, 1968) ที่มองโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของระบบชุมชนที่ต้องเชื่อมโยงและทำงานร่วมกัน

กลยุทธ์ที่ 2 สร้างช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างและโปร่งใส คือ การสร้างช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างและโปร่งใส การสื่อสารที่สร้างสรรค์ (Covey, 1989) และอยู่บนหลักพุทธธรรม “สัมมาวาจา” จะช่วยสร้างความไว้วางใจและลดความเข้าใจผิด ผู้บริหารควรจัดเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของทุกกลุ่มในชุมชนอย่างเท่าเทียมและโปร่งใส เพื่อให้การตัดสินใจมีข้อมูลที่รอบด้าน กลยุทธ์นี้สอดคล้องกับ Soft Power Theory ในมิติ Communication และ Social Capital Theory ในการสร้างความไว้วางใจผ่านการสื่อสาร

กลยุทธ์ที่ 3 ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเครือข่ายศิษย์เก่าเป็นทรัพยากรเสริม คือ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเครือข่ายศิษย์เก่าเป็นทรัพยากรเสริม โรงเรียนสามารถเชิญชวนปราชญ์ชาวบ้าน ศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จ หรือผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในกระบวนการเรียนการสอนและการพัฒนาโรงเรียน เพื่อเพิ่มศักยภาพบุคลากรและสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับชุมชน กลยุทธ์นี้สอดคล้องกับ Social Capital Theory (Putnam, 2000) ในมิติ Networks และ Empowerment Theory (Rappaport, 1981) ในด้านการเพิ่มศักยภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Systems Theory ในการบูรณาการทรัพยากรจากองค์ประกอบย่อยของระบบ

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาครูและบุคลากรให้มีบทบาทเป็น “ผู้นำทางการเรียนรู้” คือ การพัฒนาครูและบุคลากรให้มีบทบาทเป็น “ผู้นำทางการเรียนรู้” โดยส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) (Burns, 1978) เพื่อให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียน รวมถึงสร้างภาพลักษณ์ที่ดึงดูดใจแก่ชุมชน กลยุทธ์นี้ยังสอดคล้องกับ Empowerment Theory ในการเสริมพลังให้บุคลากร และ Soft Power Theory ในมิติ Attractive Leadership

กลยุทธ์ที่ 5 การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมเหล่านี้ควรผสมผสานหลัก “ทาน” และ “อถถจริยา” ตามสังคหวัตถุ 4 เช่น โครงการจิตอาสา งานบุญประเพณี และการพัฒนาพื้นที่ชุมชน เพื่อเสริมสร้างความผูกพัน ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมในระยะยาว กลยุทธ์นี้สอดคล้องกับ Social Capital Theory (Putnam, 2000) ในการสร้างและรักษาความไว้วางใจ Participative Management Theory (Likert, 1967) ในการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และหลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

“สะพานแห่งเมตตา” บทบาทเชิงปฏิบัติการของโรงเรียนและชุมชนบนวิถีแห่งพุทธธรรม

“สะพานแห่งเมตตา” กระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนบนพื้นฐานของความเมตตา กรุณา และการเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนา แนวคิดนี้สะท้อนการบูรณาการ Soft Power ในมิติของความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Capital Theory) (Putnam, 2000) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Participative Management Theory) (Likert, 1967) และการเสริมพลัง (Empowerment Theory) (Rappaport, 1981) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มั่นคงและยั่งยืน

ในเชิงปฏิบัติ โรงเรียนทำหน้าที่เป็น “ผู้ริเริ่ม” (Initiator) โดยแสดงออกผ่านภาวะผู้นำเชิงดึงดูด (Soft Power Theory) (Nye, 2004) และภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) (Burns, 1978) เพื่อสื่อสารวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน การเปิดโอกาสให้มีการ

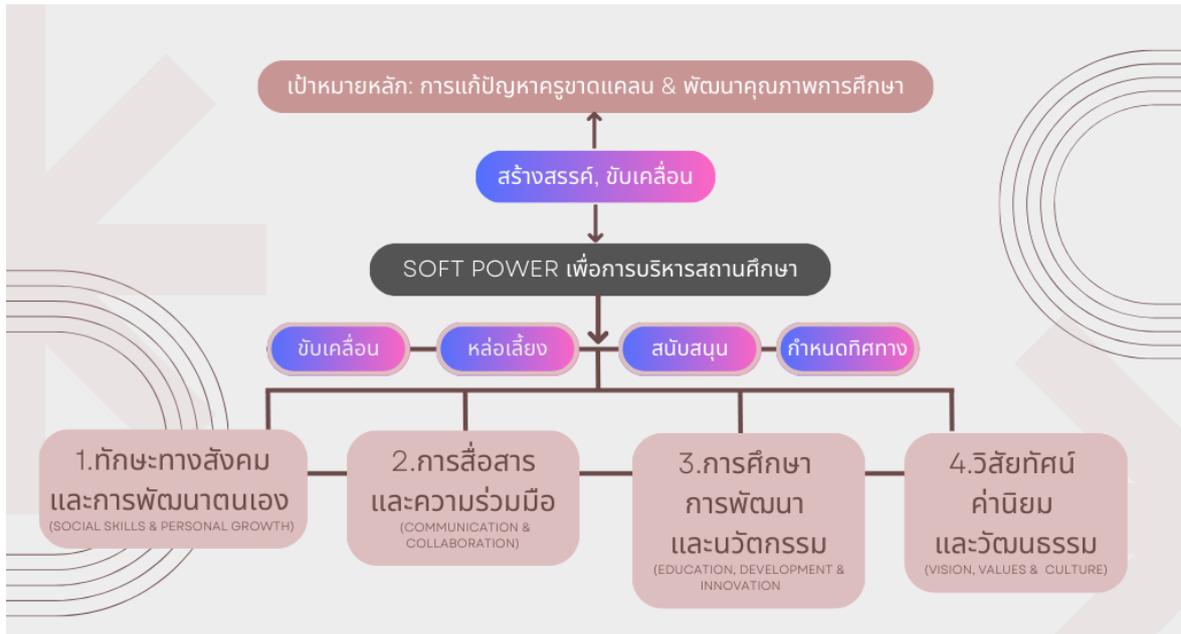
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม และการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและค่านิยมร่วม

ในขณะเดียวกัน ชุมชนทำหน้าที่เป็น “ผู้ร่วมสร้าง” (Co - creator) โดยมีบทบาทในการสนับสนุนทั้งในด้านทรัพยากร ความรู้ และแรงงาน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาการศึกษา องค์ประกอบสำคัญที่เสริมความแข็งแกร่งของ “สะพานแห่งเมตตา” ได้แก่ การปฏิบัติตามหลัก สังกะสี 4 ได้แก่ การให้ (ทาน) การพูดจาไพเราะ (ปิยวาจา) การช่วยเหลือเกื้อกูล (อิตถจริยา) และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจและความผูกพันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เมื่อ “สะพานแห่งเมตตา” ถูกพัฒนาขึ้นอย่างมั่นคง ผลที่เกิดขึ้นไม่เพียงช่วยบรรเทาปัญหาการขาดแคลนครู แต่ยังเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตัวอย่างเช่น ชุมชนจัดหาที่พักอาศัยให้ครู สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ หรือศิษย์เก่ากลับมามีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน ปรากฏการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นจากความเต็มใจและความศรัทธาในคุณค่าร่วม ซึ่งเป็นหัวใจของ Soft Power ที่ได้รับการบ่มเพาะด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา นำไปสู่ความสงบ สามัคคี และการพัฒนา ร่วมกันอย่างยั่งยืนของโรงเรียนและชุมชน

องค์ความรู้ที่ได้รับ

การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้ Soft Power สามารถสังเคราะห์ออกมาในลักษณะของ “ผังมโนทัศน์ Soft Power เพื่อการบริหารสถานศึกษา” (Soft Power for School Administration Conceptual Map) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อขับเคลื่อนการแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

ผังมโนทัศน์นี้มีโครงสร้างแบบ ศูนย์กลาง - แขนงหลัก (Hub - and - Spoke Model) โดยมี “Soft Power เพื่อการบริหารสถานศึกษา” เป็นศูนย์กลาง และมี 4 แขนงหลัก เป็นเสาหลักที่ค้ำจุนและเชื่อมโยงสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ แต่ละแกนหลักประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยที่สำคัญ และมีการเชื่อมโยงกัน เพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนแบบองค์รวม สามารถสรุปได้ตามแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้นิพนธ์บทความ

จากแผนภาพที่ 1 สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

ฝั่งมนต์ศน์ Soft Power เพื่อการบริหารสถานศึกษา นำเสนอองค์ความรู้จากการสังเคราะห์ Soft Power ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยมีลักษณะเป็น สี่เสาหลักที่ค้ำจุน Soft Power เพื่อสถานศึกษา และขับเคลื่อนสู่เป้าหมายสูงสุดคือการแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษา ดังนี้

1. ด้านทักษะทางสังคมและการพัฒนาตนเอง (Social Skills & Personal Growth)

แนวคิด เน้นการพัฒนาคุณสมบัติภายในบุคคล ได้แก่ การจูงใจ (Motivation) การปรับตัว (Adaptation) และ ภาพลักษณ์ที่ดี (Positive Image) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวก และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน

บทบาท ช่วยให้บุคลากรและชุมชนเกิดทัศนคติเชิงบวก ความพร้อมในการร่วมมือ และการเป็นที่ยอมรับ

2. ด้านการสื่อสารและความร่วมมือ (Communication & Collaboration)

แนวคิด มุ่งเน้นบทบาทของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในทุกรูปแบบ ได้แก่ การสื่อสาร (Communication) การสื่อสารที่สร้างสรรค์ (Constructive Communication) การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร (Use of Technology in Communication) ความร่วมมือทางสังคม (Social Cooperation) เครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Networks) การรับรู้และยอมรับความแตกต่าง (Inclusion) การสร้างความสัมพันธ์ (Relationship Building) และความไว้วางใจ (Trust) เพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างราบรื่น ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง ความไว้วางใจ การสร้างเครือข่าย และการยอมรับความแตกต่าง

บทบาท สร้างสายสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดึงดูดการมีส่วนร่วม และขยายเครือข่ายสนับสนุน

3. ด้านการศึกษา การพัฒนา และนวัตกรรม (Education, Development & Innovation)

แนวคิด เป็นการบูรณาการองค์ประกอบหลักที่เกี่ยวกับการเรียนรู้และการพัฒนาทั้งในมิติของการศึกษา (Education) การสร้างนวัตกรรม (Innovation) และการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment)

บทบาท ยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน สร้างโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ๆ ให้กับบุคลากร ครู และชุมชน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์

4. ด้านวิสัยทัศน์ ค่านิยม และวัฒนธรรม (Vision, Values & Culture)

แนวคิด เป็นหลักการเชิงกลยุทธ์ที่ผู้นำและสมาชิกในองค์กร/ชุมชนยึดถือร่วมกันเพื่อกำหนดทิศทางและเป้าหมาย ได้แก่ วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) ค่านิยมร่วม (Shared Values) และวัฒนธรรม (Culture) รวมถึงการสร้างเอกลักษณ์และบรรทัดฐานร่วมกัน

บทบาท สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเชื่อมั่น และแรงจูงใจในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน

การทำงานร่วมกัน ทั้ง 4 ด้านนี้ไม่ได้ทำงานแยกกัน แต่ เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ด้านวิสัยทัศน์ และวัฒนธรรมจะ กำหนดทิศทาง ให้เกิดการพัฒนาทักษะทางสังคม การสื่อสาร และการสร้างนวัตกรรม ในขณะที่ทักษะทางสังคมและการสื่อสารที่ดีจะ หล่อเลี้ยง ความร่วมมือและ ขับเคลื่อน การศึกษาและ นวัตกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันผ่าน Soft Power ของสถานศึกษา

ผังมโนทัศน์นี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันแข็งแกร่งกับชุมชน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น การขาดแคลนครูได้อย่างยั่งยืน ด้วยพลังแห่งการตั้งใจและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

สรุป

บทความนี้ได้นำเสนอการสังเคราะห์กลยุทธ์ Soft Power 4 ด้าน รวม 17 องค์ประกอบครอบคลุมทักษะทางสังคม การสื่อสาร ความร่วมมือ การศึกษา นวัตกรรม วิสัยทัศน์ ค่านิยม และวัฒนธรรม ที่เป็นดัง “สะพานแห่งเมตตา” อันตระหง่าน สำหรับการบริหารสถานศึกษาในบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อ สลายวิกฤตครูขาดแคลน พร้อมทั้ง ผังรากลึกด้วยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา การวิเคราะห์เชิงลึกที่ผสมผสานแนวคิด Soft Power กับหลัก สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และสัมมาวาจา ได้เผยให้เห็นว่าการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นความสัมพันธ์อันลึกซึ้ง ความไว้วางใจที่มั่นคง การมีส่วนร่วมที่จริงใจ และการบ่มเพาะคุณธรรม จะสามารถ ปลดล็อกศักยภาพอันไร้ขีดจำกัดของชุมชนให้กลายเป็น ชุมทรัพย์แห่งทรัพยากร และองค์ความรู้ที่สำคัญ กลยุทธ์ Soft Power จึงมิได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่มันคือ กุญแจสำคัญ ที่จะเปิดประตูสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวก เป็นเครื่องมืออัน

ทรงคุณค่าที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเข้าถึงและดึงพลังอันมหาศาลของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้อย่าง ทรงประสิทธิภาพและยั่งยืน ด้วยจิตที่ประกอบด้วยปัญญาและเมตตาธรรม

“สะพานแห่งเมตตา” นี้จะเป็น มรดกอันล้ำค่า ที่ช่วยให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถยืนหยัดและเติบโตได้อย่าง สง่างาม ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และสร้างอนาคตอันรุ่งโรจน์ ให้แก่เยาวชนในท้องถิ่น การลงทุนใน Soft Power ที่มีรากฐานจากพุทธธรรม คือการลงทุนในความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และการพัฒนาจิตใจของผู้คน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนอย่างยั่งยืน และเป็นแบบอย่างที่น่าจดจำของการพัฒนาการศึกษาที่ขับเคลื่อนด้วย พลังอันเปี่ยมล้นของชุมชนอย่างแท้จริง บนวิถีแห่งความสุข สงบ และสันติสุขร่วมกัน และจะเป็นหน้าประวัติศาสตร์สำคัญและจุดประกายให้กับโรงเรียนขนาดเล็กได้มีแสงสว่างนำทาง ดังคำกล่าวของนักปราชญ์ทางการศึกษาว่า “หากวันนี้คือประวัติศาสตร์ เรากำลังเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ เราแม้เป็นเพียงจุดเล็กๆบนเส้นประวัติศาสตร์ แต่ของจงเป็นจุดที่ประกายและให้ความหวัง”

เอกสารอ้างอิง

- ประเวศ เวชชะ. (2568). *Reboot Thai School - ปฏิวัติการศึกษาไทย*. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568, จาก https://www.facebook.com/RebootThaiSchool?locale=th_TH
- วรกมล วงษ์สถาปนาเลิศ, สุดสวาท จันทร์ดำ, และสุดารัตน์ เทพพิมล. (2567). อำนาจละมุน (Soft Power) กับจุดขายทางวัฒนธรรมไทย. *วารสารศิลปการจัดการ*, 8(1), 382 - 398.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). *การสร้างพลังชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *รายงานสภาพปัญหาการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2564). *รายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชาติ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2566). *รายงานสถานภาพโรงเรียนขนาดเล็กประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2566). *นโยบาย Community - Based Education เพื่อการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2564). *สรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563*. สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and Performance Beyond Expectations*. Free Press.
- Bertalanffy, L. V. (1968). *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. George Braziller.
- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. Harper & Row.
- Covey, S. R. (1989). *The 7 Habits of Highly Effective People*. Simon & Schuster.
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2014). *Professional Capital: Transforming Teaching in Every School*. Teachers College Press.

- Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in Work - Related Values*. Sage.
- Lewin, K. (1974). *Field Theory in Social Science*. (Original Work Published 1951). Harper & Row.
- McClory, J. (2012). *The New Persuaders III: A 2012 Global Ranking of Soft Power*. Institute for Government.
- Likert, R. (1967). *The Human Organization: Its Management and Value*. McGraw - Hill.
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs.
- OECD. (2024). *Education at a Glance 2024: OECD Indicators*. OECD Publishing.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster.
- Rappaport, J. (1981). In Praise of Paradox: A Social Policy of Empowerment Over Prevention. *American Journal of Community Psychology*, 9(1), 1 - 25. <https://doi.org/10.1007/BF00896357>
- Said, E. (1978). *Orientalism*. Vintage Books.
- Schein, E. H. (2004). *Organizational Culture and Leadership* (3rd ed.). Jossey - Bass.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art & Practice of the Learning Organization*. Doubleday.
- World Bank. (2022). *Thailand Education Sector Review: Priorities for Reform*. World Bank Publications.
- Yukl, G. (2010). *Leadership in Organizations* (7th ed.). Prentice Hall.

แนวทางการชนะอุปสรรคด้วยพุทธธรรม: กรณีศึกษาพุทธชัยมงคลคาถา (คาถาพาหุง)
THE BUDDHIST PATH TO OVERCOMING OBSTACLES: A CASE STUDY OF
THE BUDDHAJAYAMAṄGALA GĀTHĀ (THE PHAHUNG CHANT)

วชิรา อยู่สุนทร^{1,*}
Wachira Yusoontorn^{1,*}

(Received: July 5, 2025; Revised: August 18, 2025; Accepted: October 15, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์แนวทางการชนะอุปสรรคตามหลักพุทธธรรม โดยศึกษาผ่านเนื้อหาในพุทธชัยมงคลคาถา (คาถาพาหุง) ซึ่งเป็นบทคาถาที่รวบรวมชัยชนะอันเป็นมงคล 8 ประการของพระพุทธเจ้า การศึกษาพบว่าชัยชนะแต่ละประการไม่ได้เกิดขึ้นจากการใช้กำลัง แต่เป็นการเอาชนะด้วยคุณธรรมที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า พระพุทธองค์ทรงใช้หลักธรรมสำคัญ 8 ประการเป็นแนวทางในการเผชิญกับอุปสรรคเชิงสัญลักษณ์ที่ต่างกัน ได้แก่ 1) บารมี เพื่อชนะอุปสรรคในชีวิต (มาร) 2) ชันติ เพื่อชนะผู้มีจิตใจโหดร้าย (ยักษ์) 3) เมตตา เพื่อชนะความรุนแรงทางกาย (ช้าง) 4) ปัญญา เพื่อชนะผู้เข้าใจผิด (โจร) 5) สมาธิ (ความสงบระงับ) เพื่อชนะคำใส่ร้าย (สตรี) 6) วิมุตติปัญญา (การเห็นตามจริง) เพื่อชนะผู้ยึดติดในความคิดตน (นักบวช) 7) ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา เพื่อชนะผู้หลงในฤทธิ์ (นาค) และ 8) สัมมาทิฐิ เพื่อชนะผู้มีความเห็นผิด (พรหม) แนวทางเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การเอาชนะอุปสรรคที่แท้จริงต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณธรรมภายในตนเอง เพื่อเปลี่ยนปัญหาให้เป็นปัญญา และนำไปสู่การพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม

คำสำคัญ: แนวทางการชนะอุปสรรค, พุทธชัยมงคลคาถา, พาหุง, พุทธธรรม

Abstract

The purpose of this article was to analyze the path to overcoming obstacles according to Buddhist principles through a study of the Buddhajayamaṅgala Gāthā (the Phahung chant), a set of verses compiling the Buddha's eight auspicious victories. The study found that each victory was achieved not through force, but by overcoming challenges with virtues specific to each situation. The analysis revealed that the Buddha employed eight key principles as a path to confront different symbolic obstacles: 1) Perfections (Pāramī) to overcome life's adversities (Māra), 2) Patience (Khanti) to overcome a cruel being (Yakkha), 3) Loving-kindness (Mettā) to subdue physical violence (Elephant), 4) Wisdom (Paññā) to overcome a misguided person (Bandit), 5) Concentration (Samādhi) to overcome slander

¹ สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ Program in Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

* Corresponding author. E-mail: Wachira.vpn@gmail.com

(Woman), 6) Liberating Wisdom (Vimutti - **กัลเภา**) to overcome one attached to his own views (Ascetic), 7) Faith accompanied by wisdom (Saddhā) to overcome one infatuated with psychic powers (Nāga), and 8) Right View (Sammā - **ดิฏฐิ**) to overcome one with wrong views (Brahmā). These approaches demonstrated that true victory over obstacles begins with cultivating internal virtues, transforming problems into wisdom, and leading to sustainable personal development in accordance with Buddhist principles.

Keywords: Path to Overcoming Obstacles, Buddhajayamaṅgala Gāthā, Phahung, Buddhist Principles

บทนำ

พุทธชัยมงคลคาถา หรือที่รู้จักกันในนาม “คาถาพาหุง” เป็นบทสวดที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสังคมไทย มีเนื้อหาเป็นการสรรเสริญชัยชนะอันเป็นมงคล 8 ประการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (วคิน อินทสระ, 2545) ในอดีต คาถานี้มีความสัมพันธ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะ “บทถวายพรพระ” ซึ่งคำว่า “ชัยชนะ” มักสงวนไว้สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน ก่อนจะมีความหมายขยายกว้างขึ้นเพื่อหมายรวมถึงการเอาชนะอุปสรรคในชีวิตประจำวัน เช่น การชนะโรคภัยไข้เจ็บ หรือความยากจน (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2540)

แม้ว่าบทสวดนี้จะได้รับการยอมรับในมิติของความศักดิ์สิทธิ์และใช้เพื่อสร้างความเป็นสิริมงคล แต่คุณค่าที่ลึกซึ้งกว่านั้นคือการเป็นแหล่งรวมหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตจริงได้ อย่างไรก็ตาม การศึกษาหรือการนำไปใช้ส่วนใหญ่มักเน้นที่ผลด้านความเชื่อ โดยยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อสกัด “แนวทาง” (Path) ที่พระพุทธองค์ทรงใช้ในการเอาชนะอุปสรรคแต่ละประการ ซึ่งชัยชนะเหล่านั้นไม่ได้เกิดจากการใช้กำลัง แต่เกิดจากการใช้คุณธรรมและปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญ ช่องว่างนี้ทำให้ผู้สวดจำนวนมากอาจพลาดโอกาสในการทำความเข้าใจแก่นแท้ของหลักธรรมที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังชัยชนะทั้ง 8 ประการ เพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง

บทความนี้จึงตั้งโจทย์เชิงวิชาการที่สำคัญว่า พุทธชัยมงคลคาถาสท้อนแนวทางการเอาชนะอุปสรรคที่แตกต่างกันด้วยหลักพุทธธรรมที่จำเพาะเจาะจงอย่างไร และเราจะสามารถถอดบทเรียนจากแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร เพื่อตอบโจทย์ดังกล่าว บทความนี้จะทำการวิเคราะห์เนื้อหาในคาถาแต่ละบท เพื่อสกัดหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการเผชิญหน้ากับอุปสรรค ตั้งแต่การผจญมารภายในใจไปจนถึงการรับมือกับบุคคลผู้มีมิถิชาติ โดยมุ่งหวังที่จะแสดงให้เห็นว่าพุทธชัยมงคลคาถาเป็นมากกว่าบทสวดมนต์ แต่เป็นคลังแห่งองค์ความรู้ที่นำเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเองและเอาชนะปัญหาอุปสรรคได้อย่างยั่งยืน

ที่มาของบทสวดพาหุง

พุทธชัยมงคลคาถา หรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในนาม “คาถาพาหุง” เป็นหนึ่งในบทสวดมนต์ที่มีความสำคัญและหยั่งรากลึกในวัฒนธรรมพุทธศาสนาของไทย ชื่ออย่างเป็นทางการของคาถานี้คือ “ขยมังคลอฎฐกคาถา” ซึ่งมีความหมายว่า “บทร้อยกรองว่าด้วยชัยชนะอันเป็นมงคลแปดประการของพระพุทธเจ้า” แม้คาถานี้จะไม่ได้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกโดยตรง แต่เนื้อหาทั้งหมดล้วนมีที่มาจากเหตุการณ์ในพุทธประวัติที่ถูกบันทึกไว้ในพระสูตรและคัมภีร์อรรถกถาต่าง ๆ ในทางวิชาการ ศาสตราจารย์พิเศษเสฐียรพงษ์ วรรณปก (ราชบัณฑิต) ได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า คาถาพาหุงน่าจะถูกแต่งขึ้นในสมัยอาณาจักรล้านนา ซึ่งเป็นยุคที่วรรณคดีภาษาบาลีมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งในดินแดนประเทศไทย (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2541) ผู้แต่งได้คัดเลือกชัยชนะครั้งสำคัญของพระพุทธเจ้าจำนวน 8 เหตุการณ์มาเรียบเรียงเป็นบทร้อยกรองภาษาบาลีประเภท “วสันตดิลกฉันท” ที่มีภาษาอันไพเราะและทรงพลังจุดเด่นของคาถานี้คือการนำเสนอ “ขยมังคล” ซึ่งมีชัยชนะที่เกิดจากการใช้กำลังเข้าประหัตประหาร แต่เป็นชัยชนะที่เกิดจากพระปัญญาธิคุณและพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ ทำให้ผู้ที่เคยเป็นฝ่ายตรงข้ามยอมจำนนด้วยความเข้าใจในสัจธรรมและกลับตนเป็นสัมมาทิฐิ ชัยชนะเช่นนี้จึงนำมาซึ่งประโยชน์สุขแก่ทุกฝ่ายอย่างแท้จริง (สุวรรณ ฟองสมุทร, 2542)

สำหรับการศึกษาและตีความเนื้อหาของคาถาพาหุงในเชิงลึกนั้น นักปราชญ์ได้อาศัยคัมภีร์ชั้นฎีกาที่มีชื่อว่า “ฎีกาขยมังคลอฎฐกเทศนา (พาหุง)” เป็นแหล่งอ้างอิงสำคัญ ฎีกานี้ทำหน้าที่อธิบายขยายความเรื่องราวเบื้องหลังและหลักธรรมที่ซ่อนอยู่ในชัยชนะแต่ละประการให้มีความชัดเจนและละเอียดยิ่งขึ้น แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าใครเป็นผู้แต่งหรือแต่งขึ้นในสมัยใด แต่คัมภีร์นี้ก็ได้กลายเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าถึงแก่นแท้ของพุทธชัยมงคลคาถาได้

นอกเหนือจากความสำคัญในเชิงวรรณคดีและหลักธรรมแล้ว คาถาพาหุงยังมีความผูกพันกับความเชื่อและศรัทธาในสังคมไทยอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะเรื่องเล่าที่สืบทอดผ่าน พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญ ฐิตธมโม) แห่งวัดอัมพวัน ซึ่งกล่าวถึงนิมิตที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเจริญคาถานี้ก่อนการทำยุทธหัตถีจนได้รับชัยชนะ (พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมโม), 2550) แม้เรื่องเล่านี้จะจัดอยู่ในกลุ่มตำนานและความเชื่อส่วนบุคคล แต่ก็มิีอิทธิพลอย่างสูงในการเสริมสร้างความศักดิ์สิทธิ์และทำให้คาถาพาหุงเป็นที่เคารพนับถือในฐานะบทสวดมนต์แห่งชัยชนะและเครื่องคุ้มครองป้องกันภัยมาจนถึงปัจจุบัน

บทสวดพาหุงและวิเคราะห์หลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงใช้เพื่อชนะอุปสรรค

จากที่มา ฎีกาขยมังคลอฎฐกเทศนา (พาหุง) สำนวนนาครประทีป ปี พ.ศ. 2520

บทที่ 1 ชัยชนะเหนือพญาวาสติมาร

พาหุง สหสสะมะภินิมิตะสาวุธันตัง

ทานาภิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท

ครีเมชะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง

ตันเตชะสา ภาวะะตุ เม ชะยะมังคลานิฯ

อุปสรรคเชิงสัญลักษณ์ การผจญมาร คือการเผชิญหน้ากับอุปสรรคใหญ่หลวงในชีวิตที่บั่นทอนกำลังใจ ทำให้เกิดความย่อท้อ หดหู่ และรู้สึกโดดเดี่ยว เปรียบได้กับวิกฤตการณ์ที่ต้องใช้ความเข้มแข็งทางใจอย่างสูงสุดเพื่อก้าวข้าม

หลักธรรมที่ทรงใช้ ทานาธิธัมมวิธินา (วิธีแห่งธรรมมีทานเป็นต้น) ซึ่งหมายถึง บารมี 10 ที่ได้บำเพ็ญมาอย่างยาวนาน

แนวทางการปฏิบัติเพื่อชนะอุปสรรค แนวทางนี้คือ การสร้าง “ทุนทางคุณธรรม” หรือบารมีให้เป็นนิสัย เพื่อเป็นเกราะป้องกันและเป็นพลังเมื่อเผชิญวิกฤต การที่พระพุทธองค์ทรงระลึกถึงบารมีที่สั่งสมมาได้ นั้น ชี้ให้เห็นว่าคุณงามความดีที่ทำไว้ในอดีตไม่ได้สูญเปล่า แต่จะกลายเป็นกำลังใจสำคัญในยามคับขัน สำหรับคนทั่วไป การฝึกบำเพ็ญบารมีในชีวิตประจำวัน เช่น การให้ (ทาน) เพื่อลดความเห็นแก่ตัว, การรักษาศีล (ศีล) เพื่อสร้างวินัย, ความเพียร (วิริยะ) ในการทำหน้าที่ และ ความอดทน (ขันติ) ต่อความยากลำบาก การสะสมคุณธรรมเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอจะหล่อหลอมให้จิตใจมี “ฐานที่มั่น” ที่แข็งแกร่ง เมื่ออุปสรรคใหญ่เข้ามาในชีวิต จิตจะสามารถระลึกถึงความดีที่เคยทำและเกิดกำลังใจที่ยืนหยัดต่อสู้ต่อไปได้ ไม่ใช่การยอมแพ้โดยง่าย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561)

บทที่ 2 ชัยชนะเหนืออาผาวกยักร์

มาราติเรกมะภิกขุฉนิตตะสัพพะรัตติง
 ขันตีสุทนต์วิธินา ชิตะวา มุนินโท

โฆรัมปะนาพะวะกะมกัชชะมะถัธะยักร์ชัง
 ตันเตชะสา ภาวะตุ เม ชะยะมังคลานิฯ

อุปสรรคเชิงสัญลักษณ์ การเผชิญหน้ากับบุคคลผู้มีอำนาจ มีจิตใจหยาบกระด้าง ก้าวร้าว และใช้วาจาหรือการกระทำที่โหดร้ายเพื่อข่มขู่ให้เราหวาดกลัวหรือยอมจำนน

หลักธรรมที่ทรงใช้ ขันตีสุทนต์วิธินา (วิธีทรมาณอันดี คือ ขันติ)

แนวทางการปฏิบัติเพื่อชนะอุปสรรค แนวทางนี้ คือ การใช้ความอดทนอย่างมีปัญญา (ขันติ) เพื่อเปลี่ยนสถานการณ์ พระพุทธองค์ไม่ได้ตอบโต้ความก้าวร้าวของยักษ์ด้วยความโกรธ แต่ทรงอดทนและสงบนิ่ง จนทำให้อีกฝ่ายอ่อนกำลังลงและเปิดใจรับฟังในที่สุด สำหรับคนทั่วไป เมื่อต้องเผชิญกับคำพูดหรือการกระทำที่ก้าวร้าว การฝึก ขันติ คือการหยุดนิ่งเพื่อตั้งหลัก ไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์ชั่ววูบ ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้สถานการณ์เลวร้ายลง ความอดทนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการยอมจำนน แต่เป็นการ “ซื้อเวลา” ให้สติปัญญาทำงาน เมื่อใจสงบแล้วจึงสามารถเลือกวิธีรับมือที่เหมาะสมต่อไปได้ เช่น การนิ่งเฉยเพื่อให้อีกฝ่ายสงบลง หรือการชี้แจงด้วยเหตุผลเมื่อมีโอกาสที่เหมาะสม ขันติจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาความดีและควบคุมสถานการณ์ ไม่ให้ตกเป็นทาสของความโกรธ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552)

บทที่ 3 ชัยชนะเหนือช้างนาฬาคีรี

นาฬาคีริง คชะวะรัง อะตัมมัตตะภูตัง
 เมตตัมพุเสกะวิธินา ชิตะวา มุนินโท

ทาวักคิจักกะมะสะนีวะสุทาร์ณันตัง
 ตันเตชะสา ภาวะตุเม ชะยะมังคลานิฯ

อุปสรรคเชิงสัญลักษณ์ การรับมือกับความรุนแรงทางกาย หรืออันตรายที่มุ่งเข้ามาทำร้ายอย่างซึ่งหน้า ซึ่งกระตุ้นให้เกิดความโกรธ ความกลัว และสัญชาตญาณการตอบโต้กลับ

หลักธรรมที่ทรงใช้ เมตตัมพุเสกวิธินา (วิธีลดลงด้วยน้ำ คือ เมตตา)

แนวทางการปฏิบัติเพื่อชนะอุปสรรค แนวทางนี้ คือ การใช้เมตตาเป็นเครื่องสยบความอาฆาต พระพุทธองค์ทรงแผ่เมตตาไปยังช้างที่กำลังคลุ้มคลั่ง ซึ่งพลังแห่งความปรารถนาดีสามารถระงับความโกรธเกรี้ยวของสัตว์เดรัจฉานได้ สำหรับคนทั่วไป การฝึกเจริญเมตตาคือการมองผู้อื่นในฐานะ “เพื่อนร่วมทุกข์”

ที่อาจกำลังถูกกิเลสครอบงำ เมื่อเผชิญหน้ากับผู้ที่ต้องการทำร้ายเรา หากสามารถตั้งสติและแผ่เมตตาออกไป ความปรารถนาดีนี้จะช่วยลดทอนความโกรธในใจเรา และอาจส่งผลให้อีกฝ่ายสัมผัสได้ถึงกระแสแห่งความเป็นมิตร ทำให้ความมุ่งร้ายของเขาลดลงได้ การปฏิบัติเมตตาในชีวิตประจำวัน เช่น เมตตากายกรรม (ช่วยเหลือผู้อื่น), เมตตาวาจกรรม (พูดจาด้วยถ้อยคำที่ดี) และ เมตตาโมหกรรม (คิดดีต่อผู้อื่น) จะช่วยสร้างสนามพลังบวกให้แก่ตนเองและคนรอบข้าง (พระปลัด วุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ, 2563)

บทที่ 4 ชัยชนะเหนือโจรอกุศลมาล

อุกขิตตะชัคคมะตติหัตถะสุทธารุณฺณตัง

อิทธิกิสังขะตะมะโน วิธินา ชิตะวา

อุปสรรคเชิงสัญลักษณ์

การเผชิญหน้ากับบุคคลที่หลงผิด กระทำการอันตรายต่อสังคมด้วยความไม่รู้หรือความเข้าใจผิด (โมหะ)

ธาวันตโยชนะปะถังคุลิมาละวันตัง

มุนินโท ตันเตชะสา ภาวะตุ เม ชะยะมังคลานิฯ

การเผชิญหน้ากับบุคคลที่หลงผิด กระทำการอันตรายต่อสังคมด้วยความไม่รู้หรือความเข้าใจผิด (โมหะ)

หลักธรรมที่ทรงใช้ อิทธิกิสังขะตะมะโน (ทรงบันดาลอิทธิฤทธิ์ทางใจ) ซึ่งในที่นี้คือการใช้พระปัญญาธิคุณ ในการแสดงธรรมโปรด

แนวทางการปฏิบัติเพื่อชนะอุปสรรค แนวทางนี้ คือ การใช้ปัญญาเพื่อแก้ไขความเห็นผิด พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงใช้ฤทธิ์เพื่อทำลายอกุศลมาล แต่ทรงใช้ปัญญาในการแสดงธรรมให้เห็นโทษของความหลงผิดและอานิสงส์ของความดี จนอกุศลมาลกลับใจได้ สำหรับคนทั่วไป แนวทางนี้คือการพัฒนาปัญญาของตนเองเพื่อเป็นแสงสว่างให้แก่ผู้ที่หลงทาง การจะช่วยเหลือผู้อื่นได้นั้น ตนเองต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเสียก่อน กระบวนการพัฒนาปัญญาประกอบด้วย การคบหาผู้รู้ (สัปปริสสังเสวะ), การฟังธรรมหรือศึกษาหาความรู้ (สัทธัมมัสสนะ), การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล (โยนิโสมนสิการ) และ การนำความรู้ไปปฏิบัติ (ธัมมานุฉิมมปฏิบัติ) เมื่อเรามีปัญญาแล้ว จะสามารถให้คำแนะนำหรือชี้ทางที่ถูกต้องแก่ผู้อื่นได้ด้วยความเมตตา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560)

บทที่ 5 ชัยชนะเหนือนางจัญจมาณวิกา

กัตวานะ กัฏฐะมูทะรัง อิวะ คัพภินิยา

สันเตนะ โสมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท

อุปสรรคเชิงสัญลักษณ์

การถูกใส่ร้ายป้ายสี กล่าวหาในสิ่งที่ไม่เป็นความจริงต่อหน้าสาธารณชน ซึ่งทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงและเกิดความหวุ่นไหวในใจ

จัญจาเยะ ทูฏฐะวะจะนัง ชะนะกายะมัชเฌ

ตันเตชะสา ภาวะตุ เม ชะยะมังคลานิฯ

หลักธรรมที่ทรงใช้ สันเตนะ โสมะวิธินา (วิธีอันงามคือความสงบ) ซึ่งหมายถึง สมาธิ และความตั้งมั่นของจิต

แนวทางการปฏิบัติเพื่อชนะอุปสรรค แนวทางนี้ คือ การใช้ความสงบสยบความวุ่นวาย เมื่อถูกกล่าวหา พระพุทธองค์ทรงนั่งสงบด้วยจิตที่เป็นสมาธิ ไม่หวั่นไหวไปตามคำใส่ร้าย จนกระทั่งความจริงปรากฏขึ้นเอง สำหรับคนทั่วไป เมื่อถูกนินทาหรือใส่ร้าย การฝึกสมาธิจะช่วยให้จิตใจไม่ฟุ้งซ่านไปกับคำพูดเหล่านั้น ทำให้สามารถรักษาความปกติของใจไว้ได้ จิตที่สงบและตั้งมั่นจะทำให้เรามีพลังที่จะอดทนรอให้สถานการณ์คลี่คลาย หรือสามารถชี้แจงความจริงได้อย่างมีสติและไม่ใช้อารมณ์ การฝึกสมาธิเป็นประจำจึง

เป็นการสร้าง "เกราะป้องกันทางใจ" ทำให้คำพูดร้าย ๆ ของคนอื่นไม่สามารถเข้ามาทำร้ายจิตใจเราได้ง่าย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549)

บทที่ 6 ชัยชนะเหนือสัจจกนิครนถ์

สัจจัง วิหายะ มะตีสัจจะกะวาทะเกตุง

วาทาภิโรปิตะมะนั่งอะต็อันระภูตัง

ปัญญาปะทีปะชะลิตโต ชิตะวา มุนินโท

ตันเตชะสา ภาวะตุ เม ชะยะมังคลานิฯ

อุปสรรคเชิงสัญลักษณ์ การเผชิญหน้ากับผู้ที่มีทิฐิมานะสูง ยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเอง (Ego) และชอบเอาชนะผู้อื่นด้วยวาทศิลป์

หลักธรรมที่ทรงใช้ ปัญญาปะทีปะชะลิตโต (ทรงรุ่งเรืองด้วยประทีป คือ ปัญญา) ซึ่งคือ วิมุตติปัญญา หรือปัญญาที่ทำให้เห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง

แนวทางการปฏิบัติเพื่อชนะอุปสรรค แนวทางนี้ คือ การเอาชนะความคิดด้วยความจริง (ปัญญา) ไม่ใช่ด้วยความคิด พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงโต้เถียงเพื่อเอาชนะ แต่ทรงใช้ปัญญานำสัจจกนิครนถ์ให้เห็นความจริงของสภาวะธรรม (ไตรลักษณ์) ว่าทุกสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ว่าตนที่ควบคุมได้จริงสำหรับคนทั่วไป เมื่อต้องเผชิญกับผู้ที่มีทิฐิสูง การพยายามเอาชนะด้วยความคิดของตนเองมักไม่เกิดประโยชน์ แนวทางที่ถูกต้องคือการกลับมาพิจารณาความจริงด้วยปัญญา คือการยอมรับว่าความคิดเห็นของทุกคนรวมถึงตัวเราเองอาจไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไป การฝึกมองสิ่งต่าง ๆ ตามหลัก ไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) จะช่วยลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน (อัตตา) ของเราลง เมื่อเราไม่ยึดติดกับความคิดของตนเอง จะสามารถรับฟังผู้อื่นได้อย่างเปิดใจและไม่ตกเป็นทาสของการอยากเอาชนะ (พุทธทาสภิกขุ, 2535)

บทที่ 7 ชัยชนะเหนือนันโทปนันทนาคราช

นันโทปะนันทะภุชะคัง วิพุธัง มะหิทธิง

ปุตเตนะเถระภุชะเคนะทะมาปะยันโต

อิทธิปะเทสะวิธินา ชิตะวา มุนินโท

ตันเตชะสา ภาวะตุ เม ชะยะมังคลานิฯ

อุปสรรคเชิงสัญลักษณ์ การเผชิญหน้ากับผู้ที่หลงมัวเมาในอำนาจ อิทธิพล หรือความสามารถพิเศษของตนเอง จนเกิดความกระด้างกระเดื่อง ไม่ยอมรับฟังเหตุผล

หลักธรรมที่ทรงใช้ อิทธิปะเทสะวิธินา (วิธีบอกอุปบายแห่งฤทธิ์) โดยให้พระโมคคัลลานะไปปราบ ซึ่งสะท้อนถึงการใช้ ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา

แนวทางการปฏิบัติเพื่อชนะอุปสรรค แนวทางนี้ คือ การตั้งมั่นอยู่บนศรัทธาที่ถูกต้องและใช้ปัญญาเป็นเครื่องนำทาง การที่พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้พระโมคคัลลานะไปปราบพญานาค แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่น (ศรัทธา) ในศักยภาพของพระสาวก และการใช้ปัญญาในการเลือกคนที่เหมาะสมกับงาน สำหรับคนทั่วไป เมื่อต้องเผชิญกับผู้หลงในอำนาจ เราต้องกลับมาทบทวน “ศรัทธา” ของตนเองว่าตั้งอยู่บนฐานของปัญญาหรือไม่ ศรัทธาที่ถูกต้องในทางพุทธศาสนา คือ กัมมัสถา (เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม), วิปากัสถา (เชื่อเรื่องผลของกรรม) และ กัมมัสสกตาสถา (เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน) ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญานี้จะทำให้เราไม่หวั่นไหวไปกับอำนาจภายนอก และสามารถเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมในการรับมือกับปัญหา โดยเชื่อมั่นในการกระทำความดีของตนเองเป็นที่ตั้ง (พระยุง ขยานนโท, 2566)

บทที่ 8 ชัยชนะเหนือท้าวผกาพรหม

ทศกัณฐ์ พิษณุพิษะเคนะ สัทธวัชระหัตถ์ถึง
ญาณะคะเทนะวิธินา ชิตะวา มุนินโท

พรัหมัง วิสุทธิชุติมิทธิพะภาณินัง
ตันเตชะสา ภาวะตุ เม ชะยะมังคลานินา

อุปสรรคเชิงสัญลักษณ์ การเผชิญหน้ากับผู้มีความเห็นผิด (มิชฉาทิฏฐิ) ที่ฝังรากลึก โดยเชื่อว่าความคิดของตนนั้นดีงามและถูกต้องที่สุดแล้ว เช่น เชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ เทียบเท่าถาวร

หลักธรรมที่ทรงใช้ ญาณะคะเทนะวิธินา (ด้วยวิธีคือพระญาณดูกล่าวธรรมโอสถ) ซึ่งคือการใช้สัมมาทิฏฐิ ชี้ให้เห็นความจริง

แนวทางการปฏิบัติเพื่อชนะอุปสรรค แนวทางนี้ คือ การสร้างความเห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิ) ให้เกิดขึ้นในใจ พระพุทธองค์ทรงใช้พระญาณแสดงให้ท้าวผกาพรหมเห็นว่า แม้ภพพรหมที่ว่าเที่ยงก็ยังคงอยู่ในกฎแห่งความไม่เที่ยง สำหรับคนทั่วไป การจะแก้ไขมิชฉาทิฏฐิของผู้อื่นได้นั้น ต้องเริ่มจากการสร้างสัมมาทิฏฐิให้เกิดขึ้นในใจตนเองก่อน ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ ปรโตโฆสะ (การฟังคำสอนจากแหล่งที่ถูกต้อง เช่น การคบภักตยมิตร) และ โยนิโสมนสิการ (การคิดวิเคราะห์อย่างแยกกายภายในตนเอง) เมื่อเรามีความเห็นที่ถูกต้องแล้ว เราจะสามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ และสามารถใช้อุปมาในการชี้แนะผู้อื่นให้คลายจากความเห็นผิดได้ด้วยความเมตตา สัมมาทิฏฐิจึงเป็นจุดแสงสว่างที่นำทางทั้งตนเองและผู้อื่น ออกจากความมืดของอวิชชา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540)

และบทจบ

เอตานิ พุทธะชัยมังคะละอัญญะคาถา
หิตวานะเนกะวิธินา จุปัททวานิ

โย วาจะโน ทินะทีเน สระระเต มะตันที
โมกขัง สุขัง อะริคะเมยยะ นะโร สะปัญโญธา

บุคคลใดมีปัญหา ไม่เกียจคร้าน สวดและระลึกถึงพุทธชัยมงคล 8 คาถาเหล่านี้ทุก ๆ วัน, บุคคลนั้นจะพึงละเอียดซึ่งอุปัทวะอันตรายทั้งหลายมีประการต่าง ๆ และเข้าถึงซึ่งความหลุดพ้นและความสุขได้

บทสรุปของพุทธชัยมงคลคาถานี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงอานิสงส์หรือผลที่จะได้รับการนำคาถาไปใช้ ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แค่การสวดออกเสียง (วาจะโน) เท่านั้น แต่หัวใจสำคัญอยู่ที่การ “ระลึกถึง” (สระระเต) อย่างสม่ำเสมอทุกวัน (ทินะทีเน) โดยไม่เกียจคร้าน (มะตันที) การระลึกถึงในที่นี้ มีความหมายลึกซึ้งไปกว่าการท่องจำ แต่หมายถึง การน้อมนำเอาแนวทางการเอาชนะอุปสรรคของพระพุทธเจ้าทั้ง 8 ประการมาพิจารณาไตร่ตรอง จนเกิดเป็นปัญญา (สะปัญโญ)

ดังนั้น อานิสงส์ที่แท้จริงของคาถาพาหุงจึงเกิดขึ้นเมื่อผู้ปฏิบัติเข้าใจและนำหลักธรรมที่ซ่อนอยู่ในแต่ละชัยชนะมาเป็นเครื่องนำทางชีวิต การหมั่นพิจารณาเช่นนี้เป็นประจำ จะทำให้จิตใจของผู้ปฏิบัติได้รับการขัดเกลาและพัฒนาขึ้น ทำให้มีพลังในการก้าวข้ามอุปสรรค (อุปัทวะ) ต่าง ๆ ในชีวิต และที่สำคัญที่สุดคือ การปฏิบัตินี้จะพาคณะพาหุงไปสู่เป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา นั่นคือ ความสุขที่เกิดจากความสงบภายใน และความหลุดพ้น (โมกขัง) จากกิเลสทั้งปวงในที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิเคราะห์พุทธชัยมงคลคาถาทั้ง 8 บท สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เป็น “กรอบแนวทางการชนะอุปสรรคด้วยพุทธธรรม” (A Framework for Overcoming Obstacles Through Buddhist Principles) ซึ่งชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง อุปสรรคภายนอก (External Obstacles), ผลกระทบภายในจิตใจ (Internal Impacts), และแนวทางปฏิบัติเชิงคุณธรรม (Virtuous Practices) ที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

อุปสรรคเชิงสัญลักษณ์ (จากคาถา)	ปัญหาที่พบในชีวิตจริง (อุปสรรคภายนอก)	สภาวะจิตใจที่ถูกกระทบ (อุปสรรคภายใน)	แนวทางปฏิบัติเพื่อก้าวข้าม (หลักธรรมที่ใช้)
พญามาร	วิกฤตการณ์ใหญ่หลวง, ความล้มเหลว, ความรู้สึกโดดเดี่ยว	ความขบถ, ความสับสน, การสูญเสียกำลังใจ	การสร้างกุณมาโร สัมคณคุณความดี เป็นที่พึ่งทางใจ (ทาน, ศีล, วิริยะ)
อาฬวกยักษ์	การเผชิญหน้ากับผู้ก้าวร้าว, การถูกข่มขู่คุกคาม	ความกลัว, ความโกรธ, ความคิดตึงตงตื้อ	การใช้สติอย่างมีปัญญา ออกนอกรั้วถึงหลัก ไฉไลอารมณ์นำสติ
ช้างนาฬาคีรี	การถูกประทุรร้ายทางกาย, การเผชิญความรุนแรงซึ่งหน้า	ความอาฆาต, ความพยาบาท, สัญชาตญาณการตอบโต้	การเจริญเมตตา แม้ความปรารถนาดีเพื่อสยบความเกลียดชังทั้งในใจเราและใจเขา
โจรทองคูลิมาล	การรับมือกับผู้ที่ทำผิดเพราะความหลง (โมหะ)	ความเดือดร้อน, ความรู้สึกอยากลงโทษ, ความหลงผิดตาม	การพัฒนาปัญญา สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้ตนเองก่อน เพื่อเป็นแสงสว่างให้ผู้อื่น
นางจิญจมาณวิกา	การถูกใส่ร้าย, การตกเป็นเป้าของข่าวลือ, การถูกนินทา	ความหวั่นไหว, ความเศร้าหมอง, การสูญเสียความเชื่อมั่น	การฝึกสมาธิ สร้างความสงบตั้งมั่นให้จิตใจเป็นเกราะป้องกันคำพาดร้ายๆ
สังกนิครุณด์	การโต้แย้งกับผู้มีทิฐิสูง, ยึดมั่นในความคิดตน (Ego)	ความอยากเอาชนะ, ความยึดติดในความคิดของตนเอง	การใช้ปัญญาเห็นตามจริง สว่างจัดดาโดยพิจารณาตามหลักไตรลักษณ์
นันทโปปนันทนาคราช	การเผชิญหน้ากับผู้หลงในอำนาจ, บารมี, หรืออิทธิพล	ความหวาดกลัว, ความยอมจำนน, การถูกรวบงำ	การตั้งมั่นในปริศนาที่ถูกต้อง ยึดมั่นในหลักการ (กฎแห่งกรรม) ไม่หวั่นไหวต่ออำนาจภายนอก
กัวฬพารพหู	การเผชิญกับผู้มีความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) ที่ฝังแน่น	ความลังเลสงสัย, ความเห็นคล้อยตามในทางที่ผิด	การสร้างสัมมาทิฐิ แสวงหาความรู้ที่ถูกต้องและใช้ปัญญาพิจารณางานจนเกิดความเห็นชอบ

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้นิพนธ์บทความ

องค์ความรู้จากตารางนี้ชี้ให้เห็นว่า การเอาชนะอุปสรรคตามแนวทางพุทธธรรมไม่ใช่การมุ่งแก้ไขที่ “คนอื่น” หรือ “สถานการณ์ภายนอก” เป็นหลัก แต่เป็นการย้อนกลับมาจัดการที่ “สภาวะจิตใจ” ของเราเองซึ่งเป็น “อุปสรรคภายใน” โดยใช้คุณธรรมแต่ละข้อเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาและยกระดับจิตใจ จนเกิดเป็นพลังที่สามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ภายนอกได้ในที่สุด

สรุป

บทความวิชาการนี้ได้วิเคราะห์พุทธชัยมงคลคาถาเพื่อตอบโจทย์ที่ว่า “พุทธชัยมงคลคาถาสะท้อนแนวทางการเอาชนะอุปสรรคด้วยหลักพุทธธรรมที่จำเพาะเจาะจงอย่างไร” ผลการศึกษาค้นพบว่า ชัยชนะทั้ง 8 ประการของพระพุทธเจ้ามิใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ แต่เป็นกรณีศึกษาที่แสดงถึง “กระบวนการแก้ปัญหาจากภายในสู่ภายนอก” อย่างเป็นระบบ

หัวใจสำคัญของแนวทางนี้ คือ การเริ่มต้นที่การจัดการกับ “อุปสรรคภายใน” หรือสภาวะจิตใจของเราที่ถูกกระทบโดยปัญหาภายนอก ไม่ว่าจะเป็นความกลัว ความโกรธ ความย่อท้อหรือความยึดมั่นถือมั่น การเรียนรู้ผ่านบทคาถาพาหุงทำให้เห็นว่า พระพุทธองค์ทรงใช้คุณธรรมที่แตกต่างกันเป็นเครื่องมือในการจัดการกับสภาวะจิตใจเหล่านั้น เช่น ทรงใช้ “ขันติ” เพื่อระงับความโกรธ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552), ใช้ “เมตตา” เพื่อสลายความอาฆาต (พระปลัด วุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ, 2563), และใช้ปัญญาเพื่อทำลายความยึดติดในทิฐิของตน (พุทธทาสภิกขุ, 2535)

ดังนั้น บทเรียนสำคัญจากพุทธชัยมงคลคาถาจึงเป็นแรงบันดาลใจและเป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนว่า การเอาชนะอุปสรรคที่ยั่งยืนที่สุด ไม่ใช่การพยายามเปลี่ยนแปลงโลกภายนอก แต่คือการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโลกภายในใจของตนเอง เมื่อสามารถเอาชนะ “อุปสรรคภายใน” ได้แล้ว “อุปสรรคภายนอก” ก็ย่อมพ่ายแพ้ต่อคุณธรรมและความเข้มแข็งทางจิตใจของเราในที่สุด แนวทางนี้จึงเป็นหลักการสากลที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสุขและความเจริญให้แก่ชีวิตได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ภูิกายมิ่งคลอภูฏกเทศนา (พาหุง). (2520). *สำนวนนาถประทีป*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง.
- พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม). (2550). *วิถีกรรม หลวงพ่อจรัญ ฐิตธมฺโม*. กรุงเทพฯ: สุภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2540). *หลักทั่วไปของพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- _____. (2560). *เล่าเรื่องให้โยมฟังชุดที่ 2 พัฒนาปัญญา*. สืบค้นเมื่อ 7 เมษายน 2568, จาก <https://www.watnyanaves.net/th/book-content-index/297>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). *พุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- _____. (2552). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2561). *บารมียิ่งใหญ่หรือยิ่งใหญ่*. สืบค้นเมื่อ 7 เมษายน 2568, จาก https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/242
- พระปลัด วุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ. (2563). เมตตาธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารธรรมวัตร*, 1(2), 46 - 52.
- พระยุง ชยานนโท (ชวน). (2566). แนวทางการสอนตามหลักปัญญา 3. *วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 4(1), 104 - 115.
- พุทธทาสภิกขุ. (2535). *คู่มือมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- วศิน อินทสระ. (2545). *พุทธชัยมงคลคาถา*. กรุงเทพฯ: โอเอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2541). *พุทธชัยมงคลคาถา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2540). *เจ็ดตำนานและสิบสองตำนาน*.
กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
สุวรรณา พองสมุทร. (2542). ศิลปวัฒนธรรม คาถาพาหุง: พระพุทธชัยมงคลคาถา. *วารสารวิฑูสรานุกรมย์*,
2(5), 18 - 33.

จิตวิทยาเชิงบวก: ผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

POSITIVE PSYCHOLOGY: LEARNING LEADERSHIP IN THE DIGITAL ERA

สุทธินันท์ มีชำนาญ^{1,*}

Sutthinan Meechumnan^{1,*}

(Received: July 25, 2025; Revised: August 28, 2025; Accepted: October 15, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอและวิเคราะห์ยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีไม่เพียงเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลลึกซึ้งต่อกระบวนการเรียนรู้ การทำงาน และการดำเนินชีวิตโดยรวม ท่ามกลางบริบทดังกล่าว แนวคิด “จิตวิทยาเชิงบวก” ในฐานะแขนงหนึ่งของจิตวิทยาที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์โดยไม่จำกัดเพียงการเยียวยาจิตใจ หากแต่เน้นการเสริมสร้างอัจฉริยภาพ ความสุข และคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ จึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในด้านการเรียนรู้และการพัฒนาผู้นำ บทความนี้จะมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ผ่านการเชื่อมโยงกับแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การบริหารจัดการความรู้ และการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ผู้นำยุคใหม่จำเป็นต้องมีคุณลักษณะ ทักษะ และวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 อาทิ ความสามารถในการปรับตัว การคิดเชิงระบบ และการส่งเสริมแรงจูงใจภายใน บทความนี้นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้จิตวิทยาเชิงบวกร่วมกับภาวะผู้นำดิจิทัล เพื่อพัฒนาผู้นำเชิงรุกที่สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: จิตวิทยาเชิงบวก, ผู้นำการเรียนรู้, ยุคดิจิทัล

Abstract

The purpose of this article was to present and analyze the rapidly evolving digital era, wherein technology not only permeates daily life but also exerts a profound influence on the processes of learning, work, and overall human existence. Against this backdrop, the concept of 'Positive Psychology' a psychological branch moving beyond mere remediation to focus on the cultivation of human potential, happiness, and holistic well-being has garnered widespread attention, particularly regarding learning and leadership development. This article, therefore, aimed to analyze the role of the 'learning leader' in the digital age through the lens of positive psychology. The focus was placed on the application of digital technology to foster learning, enhance knowledge management, and cultivate a sustainable learning culture. Modern leaders must possess attributes, skills, and a vision congruent with

¹ กรมแพทย์ทหารเรือ

¹ Naval Medical Department

* Corresponding author. E-mail: sutthinan.jje@gmail.com

the 21st century, including adaptability, systems thinking, and the ability to foster intrinsic motivation. This article proposed strategies for integrating positive psychology with digital leadership to cultivate proactive leaders capable of driving effective and sustainable change within the modern global context.

Keywords: Positive Psychology, Learning Leadership, Digital Era

บทนำ

เทคโนโลยีดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ได้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมของมนุษย์ทั่วโลกอย่างรวดเร็วและลึกซึ้ง การเข้ามาของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ทำให้โลกถูกเชื่อมโยงเข้าหากันแบบไร้พรมแดน ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ “โลกาภิวัตน์ทางดิจิทัล” ที่ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล และทำงานร่วมกันได้แบบเรียลไทม์ การปรับตัวของมนุษย์เข้าสู่ยุคดิจิทัลจึงมิใช่เพียงการใช้เทคโนโลยีเพื่อความสะดวกเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของวิถีชีวิต ความคิด และการเรียนรู้ของคนในสังคม ทั้งนี้ การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล (Digital Society) ยังนำไปสู่การพัฒนาในหลายมิติ เช่น เศรษฐกิจดิจิทัล การศึกษาออนไลน์ การสื่อสารสังคมผ่านเครือข่าย และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ในโลกยุคใหม่ ดังนั้น บุคคลในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) ที่รอบด้าน เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้การทำงาน และการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม

ในยุคสังคมออนไลน์ เทคโนโลยีได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างแนบแน่น ผ่านการสร้างเครือข่ายการสื่อสารและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ในทุกมิติ การเกิดขึ้นของสมาร์ตโฟนและแอปพลิเคชัน (Application) ต่าง ๆ ช่วยให้ผู้คนสามารถเชื่อมต่อข้อมูล ทำธุรกรรม ติดต่อสื่อสาร หรือเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตจากสังคมออฟไลน์ไปสู่สังคมออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ ปรากฏการณ์นี้สะท้อนแนวโน้มของ “ยุคเทคโนโลยีอัจฉริยะ” ที่ลดบทบาทของมนุษย์ในบางด้าน และเพิ่มความสามารถของเทคโนโลยีให้สามารถคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาด (ศิริ ถีอาสนา และคณะ, 2564) ในบริบทนี้ มนุษย์จึงจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งมีทักษะการคิดวิเคราะห์ การจัดการข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เพื่อไม่ให้กลายเป็นผู้ถูกเทคโนโลยีควบคุม แต่เป็นผู้ใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดในการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับตนเอง องค์กร และสังคมในโลกดิจิทัลอย่างยั่งยืน

ความสำคัญของผู้นำในยุคดิจิทัลมีมากกว่าการบริหารจัดการทั่วไป ผู้นำต้องมีความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับการทำงานและการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกดิจิทัล ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รู้เท่าทันกระแสเทคโนโลยี และสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังต้องมีความยืดหยุ่น ปรับตัวได้ดี และใช้ข้อมูลในการตัดสินใจอย่างชาญฉลาด เพื่อผลักดันนวัตกรรมในองค์กร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ผู้นำจึงเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนองค์กรสู่ความสำเร็จในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืนบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเป็นผู้นำดิจิทัลอีกหนึ่งแนวคิดคือจิตวิทยาเชิงบวก โดยเน้น

การเสริมสร้างจุดแข็ง ความหวัง การมองโลกในแง่ดี และความยืดหยุ่นทางอารมณ์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้ผู้นำในยุคที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำที่ยืดหลักจิตวิทยาเชิงบวกจะสามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่สนับสนุนการเรียนรู้และนวัตกรรม กระตุ้นให้ผู้ร่วมงานมีแรงจูงใจภายในและความพึงพอใจในการทำงาน นอกจากนี้ยังสามารถฟื้นตัวจากความล้มเหลวและปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีใหม่ได้อย่างมั่นใจ การส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวกในองค์กร ช่วยให้ทีมมีความสามัคคีและพร้อมรับมือกับความท้าทาย ผู้นำเชิงบวกจึงเป็นต้นแบบที่สำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมพัฒนาและเติบโตอย่างยั่งยืนในโลกดิจิทัล

จิตวิทยาเชิงบวกกับการเป็นผู้นำการเรียนรู้มีความเชื่อมโยงกันอย่างแน่นแฟ้น โดยจิตวิทยาเชิงบวกมุ่งเน้นการพัฒนา “จุดแข็ง” (Strength) และ “ศักยภาพ” (Potential) ของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของผู้ผู้นำการเรียนรู้ที่ต้องสร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริมการเติบโตทางปัญญาและอารมณ์ของผู้เรียนหรือบุคลากรในองค์กร ผู้นำที่ยืดหลักจิตวิทยาเชิงบวกจะเน้นการยอมรับความหลากหลาย สร้างความมั่นใจในตนเอง ส่งเสริมการคิดเชิงบวก และสร้างความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มจะใช้วิธีการส่งเสริม เช่น การให้แรงเสริมทางบวก (Positive Reinforcement) โดยกระตุ้นด้วยรางวัลหรือคำชื่นชม การสร้างเป้าหมายร่วม และการยกย่องความสำเร็จ เพื่อเพิ่มพลังภายในและแรงจูงใจของสมาชิกในองค์กรให้พร้อมเปิดรับการเรียนรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในบริบทของโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

บทบาทของผู้ผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจึงต้องปรับตัวให้เท่าทันเทคโนโลยีและสามารถขับเคลื่อนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจ และส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกจึงมีความสำคัญในการเสริมสร้างกรอบความคิด ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเป็นผู้นำการเรียนรู้ เช่น การมองโลกในแง่ดี การใช้จุดแข็ง การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก และการสร้างเป้าหมายที่มีความหมาย ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความตั้งใจที่จะสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านจิตวิทยาเชิงบวก เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้นำการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของยุคดิจิทัล และนำไปสู่การสร้างระบบการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและมีคุณภาพในอนาคต

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล (Digital Leadership)

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล (Digital Leadership) เป็นหัวข้อสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในศาสตร์ด้านการบริหารจัดการองค์กรและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากโลกในปัจจุบันกำลังขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การบริหารงานในยุคนี้จึงไม่อาจอาศัยเพียงความรู้เชิงเทคนิคหรือประสบการณ์ในอดีตเท่านั้น แต่จำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีความเข้าใจในพลวัตของโลกดิจิทัล สามารถวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง คาดการณ์ผลกระทบ และวางกลยุทธ์การบริหารได้อย่างยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำจึงมิได้หมายถึงตำแหน่งหรืออำนาจเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็น “กระบวนการ” ที่ผู้นำใช้ศักยภาพทางปัญญา อารมณ์ และจิตวิญญาณในการชี้นำผู้ตามให้ร่วมมือกันบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีความสุขและความหมาย (วราภรณ์ พวงสำเภา และชนมณี ศิลา นุกิจ, 2566; พิชญ์พิมล สุนทระวงศ์, 2565; รุจาภรณ์ ลักษณะดี, 2565; ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์, 2564) ภาวะผู้นำที่แท้จริงจึงเป็นการผสมผสานระหว่างศาสตร์แห่งการบริหารกับศิลป์แห่งการเข้าใจมนุษย์อย่างลึกซึ้ง

แนวคิดภาวะผู้นำในเชิงทฤษฎีได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจากยุคคลาสสิกสู่ยุคดิจิทัล โดยในอดีตผู้นำมักถูกมองว่าเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางองค์กร แต่ในยุคดิจิทัล บทบาทของผู้นำกลับขยายไปสู่การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกเปลี่ยนแปลง” (Change Facilitator) ที่เน้นการมีส่วนร่วม การสร้างแรงบันดาลใจ และการเชื่อมโยงผู้คนผ่านเทคโนโลยี ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถสื่อสารในหลายมิติ ทั้งแบบเผชิญหน้าและผ่านระบบดิจิทัล ใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจ และส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการความหลากหลาย ทั้งในด้านบุคลากร ความคิด และเครื่องมือทางเทคโนโลยี เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ยืดหยุ่นและพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำจึงกลายเป็น “พลังขับเคลื่อนหลัก” ที่เชื่อมโยงระหว่างคน เทคโนโลยี และเป้าหมายองค์กรอย่างกลมกลืน

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล หมายถึง ความสามารถ ทักษะ และกรอบความคิดของบุคคลในการใช้อิทธิพล ชี้นำ และจูงใจให้สมาชิกในองค์กร โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการทำงานและการเรียนรู้ ผู้นำยุคใหม่ต้องมี “Digital Mindset” หรือกรอบความคิดแบบดิจิทัล ที่เปิดรับต่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับองค์กร และพร้อมทดลองแนวทางใหม่โดยไม่กลัวความล้มเหลว การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) จึงเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้นำที่ต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อตามให้ทันเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในยุคนี้จะสามารถใช้เทคโนโลยีเป็น “เครื่องมือขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง” มากกว่าเป็นเพียงเครื่องทุ่นแรงทางเทคนิค (ลลิตา สมใจ, 2565; พิชญ์พิมล สุนทรวงศ์, 2565; ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์, 2564)

ในมิติของการบริหารการศึกษา ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผู้นำสถานศึกษาจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยี สามารถบูรณาการดิจิทัลเข้ากับกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม เช่น การใช้ระบบบริหารจัดการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนานโยบายการเรียนรู้รายบุคคล และการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) ที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ ผู้นำยุคดิจิทัลยังต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรม (Innovation Culture) และเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงศักยภาพเต็มที่ ภายใต้บรรยากาศแห่งความไว้วางใจและการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีดิจิทัลมิใช่สิ่งคงที่ หากแต่เป็นสิ่งที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เปรียบเสมือนการเรียนรู้ของมนุษย์ที่ไม่มีวันสิ้นสุด การมีภาวะผู้นำที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนองค์กรการศึกษาอย่างยั่งยืนในยุคแห่งความไม่แน่นอน

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลในบริบทของการบริหารการศึกษามีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผู้นำจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยี บูรณาการดิจิทัลเข้ากับการบริหารและการสอน ส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรม และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร เพราะเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ผู้นำที่พร้อมปรับตัวและเรียนรู้อย่างไม่หยุดนิ่งจึงเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรการศึกษาให้เติบโตอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

ผู้นำการเรียนรู้ (Learning Leader)

ผู้นำการเรียนรู้ (Learning Leader) หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ขององค์กรให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการส่งเสริม สนับสนุน และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรทุกระดับ โดยเฉพาะครูและนักเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาตนเองให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ผู้นำการเรียนรู้มิใช่เพียงผู้บริหารงานตามหน้าที่ แต่เป็น “ผู้นำทางปัญญา” ที่สร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างวัฒนธรรมแห่งการพัฒนา (Learning Culture) ที่ทุกคนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้และการแบ่งปันองค์ความรู้ ผู้นำประเภทนี้ต้องมีความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลง และบริบทของสังคม เพื่อออกแบบแนวทางการพัฒนาองค์กรให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและผู้ร่วมงานอย่างเหมาะสม

ตามแนวคิดของ Peter Senge (1990) ซึ่งเสนอแนวคิดเรื่อง “องค์กรแห่งการเรียนรู้” (The Learning Organization) ได้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ไม่ใช่กิจกรรมเฉพาะบุคคล แต่เป็นกระบวนการของทั้งองค์กรที่ทุกคนมีส่วนร่วม ผู้นำจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสะท้อนคิด (Reflection) และการทดลองแนวทางใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาองค์กร ผู้นำการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Senge ต้องส่งเสริมการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) เพื่อให้บุคลากรมองเห็นความเชื่อมโยงของกระบวนการต่าง ๆ ในองค์กร และเรียนรู้จากผลลัพธ์ของการทำงานจริง นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้” (Learning Facilitator) มากกว่าผู้สั่งการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนในระยะยาว

รายงานของ OECD (2020) ได้เน้นย้ำว่า ผู้นำการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องมีทักษะรอบด้าน ทั้งด้านดิจิทัล นวัตกรรม และความร่วมมือ เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำจำเป็นต้องสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อพัฒนาอาชีพ (Professional Learning Communities: PLCs) การใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ (Learning Analytics) เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ ผู้นำยังควรส่งเสริมให้บุคลากรมี Growth Mindset หรือกรอบความคิดแบบเติบโต เพื่อให้มองเห็นว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้ตลอดเวลา การปลูกฝังทัศนคตินี้จะทำให้องค์กรมีความยืดหยุ่นและพร้อมเผชิญความท้าทายในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า ผู้นำการเรียนรู้คือบุคคลที่มองเห็น “การเรียนรู้” เป็นหัวใจของการพัฒนาองค์กรในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ของตนเองหรือของผู้อื่น ผู้นำประเภทนี้ต้องเป็นทั้งผู้เรียน ผู้สอน และผู้ร่วมสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ในเวลาเดียวกัน โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง ผู้นำการเรียนรู้จึงมีคุณลักษณะของผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (Creative Leadership) และผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) ที่สามารถยกระดับองค์กรให้เป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” อย่างแท้จริง ทั้งนี้ การพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืนในยุคดิจิทัลจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้นำทุกระดับมีจิตวิญญาณแห่งการเรียนรู้ และสามารถปลูกพลังการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์กรได้อย่างต่อเนื่อง (Senge, 1990; OECD, 2020)

ความใฝ่เรียนรู้ (Lifelong Learning Disposition)

ความใฝ่เรียนรู้ (Lifelong Learning Disposition) ถือเป็นคุณลักษณะสำคัญที่บุคคลพึงมีในยุคปัจจุบัน เนื่องจากโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การมีความใฝ่เรียนรู้จึงหมายถึงความสนใจ ความพยายาม และความตั้งใจของบุคคลในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนหรือระบบการศึกษาเท่านั้น แต่รวมถึงการเรียนรู้นอกระบบ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากเครือข่ายสังคมออนไลน์ และจากประสบการณ์ตรงในชีวิตประจำวัน ความใฝ่เรียนรู้จึงเป็นคุณลักษณะเชิงทัศนคติ (Attitudinal Trait) ที่สะท้อนถึงความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้นในการพัฒนา และความเชื่อมั่นว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา (กรมวิชาการ, 2544)

องค์ประกอบของความใฝ่เรียนรู้สามารถจำแนกออกได้หลายมิติ ซึ่งรวมถึง ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ที่เป็นแรงขับภายในให้บุคคลแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ, ความพากเพียร (Perseverance) ที่ช่วยให้ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหาในการเรียนรู้, การแสวงหาความรู้ (Inquiry) จากแหล่งข้อมูลหลากหลาย ทั้งหนังสือ เทคโนโลยี หรือแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน, การนำความรู้ไปใช้จริง (Application of Knowledge) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ และ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learning) ที่สะท้อนถึงการไม่หยุดนิ่งในการพัฒนาตนเอง ความใฝ่เรียนรู้จึงมิได้หมายถึงการสะสมข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจลึกซึ้งและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาและสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในยุคปัจจุบัน ความใฝ่เรียนรู้มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน เพราะเป็นยุคของเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge - Based Economy) ที่เน้นศักยภาพทางปัญญาและนวัตกรรมมากกว่าทรัพยากรวัตถุ บุคคลที่มีความใฝ่เรียนรู้จะสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือระบบอัตโนมัติ และสามารถพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง เช่น ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) การแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน (Complex Problem Solving) และการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ (Creative Communication) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของคนทำงานในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นอกจากนี้ ความใฝ่เรียนรู้ยังมีส่วนช่วยในการสร้างสุขภาวะทางจิตใจ เพราะผู้ที่รักการเรียนรู้มักมีความสุขจากการพัฒนาตนเองและรู้สึกมีคุณค่าในชีวิตมากขึ้น

สรุปได้ว่า ความใฝ่เรียนรู้เป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่หล่อหลอมให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง บุคคลที่มีความใฝ่เรียนรู้จะไม่หยุดอยู่กับความรู้เดิม แต่พร้อมที่จะค้นหา ทดลอง และปรับตัวอยู่เสมอ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมในภาพรวม ความใฝ่เรียนรู้จึงเป็นทั้ง “พลังภายใน” และ “เครื่องมือแห่งการเติบโต” ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพได้เต็มขีดความสามารถ และเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ และพร้อมรับมือกับความท้าทายของศตวรรษที่ 21

จิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology)

จิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) เป็นแขนงหนึ่งของวิชาจิตวิทยาที่มุ่งเน้นการศึกษา “สิ่งที่ดีงามในตัวมนุษย์” โดยเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพด้านบวก เช่น ความสุข ความเข้มแข็งทางใจ ความหวัง และคุณธรรม มากกว่าการมุ่งแก้ไขหรือเยียวยาความผิดปกติทางจิตใจเพียงอย่างเดียว สาขานี้ได้รับการพัฒนาต่อยอดมาจากแนวคิด จิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Psychology) ของนักจิตวิทยาอย่าง Carl Rogers และ Abraham Maslow ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการเติบโตและพัฒนาตนเองไปสู่ความสมบูรณ์ จิตวิทยาเชิงบวกจึงมองว่าความสุข (Happiness) และความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้จุดแข็งของตนเองอย่างเหมาะสมเพื่อสร้างความหมายในชีวิต (สคูราร์ตัน ต้นติวีวัจน์, 2560)

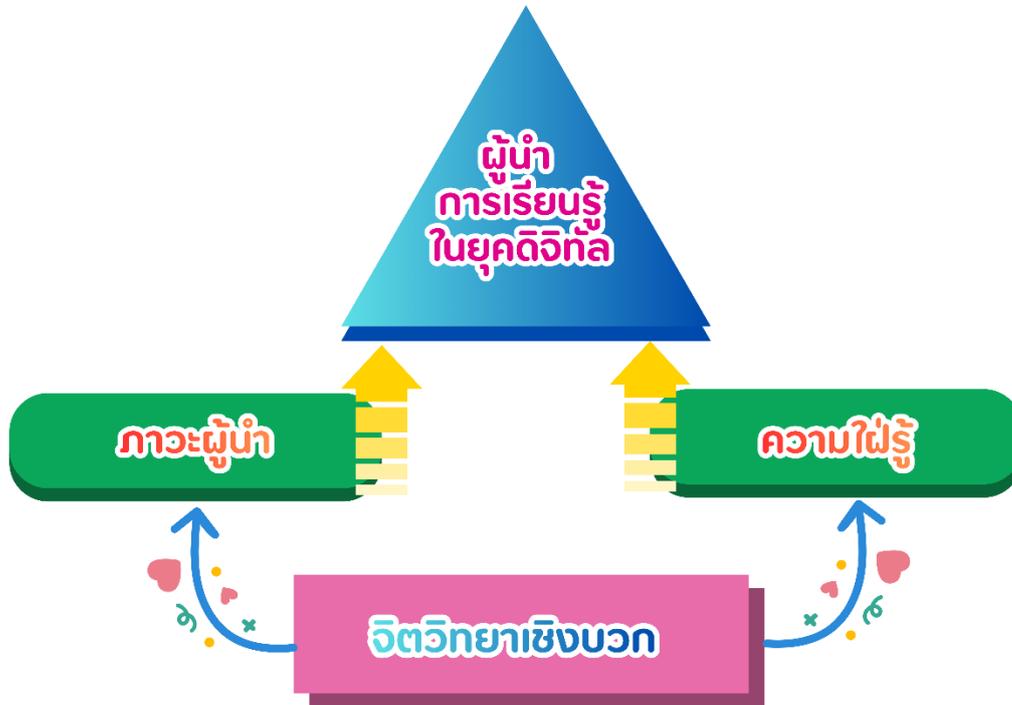
เดิมที การศึกษาทางจิตวิทยามักมุ่งเน้นด้านลบของมนุษย์หรือสิ่งผิดปกติทางพฤติกรรม (Psychopathology) เช่น ความเครียด ความซึมเศร้า หรือความวิตกกังวล แต่แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกได้เปลี่ยนทิศทางการศึกษาให้หันมามอง “ศักยภาพและคุณค่าของมนุษย์” มากกว่าปัญหา จิตวิทยาเชิงบวกจึงมุ่งส่งเสริมการสร้างพลังใจ (Resilience) และจิตตระหนักรู้ในคุณค่าตนเอง (Self – Worth) เพื่อให้บุคคลสามารถเผชิญความยากลำบากได้อย่างมีสติและมองเห็นโอกาสในวิกฤติ แนวคิดนี้ยังส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตในหลายมิติ ทั้งด้านการศึกษา การบริหารองค์กร และการพัฒนาชุมชน เพราะเมื่อมนุษย์มองโลกในแง่บวก ย่อมเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกสามารถนำมาใช้พัฒนา “ผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล” ได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากผู้นำที่มีทัศนคติเชิงบวกย่อมสามารถสร้างแรงบันดาลใจและปลุกพลังภายในให้กับผู้ตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำที่ใช้แนวคิดนี้จะมุ่งเน้นการมองเห็นศักยภาพของบุคลากร มากกว่าการมองหาข้อบกพร่อง และจะใช้จิตวิทยาเชิงบวกในการเสริมพลัง (Empowerment) และยกระดับความเชื่อมั่นของสมาชิกในองค์กร ผู้นำลักษณะนี้มักใช้วิธีการสื่อสารเชิงบวก สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ และสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อความสุข (Well - Being) และการเติบโต ผู้นำในยุคดิจิทัลที่มีกรอบคิดแบบบวกจะสามารถบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยี และแรงกดดันจากสังคมได้อย่างยืดหยุ่น พร้อมส่งเสริมให้ทีมงานพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในมิติของความรู้และจิตใจ

สรุปได้ว่า จิตวิทยาเชิงบวกเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้าง “ภาวะผู้นำเชิงบวก” ซึ่งเชื่อมโยงกับการเป็นผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างลึกซึ้ง เพราะผู้นำที่มีจิตใจเชิงบวกย่อมสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความสุข ความไว้วางใจ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ แนวคิดนี้ไม่เพียงช่วยให้บุคคลสามารถมองเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น แต่ยังเสริมพลังให้เกิดการเติบโตทางอารมณ์ ปัญญา และสังคม การเป็นผู้นำที่ยึดหลักจิตวิทยาเชิงบวกจึงไม่ใช่เพียงการบริหารด้วยเหตุผล แต่คือการบริหารด้วย “หัวใจแห่งความเข้าใจมนุษย์” ซึ่งจะนำไปสู่ภาวะผู้นำที่แท้จริงในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายของโลกดิจิทัล (สคูราร์ตัน ต้นติวีวัจน์, 2560)

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาเชิงบวกและภาวะผู้นำในด้านต่าง ๆ ตามความถนัด ความต้องการ และบริบทที่แตกต่างกันออกไปนั้น ผู้เขียนจึงสังเคราะห์แนวคิดผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ออกมาเป็นแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้เขียนบทความ

จิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) จิตวิทยาเชิงบวกเป็นศาสตร์ที่มุ่งเน้นการศึกษาศักยภาพ จุดแข็ง และพลังด้านบวกของมนุษย์ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความสุขอย่างยั่งยืน แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนา “จิตใจที่เข้มแข็ง” มากกว่าการแก้ไขข้อบกพร่อง โดยส่งเสริมให้บุคคลรู้จักมองโลกในแง่ดี มีความหวัง ความกตัญญู และรู้คุณค่าในตนเอง จิตวิทยาเชิงบวกจึงเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ที่นำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังช่วยให้บุคคลมีความยืดหยุ่นทางอารมณ์ สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมั่นคงและสร้างสรรค์

ภาวะผู้นำ (Leadership) ภาวะผู้นำหมายถึงความสามารถในการชี้นำ สร้างแรงบันดาลใจ และประสานความร่วมมือของบุคคลในองค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ผู้นำที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่มีอำนาจการบริหาร แต่ยังมีวิสัยทัศน์ ความเข้าใจในมนุษย์ และความสามารถในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ จิตวิทยาเชิงบวกมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างภาวะผู้นำที่เน้นพลังบวก ผู้นำที่มีจิตวิทยาเชิงบวกจะมองเห็นศักยภาพของผู้อื่น ให้กำลังใจ และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เกื้อกูล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งระดับบุคคลและองค์กรอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นรวดเร็ว

ความใฝ่รู้ (Curiosity and Lifelong Learning) ความใฝ่รู้เป็นคุณลักษณะสำคัญของบุคคลที่มุ่งพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง หมายถึงความตั้งใจและความพยายามในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ทั้งในและนอกระบบการศึกษา บุคคลที่มีความใฝ่รู้จะมีความอยากรู้อยากเห็น กล้าตั้งคำถาม และแสวงหาคำตอบจากประสบการณ์จริง ความใฝ่รู้จึงไม่ใช่เพียงการเก็บข้อมูล แต่คือการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ในบริบทของผู้นำยุคดิจิทัล ความใฝ่รู้ช่วยให้สามารถเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ วิเคราะห์ข้อมูล และตัดสินใจเชิงนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล (Learning Leaders in the Digital Era) ผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลคือบุคคลที่สามารถบูรณาการภาวะผู้นำ ความใฝ่รู้ และจิตวิทยาเชิงบวก เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ผู้นำลักษณะนี้มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม และสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องเป็นทั้งผู้เรียนรู้และผู้ชี้แนะ มีทักษะดิจิทัล วิสัยทัศน์กว้างไกล และความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย เพื่อพัฒนาองค์กรให้เติบโตอย่างยั่งยืนในโลกยุคใหม่

สรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำและจิตวิทยาเชิงบวก สามารถสังเคราะห์ได้ว่า “ผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล” เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถพัฒนาและปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ผู้นำในยุคนี้จำเป็นต้องมี “ความใฝ่รู้” เป็นพื้นฐานทางจิตใจที่ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งด้านทักษะดิจิทัล วิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาองค์กรและบุคลากรให้พร้อมรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ ในขณะเดียวกัน ผู้นำต้องมี “ภาวะผู้นำเชิงบวก” ที่แสดงออกผ่านการสร้างแรงบันดาลใจ การจูงใจ และการเสริมพลัง (Empowerment) ให้แก่ผู้ตาม โดยอาศัยแนวคิดของจิตวิทยาเชิงบวกที่เน้นการใช้จุดแข็งของบุคคล การมองโลกในแง่ดี และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การหลอมรวมองค์ความรู้จากภาวะผู้นำ ความใฝ่รู้ และจิตวิทยาเชิงบวก จึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้นำการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลให้มีความสามารถทั้งด้านความคิด จิตใจ และการบริหารจัดการอย่างสมดุล ผู้นำลักษณะนี้จะเป็นผู้กำหนดทิศทางขององค์กรอย่างมีวิสัยทัศน์ สนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่เน้นการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรการศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล และเติบโตอย่างยั่งยืนในอนาคตอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2544). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- พิชญ์พิมล สุนทระวงศ์. (2565). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร และพัฒนาการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รุจาภรณ์ ลักษณะดี. (2565). *ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขต บ้านบึง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1*. (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ลลิตา สมใจ. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1*. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วรภรณ์ พวงสำเภา และชนมณี ศิลาณุกิจ. (2566). *ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในกลุ่มกรุงเทพตะวันออก สังกัดกรุงเทพมหานคร*. *วารสารสหวิทยาการและการจัดการร่วมสมัย*. 2(1), 1 - 14.
- ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์. (2564). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (ดุขฎีนิพนธ์การศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิริ ถีอาสนา, เสน่ห์ คำสมหมาย และเฉลิมเกียรติ ถีอาสนา. (2564). *คำศัพท์รวมสมัย: ยุคศตวรรษที่ 21 ยุคดิจิทัล และยุคไทยแลนด์ 4.0*. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา*. 5(2), 113 - 123.
- สุดารัตน์ ตันติวิวัฒน์. (2560). *จิตวิทยาเชิงบวก: การพัฒนา การประยุกต์ และความท้าทาย*. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*. 9(1), 277 - 290.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *การศึกษาในศตวรรษที่ 21: แนวโน้มและความท้าทาย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *Leadership for 21st Century Learning*. <https://www.oecd.org/education/leadership-for-21st-century-learning.htm>
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. Doubleday.

แนวทางการประยุกต์ใช้โปรแกรม Kahoot! ของวิทยากรในยุคดิจิทัล
APPROACHES TO APPLYING THE KAHOOT! PROGRAM BY FACILITATORS
IN THE DIGITAL ERA

ธวัชชัย บุตรงาม^{1,*}
Tawatchai Bootngam^{1,*}

(Received: August 19, 2025; Revised: September 22, 2025; Accepted: October 15, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้โปรแกรม Kahoot! ในการเสริมสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรบรรยายด้านวัฒนธรรม โดยเน้นการปรับบทบาทของวิทยากรจากผู้ถ่ายทอดความรู้แบบทางเดียว มาเป็นผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงโต้ตอบที่เหมาะสมกับผู้เรียนในยุคดิจิทัล (ค.ศ. 2000 - ปัจจุบัน) ซึ่งมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านความสนใจ การใช้เทคโนโลยี และความต้องการปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหา การใช้ Kahoot! เป็นเครื่องมือในกิจกรรมการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น โดยสามารถนำไปใช้ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการบรรยาย เพื่อกระตุ้นความสนใจ ประเมินความเข้าใจ และทบทวนเนื้อหาในรูปแบบเกมที่สนุกสนาน และมีแรงจูงใจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด K - CIR Model ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การกระตุ้นความรู้เดิม (Knowledge Activation), การออกแบบเนื้อหาวัฒนธรรม (Cultural Content Design), การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเรียน (Interactive Engagement) และการประเมินผลเชิงสะท้อน (Reflective Assessment) ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับการบรรยายวัฒนธรรมได้หลากหลายบริบท บทความนี้จึงเสนอแนวทางใหม่สำหรับวิทยากรด้านวัฒนธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้ากับยุคสมัย และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนอย่างลึกซึ้งผ่านเครื่องมือดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ: Kahoot!, การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม, วัฒนธรรม, วิทยากรกระบวนการ, เทคโนโลยีการศึกษา

Abstract

The purpose of this article was to present an approach to applying the Kahoot! platform to enhance participatory learning in cultural lectures. It emphasize shifting the role of cultural facilitators from traditional one - way transmitters of knowledge to designers of interactive learning processes suitable for learners in the digital era (2000 - present), whose behaviors are rapidly evolving in terms of interests, technological engagement, and demand

¹ นักวิชาการวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์

¹ Cultural Academician, Surin Provincial Cultural Office

* Corresponding author. E-mail: Kruant1653@gmail.com

for interactivity. Kahoot! serves as a digital tool that promotes learner participation and can be integrated before, during, and after lectures to stimulate interest, assess understanding, and review content in an enjoyable, game-based format that motivates learners. Drawing on relevant theories and practical insights, the author proposed the K - CIR Model, comprising four components: Knowledge Activation, Cultural Content Design, Interactive Engagement, and Reflective Assessment. This conceptual framework offered a systematic method for fostering meaningful and engaging cultural learning experiences across diverse contexts.

The findings suggested that applying Kahoot! in cultural education not only increases learner engagement but also supports facilitators in adopting interactive methods and strengthening their digital literacy. This article contributed to the development of instructional strategies by integrating digital tools with cultural content, highlighting the potential of Kahoot! to promote cultural awareness, learner motivation, and educational innovation in the contemporary era.

Keywords: Kahoot!, Participatory Learning, Culture, Facilitator, Educational Technology

บทนำ

การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในโลกยุคดิจิทัลกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง จากเดิมที่การถ่ายทอดวัฒนธรรมมักอยู่ในรูปแบบของคำบอกเล่าหรือพิธีกรรมในพื้นที่เฉพาะสู่การเรียนรู้บนพื้นที่ออนไลน์ที่เปิดกว้าง และไร้พรมแดน ความเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อผู้เรียน แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อบทบาทของวิทยากรด้านวัฒนธรรม ผู้ซึ่งทำหน้าที่สำคัญในการนำเสนอองค์ความรู้เชิงคุณค่าของสังคมในรูปแบบที่เข้าถึงได้ สื่อสารได้ และจูงใจผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจและภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน (ทิตินา แคมมณี, 2557) ด้วยบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้คนในปัจจุบันที่มีความสนใจสั้นลง เข้าถึงข้อมูลจำนวนมากจากหลายช่องทาง และคุ้นชินกับเทคโนโลยีการโต้ตอบแบบทันที ทำให้การบรรยายเชิงวัฒนธรรมในลักษณะเดิมที่เน้นการพูดให้ฟังเพียงฝ่ายเดียว (Lecture - Based Learning) เริ่มไม่สามารถสร้างประสบการณ์ร่วมที่ลึกซึ้งให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป สิ่งที่ยุคใหม่ต้องการไม่ใช่เพียงความรู้ แต่คือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ที่ทำให้พวกเขารู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหา และสามารถสะท้อนประสบการณ์ส่วนตัวผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับวิทยากร และเพื่อนร่วมกิจกรรม ด้วยเหตุผลนี้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในบทบาทของวิทยากรด้านวัฒนธรรมจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หนึ่งในเครื่องมือที่ได้รับความนิยมในระดับสากล คือ Kahoot! แพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบมีเกมเป็นฐาน (Game - Based Learning) ซึ่งเปิดโอกาสให้วิทยากรสามารถออกแบบคำถาม และกิจกรรมโต้ตอบกับผู้เรียนได้ทันทีแบบเรียลไทม์ โดยมีทั้งการให้คะแนน กระตุ้นการแข่งขัน และสร้างบรรยากาศแห่งความสนุกสนานควบคู่กับการเรียนรู้ (Plump & LaRosa, 2017) งานวิจัยจำนวนมากได้ชี้ให้เห็นว่า Kahoot! สามารถเพิ่มระดับความสนใจ ความกระตือรือร้น และการจดจำเนื้อหาของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มเนื้อหาที่เป็น

นามธรรมหรือเนื้อหาที่ผู้เรียนไม่คุ้นชินมาก่อน เช่น ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม หรือคติชนวิทยา (Wang, 2015; Licorish et al., 2018) ซึ่งล้วนเป็นหัวข้อที่พบได้บ่อยในการบรรยายด้านวัฒนธรรม

สำหรับบริบทของวิทยาการไทยในภาคราชการ หน่วยงานวัฒนธรรม หรือผู้ปฏิบัติงานท้องถิ่น การใช้ Kahoot! ยังถือเป็นนวัตกรรมที่ช่วยลดความตึงเครียดในการบรรยาย และช่วยเปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมจากหลากหลายช่วงวัยสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียม ยิ่งในกรณีของการบรรยายในชุมชนหรือพื้นที่ห่างไกล เทคโนโลยีที่เข้าถึงง่าย เช่น Kahoot! ซึ่งสามารถใช้งานผ่านสมาร์ตโฟนก็ยังมีบทบาทสำคัญในการลดช่องว่างทางดิจิทัลและการเรียนรู้ (Wichadee & Pattanapichet, 2018) สำหรับบทบาทของวิทยาการ Kahoot! ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำรวจความเข้าใจของผู้เรียนแบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยให้ผู้บรรยายสามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับความสนใจหรือพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนในแต่ละกลุ่มได้อย่างยืดหยุ่น นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ที่วิทยาการไม่ใช่เพียงผู้ถ่ายทอด แต่เป็นผู้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และพัฒนาความเข้าใจร่วมกับผู้เรียนภายใต้บริบททางวัฒนธรรมร่วมกัน

ดังนั้น บทบาทของวิทยาการด้านวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล จึงไม่ควรถูกจำกัดอยู่แค่ผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่ควรขยับขึ้นเป็น “ผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” (Cultural Learning Designer) โดยการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ความตระหนักรู้ และความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่ง Kahoot! เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ตอบโจทย์ในมิตินี้ได้อย่างชัดเจน

วิทยาการด้านวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการเรียนรู้ การสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในแทบทุกบริบทของสังคม รวมถึงด้านวัฒนธรรมซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นศาสตร์ดั้งเดิมที่ยึดโยงกับประเพณี และการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก วิทยาการด้านวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องปรับบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ยุคใหม่ ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องประชุมหรือเวทีสัมมนาอีกต่อไป หากแต่ขยายออกไปสู่โลกออนไลน์ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ และกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยทั่วไป “วิทยาการด้านวัฒนธรรม” คือผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น มรดกทางวัฒนธรรม ฯลฯ ไปสู่กลุ่มเป้าหมายในลักษณะการให้ความรู้ผ่านการบรรยาย การอบรม หรือเวิร์กช็อป ซึ่งมักดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด มหาวิทยาลัย หรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง การทำหน้าที่ดังกล่าวไม่ได้มีเป้าหมายเพียงการถ่ายทอดข้อมูลเท่านั้น หากแต่เป็นการสร้าง “ความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม” (Cultural Awareness) และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด “ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น”

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการบรรยายแบบดั้งเดิมที่เน้นการบรรยายทางเดียว (Lecture - Based) มีแนวโน้มที่จะไม่ตอบโจทย์ผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ได้แก่ การมีช่วงความสนใจสั้นลง ความต้องการมีส่วนร่วมกับเนื้อหา ความคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีโต้ตอบแบบทันที และความต้องการประสบการณ์เรียนรู้ที่มีความหมายส่วนบุคคล (Wang, 2015) นอกจากนี้ ผู้เรียนรุ่นใหม่ยังมีทักษะในการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองสูงขึ้น วิทยาการจึงต้องขยับบทบาทจาก “ผู้ถ่ายทอดสาร” ไปสู่

“ผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” (Learning Experience Designer) ในบริบทดังกล่าว วิทยากรด้านวัฒนธรรมในยุคดิจิทัลจึงควรมีทักษะใหม่ที่เป็นต่อการสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ (Digital Literacy for Education) ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ถือเป็นสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งช่วยให้วิทยากรสามารถปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น Kahoot!, Google Forms, YouTube หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์อื่น ๆ ต้องพิจารณาความเหมาะสมต่อวัตถุประสงค์การเรียนรู้และลักษณะของผู้เรียน การใช้เทคโนโลยีช่วยสร้างสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก หรือแบบทดสอบออนไลน์ สามารถกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างสูง นอกจากนี้ ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแพลตฟอร์มออนไลน์ยังช่วยให้วิทยากรปรับปรุงกระบวนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การมีความรู้พื้นฐานด้านความปลอดภัยทางดิจิทัล การจัดการข้อมูล และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ เป็นส่วนหนึ่งของ Digital Literacy ที่ไม่สามารถมองข้าม การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนยังสอดคล้องกับแนวทางการศึกษายุคใหม่ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ของผู้เรียน

2. ทักษะการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย (Audience Analysis) ทักษะการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายถือเป็นปัจจัยสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ วิทยากรต้องสามารถประเมินความสนใจ ความรู้พื้นฐาน และบริบททางสังคมของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน เพื่อสร้างเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียน การเข้าใจความแตกต่างด้านวัฒนธรรม เพศ อายุ หรือทักษะการเรียนรู้ช่วยให้การออกแบบกิจกรรมและสื่อสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายยังช่วยให้วิทยากรสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหากับชีวิตประจำวันของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การใช้ข้อมูลเชิงสถิติหรือแบบสอบถามออนไลน์สามารถสนับสนุนการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายให้มีความแม่นยำ การนำแนวคิดด้านการเรียนรู้แบบแตกต่าง (Differentiated Instruction) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับ Audience Analysis จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกกลุ่ม

3. ทักษะการจัดการห้องเรียนเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Classroom Facilitation) ทักษะการจัดการห้องเรียนเชิงปฏิสัมพันธ์เป็นสมรรถนะสำคัญที่ช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม วิทยากรควรเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียวเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการร่วมมือทำกิจกรรมกลุ่ม การจัดกิจกรรมเชิงปฏิสัมพันธ์ เช่น การระดมความคิด การอภิปรายแบบกลุ่มย่อย หรือเกมการเรียนรู้ สามารถกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการสร้างความรู้ร่วม (Collaborative Learning) การใช้เทคนิคการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Approach) ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางสังคม การจัดการห้องเรียนเชิงปฏิสัมพันธ์ยังช่วยลดความเบื่อหน่ายและเพิ่มความสนใจในการเรียน นอกจากนี้ การสังเกตและประเมินปฏิกิริยาของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องช่วยให้วิทยากรปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการและจังหวะการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. ทักษะการสื่อสารเชิงสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Communication) ทักษะการสื่อสารเชิงสร้างแรงบันดาลใจเป็นสมรรถนะที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและความตระหนักถึงคุณค่าในการเรียนรู้ วิทยากรควรใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การเล่าเรื่อง (Storytelling) ภาพประกอบ วิดีโอ

หรือสื่อมัลติมีเดีย เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกและความซาบซึ้งต่อนเนื้อหา การสื่อสารเชิงสร้างแรงบันดาลใจ ไม่เพียงมุ่งเน้นที่การถ่ายทอดข้อมูล แต่ยังรวมถึงการกระตุ้นอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และแรงบันดาลใจ ในการปฏิบัติจริง การเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยช่วยเสริมสร้างความภูมิใจและความ ตระหนักในตัวตนของผู้เรียน การสื่อสารที่สร้างแรงบันดาลใจยังสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิง ลึก (Deep Learning) และพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การฝึกฝนทักษะนี้อย่างต่อเนื่องทำให้วิทยากร สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีพลังและยั่งยืน

แม้บทบาทของวิทยากรด้านวัฒนธรรมจะยังคงยึดโยงกับสาระ และจิตวิญญาณของการอนุรักษ์ คุณค่าทางสังคม แต่ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความคาดหวังของผู้เรียนยุคใหม่ก็ กำลังท้าทายให้วิทยากรต้องปรับบทบาทอย่างลึกซึ้ง บทบาทใหม่นี้ไม่ใช่เพียงการ “อธิบายวัฒนธรรม” แต่ คือการ “ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” ที่มีชีวิต มีความหมาย และเข้าถึงผู้คนได้ในทุกยุค สมัย

Kahoot! กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ในบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การรับสารจากผู้สอนอีก ต่อไป หากแต่ผู้เรียนควรมีบทบาทเป็น “ผู้มีส่วนร่วม” (Participant) ที่ได้ใช้ความคิด แสดงออก ถาม - ตอบ และเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ร่วม (Active Learning) อย่างแท้จริง แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) จึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร กิจกรรม และเทคนิคการจัดการ เรียนรู้ในทุกกระดับ รวมถึงการบรรยายด้านวัฒนธรรมที่มีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังคุณค่า และความเข้าใจใน ความหลากหลายของสังคม Kahoot! ถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ในลักษณะ “เกมตอบคำถาม” (Game - Based Quiz) ที่เปิดให้ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมผ่านอุปกรณ์พกพา เช่น สมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต โดยใช้รหัส PIN ของแต่ละเกม จากนั้นระบบจะให้คะแนนจากความเร็วและความถูกต้องของการตอบ คำถาม ซึ่งสร้างแรงจูงใจและความท้าทายให้กับผู้เรียนอย่างเป็นธรรมชาติ (Wang, 2015)

หัวใจของ Kahoot! คือการสร้าง “บรรยากาศการเรียนรู้แบบโต้ตอบ” (Interactive Environment) ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น (Engagement) และมีสมาธิกับเนื้อหาได้ดีกว่า การเรียนรู้แบบเงียบเฉย โดยเฉพาะในห้องเรียนที่มีผู้เรียนหลากหลายวัยหรือความรู้พื้นฐานแตกต่างกัน Kahoot! ช่วยให้วิทยากรสามารถวัดผลแบบเรียลไทม์ว่าผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาหรือไม่ ทั้งยังสามารถใช้ ปรับปรุงการสื่อสารได้ทันที (Licorish et al., 2018) งานวิจัยของ Plump และ LaRosa (2017) ชี้ว่า Kahoot! เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมกับผู้สอนทุกระดับ แม้แต่ผู้ที่ไม่เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ก็สามารถออกแบบ กิจกรรมที่มีความสนุก และกระตุ้นผู้เรียนให้ตื่นตัวได้ภายในเวลาไม่กี่นาที โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนที่มี แรงจูงใจต่ำ หรือมีปฏิสัมพันธ์น้อย Kahoot! สามารถปลูกให้เกิดการมีส่วนร่วมผ่านรูปแบบการเล่นเกมที่ แฝงความรู้ ในด้านของการบรรยายวัฒนธรรม Kahoot! ยังสามารถใช้ในลักษณะของกิจกรรมเสริม เพื่อประเมินความเข้าใจในประเด็นที่อาจซับซ้อน เช่น ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในพิธีกรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเฉพาะถิ่น หรือคำศัพท์ภาษาถิ่นที่ไม่คุ้นเคย ตัวอย่างเช่น การใช้ Kahoot! ในการถาม - ตอบเกี่ยวกับ ความแตกต่างระหว่างบุญข้าวสากกับบุญข้าวประดับดิน หรือ ลำดับขั้นตอนพิธีสู่ขวัญแบบอีสานได้ ช่วยให้ ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ในรูปแบบที่สนุก ไม่น่าเบื่อ และจดจำง่าย

นอกจากนี้ Kahoot! ยังสามารถใช้เป็น เครื่องมือประเมินผลแบบไม่เป็นทางการ (Formative Assessment) ซึ่งให้ผลดีต่อทั้งผู้เรียนและผู้สอน โดยวิทยากรสามารถสังเกตได้ว่าผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในระดับใด และสามารถปรับรูปแบบการนำเสนอให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนได้ทันที อีกทั้งยังเป็นการฝึก “ทักษะคิดวิเคราะห์” (Critical Thinking) ผ่านการเลือกคำตอบ และการอธิบายเหตุผล หลังจากจบแต่ละคำถามร่วมกัน การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่าน Kahoot! จึงไม่ใช่เพียงกิจกรรมเกมสนุก ๆ หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ เข้ากับประสบการณ์ ได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเนื้อหาที่เป็นนามธรรม เช่น วัฒนธรรม ซึ่งต้องการความเข้าใจทั้งเชิงเหตุผลและเชิงอารมณ์ Kahoot! ช่วยเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข และเชื่อมโยงกับคุณค่าทางวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง

การประยุกต์ใช้ Kahoot! ในการบรรยายด้านวัฒนธรรม

การบรรยายด้านวัฒนธรรมในอดีตมักเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาโดยตรงจากผู้รู้สู่ผู้เรียน โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภาษา ศิลปะ หรือพิธีกรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องบริบทเฉพาะถิ่น การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวจึงอาจทำให้ผู้เข้าร่วมบางกลุ่ม โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ รู้สึกห่างเหิน และไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเองได้โดยตรง การนำเครื่องมือดิจิทัลอย่าง Kahoot! เข้ามาเสริมในกระบวนการบรรยาย จึงนับเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างสะพานเชื่อมระหว่างองค์ความรู้เชิงวัฒนธรรมกับวิธีการเรียนรู้ร่วมสมัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพการประยุกต์ใช้ Kahoot! ในการบรรยายด้านวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงหลัก ได้แก่

1. ก่อนการบรรยาย (Pre - Test / Activation)

ช่วงต้นของการบรรยาย วิทยากรสามารถใช้ Kahoot! เพื่อสำรวจความรู้เบื้องต้นของผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะเรียน ตัวอย่างเช่น “คุณรู้จักพิธีสู่ขวัญแบบใดบ้าง” “คำว่า “บอง” ในภาษาเขมรหมายถึงอะไร” การตั้งคำถามง่าย ๆ แต่ชวนคิดเหล่านี้ ไม่เพียงวัดความรู้เดิมของผู้เรียน แต่ยังช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์กับเนื้อหา (Licorish et al., 2018)

2. ระหว่างการบรรยาย (Formative Interaction)

ในระหว่างที่บรรยายเรื่องราวเชิงวัฒนธรรม เช่น การแต่งกายพื้นเมือง เพลงพื้นบ้านหรือประวัติของประเพณี วิทยากรสามารถแทรก Kahoot! เป็นช่วง ๆ เช่นทุก 15 - 20 นาที เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมยกตัวอย่างคำถาม เช่น “วันบุญบั้งไฟตรงกับเดือนใดในปฏิทินจันทรคติ” การตอบคำถามแบบมีคะแนนช่วยกระตุ้นการแข่งขันอย่างเป็นมิตร และยังเปิดโอกาสให้ผู้สอนอธิบายขยายความเพิ่มเติมหลังการเฉลยคำตอบ

3. หลังการบรรยาย (Review / Post - Test)

เมื่อสิ้นสุดการบรรยาย วิทยากรสามารถใช้ Kahoot! เป็นแบบทดสอบทบทวนความรู้เพื่อประเมินวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้ เช่น “ข้อใดไม่ใช่คุณค่าหลักของพิธีบายศรีสู่ขวัญ” “ในพิธีแห่นาคข้าง จังหวัดสุรินทร์ ชาวภูมิมิบทบาทสำคัญอย่างไร” ผู้เรียนจะได้ทบทวนความรู้ และแสดงออกถึงความเข้าใจในรูปแบบที่สนุกและไม่สร้างแรงกดดัน (Plump & LaRosa, 2017)

แนวทางการออกแบบกิจกรรม Kahoot! สำหรับวิทยากรด้านวัฒนธรรม

1. เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริง คำถามควรสะท้อนเนื้อหาที่มีอยู่จริงในชุมชน เช่น ขนมพื้นบ้านในงานบุญ, เพลงพื้นบ้านที่เด็กอีสานร้องได้
2. ใช้ภาษาเข้าใจง่าย และสื่อภาพหรือเสียงประกอบ Kahoot!
3. มีคำอธิบายหลังเฉลย เพื่อให้ Kahoot! ไม่ใช่เพียงเกม แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ วิทยากรควรอธิบายหรือเปิดอภิปรายสั้น ๆ หลังคำตอบ

กรณีตัวอย่างการใช้จริง

ในการบรรยายหัวข้อ “ศิลปะการแสดงพื้นบ้านกันตรึม” ให้กับกลุ่มเยาวชนในจังหวัดสุรินทร์ วิทยากรได้นำ Kahoot! มาใช้ใน 3 ช่วงหลัก โดยช่วงกลางกิจกรรมมีการถามคำถาม เช่น “กันตรึมใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านชนิดใดเป็นหลัก” “คำว่า “กันตรึม” มีความหมายในภาษาไทยกลางว่าอย่างไร” ผลการประเมิน พบว่า เยาวชนกว่า 80% มีความเข้าใจในองค์ประกอบของการแสดงมากขึ้น และสามารถอธิบายได้ถึงคุณค่าทางสังคมของดนตรีกันตรึมหลังจากการร่วมกิจกรรม

บทบาทของวิทยากรในฐานะผู้ออกแบบกิจกรรม

วิทยากรในยุคดิจิทัลไม่เพียงแต่เป็นผู้ให้ความรู้ หากแต่ต้องเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมที่มีความหมาย (Meaningful Engagement Designer) โดยการใช้ Kahoot! ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยทำให้การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมมีชีวิตชีวา และเข้าถึงคนรุ่นใหม่อย่างแท้จริง การออกแบบคำถามที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง เชื่อมโยงกับบริบทในชุมชน และใช้เทคนิคการโต้ตอบผ่านเกม จะช่วยเปลี่ยนการบรรยายแบบเดิมให้กลายเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน

ผลสะท้อนจากการใช้ Kahoot! ของวิทยากรด้านวัฒนธรรม

การนำ Kahoot! มาใช้ในการบรรยายด้านวัฒนธรรมไม่ได้เพียงส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรมและประสบการณ์ของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังส่งผลในเชิงบวกต่อ บทบาท ทักษะ และทัศนคติ ของวิทยากรด้านวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในด้านความเชื่อมั่น การสื่อสาร และการวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

1. การพัฒนาบทบาทวิทยากร จากผู้ถ่ายทอด สู่ออกแบบการเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์

จากการใช้ Kahoot! ในกิจกรรมอบรมด้านวัฒนธรรมหลายครั้ง พบว่าวิทยากรจำนวนมากมีความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับบทบาทของตนเอง ซึ่งเปลี่ยนจากการเป็นผู้ให้ข้อมูลเพียงฝ่ายเดียว มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ที่เน้นการชวนคิด การมีปฏิสัมพันธ์ และการสร้างความหมายร่วมกันกับผู้เรียน (ทิตนา แคมมณี, 2557) Kahoot! ช่วยให้ออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนได้ทันทีผ่านคำตอบที่ตอบเข้ามา และสามารถปรับเนื้อหาหรือขยายความเนื้อหาทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม ทำให้การถ่ายทอดองค์ความรู้ไม่เพียงเป็นการเล่าเรื่อง แต่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา ซึ่งสอดคล้องกับ (รุจาภา เพชรเจริญ และวรสิทธิ์ เจริญศิลป์, 2018) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินการใช้ Kahoot Program ในการจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายการสอนทางไกล Telemedicine ซึ่งผลการศึกษา พบว่า การประเมินการใช้

Kahoot Program ในการจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายการสอนทางไกล Telemedicine โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.44) และเมื่อพิจารณาทางด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาของ Kahoot Program, ด้านการออกแบบระบบการเรียนการสอน, ด้านการแสดงผล Kahoot Program, ด้านการประเมินการใช้ Kahoot Program และด้านภาษา พบว่าการประเมินการใช้ Kahoot Program ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

2. ความรู้สึกของวิทยากร สนุก มีพลัง และมั่นใจมากขึ้น

การที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม ตอบคำถาม ยิ้ม หัวเราะ และแข่งขันกันอย่างสนุกสนาน ส่งผลโดยตรงต่อกำลังใจ และความมั่นใจของวิทยากร เพราะสามารถรับรู้ผลตอบรับแบบเรียลไทม์ซึ่งมักจะไม่ค่อยมีในรูปแบบบรรยายทางเดียว งานวิจัยของ Wang (2015) ชี้ให้เห็นว่า ผู้สอนที่ใช้ Kahoot! จะมีความกระตือรือร้นมากขึ้น และรู้สึกสนุกไปกับการสอน ไม่ต่างจากผู้เรียนที่มีความสุขกับการตอบคำถาม ในการจัดกิจกรรมบรรยายหัวข้อคุณธรรมและจริยธรรม วิทยากรจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ได้กล่าวว่า การใช้ Kahoot! ทำให้เขาเห็นรอยยิ้มของผู้เรียนมากกว่าการบรรยายแบบเดิม และรู้สึกเหมือนได้สื่อสารสองทาง ไม่ใช่แค่พูดให้ฟังอย่างเดียว ซึ่งสะท้อนว่าเทคโนโลยีสามารถกลายเป็นเครื่องมือสร้างพลังบวกให้กับวิทยากรได้อย่างแท้จริง

3. การเสริมสร้างทักษะดิจิทัลของวิทยากร

แม้ในช่วงแรกวิทยากรบางคนอาจรู้สึกไม่มั่นใจในการใช้เทคโนโลยี แต่จากประสบการณ์ในการใช้งาน Kahoot! ที่ไม่ซับซ้อน มีระบบอัตโนมัติ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ก็สามารถส่งผลให้วิทยากรกลุ่มดังกล่าวสามารถปรับตัวและเกิดทักษะใหม่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบรรยายในหัวข้ออื่น ๆ ด้วย งานวิจัยของ Wichadee และ Pattanapichet (2018) พบว่า การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ช่วยเพิ่มความมั่นใจของผู้สอน และทำให้มีแนวโน้มจะพัฒนาเนื้อหาและสื่อการสอนในรูปแบบดิจิทัลมากขึ้นในอนาคต

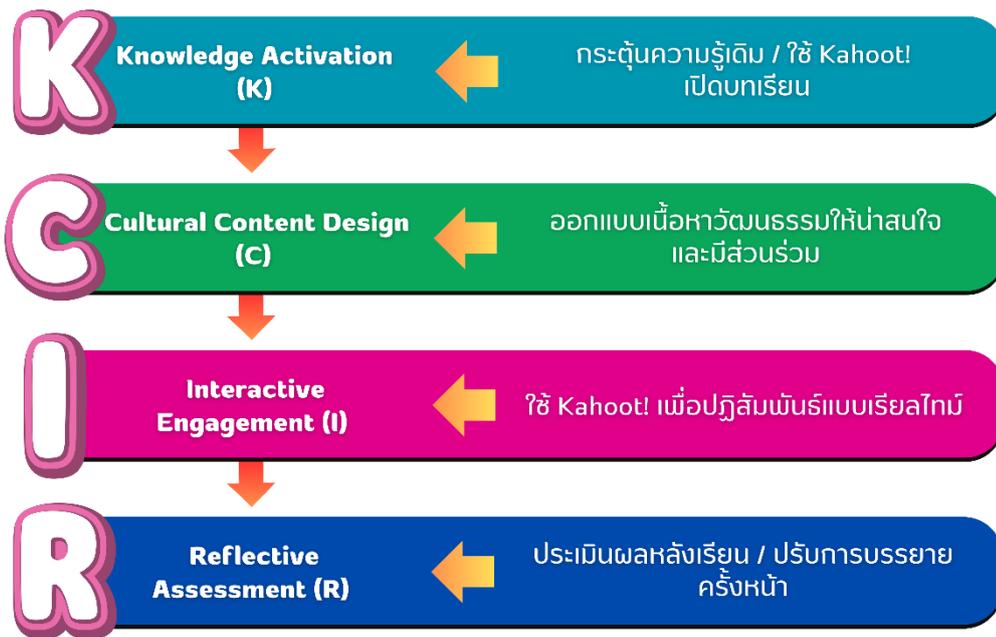
4. ความท้าทายและข้อเสนอแนะจากประสบการณ์จริง

ถึงแม้ว่า Kahoot! จะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ แต่การใช้ในบริบทของการบรรยายวัฒนธรรมยังมีข้อท้าทาย เช่น ความพร้อมของอินเทอร์เน็ตในบางพื้นที่ยังไม่เสถียร กลุ่มผู้เรียนบางส่วน (เช่น ผู้สูงอายุ) อาจไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยี การออกแบบคำถามที่เหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมต้องใช้ความละเอียดรอบคอบ อย่างไรก็ตาม วิทยากรส่วนใหญ่เสนอแนะว่า หากมีการเตรียมการล่วงหน้า เช่น การจัดกลุ่มผู้เรียน การฝึกใช้เบื้องต้น หรือการใช้รูปภาพแทนข้อความ ก็สามารถลดอุปสรรคเหล่านี้ได้ และช่วยให้ Kahoot! กลายเป็นเครื่องมือสร้างความเท่าเทียมในการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดและผลการนำ Kahoot! มาใช้ในการบรรยายด้านวัฒนธรรม โดยวิทยากรในยุคดิจิทัล ผู้เขียนได้สังเคราะห์ออกแบบเป็นกรอบแนวคิดเพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของวิทยากรด้านวัฒนธรรม ซึ่งสามารถเรียกว่า K - CIR Model โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

K-CIR Model

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้นิพนธ์บทความ

K = Knowledge Activation

การกระตุ้นความรู้เดิมและความสนใจของผู้เรียนเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม (Cultural Learning) โดยใช้กิจกรรมสั้น ๆ หรือแบบทดสอบก่อนเรียน เช่น Kahoot! ในรูปแบบ Pre - Test ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ระลึกถึงความรู้เดิมและพร้อมเปิดใจรับเนื้อหาใหม่ การกระตุ้นความสนใจตั้งแต่ต้นยังสร้างแรงจูงใจและความมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มบทเรียน นอกจากนี้ การใช้ Pre - Test ยังช่วยให้วิทยากรสามารถวิเคราะห์ระดับความรู้พื้นฐานของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม และปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะสม การกระตุ้นความรู้เดิมสอดคล้องกับทฤษฎี Constructivism ที่เน้นการสร้างความรู้ใหม่บนฐานของความเข้าใจเดิม (Prior Knowledge) และสอดคล้องกับแนวคิด Active Learning ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การวางกิจกรรม Knowledge Activation อย่างเหมาะสมยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) และเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลเชิงวัฒนธรรมกับประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียน

C = Cultural Content Design

การออกแบบเนื้อหาวัฒนธรรม (Cultural Content Design) ต้องเน้นความน่าสนใจ ความเข้าถึงง่าย และความสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน เนื้อหาควรเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันและประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียน เช่น การตั้งคำถามให้วิเคราะห์ความแตกต่างของพิธีกรรม หรือเปรียบเทียบ ภูมิปัญญาในแต่ละภูมิภาค การออกแบบเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมที่ดีต้องคำนึงถึงการพัฒนาทักษะการคิดเชิง วิเคราะห์ (Critical Thinking) และการสะท้อนความเข้าใจเชิงวัฒนธรรม การใช้รูปแบบคำถามแบบเปิดช่วยให้ผู้เรียนสามารถอภิปราย แสดงความคิดเห็น และสร้างความรู้ร่วม (Knowledge Construction) การออกแบบเนื้อหาควรใช้แนวทางของ Bloom's Taxonomy เพื่อสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมทั้งการจำ การเข้าใจ การวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ ความรอบคอบในการจัดลำดับเนื้อหาและกิจกรรมยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องและรู้สึกเชื่อมโยงกับคุณค่าทางวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

I = Interactive Engagement

Interactive Engagement เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างวิทยากรและผู้เรียนตลอด กระบวนการเรียนรู้ การใช้เครื่องมือเช่น Kahoot! สามารถทำให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวา ไม่ใช่เพียงการรับสาร ทางเดียว การแข่งขันตอบคำถามและการอภิปรายหลังคำตอบช่วยกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น และการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) การจัดกิจกรรมเชิงโต้ตอบยังสอดคล้องกับ แนวคิด Social Constructivism ที่เน้นบทบาทของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในการสร้างความรู้ นอกจากนี้ การใช้เทคนิค Gamification ยังช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความสนุกสนาน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีส่วนร่วม การสังเกตปฏิริยาของผู้เรียนระหว่างกิจกรรมช่วยให้วิทยากรสามารถปรับกลยุทธ์การสอนแบบเรียลไทม์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้และความเข้าใจเชิงวัฒนธรรม

R = Reflective Assessment

เป็นการประเมินผลแบบสะท้อนกลับ (Formative Assessment) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ทบทวน ความรู้และความเข้าใจที่ได้รับหลังจากกิจกรรมการเรียนรู้ การทำแบบทดสอบซ้ำหลังเรียน (Post - Test) ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงสิ่งที่เรียนรู้และสามารถเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์จริง การสะท้อนผลการ เรียนรู้ยังส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Reflection) และความสามารถในการ ประเมินตนเอง การใช้ Reflective Assessment ยังช่วยให้วิทยากรสามารถวิเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ ปรับปรุงเนื้อหา และออกแบบกิจกรรมต่อไปให้เหมาะสม การสะท้อนความรู้เชิงวัฒนธรรมยังช่วยให้ผู้เรียน เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและสร้างแรงจูงใจในการศึกษาต่อเนื่อง การวางระบบการประเมินแบบสะท้อนกลับ อย่างเป็นระบบเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้แบบยั่งยืนและพัฒนาทักษะทางวัฒนธรรมของ ผู้เรียน

กรอบแนวคิด K - CIR Model เป็นกรอบการออกแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการบูรณาการ เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการสอนวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้เครื่องมือออนไลน์ เช่น Kahoot! เพื่อสร้างกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โมเดลนี้เน้นการกระตุ้นความรู้และความสนใจ ของผู้เรียนตั้งแต่ต้น (Knowledge Activation) การออกแบบเนื้อหาวัฒนธรรมให้น่าสนใจและเชื่อมโยงกับ ประสบการณ์ของผู้เรียน (Cultural Content Design) การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรและผู้เรียน ผ่านกิจกรรมแบบโต้ตอบ (Interactive Engagement) และการสะท้อนผลการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงเนื้อหา

และกระบวนการสอน (Reflective Assessment) การใช้กรอบแนวคิดนี้ สอดคล้องกับทฤษฎี Constructivism และ Social Constructivism ที่เน้นการสร้างความรู้ผ่านการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม นอกจากนี้ การบูรณาการ Gamification และ Active Learning ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและประสบการณ์เรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) โมเดลนี้สามารถนำไปปรับใช้ในกิจกรรมอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือการบรรยายทางวัฒนธรรมในทุกระดับ ตั้งแต่โรงเรียนจนถึงสถาบันอุดมศึกษา และยังช่วยให้วิทยากรพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุป

บทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ Kahoot! ซึ่งเป็นเครื่องมือเทคโนโลยีการศึกษาในลักษณะเกมตอบคำถาม มาใช้เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการบรรยายด้านวัฒนธรรม โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของวิทยากรจากผู้ถ่ายทอดความรู้แบบทางเดียว มาเป็น ผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวา และทันสมัยสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของคนในยุคดิจิทัลจากการวิเคราะห์พบว่า Kahoot! สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจ เพิ่มปฏิสัมพันธ์ และช่วยประเมินความเข้าใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการถ่ายทอดเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นนามธรรม หรือห่างไกลจากชีวิตประจำวันของผู้เรียน เช่น พิธีกรรม ภาษา ศิลปะ และภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้ Kahoot! ยังส่งผลเชิงบวกต่อวิทยากรด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การเกิดแรงจูงใจใหม่ การพัฒนาทักษะดิจิทัล และความมั่นใจในการสื่อสารกับผู้เรียนในหลากหลายบริบท ทั้งนี้ Kahoot! ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยี หากแต่เป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ ที่เชื่อมโยงความรู้ทางวัฒนธรรมเข้ากับโลกของผู้เรียนยุคใหม่ได้อย่างกลมกลืนข้อเสนอแนะจากบทความนี้ คือ ควรมีการส่งเสริมให้วิทยากรด้านวัฒนธรรมทุกระดับได้รับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือเช่น Kahoot! เพื่อยกระดับคุณภาพของการบรรยายให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และยังสามารถต่อยอดไปสู่รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- รุจภา เพชรเจริญ และวรสิทธิ์ เจริญศิลป์. (2561). การประเมินการใช้ Kahoot Program ในการจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายการสอนทางไกล Telemedicine. *Journal of Faculty of Education Pibulsongkram Rajabhat University*, 5(2), 162 - 175.
- ทิตนา แคมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Licorish, S. A., Owen, H. E., Daniel, B., & George, J. L. (2018). Students' Perception of Kahoot!'s Influence on Teaching and Learning. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 13(1), 1 - 23.
- Plump, C. M., & LaRosa, J. (2017). Using Kahoot! in the Classroom to Create Engagement and Active Learning: A Game - Based Technology Solution for ELearning Novices. *Management Teaching Review*, 2(2), 151 - 158.

- Wang, A. I. (2015). The Wear Out Effect of a Game - Based Student Response System. *Computers & Education*, 82(1), 217 - 227.
- Wichadee, S., & Pattanapichet, F. (2018). *Enhancement of Performance and Motivation Through Application of Digital Games in an English Language Class. Teaching English with Technology*, 18(1), 77 - 92.

ระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน LEARNING ECOSYSTEM WITHIN SCHOOLS TO FOSTER STUDENTS' GROWTH MINDSET

พัชรรัตน์ จรัสรัตนเสวต¹ และ สุนทรี วรรณไพเราะ^{2,*}

Patcharat Jarasrattanaswet¹ and Suntaree Wannapairo^{2,*}

(Received: August 10, 2025; Revised: September 30, 2025; Accepted: October 15, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา รวมถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนแนวทางการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่เสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นโครงสร้างที่เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียน แหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ยืดหยุ่น และต่อเนื่อง โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กรอบความคิดแบบเติบโต เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าความสามารถของบุคคลสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม เรียนรู้จากความผิดพลาด และเปิดรับคำแนะนำที่สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของผู้เรียนที่สามารถเผชิญกับความท้าทายและปรับตัวในบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแนวทางการออกแบบระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโต ประกอบด้วย การพัฒนาครูและบทบาทของครู การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย การสะท้อนกลับเชิงบวก การใช้เทคโนโลยี สนับสนุนการเรียนรู้ และการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์พบว่า การส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน จำเป็นต้องอาศัยระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงในทุกมิติและสนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถรับมือกับความท้าทายของโลกในอนาคตได้อย่างมั่นคง

คำสำคัญ: ระบบนิเวศการเรียนรู้, สถานศึกษา, กรอบความคิดแบบเติบโต, ผู้เรียน

Abstract

The purpose of this article was to study and analyze the learning ecosystem within educational institutions, focusing on the elements that influence the development of a growth mindset among 21st century learners. It also proposes approaches for designing

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ Educational Administration Program, Faculty of Education, Thaksin University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

² Assistant Professor Dr. of Educational Administration Program, Faculty of Education, Thaksin University

* Corresponding author. E-mail: suntaree@tsu.ac.th

and fostering learning environments that encourage positive attitudes toward learning. A learning ecosystem was conceptualized as an interconnected structure that integrated learners, learning resources, processes, technologies, and educational environments to promote participatory, flexible, and continuous learning with learners at the center. The growth mindset referred to the belief that individuals' abilities can be developed through effort, learning from mistakes, and openness to constructive feedback. Such a mindset was considered an essential competency enabling learners to effectively confront challenges and adapt to rapidly changing contexts. The proposed designed of a school - based learning ecosystem to foster growth mindset encompasses teacher development and evolving teacher roles, participatory learning, safe and supportive environments, positive feedback, technology integration, and the cultivation of a learning culture. The analysis revealed that promoting learners' growth mindset requires a holistic and interconnected learning ecosystem that supports proactive learning, thereby enabling continuous development and equipping learners to face the challenges of the future with resilience.

Keywords: Learning Ecosystem, School, Growth Mindset, Students

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างรวดเร็ว ผู้เรียนต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งจากความซับซ้อนของเนื้อหาวิชาการ การแข่งขันด้านทักษะ นักเรียนจำนวนมากยังขาดทักษะและทัศนคติที่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถ รวมถึงขาดความมั่นใจในการเผชิญกับความท้าทาย ความสามารถในการปรับตัวและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจึงกลายเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้เรียน โดยเฉพาะแนวคิด “กรอบความคิดแบบเติบโต” (Growth Mindset) เสนอโดย Dweck (2006) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ซึ่งได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในวงการศึกษา เนื่องจากเป็นแนวคิดที่เชื่อว่าความสามารถของบุคคลสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม การเรียนรู้จากข้อผิดพลาด และการรับฟังข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์ Boaler (2013) นักวิชาการด้านการศึกษาคณิตศาสตร์จากมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด กล่าวว่า กรอบความคิดแบบเติบโตสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสอนวิชาที่ยากหรือท้าทาย เช่น คณิตศาสตร์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแนะนำให้ครูใช้ภาษาที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเชื่อว่าความผิดพลาดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ Duckworth (2016) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง Grit (ความพากเพียรและความมุ่งมั่นระยะยาว) ซึ่งเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับกรอบความคิดแบบเติบโต โดยระบุว่า บุคคลที่ประสบความสำเร็จสูงมักมี กรอบความคิดที่เชื่อว่าตนสามารถพัฒนาได้ และมีความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายอย่างต่อเนื่องแม้เผชิญอุปสรรคอันเป็นหัวใจของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 รวมถึง วิสัย ทัศน์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2562) ให้ความเห็นว่า กรอบความคิดแบบเติบโต คือ ความเชื่อว่าตนเองสามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพได้อย่างต่อเนื่องผ่านความมุ่งมั่นและความพยายามการส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโตในผู้เรียนมีใช้กระบวนการที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมหรือการสอนเฉพาะทางเพียงลำพัง หากแต่จำเป็นต้องอาศัยการออกแบบและพัฒนา “ระบบนิเวศการเรียนรู้” (Learning Ecosystem) ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งในด้านกายภาพ จิตวิทยา และสังคม รวมถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ครู ผู้บริหาร นโยบายด้าน การเรียนการสอน วัฒนธรรมองค์กร ตลอดจนปัจจัยแวดล้อมทั้งในระดับห้องเรียนและระดับ

โรงเรียน สอดคล้องกับ UNESCO (2021) ที่เสนอว่าสถานศึกษาควรออกแบบสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยบูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ครู ผู้เรียน หลักสูตร ทรัพยากร เทคโนโลยี และวิธีการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ตลอดจน ศิษย์นันท เศรษฐวิวัฒน์บดี และคณะ (2566) ที่มองว่าระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และควรศึกษาเพื่อรองรับการเรียนรู้เชิงรุก ระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงมุ่งหวังที่จะศึกษาและวิเคราะห์ระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารและครูสามารถพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ และใช้ขับเคลื่อนผู้เรียนให้มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ เชื่อมมั่นในศักยภาพของตนเอง รวมถึงเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ระบบนิเวศการเรียนรู้

ระบบนิเวศการเรียนรู้ เป็นแนวคิดที่นำกรอบความคิดจากระบบนิเวศธรรมชาติมาประยุกต์ใช้กับบริบทของการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กระบวนการเรียนรู้ ทรัพยากร และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายตามทัศนะของตน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

นริศนา ใจคง และสิริกานต์ แก้วคงทอง (2564) อธิบายว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ เป็นระบบที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคล เนื้อหาสาระ กระบวนการ เทคโนโลยี วัฒนธรรมการเรียนรู้ และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ซึ่งเชื่อมโยงรวมกันเพื่อจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับบริบทหรือสิ่งแวดล้อมขององค์กรหรือพื้นที่ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่ยืดหยุ่น และเอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) กล่าวว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้รอบตัวผู้เรียนที่เน้นพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ การนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาที่เอื้อให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Downes (2010) มองว่าระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยเครือข่ายของแหล่งเรียนรู้ บุคคล และสื่อสารต่าง ๆ ที่ผสมผสานกันอย่างอิสระ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบกระจายตัวและผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

Harrell (2020) อธิบายว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่น แตกต่างไปจากระบบบริหารจัดการความรู้ (Learning Management System: LMS) แบบเดิม คือช่วยเพิ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - Directed Learning) ของผู้เรียนได้มากขึ้น

UNESCO (2021) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องระบบนิเวศการเรียนรู้ ในฐานะสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเน้นความหลากหลายของแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน การมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเข้าถึงความรู้

สรุปได้ว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ คือ ระบบที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างผู้เรียน แหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างยืดหยุ่นและต่อเนื่อง โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และสามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน พร้อมการสนับสนุนจากหลากหลายภาคส่วนและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงได้

องค์ประกอบของนิเวศการเรียนรู้

องค์ประกอบของนิเวศการเรียนรู้ เป็นส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ทำงานร่วมกันเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในบริบทต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ได้สรุปเกี่ยวกับการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ไว้ว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน ดังนี้

1. วิธีการจัดการเรียนรู้ ด้วยการจัดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย อาทิ รูปแบบการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized Learning: PL) การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมทำ
2. การจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมใหม่ เช่น การออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ใหม่โดยใช้เทคโนโลยีเป็นทางเลือกสำหรับผู้เรียน การจัดทำเนื้อหาสาระของหลักสูตรและกิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจของผู้เรียน และการกำหนดทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
3. ทรัพยากร ได้แก่ บุคลากร องค์กร งบประมาณ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ
4. ยุทธศาสตร์การดำเนินงานโดยดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ ที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กร
5. การใช้เทคโนโลยี อาทิ การนำหลักสูตร E - Learning มาใช้ การเผยแพร่คลังความรู้ในรูปแบบคลิพวิดีโอ ผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งแบบออนไลน์ และออฟไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและเทคโนโลยีอื่น ๆ
6. ความร่วมมือของเครือข่าย คือ ความร่วมมือของหน่วยงานในระดับต่าง ประกอบด้วย ระดับกระทรวง ระดับเขต จังหวัด และระดับสถานศึกษา

ศศินันท์ เศรษฐวัฒน์บดี และคณะ (2566) มองว่า การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ คือ ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน วิธีการจัดการเรียนรู้ การทำหลักสูตรและกิจกรรมใหม่ การปฏิรูป

กระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การใช้เทคโนโลยี และความร่วมมือกับเครือข่าย

UNESCO (2021) เสนอว่า นิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาควรออกแบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยองค์ประกอบหลักที่ต้องบูรณาการและเชื่อมโยงกัน ได้แก่ ผู้เรียน (Learners) ครู (Teachers) หลักสูตร (Curriculum) ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน (Resources & Support) เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และวิธีการจัดการเรียนรู้ (Pedagogical Approaches)

สรุปได้ว่า นิเวศการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จะต้องประกอบด้วย วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมใหม่ ทรัพยากร ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน การใช้เทคโนโลยี และความร่วมมือของเครือข่าย การบูรณาการผู้เรียน ครู หลักสูตร และทรัพยากรอย่างเชื่อมโยงจะช่วยส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

ระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา

ระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา เป็นการจัดระบบและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีความยืดหยุ่น หลากหลาย และส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ยั่งยืน และตอบสนองต่อความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียน มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ตามทัศนะของตน ดังนี้

ศศิพันธ์ เศรษฐวัฒน์ดี และคณะ (2566) มีความเห็นว่าระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเตรียมผู้เรียนรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การศึกษาบริบทระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อรองรับการเรียนรู้เชิงรุก

UNESCO (2021) มองว่าสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน โดยการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา เช่น ครู ผู้เรียน หลักสูตร ทรัพยากร เทคโนโลยี และวิธีการจัดการเรียนรู้ ให้มีความเชื่อมโยง สนับสนุนกัน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ทั้งในและนอกชั้นเรียน

สรุปได้ว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาคือการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ครู ผู้เรียน หลักสูตร เทคโนโลยี และทรัพยากร ให้เชื่อมโยงและส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และองค์รวม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ตอบสนองความหลากหลายของผู้เรียน และเตรียมพร้อมรับมือกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน

กรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน

กรอบความคิดแบบเติบโต เป็นแนวคิดด้านจิตวิทยาการศึกษา ซึ่งเน้นการเชื่อว่าความสามารถทักษะ และสติปัญญาของบุคคล สามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม การฝึกฝน และการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ตายตัวหรือกำหนดมาแต่กำเนิด มีผู้ให้นิยาม และความหมายไว้หลากหลายตามทัศนะของตน ดังนี้

วิจัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล (2562) ได้ให้ความเห็นว่ากรอบความคิดแบบเติบโตหรือกระบวนการทางความคิดเพื่อการเติบโต คือ การมีความเชื่อว่าตนเองสามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพได้อย่างต่อเนื่องด้วยความมุ่งมั่นและพยายาม

Ritchhart (2015) มองว่า กรอบความคิดแบบเติบโตไม่ใช่แค่ความเชื่อ แต่เป็นสิ่งที่ต้อง สร้างผ่านวัฒนธรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลองผิดลองถูก ได้ตั้งคำถาม และได้รับคำแนะนำที่สร้างสรรค์

OECD (2018) ชี้ว่ากรอบความคิดแบบเติบโตถือเป็น สมรรถนะหลักของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (Key Competency for 21st Century Learners) ซึ่งสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความยืดหยุ่น และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก

สรุปได้ว่า กรอบความคิดแบบเติบโต คือความเชื่อที่ว่าความสามารถและทักษะสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายามและการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด มีความสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะศตวรรษที่ 21 สู่งานเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลองผิดลองถูกและได้รับคำแนะนำเชิงสร้างสรรค์ จะช่วยให้ผู้เรียนมุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญของกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน

กรอบความคิดแบบเติบโต มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านการเรียนรู้ ทักษะชีวิต และการใช้ชีวิต เนื่องจากแนวคิดนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมั่นว่าความสามารถไม่ได้ถูกกำหนดตายตัว แต่สามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม การฝึกฝน และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ในระบบการศึกษา กรอบความคิดแบบเติบโตช่วยส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านที่ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดนี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในหลายด้าน

จักรพงษ์ วรรณพันธ์ และวิยะดา วรรณพันธ์ (2567) ชี้ให้เห็นว่า กรอบความคิดแบบเติบโตเป็น กุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการบุคลากรที่มีการเรียนรู้และปรับตัวอย่างไม่หยุดนิ่ง บุคคลที่มีกรอบความคิดแบบนี้จะมีความยืดหยุ่น กล้าเผชิญความท้าทาย และปรับตัวได้ดีในบริบทความร่วมมือและพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง

Boaler (2013) เน้นว่ากรอบความคิดแบบเติบโตมีบทบาทในการสร้างความกล้าในการเรียนรู้ โดยเฉพาะในวิชาที่มีความท้าทาย

สรุปได้ว่า กรอบความคิดแบบเติบโต เป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีความยืดหยุ่น กล้าเผชิญความท้าทาย และสามารถปรับตัวได้ดีในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าลงมือเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในวิชาที่มีความท้าทายสูง

องค์ประกอบของกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน

Dweck (2006) กล่าวถึงองค์ประกอบของกรอบความคิดแบบเติบโต ดังนี้

1. ความเชื่อว่าความสามารถพัฒนาได้ (Belief in Malleability of Intelligence) เชื่อว่าความสามารถทางสติปัญญาสามารถพัฒนาได้จากการเรียนรู้

2. ความมุ่งมั่นและพยายาม (Effort Leads to Mastery) ความพยายามอย่างต่อเนื่องเป็นหนทางสู่ความสำเร็จ
3. การเรียนรู้จากข้อผิดพลาด (Learning From Mistakes) ความล้มเหลวเป็นโอกาสในการเติบโต
4. การยอมรับคำวิจารณ์ (Embracing Feedback) เพื่อนำคำแนะนำไปใช้ในการปรับปรุงตนเอง
5. การเผชิญกับความท้าทาย (Resilience in the Face of Challenges) ไม่ยอมแพ้เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรค

สรุปได้ว่า กรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน เป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายามและการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความเชื่อในตนเองว่าความสามารถพัฒนาได้ ความมุ่งมั่นพยายาม การยอมรับและเรียนรู้ข้อผิดพลาด การใฝ่รู้ การเปิดรับคำวิจารณ์ และการเผชิญกับความท้าทาย ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญในการส่งเสริมทัศนคติที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและความสำเร็จที่ยั่งยืน

กรณีศึกษาการนำระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียนไปใช้

การนำระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียนไปใช้ในบริบทต่างๆ ผู้ประพันธ์ ได้ทำการศึกษาจาก แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยของนักการศึกษาหลายท่านดังนี้

จากงานวิจัยของ พรนภา ทองวิจิตร และอังคณา ตุงคะสมิต (2566) เรื่อง การพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต ในรายวิชา ส15101 สังคมศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านศิระชะเลิง จังหวัดนครราชสีมา โดยออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว ซึ่งมีข้อค้นพบที่สำคัญว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยเน้นการเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต มีคะแนนเฉลี่ยด้านกรอบความคิดแบบเติบโตอยู่ในระดับสูง

จากงานวิจัยของ ภูมิภควัฒ์ ภูมิพงศ์คชศร (2567) เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้สู่การพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษานำร่องเพื่อความยั่งยืนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่า องค์ประกอบและแนวทางการบริหารจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้ มี 6 ด้าน ได้แก่ วิธีการจัดการเรียนรู้ การออกแบบหลักสูตรและกิจกรรม การจัดการทรัพยากร ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน เทคโนโลยีสารสนเทศ และความร่วมมือของเครือข่าย เพื่อให้ส่งผลกับการพัฒนา ผู้เรียน ผู้สอน และ ชุมชน ภายใต้ความร่วมมือของทุกภาคส่วน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนเกิดเป็นการเรียนตลอดชีวิต

Yeager & Walton (2011) พบว่า การเปลี่ยนแปลงความเชื่อและกรอบความคิดส่งผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสนับสนุนจากครูและชุมชนการเรียนรู้สำคัญมาก การทำงานร่วมกันระหว่าง

นักเรียน ครู และระบบโรงเรียนเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้การเปลี่ยนแปลงทางจิตวิทยาในตัวนักเรียนเกิดขึ้นจริงและยั่งยืน

Yu et al., (2022) ซึ่งได้ศึกษาความคิดเชิงเติบโตของนักเรียน ความสัมพันธ์กับความเชื่อของครู แนวทางการสอน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน พบว่านักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตมากขึ้นเมื่อโรงเรียนเน้นการพัฒนาด้านอารมณ์และสังคมของนักเรียน

กล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะชีวิต โดยต้องอาศัยระบบนิเวศการเรียนรู้ที่มีการบริหารจัดการอย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสนับสนุนจากครูและชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

แนวทางการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่เสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยข้างต้น ผู้ประพันธ์ได้ทำการวิเคราะห์แล้วพบว่าสามารถสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่เสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียนด้วยองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันได้ ดังนี้

1. ส่งเสริม พัฒนาครูและบทบาทของครู

ส่งเสริมพัฒนา บทบาทของครู ผ่านการอบรมและพัฒนาทักษะอย่างสม่ำเสมอ ทั้งด้านวิธีการสอน และการให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงบวกเพื่อให้ครูมีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกรอบความคิดแบบเติบโต และมีบทบาทเป็นผู้นำในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าผลลัพธ์ ซึ่งควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของความพยายามและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงใช้ภาษาที่สร้างแรงจูงใจและไม่ตัดสินความผิดพลาดของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและร่วมมือ

สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยเพิ่มความรับผิดชอบและความมั่นใจของผู้เรียน โดยเปิดพื้นที่ให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกวิธีเรียนรู้และกำหนดเป้าหมายของตนเอง ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและตรงกับความสนใจ

3. สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและส่งเสริมการเติบโต

การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่ยอมรับความผิดพลาดเป็นโอกาสเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนกล้าทดลองและไม่กลัวความล้มเหลว สภาพแวดล้อมต้องเป็นที่ที่ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยมีการเคารพกันและกันในทุกมุมมอง ครูและผู้บริหารควรใช้ภาษาที่สร้างแรงบันดาลใจและสนับสนุนให้ผู้เรียนก้าวผ่านความท้าทายด้วยความมั่นใจ

4. สะท้อนกลับเชิงบวกและเน้นกระบวนการ

การให้ข้อมูลป้อนกลับควรเน้นที่ความพยายาม กลยุทธ์ และความสามารถในการปรับตัวของผู้เรียน มากกว่าการให้คะแนนหรือผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว การประเมินตนเองและการสะท้อนกลับร่วมกับเพื่อนช่วยเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยการให้ข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกรอบความคิดแบบเติบโต

5. ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้

การส่งเสริม สนับสนุนการเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองและการรับข้อมูลป้อนกลับอย่างทันทีทันใด นอกจากนี้ เทคโนโลยียังช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งความรู้ที่หลากหลายและสนับสนุนการเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น วิดีโอช่วยสอน เกมการศึกษา หรือแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและเพิ่มแรงจูงใจในการเรียน

6. สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

ทุกคนในโรงเรียนควรมีความเชื่อร่วมกันว่า “การเติบโตสำคัญกว่าความสมบูรณ์แบบ” การสร้างวัฒนธรรมนี้สถานศึกษาทำได้โดยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งครู ผู้บริหาร และผู้เรียนควรได้รับการสนับสนุนให้มีทัศนคติที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมวัฒนธรรมนี้ช่วยให้โรงเรียนเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าล้มเหลว และพร้อมที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์อย่างแท้จริง

แนวทางการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่เสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน ต้องประกอบด้วย การส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาครูให้มีความเข้าใจและเป็นผู้ดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเปิดโอกาสให้กล้าทดลองไม่กลัวความผิดพลาด พร้อมทั้งให้การสะท้อนกลับที่เน้นความพยายามและกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เชื่อว่าการเติบโตสำคัญกว่าความสมบูรณ์แบบ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความมั่นใจ กล้าคิด กล้าทำ และพร้อมเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

การออกแบบระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน (Growth Mindset) ระบบนิเวศที่มีประสิทธิภาพช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสนับสนุนให้ผู้เรียนกล้าทดลอง ลองทำสิ่งใหม่ และเรียนรู้จากความผิดพลาดอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาครูและการกำหนดบทบาทที่เน้นการสนับสนุน พร้อมการให้คำแนะนำเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภาษาที่สร้างแรงจูงใจและชื่นชมความพยายาม เป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักได้ว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้โดยผ่านความพยายามและการฝึกฝน การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถเผชิญความท้าทาย แบ่งปันแนวคิด เรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อน และเกิดความรับผิดชอบ ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและการเข้าถึงแหล่งความรู้หลากหลายอย่างรวดเร็ว

การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเชื่อที่ว่า “การเติบโตสำคัญกว่าความสมบูรณ์แบบ” เป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกฝังทัศนคติที่เชื่อมั่นว่าความสามารถนั้นสามารถพัฒนาได้

ดังนั้น การออกแบบระบบนิเวศ จึงช่วยส่งเสริมการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน โดยไม่เพียงสนับสนุนการพัฒนาทักษะและความรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง แต่ยังเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมและสามารถเผชิญกับความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมั่นคง

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตของผู้เรียน (Growth Mindset) ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้นิพนธ์บทความ

สรุป

ในยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้านเทคโนโลยีและสังคม แนวคิด “กรอบความคิดแบบเติบโต” ได้กลายเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นว่าความสามารถของบุคคลสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายามและการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด งานวิจัยและข้อเสนอจากนักวิชาการ ต่างสนับสนุนแนวคิดนี้ว่าเป็นสมรรถนะหลักในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม การปลูกฝังกรอบความคิดแบบเติบโตไม่สามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมเฉพาะทางเท่านั้น หากต้องพึ่งพา “ระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา” ที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย และเชื่อมโยงกันในเชิงระบบ ครอบคลุมทั้งผู้เรียน ครู หลักสูตร ทรัพยากร เทคโนโลยี ชุมชน และภาคีเครือข่าย ระบบนิเวศการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การ

เรียนรู้ที่เน้นการทดลอง กล้าผิดพลาด และได้รับข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ทั้งการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย การออกแบบหลักสูตรเพื่ออนาคต การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยี การกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน และความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายภายนอก การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเติบโต มีความมั่นใจในศักยภาพตนเอง พร้อมรับมือกับความท้าทายในโลกยุคใหม่อย่างยั่งยืน องค์ประกอบหลักของกรอบความคิดแบบเติบโตไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในศักยภาพตนเอง ความพยายาม ความใฝ่รู้ การเรียนรู้จากความผิดพลาด การเปิดรับคำแนะนำ และการเผชิญความท้าทาย การพัฒนาครู การส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ และการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนผู้เรียนอย่างรอบด้าน รวมถึงการสะท้อนกลับเชิงบวกและการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ล้วนส่งผลต่อการเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตอย่างมีนัยสำคัญ และเสนอแนวทางการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อรองรับการเติบโตของผู้เรียนในระยะยาวอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จักรพงษ์ วรรณพันธ์ และวิยะดา วรรณพันธ์. (2567). กรอบความคิดแบบเติบโตสู่ความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน. *Journal of Integration Social Sciences and Development*, 4(2), 37 - 42.
- นริศนา ใจคง และสิริกานต์ แก้วทอง. (2564). นิเวศการเรียนรู้ : เรื่องเก่าบนวิถีใหม่. *วารสารการศึกษาไทย (OBEC Journal)*, 18(3), 64 - 69.
- พรนภา ทองวิจิตร และอังคณา ตุงคะสมิต. (2566). การพัฒนากอบความคิดแบบเติบโตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต ในรายวิชา ส15101 สังคมศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านศิระชะเลิง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารราชพฤกษ์*, 21(2), 95 - 111.
- ภูมิภควัฒ์ ภูมิพงศ์คชสร. (2567). รูปแบบการบริหารจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้สู่การพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษานำร่องเพื่อความยั่งยืนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 7(5), 3038 - 3055.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทางความคิดเพื่อการเติบโต. *วารสารศึกษาศาสตร์ (ลิกษา)*, 6(1), 52 - 67.
- ศศินันท์ เศรษฐวัฒน์บดี และคณะ. (2566). การศึกษาระบบนิเวศการเรียนรู้ของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 6(1), 102 - 113.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0*. กลุ่มพัฒนานโยบายด้านการมีส่วนร่วมและการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา สำนักงานมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา: บริษัท เอส.พี.เค. การพิมพ์ จำกัด
- Boaler, J. (2013). Ability and Mathematics: The Mindset Revolution that is Reshaping education. *FORUM*, 55(1), 14 - 152.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology of Success*. Random House.

- Downes, S. (2010). *Learning Networks and Connective Knowledge*. National Research Council Canada.
- Duckworth, A. (2016). *Grit: The Power of Passion and Perseverance*. Scribner/Simon & Schuster.
- Harrell, T. S. (2020). *What is a Learning Ecosystem?* Training Industry. Retrieved from https://elibrary.ksp.or.th/index.php?id_article=294&lvl=cmspage&pageid=4
- OECD. (2018). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. OECD Publishing.
- Ritchhart, R. (2015). *Creating Cultures of Thinking: The 8 Forces We must Master to Truly Transform Our Schools*. Jossey - Bass.
- UNESCO. (2021). *Making Lifelong Learning a Reality: A Handbook*. UNESCO Publishing.
- Yeager, D. S., & Walton, G. M. (2011). Social - Psychological Interventions in Education: They're not Magic. *Review of Educational Research*, 81(2), 267 - 301.
- Yu, J., Kreijkes, E., & Salmela-Aro, K. (2022). Students' Growth Mindset: Relation to Teacher Beliefs, Teaching Practices, and School Climate. *Learning and Instruction*, 80, 101512. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2022.101616>
- Treviño, L. K., Hartman, L. P., & Brown, M. (2000). Moral Person and Moral Manager: How Executives Develop a Reputation for Ethical Leadership. *California Management Review*, 42(4), 128 - 142.
- UNESCO. (2020). *Education in a Post - COVID World: Nine Ideas for Public Action*. Paris, France: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373717>

พระสงฆ์กับการเรียนรู้จริยธรรมในสังคมไทย MONKS AND MORAL EDUCATION IN THAI SOCIETY

พระใบฎีกา ธเนศวร ธีระธมโม (ทองเชียง)¹, อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์^{2*}

และ พระครูสุนทรวิโรจน์จิต (วีระชนม์ เขมวีโร (มาลาโธสง))³

Phrabaidika Thanason Teerathammo (Thongcheng)¹, Isarapong Kraisin^{2*}

and PhraKhru Sunthonveerabanthid (Veerachon Khemaveero (Malathisong))³

(Received: August 15, 2025; Revised: September 30, 2025; Accepted: October 15, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นแหล่งเรียนรู้จริยธรรมในสังคมไทย โดยมุ่งเน้นภารกิจของพระสงฆ์ในฐานะผู้ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนและผู้เป็นแบบอย่างทางจริยธรรมให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มวัยซึ่งถือว่าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของคนในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในอดีตที่พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของการศึกษาผ่านกิจกรรมทางศาสนา โดยการเทศนา การอบรมศีลธรรม และการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง บทความนี้ยังกล่าวถึงการเรียนรู้ของพระสงฆ์เพื่อให้เข้ากับบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อให้การเรียนรู้จริยธรรมมีความหลากหลาย ทันสมัย และเข้าถึงได้มากขึ้น พร้อมทั้งนำเสนอตัวอย่างการดำเนินงานของวัดในหลายพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านจริยธรรม อาทิ การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมธรรมะวันอาทิตย์ หรือการจัดเวทีเสวนาธรรมในชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยให้มีความมั่นคงด้านจิตใจและคุณธรรมอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: พระสงฆ์, เรียนรู้จริยธรรม, สังคมไทย

Abstract

The purpose of this article was to study the role of Buddhist monks as a source of ethical and moral education in Thai society. The discussion emphasized the monastic mission as both transmitters of Buddhist doctrines and exemplar of moral conduct for people across all age groups. Monks were recognized as spiritual leaders who have long exerted significant influence on the values and behaviors of Thai society. Historically, the

¹ หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ Doctor of Education Program in Teaching Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

² อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

² Curriculum Lecturer of Master of Education Program in Social Studies, Faculty of Education, Surindra Rajabhat University

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ Assistant Professor Dr. of Burirum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

* Corresponding author. E-mail: kraisin1986@gmail.com

monastic community functioned as the center of education through religious activities such as preaching, moral instruction, and public service, which collectively reinforced and perpetuated ethical values. This article also addressed the ongoing adaptation of monastic learning to contemporary social contexts, ensuring that moral education becomes more diverse, relevant, and accessible. Furthermore, it highlighted exemplary practices of temples in various regions that have demonstrated strong capacity as centers of ethical learning, including summer novice ordination programs, Sunday Dhamma activities, and community - based Dhamma forums. Such initiatives ultimately contributed to the sustainable development of Thai society by strengthening spiritual resilience and fostering enduring moral values.

Keywords: Monks, Education, Thai Society

บทนำ

พระสงฆ์ถือเป็นสถาบันสำคัญของสังคมไทยที่มีบทบาททั้งในด้านศาสนา การศึกษา และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนทุกช่วงวัยในอดีตวัดเป็นเสมือนโรงเรียนแห่งแรกที่เปิดโอกาสให้คนไทยได้เรียนรู้ทั้งการอ่านเขียนและการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอน พระสงฆ์จึงเปรียบเสมือนครูผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ไม่เพียงแต่เน้นวิชาการ หากยังเน้นการสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์จึงเป็นต้นแบบของการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สุจริต และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความสำคัญของพระสงฆ์ไม่ได้หยุดอยู่เพียงการแสดงธรรมเทศนา แต่ยังรวมถึงการปฏิบัติและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องพระสงฆ์ต้องรักษาวินัย ฝึกสมาธิ และเจริญปัญญา เพื่อให้สามารถถ่ายทอดหลักธรรมได้อย่างถูกต้องและมีพลังทางจิตใจ การพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมในสภาพสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความซับซ้อน พระสงฆ์จึงทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะทางออกด้วยหลักเมตตา กรุณา และปัญญาการเรียนรู้จริยธรรมผ่านพระสงฆ์ไม่เพียงแต่ช่วยลดปัญหาสังคม หากยังสร้างสำนึกให้คนไทยตระหนักถึงคุณค่าความดี นอกจากนี้ยังช่วยหล่อหลอมให้เยาวชนมีพื้นฐานความคิดที่มั่นคงและดำเนินชีวิตอย่างมีสติพระสงฆ์ในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้จึงต้องอาศัยการเรียนรู้คู่ไปกับการปฏิบัติจริงเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมแต่ยังคงรักษาแก่นแท้แห่งพระพุทธศาสนาการเรียนรู้จริยธรรมจึงไม่ใช่เรื่องไกลตัว หากเป็นสิ่งที่พระสงฆ์สื่อสารผ่านคำสอนและแบบอย่างในชีวิตประจำวันทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์คือผู้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมและพัฒนาสังคมไทยให้มั่นคงและยั่งยืน

การศึกษาเรื่องพระสงฆ์กับการเรียนรู้จริยธรรมจึงเป็นประเด็นที่ควรได้รับความสนใจอย่างจริงจัง ปัจจุบันในสังคมไทยพระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่เป็น ทูตทางวัฒนธรรม และสถาบันความรู้ ที่เชื่อมโยงประเพณีทางพุทธศาสนากับการพัฒนาคุณภาพพลเมืองโดยเฉพาะในสถานศึกษาโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นพื้นที่หลักของการบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรมและทักษะสังคมสำหรับเยาวชน บทบาทดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานโครงสร้างทั้งเชิงสถาบัน องค์กรรัฐด้านพระพุทธศาสนา และเชิงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ให้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นสาระการเรียนรู้แกนกลางของนักเรียนไทยทุกคน ทุกระดับชั้น พร้อมทั้งนโยบายภาครัฐที่กำหนดบทบาทสนับสนุนการเผยแผ่และการศึกษาพระพุทธศาสนา

ผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีพันธกิจประสานเครือข่ายคณะสงฆ์ หน่วยงานการศึกษา และ
สาธารณชน เพื่อคุ้มครองทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและส่งเสริมกิจกรรมเผยแผ่ในพื้นที่การเรียนรู้สาธารณะ
รวมถึงสถานศึกษา นโยบายเชิงสถาบันเช่นนี้ทำให้การทำงานของพระสงฆ์ในโรงเรียนมีกรอบสนับสนุนที่
ชัดเจนและต่อเนื่อง ในระดับสถานศึกษา ข้อกำหนดของ “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน”
ของ สพฐ. บรรจุสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยตรง ครอบคลุมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ เช่น ความศรัทธาในหลักธรรม ความรับผิดชอบพลเมือง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการดำรง
วัฒนธรรมไทย โครงสร้างดังกล่าวสร้างพื้นที่ให้พระสงฆ์และผู้รู้ทางพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน
ผ่านชั่วโมงเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และโครงการพัฒนาจิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งพัฒนาเป็นนวัตกรรมเชิงระบบในโรงเรียนภายใต้ สพฐ.
โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติทั้งด้านกายภาพ วัฒนธรรมองค์กร และกิจกรรมประจำวัน (เช่น การบูชาพระ
รัตนตรัย การทำสมาธิสั้น ๆ ก่อนและหลังเรียน การสวดมนต์และเจริญสติในชีวิตประจำวัน) ซึ่งโรงเรียน
ลักษณะทำงานร่วมกับพระสงฆ์ในพื้นที่ในฐานะ ครูทางจิตวิญญาณ และที่ปรึกษาวิชาการสำหรับการบ่ม
เพาะคุณธรรมและจริยธรรม กระบวนการดังกล่าวมีคู่มือ แนวทางปฏิบัติ และดัชนีชี้วัดคุณภาพที่ชัดเจน
เพื่อให้สถานศึกษาติดตามและประเมินผล ด้านองค์ความรู้ งานศึกษาทางวิชาการชี้ว่าบทบาทของคณะสงฆ์
ในสังคมไทยร่วมสมัยได้ขยายจากการสอนธรรมะในวัด สู่การเป็นผู้สอนและที่ปรึกษาโดยตรงในโรงเรียน
และสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนการจัดทุนการศึกษาและกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา
บทบาทของครูทางคุณธรรมที่สามารถเกิดขึ้นทั้งในชั่วโมงเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม และในกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา เช่น ค่ายคุณธรรมของโรงเรียน และโครงการอาสา
พัฒนา และสิ่งที่เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมคืองานวิจัยร่วมสมัยในโรงเรียนระบุว่าผู้บริหาร ครู และนักเรียน
ประเมินบทบาทพระสงฆ์ด้านการอบรมคุณธรรม - จริยธรรมในเชิงบวก โดยสะท้อนผลลัพธ์ด้านความเข้าใจ
หลักธรรม การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และบรรยากาศวัฒนธรรมโรงเรียนที่เอื้อต่อวินัยและความ
เมตตา แม้บริบทโรงเรียนแตกต่างกันในด้านสังคม - เศรษฐกิจ เมื่อมองเชิงระบบ การทำงานของพระสงฆ์ใน
สถานศึกษาปัจจุบันได้แก่ (1) ผู้สอนและวิทยากรธรรมศึกษา (2) ผู้ออกแบบกิจกรรมพัฒนาจิตและทักษะ
ชีวิต เช่น สมาธิ สติ และความกรุณา (3) ผู้ประสานชุมชน ศาสนสถานกับโรงเรียนเพื่อสร้างทุนทางสังคม
และ (4) ผู้อุปถัมภ์การศึกษาเชิงสังคมสงเคราะห์ ทำให้วัดและโรงเรียนเชื่อมต่อกันเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้
คุณธรรมระดับท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ความท้าทายร่วมสมัยยังคงมีทั้งด้านความสม่าเสมอของทรัพยากรมนุษย์ (จำนวนพระวิทยากรที่
ผ่านการอบรมเชิงวิชาชีพการสอน) ความต่อเนื่องของงบประมาณ เครื่องมือการเรียนรู้ และการเท่าทันโลก
ดิจิทัล การจัดการคุณภาพจึงต้องพึ่ง มาตรฐานการดำเนินงาน ที่ระบุเป้าหมาย ผลลัพธ์ และการประเมิน
ควบคู่กับกลไกหนุนเสริมของสำนักงานพระพุทธศาสนา เพื่อรักษาคุณภาพและความน่าเชื่อถือทางวิชาการ
ซึ่งทั้งหมดเป็นบริบทพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันได้เคลื่อนจากบทบาท “ผู้แสดงธรรมในวัด” เข้ามาสู่วงจ
ทางการศึกษาของโรงเรียนไทย โดยมีกรอบนโยบาย และมีแบบแผนปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ
ในขณะเดียวกันก็เรียกร้องการพัฒนาศักยภาพพระวิทยากรและเครื่องมือการเรียนรู้ที่ทันสมัย เพื่อให้การ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนคงคุณภาพต่อไปในสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีที่ต้อง
สร้างความรอบรู้ในทุกด้านของพระสงฆ์ในปัจจุบันอย่างระมัดระวัง

ความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะแหล่งเรียนรู้จริยธรรม

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้จริยธรรมของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ด้วยการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ประชาชนได้เข้าใจและนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูทางธรรม ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สร้างความตระหนักรู้ในเรื่องคุณธรรม ความเมตตา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นอกจากนี้ยังเปรียบเสมือนศูนย์กลางของการเรียนรู้ สามารถเข้ามาศึกษาและฝึกฝนตนเองได้อย่างต่อเนื่อง พระสงฆ์ยังเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความประพฤติอันเรียบง่ายและมีวินัย ซึ่งช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ชุมชนโดยรอบ จึงนับว่าพระสงฆ์คือเสาหลักด้านจริยธรรมที่เกื้อหนุนให้สังคมดำรงอยู่ด้วยความสงบสุขและความสมานฉันท์อย่างยั่งยืนช่วยให้สังคมดำรงอยู่อย่างสงบสุขและสมดุล

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนา ดังนั้นพระสงฆ์ผู้เป็นนักเผยแผ่ ย่อมต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่หลัก ย่อมจะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การนำธรรมะไปสู่ประชาชนที่เป็นพุทธบริษัท เพื่อให้เขาเหล่านั้นปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติอันก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและแก่สังคมโดยทั่วไป พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้เรียกว่า “พระนักเทศน์, พระนักเผยแผ่, พระธรรมจาริก” โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันนี้รูปแบบและวิธีการเทศนาต้องมีการประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกและเป็นที่ยอมรับของประชาชน พระนักเผยแผ่ของประเทศไทยในปัจจุบันมีการใช้วิธีการเผยแผ่ที่แตกต่างกันออกไปตามความถนัดของแต่ละท่าน เช่น กรณีของหลวงพ่อบุญรอด พุทฺธาภิธาน เน้นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่ลึกซึ้งซึ่งชี้จุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญบางรูปเน้นการเผยแผ่พุทธธรรมอันเป็นหลักคิดและแสดงธรรมจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลก เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักธรรมที่เป็นวิชาการ บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่เข้าใจง่าย เป็นหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมในสังคม หรือบางรูปเน้นการเผยแผ่หลักธรรมที่ง่าย ๆ ต่อการดำเนินชีวิตผ่านทางสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น อดีตรมมหาสมปอง ตาลปุตฺโต การเผยแผ่ธรรมโดยการทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ และการเผยแผ่ด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมกับธรรมชาติอย่างเช่นเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการเผยแผ่นั้นจะเน้นไปที่ตัวปัจเจกบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ทำให้องค์กรปกครองทางคณะสงฆ์อาจถูกลดบทบาทความสำคัญลงไป (พรสวรรค์ พงษ์ดี, 2551)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้พุทธศาสนิกชน นักเรียน นักศึกษาและลูกหลานไทยในยุคนี้ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นบริบทหนึ่งของสังคม มีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนาพระสงฆ์นักเผยแผ่จำเป็นต้องเพิ่มความใส่ใจในการแสวงหาความรู้ เพื่อการรู้เท่าทันความเป็นไปของโลกความรู้เท่าทันสื่อ เพราะเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการปฏิวัติทางการสื่อสารโดยเฉพาะทุกวันนี้การสื่อสารได้เปิดกว้างหลายช่องทางหลากหลายรูปแบบมีทั้งสื่อบุคคลสื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ พระสงฆ์ในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้สื่อเป็นช่องทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มากขึ้น โดยจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชน เพราะงานเผยแผ่พุทธธรรมเป็นหัวใจหลักที่ทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองโดยพระสงฆ์มีวิธีในการสร้างกลยุทธ์ในการนำจริยธรรมเข้าสู่สังคม โดยมีเป้าหมายการเผยแผ่เชิงรุก 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการศึกษา คือ เป็นการมุ่งเน้นให้พุทธศาสนิกชนได้ศึกษาถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและรู้แจ้งอย่างแท้จริงโดยเฉพาะเรื่องไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักในการดำรงชีวิตอันได้แก่ สีลสิกขา คือ การประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมการรักษากายวาจาและใจให้เรียบร้อยการประกอบสัมมาชีพและเกื้อกูลประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์โลก จิตตสิกขา คือ การฝึกอบรมจิตใจการพัฒนาจิตใจให้เจริญยิ่งขึ้นไปและปัญญาสิกขา คือ การศึกษาพิจารณาให้หาเหตุผลตามความเป็นจริงการรู้แจ้งเห็นจริงเป็นการศึกษาในระดับปัญญาเมื่อพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาเรื่องไตรสิกขาอย่างแท้จริงแล้วจะทำให้วิถีการดำเนินชีวิตสามารถพัฒนาและเป็นไปอย่างสันติสุข

2. ด้านศาสนา คือ การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เรียนรู้ศาสนพิธีพิธีกรรมต่างๆทางศาสนารู้อัจฉริยะแบบแผนระเบียบวิธีการปฏิบัติตนทางพระพุทธศาสนาและเพื่อสร้างศาสนทายาทให้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนาอันจะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและความยั่งยืนทางพระพุทธศาสนาสืบต่อไป อีกทั้งเพื่อเกื้อต่อพุทธศาสนิกต่างศาสนาซึ่งสนใจในพระพุทธศาสนาสามารถเข้ามาศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกันเป็นการสร้างความสามัคคีและสร้างสันติธรรมร่วมกันในสังคมบ้านเมืองและประเทศชาติ

3. ด้านวัฒนธรรม คือ ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีนั้น มีความสำคัญคู่กับวิถีการดำรงชีวิตของพุทธศาสนิกชน ตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดความเชื่อค่านิยมและพฤติกรรมของคนในสังคม เป้าหมายการเผยแผ่เชิงรุกด้านวัฒนธรรมเป็นไปเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงคุณค่าทางประเพณีและวัฒนธรรมไทย เช่น คุณค่าของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ คุณค่าของวัตถุและโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเพื่อให้พุทธศาสนิกชนร่วมกันอนุรักษ์และทำนุบำรุงให้อยู่คู่กับพระพุทธศาสนาสืบต่อไป (Chabandi, Naresseni & Kalyanamitra, 2013)

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีความสำคัญต่อความเจริญและความมั่นคงของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ต้องตระหนักบทบาทและพัฒนาวิธีการให้สอดคล้องกับยุคสมัย ทั้งการบรรยายธรรม การใช้สื่อเทคโนโลยี และการทำกิจกรรมสังคม ตัวอย่างเช่น หลวงพ่อพุทธทาส เน้นการชี้เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา หรือพระพรหมคุณาภรณ์ เน้นหลักธรรมเชิงวิชาการ ปัจจุบันการเผยแผ่ต้องเน้นทั้งด้านการศึกษา คือ การสอนหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาชีวิตอย่างสงบสุข ด้านศาสนา คือ การส่งเสริมความรู้และพิธีกรรมเพื่อสร้างศาสนทายาท และด้านวัฒนธรรม คือ การตระหนักคุณค่าของประเพณีและโบราณสถาน เพื่อการอนุรักษ์ให้คู่พระพุทธศาสนาสืบไป ทั้งนี้พระสงฆ์ควรรู้เท่าทันสื่อและใช้ช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย เพื่อให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเข้าถึงผู้คนได้กว้างขึ้น

พระสงฆ์กับการเป็นแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติ

พระสงฆ์ในสังคมไทยมิได้เป็นเพียงผู้สืบทอดพระธรรมวินัยเท่านั้น หากยังทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจริยธรรมและเป็นแบบอย่างในด้านต่าง ๆ ให้กับสังคม พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังศีลธรรมแก่ประชาชน ทั้งในแง่การปฏิบัติธรรม เผยแผ่พระศาสนา พัฒนาการศึกษากองสภาระหัสสังคม และการสร้างสมานฉันท์ งานเขียนนี้มุ่งอธิบายตัวอย่างพระสงฆ์ไทยผู้เป็นแบบอย่างในแต่ละด้าน พร้อมการวิเคราะห์เชิงวิชาการเพื่อให้เห็นคุณูปการที่ชัดเจนดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ด้านการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน ตัวอย่างเช่น หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เป็นพระอริยสงฆ์ผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการฟื้นฟูและสืบทอดการปฏิบัติธรรมกรรมฐานในประเทศไทยยุคใหม่ ท่านถือเป็นผู้นำสายพระป่าที่วางรากฐานแนวทางปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากรรมฐานอย่างเป็นระบบ หลวงปู่มั่นมุ่งเน้นการฝึกจิตให้สงบและรู้เท่าทันความจริงของสังขารโดยยึดมั่นในหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด การอุทิศของท่านตามป่าเขาและถ้ำต่าง ๆ ไม่ใช่เพียงเพื่อความสงบทางกาย แต่เป็นการฝึกฝนจิตใจให้ตัดขาดจากกิเลส ความยึดมั่นถือมั่น และความกลัวทั้งหลายด้วยวิถีแห่งการอยู่สันโดษ พึ่งพาธรรมชาติ และภาวนาอย่างต่อเนื่อง จิตใจของท่านจึงมีพลังแห่งสมาธิและปัญญาอย่างลึกซึ้ง เป็นแบบอย่างของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติธรรมอย่างบริสุทธิ์ (ภวัชชวัญ สุขเสน, 2561)

แนวทางกรรมฐานของหลวงปู่มั่นมิได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติส่วนตัว แต่ท่านยังทำหน้าที่เป็น “ครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณ” ที่ถ่ายทอดหลักธรรมแก่ศิษยานุศิษย์จำนวนมาก ท่านสอนให้ผู้ปฏิบัติเริ่มจากการรักษาศีล ฝึกสมาธิ จนเกิดปัญญาเห็นตามความจริงของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หลวงปู่มั่นเน้นว่าการปฏิบัติธรรมต้องอาศัยความเพียร ความอดทน และความสม่ำเสมอ โดยไม่ยึดติดในลาภสักการะหรือชื่อเสียง หลักคำสอนของท่านเรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง เช่น “ธรรมะอยู่ที่ใจ ถ้าใจสงบธรรมะก็เกิด” ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดพัฒนาจิตใจในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่เน้นการรู้แจ้งจากภายในปรัชญาการสอนของท่านจึงยังคงร่วมสมัยและเป็นประโยชน์ต่อผู้แสวงหาความหลุดพ้นในยุคปัจจุบัน (ภวัชชวัญ สุขเสน, 2561)

อิทธิพลของหลวงปู่มั่นสะท้อนออกมาในเครือข่ายศิษยานุศิษย์ที่กลายเป็นพระกรรมฐานสำคัญของประเทศ เช่น หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ หลวงปู่ขาว อนาลโย และอีกหลายรูป ซึ่งต่างนำแนวทางการปฏิบัติของหลวงปู่มั่นไปเผยแผ่ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยและต่างประเทศ ทำให้ “สายพระป่า” กลายเป็นรากฐานของการปฏิบัติธรรมที่มีชีวิตชีวาในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้แนวทางของท่านยังได้รับการยอมรับในวงการจิตวิทยาและสติบำบัด (Mindfulness Therapy) ในระดับสากล ที่นำหลักการเจริญสติ (สติปัญญาฐาน 4) มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสุขภาพจิตและการศึกษา จึงกล่าวได้ว่าหลวงปู่มั่นไม่เพียงเป็นพระกรรมฐานต้นแบบในทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการประยุกต์ธรรมะเพื่อความสงบสุขของมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ (ภวัชชวัญ สุขเสน, 2561)

2. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ

หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ เป็นพระนักปฏิบัติและนักคิดผู้ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ 20 ท่านมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับมามีชีวิตชีวาและเป็นที่ยอมรับของคนทุกชนชั้น โดยเฉพาะในยุคที่สังคมไทยเริ่มเปิดรับอารยธรรมตะวันตก หลวงพ่อพุทธทาสมุ่งเน้นการเผยแผ่ธรรมะในแนว “ธรรมะเพื่อชีวิต” ที่เน้นให้คนทั่วไปนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน

เพื่อคลายทุกข์และเข้าถึงความสงบภายใน ท่านก่อตั้ง สวณโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปี พ.ศ. 2475 ให้เป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาและปฏิบัติธรรม โดยออกแบบให้มีบรรยากาศธรรมชาติ เพื่อให้ผู้มาศึกษาได้สัมผัส “ธรรมะในธรรมชาติ” อันเป็นแนวคิดสำคัญที่ท่านย้ำอยู่เสมอว่า “ธรรมะคือธรรมชาติ และธรรมชาติก็คือธรรมะ” (พุทธทาสภิกขุ, 2532)

แนวทางการเผยแผ่ของหลวงพ่พุทธทาสภิกขุมีลักษณะโดดเด่นและทันสมัย ท่านใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น หนังสือ เทปเสียง ภาพวาด และการบรรยาย เพื่อสื่อสารธรรมะให้เข้าใจง่ายและเข้าถึงผู้คนทุกระดับ ไม่จำกัดเฉพาะนักบวชหรือผู้เคร่งศาสนาเท่านั้น หลวงพ่พุทธทาสเน้นการสื่อสารด้วยภาษาธรรมดา เรียบง่าย แต่ลึกซึ้ง เช่น คำสอน “อยู่ร่วมกันอย่างไม่เบียดเบียน” ที่กลายเป็นหัวใจของแนวคิดพุทธศาสนาเชิงสังคม (Engaged Buddhism) ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมในเชิงเกื้อกูล ท่านยังส่งเสริมให้เกิดการสนทนาธรรมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักคิด นักปราชญ์ และศาสนิกชนจากหลากหลายศาสนา เพื่อสร้างความเข้าใจและสันติภาพระหว่างศาสนา ถือเป็นแนวคิดที่ก้าวหน้าและสอดคล้องกับบริบทโลกยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน (พุทธทาสภิกขุ, 2532)

ผลงานและคำสอนของหลวงพ่พุทธทาสภิกขุยังคงมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางต่อวงวิชาการ การศึกษา และการพัฒนาจิตวิญญาณในระดับนานาชาติ สถาบันการศึกษาหลายแห่งได้นำแนวคิดของท่านไปบูรณาการในหลักสูตร เช่น “การเรียนรู้ด้วยสติ” (Mindful Learning) และ “การศึกษาเพื่อสันติภาพ” (Education for Peace) ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่มุ่งสร้างสมดุระหว่างปัญญาและเมตตา นอกจากนี้ แนวคิดเรื่อง “ธรรมะคือธรรมชาติ” ยังได้รับการตีความใหม่ในเชิงสิ่งแวดล้อมศึกษา (Eco - Dharma) ที่เน้นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน ผลงานของท่านจึงไม่เพียงเป็นการเผยแผ่ศาสนา แต่ยังเป็นรากฐานของการพัฒนา “พุทธศาสนาเชิงสังคมนิยม” ที่เปิดกว้าง เข้าถึงได้ และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ (พุทธทาสภิกขุ, 2532)

3. ด้านการศึกษาและการสร้างองค์ความรู้ ตัวอย่างเช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นพระนักคิด นักวิชาการ และนักการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการยกระดับองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับยุคสมัย ท่านได้รับการยกย่องว่าเป็น “ปราชญ์แห่งพุทธศาสนาไทยร่วมสมัย” ผู้สามารถอธิบายหลักธรรมในเชิงเหตุผลและวิทยาศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้งและเป็นระบบ ผลงานทางวิชาการของท่าน เช่น หนังสือ พุทธธรรม ถือเป็นคัมภีร์ทางพุทธปรัชญาที่สำคัญที่สุดเล่มหนึ่งในโลกเถรวาท ซึ่งรวบรวมหลักธรรม คำสอน และกระบวนการภาวนาไว้อย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งตีความหลักธรรมในเชิงปฏิบัติให้เข้ากับชีวิตมนุษย์ยุคใหม่ นอกจากนี้ ท่านยังใช้แนวคิดเชิงวิพากษ์เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะกับปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา ทำให้ผลงานของท่านเป็นสะพานเชื่อมระหว่างศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ (พระธรรมปิฎก, 2542)

ในด้านการศึกษา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เสนอแนวคิด “การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” ซึ่งเป็นหัวใจของพุทธปรัชญาการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้การศึกษาไม่เพียงสร้างคนเก่ง แต่ต้องสร้าง “คนดีและคนมีปัญญา” ไปพร้อมกัน ท่านอธิบายว่า รากฐานของการศึกษาในพระพุทธศาสนาคือการพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจิตใจของมนุษย์ การศึกษาในมุมมองของท่านจึงมิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่เป็น “กระบวนการเรียนรู้เพื่อการรู้แจ้ง” ที่นำไปสู่ความเข้าใจตนเองและโลกตามความเป็นจริง แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในวงวิชาการไทยและ

ต่างประเทศ โดยหลายมหาวิทยาลัยได้นำแนวคิด “การศึกษาเชิงพุทธ” (Buddhist Education) ของท่านไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้เชิงคุณธรรมและจิตสำนึกสาธารณะ (พระธรรมปิฎก, 2542)

นอกจากบทบาททางการศึกษาแล้ว สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ยังเป็นผู้นำทางความคิดด้าน “พุทธเศรษฐศาสตร์” และ “พุทธสังคมศาสตร์” ซึ่งเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ท่านเสนอว่าการพัฒนาที่แท้จริงต้องตั้งอยู่บน “ความพอเพียง” และ “ปัญญาแห่งความพอดี” ซึ่งต่อมามีอิทธิพลต่อแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ของประเทศไทยในเชิงนโยบายระดับชาติ ผลงานและคำสอนของท่านจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนทั้งในด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และการศึกษา สะท้อนถึงบทบาทของพระสงฆ์ผู้สร้างองค์ความรู้เพื่อยกระดับคุณค่าทางปัญญาและจิตวิญญาณของมนุษยชาติอย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก, 2542)

4. ด้านการสงเคราะห์และช่วยเหลือสังคม ตัวอย่างเช่น หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ

หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ เป็นพระมหาเถระผู้มีบทบาทโดดเด่นในด้านการสงเคราะห์และการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ท่านได้รับการยกย่องว่าเป็นพระสงฆ์ผู้เสียสละและอุทิศตนเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง จุดเริ่มต้นของการช่วยเหลือสังคมของท่านเกิดจากความเข้าใจลึกซึ้งในหลักธรรมทางพุทธศาสนา ที่เน้น “การให้” และ “การเสียสละ” เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น หลวงพ่อคุณจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยการจัดตั้งโครงการสาธารณประโยชน์หลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านการศึกษา การสาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนชนบท ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งกายและใจของประชาชน (จิรพันธ์ วิวัชรวงศ์, 2558)

ในด้านการศึกษา หลวงพ่อคุณให้ความสำคัญกับการสร้างโรงเรียนและสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชนในพื้นที่ชนบท ซึ่งขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษา ท่านได้มอบทุนการศึกษา สร้างอาคารเรียน และจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับเมืองใหญ่นอกจากนี้ท่านยังส่งเสริมให้พระสงฆ์ในวัดต่าง ๆ มีบทบาททางการศึกษาในชุมชน เช่น การเปิดสอนธรรมะและศีลธรรมแก่เยาวชน เพื่อปลูกฝังคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และจิตสาธารณะในใจของผู้เรียน การดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แต่ยังเสริมสร้างสังคมแห่งคุณธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งหลวงพ่อคุณถือเป็นภารกิจทางธรรมที่ต้องทำเพื่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนส่วนตน (จิรพันธ์ วิวัชรวงศ์, 2558)

ในด้านการสาธารณสุขและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน หลวงพ่อคุณนำเงินบริจาคจากศรัทธาประชาชนไปสร้างโรงพยาบาล ศาลาพักผู้ป่วย สะพาน ถนน และสิ่งสาธารณประโยชน์อีกมากมาย เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ท่านไม่สะสมทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนตน ชีวิตเรียบง่าย สมถะ และยึดหลักเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง คำสอนของท่าน เช่น “กุให้มิ่ง” ไม่เพียงเป็นวลีที่คนจดจำ แต่ยังสะท้อนถึงจิตวิญญาณแห่งการให้โดยบริสุทธิ์ใจ ปราศจากเงื่อนไขและผลตอบแทน การกระทำและคำสอนของหลวงพ่อคุณกลายเป็นแรงบันดาลใจให้คนไทยจำนวนมากหันมาทำความดีเพื่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ท่านจึงนับเป็นแบบอย่างของพระสงฆ์ผู้ใช้ชีวิตเพื่อสงเคราะห์และบำรุงชุมชน สืบสานแนวคิด “ธรรมะเพื่อสังคม” อย่างแท้จริง (จิรพันธ์ วิวัชรวงศ์, 2558)

5. ด้านการสร้างความสงบและสมานฉันท์ ตัวอย่างเช่น สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร)

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (พระองค์ปัจจุบัน) ทรงเป็นผู้นำสูงสุดแห่งคณะสงฆ์ไทย ผู้มีบทบาทสำคัญในการธำรงความสงบและสมานฉันท์ในสังคม ทรงดำเนินชีวิตสมณะ เรียบง่าย และเปี่ยมด้วยเมตตา พระธรรมเทศนาของพระองค์มุ่งปลุกฝังสติ ศีลธรรม และความสามัคคีในหมู่ชน ทรงให้ความสำคัญกับการเผยแผ่ธรรมะแก่เยาวชนและการสนับสนุนการศึกษา พระพุทธศาสนาในทุกระดับ นอกจากนี้ พระองค์ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในยามที่สังคมเผชิญความแตกแยก ทำให้สถาบันสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการธำรงเอกภาพของชาติ พระองค์จึงเป็นตัวอย่างของผู้นำทางจิตวิญญาณที่ใช้หลักธรรมเพื่อสร้างความสงบสุขและสมานฉันท์ในสังคมไทย (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2552)

จากที่กล่าวมา พระสงฆ์ไทยผู้เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติมีคุณูปการในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา การสงเคราะห์สังคม หรือการสร้างสมานฉันท์ แต่ละด้านต่างสะท้อนให้เห็นบทบาทที่แตกต่างกัน ทว่าล้วนมีแก่นร่วมคือการยึดมั่นในพระธรรมวินัยและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น พระสงฆ์จึงมิใช่เพียงผู้สืบทอดศาสนา แต่ยังเป็นต้นแบบที่สังคมสามารถนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาตนเองและส่วนรวมอย่างยั่งยืน

การสร้างกิจกรรมเพื่อปลุกฝังคุณธรรม

ในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ปัญหาทางคุณธรรมและจริยธรรมได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ไม่เฉพาะเป็นการขาดความรับผิดชอบ การเห็นแก่ตัว หรือการขาดความเคารพต่อกฎหมายและผู้อื่น การปลุกฝังคุณธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องได้รับการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง หนึ่งในวิธีการที่มีประสิทธิภาพคือการใช้ “กิจกรรม” เป็นเครื่องมือในการปลุกฝังคุณธรรม เพราะกิจกรรมสามารถสร้างประสบการณ์ตรง กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมได้ลงมือปฏิบัติ เกิดความเข้าใจและซึมซับคุณธรรมอย่างลึกซึ้งซึ่งมากกว่าการสอนในเชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว

การสร้างกิจกรรมเพื่อปลุกฝังคุณธรรม หมายถึง การออกแบบและดำเนินกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจนในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับผู้เข้าร่วม โดยกิจกรรมต้องมียุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิด การรู้สึก และการปฏิบัติ เช่น การให้ผู้เข้าร่วมได้แก้ปัญหาในสถานการณ์จำลอง การทำงานร่วมกัน หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ การปลุกฝังคุณธรรมในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมเกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่มีความยั่งยืนมากกว่า (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

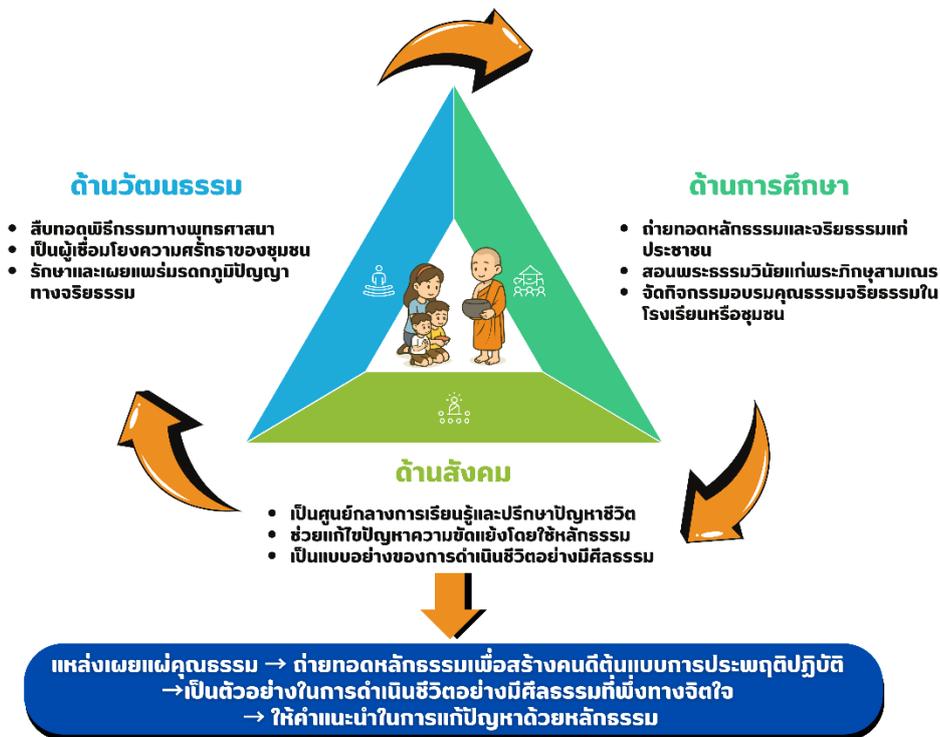
จากที่กล่าวมาในเบื้องต้น การเรียนรู้ควบคู่คุณธรรมจริยธรรม สามารถทำได้หลายวิธี โดยแต่ละแนวทางมีจุดเด่นและรูปแบบการดำเนินงานที่ต่างกัน พระสงฆ์เป็นแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติผ่านการรักษาศีล การดำเนินชีวิตสมณะ และความเสียสละ ซึ่งช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นการเรียนรู้เชิงบูรณาการนำคุณธรรมมาผสานเข้ากับเนื้อหาวิชาการ เช่น คณิตศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงของคุณธรรมกับชีวิตจริง กิจกรรมบริการสังคม (Service Learning) สร้างประสบการณ์ตรงในการช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมทั้งฝึกทักษะการทำงานร่วมกันและการสะท้อนคิด กิจกรรมเชิงศิลปะและวัฒนธรรมใช้ความงามและความคิดสร้างสรรค์เป็นสื่อในการถ่ายทอดคุณธรรมอย่างลึกซึ้ง และช่วยเชื่อมโยงผู้คนต่างวัยต่างวัฒนธรรม ค่ายคุณธรรมเน้นการใช้ชีวิตร่วมกันในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อฝึกวินัย ความรับผิดชอบ

และการช่วยเหลือกันในสภาพแวดล้อมที่สงบและเอื้อต่อการฝึกจิตใจ ทุกกิจกรรมมีแก่นร่วมคือการผสมผสาน “การลงมือทำ” กับ “การสะท้อนคิด” เพื่อให้ผู้เข้าร่วมซึมซับคุณธรรมอย่างยั่งยืน การสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเป็นกันเองช่วยให้ผู้เรียนเปิดใจรับประสบการณ์และแนวคิดใหม่ การเชื่อมโยงกิจกรรมเข้ากับชีวิตประจำวันทำให้คุณธรรมไม่ใช่เพียงทฤษฎี แต่เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้จริง การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคม เช่น ครู ผู้นำชุมชน และสถาบันศาสนา จะช่วยทำให้การปลูกฝังคุณธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากของพระสงฆ์บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะแหล่งเรียนรู้จริยธรรมผู้ศึกษาสามารถสร้างองค์ความรู้ที่ได้รับ ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

พระสงฆ์กับการเรียนรู้จริยธรรมในสังคมไทย

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้นิพนธ์บทความ

จากแผนภาพที่ 1 สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

ด้านวัฒนธรรม ในมิติทางวัฒนธรรม บทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการดำรงรักษาและสืบทอดอัตลักษณ์ทางจริยธรรมของสังคมไทย พระสงฆ์ทรงไว้ซึ่งสถานะ “ผู้สืบทอดพิธีกรรมทางพุทธศาสนา” โดยการประกอบศาสนกิจและประเพณีสำคัญต่าง ๆ ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนสอดแทรกหลักธรรมคำสอนและกุศโลบายในการขัดเกลาจิตใจของประชาชน นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังทำหน้าที่

“เป็นผู้เชื่อมโยงความศรัทธาของชุมชน” กล่าวคือ วัดและพระสงฆ์เปรียบเสมือนศูนย์กลางทางจิตวิญญาณที่ยึดเหนี่ยวผู้คนในสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกันบนพื้นฐานของความเชื่อและหลักศีลธรรมอันดีงาม

บทบาทที่สำคัญที่สุดในมิตินี้ คือ “การรักษาและเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางจริยธรรม” พระสงฆ์เป็นผู้ศึกษา ค้นคว้า และถ่ายทอดหลักจริยธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก วรรณกรรมทางศาสนา หรือแม้แต่ภูมิปัญญาท้องถิ่น การรักษาจรดกเหล่านี้มิได้หมายเพียงการเก็บรักษาในรูปของเอกสาร แต่คือการทำให้หลักจริยธรรมนั้นมีชีวิตชีวา ผ่านการเทศนา การประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่าง และการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของยุคสมัยเพื่อให้จรดกทางจริยธรรมเหล่านี้ยังคงเป็นรากฐานที่มั่นคงของวัฒนธรรมไทยสืบต่อไป

ด้านการศึกษา ในมิติด้านการศึกษา พระสงฆ์มีบทบาทหลักในฐานะ “ครู” ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางจริยธรรมทั้งในระบบและนอกระบบ ภารกิจประการสำคัญคือการ “ถ่ายทอดหลักธรรมและจริยธรรมแก่ประชาชน” ทั่วไป ผ่านการแสดงพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม หรือการให้คำปรึกษาในโอกาสต่าง ๆ เพื่อยกระดับสติปัญญาและคุณธรรมของฆราวาสให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องดีงาม ขณะเดียวกัน ภายในวงการคณะสงฆ์เอง พระสงฆ์ผู้ทรงความรู้มีหน้าที่ “สอนพระธรรมวินัยแก่ภิกษุสามเณร” ซึ่งเป็นการศึกษาในระบบที่มุ่งสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพ มีความแตกฉานในหลักคำสอน เพื่อเตรียมความพร้อมในการสืบทอดพระศาสนาและเป็นการกำลังสำคัญในการเผยแผ่ต่อไป

ในยุคปัจจุบัน บทบาทของพระสงฆ์ได้ขยายขอบเขตสู่การศึกษาเชิงรุกมากขึ้นโดยการ “จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนหรือชุมชน” เช่น การจัดค่ายพุทธบุตร การบรรพชาภาคฤดูร้อน หรือการเป็นพระวิทยากรในสถานศึกษา เป็นการบูรณาการบทบาทของวัดและสถาบันการศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม

ด้านสังคม ในมิติทางสังคม พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นที่พึ่งและสร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชน สถานะของวัดในสังคมไทยนั้น “เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และปรึกษาปัญหาชีวิต” ประชาชนมักเข้าวัดมิใช่เพียงเพื่อการบุญ แต่เพื่อแสวงหาความสงบทางใจและขอรับคำชี้แนะในการแก้ไขปัญหาชีวิต พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ส่ำรวมและผ่านการฝึกฝนจิต จะใช้หลักธรรมเป็นแนวทางในการให้คำปรึกษา บทบาทที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งคือการ “ช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยใช้หลักธรรม” ในหลายชุมชน พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยอาศัยหลักเมตตา อหิงสา และขันติ เพื่อสร้างความสมานฉันท์และลดทอนความบาดหมางในสังคม โดยยึดหลักความยุติธรรมทางธรรมเป็นที่ตั้ง อย่างไรก็ตาม บทบาททางสังคมที่ทรงพลังที่สุดของพระสงฆ์ คือการ “เป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม” การครองตนอยู่ในสมณเพศ ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด และการส่ำรวมกาย วาจา ใจ ถือเป็น การสอนจริยธรรมเชิงประจักษ์ (Moral Demonstration) ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เพราะเป็นภาพสะท้อนรูปธรรมของหลักคำสอนที่ประชาชนสามารถสัมผัสและยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้

บทบาทของพระสงฆ์ในการเรียนรู้จริยธรรมของสังคมไทยผ่าน 3 มิติหลัก ที่เชื่อมโยงกันเป็นวัฏจักร ด้านวัฒนธรรม พระสงฆ์ทรงเป็นผู้สืบทอดพิธีกรรม เป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน และเป็นผู้พิทักษ์มรดกภูมิปัญญาทางจริยธรรม ด้านการศึกษา พระสงฆ์ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรมแก่ประชาชน ทั้งยังสอนพระธรรมวินัยแก่ศาสนทายาท และขยายบทบาทสู่การจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมในโรงเรียนหรือชุมชน ด้านสังคม พระสงฆ์เปรียบเสมือนศูนย์กลางการเรียนรู้และที่ปรึกษาปัญหาชีวิตของชุมชน ทรงเป็นผู้ไกล่

เกี่วกับความขัดแย้งโดยใช้หลักธรรม และเป็นแบบอย่างอันดีงามของการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม บทบาททั้งสามด้านนี้เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน กระบวนการทั้งหมดนี้มุ่งสู่เป้าหมายในการ เผยแผ่คุณธรรม ถ่ายทอดหลักธรรม เพื่อสร้างคนดีให้เป็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติ นำไปสู่การ เป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และ ให้คำแนะนำ ในการแก้ปัญหาด้วยหลักธรรม

สรุป

พระสงฆ์เป็นหนึ่งในสัญลักษณ์สำคัญของศีลธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยมายาวนาน ความเคารพและความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อพระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์กลายเป็นบุคคลที่สังคมมอบความไว้วางใจในการถ่ายทอดคุณธรรมและหลักปฏิบัติที่ดีต่อชีวิตประจำวัน การเรียนรู้จริยธรรมผ่านพระสงฆ์ไม่จำกัดอยู่เพียงในวัดเท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่โรงเรียน ชุมชน และกิจกรรมสาธารณะ ซึ่งถือเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจคุณค่าของความซื่อสัตย์ ความเมตตา และความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างแท้จริง ทำหน้าที่ทั้งเป็นครูทางศีลธรรมและแบบอย่างของการดำเนินชีวิต การดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย การรักษาศีล และการสละทรัพย์ส่วนตัวเพื่อสังคม รวมถึงการแสดงความเมตตาต่อผู้อื่น ทำให้ประชาชนเห็นภาพจริงของการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ พระสงฆ์จึงเป็น “แหล่งเรียนรู้จริยธรรมที่มีชีวิต” ซึ่งช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้คนไทยประพฤติดี มีความมีระเบียบวินัย และเคารพกติกาสังคม

นอกจากการเป็นแบบอย่างแล้ว พระสงฆ์ยังจัดกิจกรรมและโครงการที่ส่งเสริมคุณธรรมแก่เยาวชนและชุมชน เช่น การอบรมเยาวชน การจัดค่ายคุณธรรม การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้การให้ การเสียสละ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้จากพระสงฆ์ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้ทฤษฎี แต่เป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างสังคมที่เข้มแข็ง ลดปัญหาความรุนแรง ความขัดแย้ง และส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน แม้สังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยีและค่านิยมใหม่ ๆ บทบาทของพระสงฆ์ในการเรียนรู้จริยธรรมยังคงมีความสำคัญ พระสงฆ์ปรับวิธีเผยแผ่ให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การใช้สื่อดิจิทัลและสื่อออนไลน์ เพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงหลักธรรมและคุณธรรมได้ง่ายและทันสมัยมากขึ้น

ดังนั้น การเรียนรู้จริยธรรมผ่านพระสงฆ์จึงเป็นกระบวนการที่ช่วยสร้างจิตสำนึกที่ดีและคุณค่าทางศีลธรรมให้กับประชาชน เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม และสามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมั่นคงและสงบ พระสงฆ์จึงยังคงเป็นบุคคลสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้จริยธรรมและการสร้างสังคมคุณธรรมของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- _____. (2551). *กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีระเบียบวินัยและความเป็นประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิรพันธ์ วิวัชรวงค์. (2558). *หลวงพ่อกุณ พระนักพัฒนาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์. (2561). กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. 17(3), 212 - 223.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2552). *คู่มือชีวิต*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พุทธทาสภิกขุ. (2532). *คู่มือมนุษย์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พรสวรรค์ พงษ์ดี. (2551). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ภักขวัณร์ สุขเสน (2561). *แนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต*. (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม). (2552). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมในประเทศและต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิก.
- Chanawangsa, S. (2002). The English Version First Published 2002 as an Article Entitled "What a True Buddhist Should Know about the Pali Canon" in Manusya. *Journal of Humanities*, 8(1), 62 -70.

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ
เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา
บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

สถานที่ติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา Journal of Buddhist Educational Innovation
สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ ห้อง 412 ชั้น 1 อาคารพระพรหมบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
305 หมู่ที่ 8 บ้านโคกกระเพา ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์ 08 8109 7969, 09 5620 6864
<https://so14.tci-thaijo.org/index.php/jbei> E-mail : jbei@mcu.ac.th

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์เผยแพร่ (Scope and Publication Policies)

วารสารมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ หลักสูตรและการสอน, การบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ, เทคโนโลยีทางการศึกษา, จิตวิทยาและการแนะแนวทางการศึกษา, การวิจัยและการประเมินผลทางการศึกษา, การศึกษากับศาสนาและจริยธรรม, การศึกษานอกระบบและการศึกษาตลอดชีวิต, การศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษา, การศึกษาพิเศษและการเรียนรวม, สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวัฒนธรรมกับการศึกษา, การพัฒนาครู บุคลากร และภาวะผู้นำการเรียนรู้, เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย และสิ่งแวดล้อมกับการศึกษา โดยได้จัดทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ISSN 3088 - 1501 (Online) ตั้งแต่ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2568 โดยมีการกำหนดเผยแพร่วารสารฉบับปกติ (Regular Issues) ปีละ 3 ฉบับ คือฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม) ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม) ซึ่งมีกระบวนการพิจารณาคุณภาพบทความตามหลักเกณฑ์การพิจารณาของวารสาร และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความวารสาร (Peer Review) อย่างเข้มข้นเช่นเดียวกันทุกฉบับ

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ (Consideration and Selection of Articles)

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความ (Peer Reviewer) จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสามท่าน โดยบทความผู้นิพนธ์ภายนอกได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกคนละหนึ่งท่าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกอย่างน้อยสองท่าน ส่วนบทความผู้นิพนธ์ภายในได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร มีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบัน และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้ จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความ และผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double - Blind Peer Review) และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้ บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอ ขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์

อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่
 ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์ สำหรับทัศนะและข้อคิดเห็นของ
 บทความในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้นิพนธ์แต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกอง
 บรรณาธิการ

ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

ตีพิมพ์เผยแพร่บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลวิจัยที่นำเสนอผลลัพธ์จากการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มีองค์ความรู้อันเป็น
 ประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใด ๆ
 มาก่อนควรมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Titte) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทย
 และตามด้วยภาษาอังกฤษ {ภาษาไทย ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดกึ่งกลาง} และ {ภาษาอังกฤษ ขนาด 18
 pt, ตัวหนา, จัดกึ่งกลาง, อักษรตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด}

1.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ {ขนาด 16 pt, ตัว
 ธรรมดา, จัดกึ่งกลาง} *กรณีพระสงฆ์ให้ระบุ ชื่อ - ฉายา (นามสกุล) *กรณีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ให้ระบุ
 ราชทินนาม (ชื่อ - ฉายา (นามสกุล))

1.3 สังกัดผู้นิพนธ์ (Author Affiliation) ให้ระบุสังกัดผู้นิพนธ์ทั้งภาษาไทย และแปลเป็น
 ภาษาอังกฤษ {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

1.4 ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) ให้ระบุอีเมลผู้ นิพนธ์ที่เป็น
 “ผู้ประพันธ์บรรณกิจ”

1.5 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ลักษณะของบทคัดย่อควร
 ประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่า
 หรือการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ควรมีความยาวไม่เกิน 400 คำ {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}
 {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.6 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของ
 เนื้อหาครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล โดยคำสำคัญแต่ละคำคั่นด้วย
 เครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3 - 5 คำ {ขนาด 16 pt}

1.7 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญ
 ของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ทั้งนี้ ควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและ
 ความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In
 - text Citation) แบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style Version 7th Edition (American Psychological
 Association Citation Style) คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ใช้ได้
 ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้หากการอ้างอิงเอกสารเป็นภาษาอังกฤษให้ระบุเฉพาะนามสกุลผู้
 นิพนธ์ คั่นด้วย จุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication) หรือ
 (Author/Year of Publication) หรือ (Author & Author/Year of Blication) เช่น Bunkhrong (2022
 หรือ (Bunkhrong, (2022) หรือ (Bunkhrong & Supsin, 2022) เป็นต้น หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 3 คน ให้
 ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. ตามรูปแบบดังนี้ Author/et al.,/(Year of

Publication) หรือ (Author/et al./Year of Publication) เช่น Bunkhrong et al. (2022) หรือ (Bunkhrong et al., 2022) {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.8 วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.9 การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) เป็นการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่สนใจ จากงานวิจัย บทความ หรือหนังสือที่ตีพิมพ์มาก่อนหน้า เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอในมุมมองของผู้นิพนธ์ พร้อมระบุแหล่งที่มาอ้างอิงที่มีความน่าเชื่อถือและถูกต้อง {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.10 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) (ถ้ามี) เป็นการบอกทิศทางในการศึกษาค้นคว้า เป็นโครงสร้างที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ตัวแปร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยช่วยให้มองเห็นภาพรวมของงานวิจัยได้อย่างชัดเจน และเป็นประโยชน์ในการวางแผนการวิจัยและการนิพนธ์บทความ {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.11 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methods) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษา เช่น ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้และการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ (ถ้ามี) วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยมีความเหมาะสมและคุณภาพ รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.12 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเรื่องหรือแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.13 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) อภิปรายผลโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำข้อค้นพบของงานวิจัยมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.14 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย (New Knowledge) นำเสนอข้อค้นพบที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่จากงานวิจัย เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ สำหรับเป็นแนวทางที่มีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ โดยแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยผังความคิด หรือแผนภาพ และมีการบรรยายในเรื่อง ตามความเหมาะสม {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.15 สรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกอย่างชัดเจน กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่นำเสนอให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ทำการวิจัย {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.16 ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1.17 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัย และความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style Version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) ให้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ รูปแบบการอ้างอิงให้ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใด ๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทย และตามด้วยภาษาอังกฤษ {ภาษาไทย ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดกึ่งกลาง} {ภาษาอังกฤษ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดกึ่งกลาง, อักษรตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด}

2.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ {ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกึ่งกลาง} *กรณีพระสงฆ์ให้ระบุ ชื่อ - ฉายา (นามสกุล) *กรณีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ให้ระบุราชทินนาม (ชื่อ - ฉายา (นามสกุล))

2.3 สังกัดผู้นิพนธ์ (Author Affiliation) ให้ระบุสังกัดผู้นิพนธ์ทั้งภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษ {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

2.4 ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) ให้ระบุอีเมลผู้นิพนธ์ที่เป็น "ผู้ประพันธ์บรรณกิจ"

2.5 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ควรมีความยาวไม่เกิน 400 คำ {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

2.6 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหาครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล โดยคำสำคัญแต่ละคำคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3 - 5 คำ {ขนาด 16 pt}

2.7 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษา ทั้งนี้ ควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความ

ถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In - text Citation) แบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style Version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทย และหรือภาษาอังกฤษทั้งนี้หากการอ้างอิงเอกสารเป็นภาษาอังกฤษให้ระบุเฉพาะนามสกุลผู้นิพนธ์คั่นด้วยจุลภาค (.) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication) หรือ (Author,/Year of Publication) หรือ (Author & Author/Year of Publication) (เช่น Bunkhrong, (2022 หรือ (Bunkhrong, 2022) หรือ (Bunkhrong & Supsin, 2022) เป็นต้น หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. ตามรูปแบบดังนี้ Author/et al./(Year of Publication) หรือ (Author/et al.,/Year of Publication) เช่น Bunkhrong et al. (2022) หรือ (Bunkhrong et al., 2022) {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

2.8 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อย ๆ และการจัดเรียงลำดับเป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา เสนอผลการศึกษาที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการศึกษาคควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องหรือแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม มีนำเสนอข้อค้นพบที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่จากงานวิจัย เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ สำหรับเป็นแนวทางที่มีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ โดยแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยผังความคิด หรือแผนภาพ และมีการบรรยายในเนื้อเรื่อง ตามความเหมาะสม {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

2.9 องค์ความรู้ที่ได้รับ (New Knowledge) ระบุงค์ความรู้ในลักษณะการสังเคราะห์ออกมาในลักษณะ แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างอย่างกระชับเข้าใจง่าย {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

2.10 สรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่นำเสนอให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา หากมีข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้ และข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป จะเกิดประโยชน์ต่อผู้ศึกษา {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

2.11 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style Version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ {หัวข้อ ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย} {เนื้อหา ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

รูปแบบการเขียนอ้างอิง

ในวารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

(รูปแบบ Publication Manual of the American Psychological Association (APA 7th)
และต้องเป็นเอกสารที่ใช้อ้างอิงในบทความเท่านั้น โดยจัดเรียงตามตัวอักษรผู้พิมพ์)

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

การอ้างอิงในเนื้อหาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ระบุนายการ ชื่อผู้พิมพ์ ปีที่พิมพ์ และหน้าที่อ้างอิงในเครื่องหมายวงเล็บ แทรกอยู่ในเนื้อหาในตำแหน่งที่เหมาะสม ได้แก่ ตอนต้น หรือ ตอนท้ายของเนื้อหา หากการเขียนอ้างอิงมากกว่าหนึ่งบรรทัดในบรรทัดที่สองให้ย่อหน้าเจ็ดตัวอักษรก่อนการเขียนอ้างอิงที่เหลือได้

1. การลงรายการชื่อผู้พิมพ์หรือผู้รับผิดชอบ

1.1 ผู้พิมพ์คนเดียว ถ้าเป็นชาวไทยใช้ชื่อและนามสกุล ระหว่างชื่อและนามสกุลเว้นระยะ 1 ตัวอักษร ถ้าเป็นชาวต่างประเทศใช้เฉพาะนามสกุล

กรณีอยู่หน้าข้อความ

เอกพันธ์ มะเตือ (2565)

Keeves (1988)

กรณีอยู่หลังข้อความ

(เอกพันธ์ มะเตือ, 2565)

(Keeves, 1988)

1.2 ผู้พิมพ์ 2 คน ลงรายการทั้ง 2 คน

กรณีอยู่หน้าข้อความ

เอกพันธ์ มะเตือ และมานะ สายศร (2566)

Costa & Garmston (2016)

1.3 ผู้พิมพ์ 3 คน ลงรายการทั้ง 3 คน

กรณีอยู่หน้าข้อความ

เอกพันธ์ มะเตือ, มานะ สายศร และสุระ จันทิก (2566)

Costa, Garmston & Jung (2016)

กรณีอยู่หลังข้อความ

(เอกพันธ์ มะเตือ, มานะ สายศร และสุระ จันทิก, 2566)

(Costa, Garmston & Jung, 2016)

การอ้างอิงทำยบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

* หนังสือ

ภาษาไทย

ชื่อ/นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง. / สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์.

ทิตินา แคมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชื่อ/นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง / (พิมพ์ครั้งที่...). / สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์.

ทิตินา แคมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

นามสกุล, / อักษรตัวแรกของชื่อ. / อักษรตัวแรกของชื่อกลาง. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง. / สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์.

Marshall, C., & Rossman, G. B. (1999). *Designing Qualitative Research*. Thousand California: Sage.

นามสกุล, / อักษรตัวแรกของชื่อ. / อักษรตัวแรกของชื่อกลาง. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง / (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์.

Marshall, C., & Rossman, G. B. (1999). *Designing Qualitative Research* (2nd ed.) Thousand California: Sage.

*วารสาร

ชื่อผู้พิมพ์บทความ. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อบทความ. / ชื่อวารสาร, / ปีที่Volume(ฉบับที่Issue), / หน้าที่ตีพิมพ์บทความ. //URL หรือเลข DOI (ถ้ามี)

สายฟ้า หาสีสุข. (2568). การพัฒนากระบวนการนิเทศแบบเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา*, 1(1), 1 - 15.

อนันต์ นามทองตัน และนงลักษณ์ ใจฉลาด. (2565). รูปแบบการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2. *วารสารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 5(3), 37 - 48.

อรอุมา คงคาเขตร. (2563). การนิเทศแบบโค้ชซึ่งกับการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 11(2), 78 - 92.

ดารณี อุทัยรัตน์. (2562). การวิจัยแบบผสมผสาน: วิธีการวิจัยที่ตอบโจทย์การศึกษายุคใหม่. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*, 14(1), 45 - 59.

Tee, N.G.P. (2003). The Singapore School and School Excellence Model. *Educational Research for Policy and Practice*, 2(1), 27 - 39. <https://doi.org/10.1023/A:1024469802298>

- Plows, J. F., Stanley, J. L., Baker, P. N., Reynolds, C. M., & Vickers, M. H. (2018). The Pathophysiology of Gestational Diabetes Mellitus. *International Journal of Molecular Sciences*, 19(1), 33 - 42. <https://doi.org/10.3390/ijms19113342>
- Bennett, N., & Lemoine, G.J. (2014). What VUCA Really Means for You. *Harvard Business Review*, 92(1), 27 - 29.
- Pendergast, D. (2021). The Role of Home Economics Education in the 21st Century: The COVID - 19 Pandemic as a Disruptor, Accelerator, and Future Shaper. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 11(4), 13 - 32.

*รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Proceedings)

ชื่อผู้นิพนธ์บทความ. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อบทความ. / ชื่อรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Proceedings), / หน้าที่ตีพิมพ์.

พระมหาสมควร สุวณฺโณ (คัมภีร์ธรรม), พระมหาเอกพันธ์ วรรณมณญ (มะเตือ) และพระมหาฉัตรชัย ธรรมารเมธี (ทันบาล), บทบาทครูสังคมาธิการกับการสอนเรื่องการละเมิดศีลข้อ 3 เพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับสังคมที่หลากหลาย. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาจุฬาฯ สุรินทร์ ครั้งที่ 4 ประจำปี 2568 “พุทธนวัตกรรมกับการศึกษายุคใหม่สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” วันที่ 25 เมษายน 2568 ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, 67 - 75.

ทิพวัลย์ บริพันธ์. การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมาธิการเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและลดความรุนแรงในห้องเรียน. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาจุฬาฯ สุรินทร์ ครั้งที่ 4 ประจำปี 2568 “พุทธนวัตกรรมกับการศึกษายุคใหม่สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” วันที่ 25 เมษายน 2568 ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, 19 - 31.

*ดุขฎิณิพนธ์/วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง. / (ดุขฎิณิพนธ์/วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ ชื่อเต็มหลักสูตร สาขาวิชา...). / สถานที่พิมพ์: / ชื่อสถาบันการศึกษา.

พระครูชินวรวิวัฒน์. (2566). รูปแบบการพัฒนาทักษะการบริหารตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8. (ดุขฎิณิพนธ์ครุศาสตรดุขฎิณิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรรณิกา เรตมอนด์. (2559). ตัวบ่งชี้ที่ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ดุขฎิณิพนธ์ศึกษาศาสตรดุขฎิณิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

กนกพร แสนสุขสม. (2561). นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวความคิดที่มีชื่อเสียงขององค์การที่มีผลต่อการระดมทรัพยากรทางการศึกษา. (ดุขฎิณิพนธ์ครุศาสตรดุขฎิณิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุพกานต์ ศรีโมรา. (2562). ความหลากหลายของนวัตกรรมการบริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนมัธยมศึกษา. (ดุขฎิณิพนธ์ปรัชญาดุขฎิณิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- บุญส่ง กรุงชาติ. (2561). *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน* สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ภาณุวัฒน์ กาศแก้ว. (2559). *มิติวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา* สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัฐศาสตร์ สร้อยมาด. (2556). *การปรับตัวทางวัฒนธรรมการผลิตด้านการเกษตรของชาวปกาสัย เกษะญอ ตำบลห้วยปลิง อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคหวิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิริพร บุญเรือง. (2555). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดดอนหวาย (นครรัฐประสาท)*. (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

*รายงานการวิจัย

ชื่อ/นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง. / (รายงานการวิจัย, ชื่อแหล่งทุน....). / ส่วนงานที่รับผิดชอบงานวิจัยในสถาบันนั้น ๆ: / ชื่อหน่วยงาน.

- ชนัญชิตา ม่วงทอง. (2566). *รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนชัยสิทธิ์ธาวาส “พัฒน สายบำรุง” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี*. (รายงานการวิจัย). โรงเรียนชัยสิทธิ์ธาวาส “พัฒน สายบำรุง”: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี.
- อัญญผล ธิรพรพงษ์ศิริ. (2564). *การพัฒนาแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลเพื่อยกระดับคุณภาพนักเรียนโดยประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงระบบโรงเรียนวัดสุทธิวาราม*. (รายงานการวิจัย). โรงเรียนวัดสุทธิวาราม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2.
- สมหมาย อุดมวิทิต. (2566). *การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบของแผนงานวิจัยและนวัตกรรมขนาดใหญ่ สกสว.: แผนงานจีโนมิกส์ประเทศไทย*. (รายงานการวิจัย, ทุน สกสว.). สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นันทินิตย์ วานิชชีวะ และคณะ. (2565). *สมุทรสงครามอยู่ดี : การขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ฐานนิเวศวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน*. (รายงานการวิจัย, ทุน ววน.). สำนักงานบริหารการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จารุวรรณ โปษยานนท์ และคณะ. (2566). *มหาวิทยาลัยพะเยาขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และยกระดับเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมของชุมชนระเบียบกวันพะเยา*. (รายงานการวิจัย, ทุน บพท.). สำนักงานบริหารการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์: มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พระครูสุธีจริยวัฒน์ และคณะ. (2565). *หลักสูตรการพัฒนาพุทธสังคมอุดมสติของประชาชนและผู้สูงวัยในสังคมไทย*. (รายงานการวิจัย, ทุน ววน.). สถาบันวิจัยญาณสังวร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

อัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ. (2565). *การคุ้มครองทางสังคมวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลในจังหวัดนครสวรรค์*. (รายงานการวิจัย, ทุน สกสว.). สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

*เอกสารการประชุมทางวิชาการ/การสัมมนา/การอภิปราย รายงานการประชุม

ผู้รับผิดชอบ. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่องรายงานการประชุมหรือรายงานการสัมมนาเรื่อง. / วัน เดือน ปี. / สถานที่พิมพ์: / ผู้จัดพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *รายงานการสัมมนาทางวิชาการ สู่เส้นทางการปฏิรูปการศึกษาไทยครั้งที่ 4 ศตวรรษใหม่อุดมศึกษาไทย : บทเรียนจากการปฏิรูปอุดมศึกษานานาชาติ*. 4 สิงหาคม 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

นิത്യ โรจนรัตน์วานิชย์ และสิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2549). *การศึกษาวิเคราะห์และออกแบบการตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. ในเวทีนาเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 3 (หน้า 48 - 50). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

Mazzeo, J., Druessne, B., Raffeld, P. C., Checkettes, K. T., and Muhlstein, A. (1991). *Comparability of Computer and Paper-and-Pencil Scores for Two CLEP General Examinations* (College Board Rep. No. 91 - 5). Princeton, NJ: Educational Testing Service.

*สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้พิมพ์. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง. / แหล่งที่มา (ถ้ามี). / สืบค้นเมื่อ ....เดือน.....ปี....., จาก URL

วีรพงษ์ สื่อประสิทธิ์สกุล. (2555). *การบริหารคุณภาพที่ว่องไว*. สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2568, จาก <http://www.md.kku.ac.th/usr/work/radio/QAT/tsld047.html>

วิชา รามสมภพ. (2546). *ผักพื้นบ้านของดีที่ถูกลืม*. สืบค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.lib.ru.ac.th/miscell2/?p=2076>.

สุจริต คุณชนกุลวงศ์. (2562). *การประกันคุณภาพกับรางวัลเดมมิง*. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2568, จาก <http://www.cu-qa.chula.ac.th/Learning Sharing/Evaluation030847.pdf>

ไกรฤกษ์ นานา. (2568). *วารสารนักร้องอาณานิคม ตีแม่สัญญารัชกาลที่ 5 ทำไมสยามสละนครวัด?*. สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_31756

ปติवलดา บวรศักดิ์. (2568). *เปิดถิ่นฐาน “ชาวขแมร์” ในรัตนโกสินทร์ อยู่ตรงไหนทำอะไรกันบ้าง?*. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.silpamag.com/history/article_100893

ประชาไท. (2568). *สรุปใหม่ประเทศไทย - กัมพูชา จากปะทะช่องบก ไร้ทางออกบนเวที JBC สู่อ้อมคาลโลก*. สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2568, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/353284>

McCarthy, D. S. (2001). *A Teaching Experiment Using Problem - Based Learning at the Elementary Level to Develop Decimal Concepts*. www.thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp.html

*การสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลบุคคล (บุคคลานุกรม)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์. / (วันที่...เดือน...ปี.....ที่สัมภาษณ์). / ตำแหน่งหรือสังกัด. / สัมภาษณ์.
สมศรี สุขสม. (10 มีนาคม 2565). ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์. สัมภาษณ์.
นาย (ก.) นามสมมติ. (15 กันยายน 2565). ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว. สัมภาษณ์.
นาง (ก.) นามสมมติ. (25 ตุลาคม 2566). ผู้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย. สัมภาษณ์.

*กฎหมายจากราชกิจจานุเบกษา

ราชกิจจานุเบกษา. / (ปีที่ประกาศใช้). / ชื่อกฎหมาย. / เล่ม.....ตอนที่..... / เลขหน้า. / วัน เดือน ปี ที่ออก
ประกาศ.

ราชกิจจานุเบกษา. (2565). *ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2565*. เล่ม 139 ตอน
พิเศษ 292 ง. 24 - 32. 15 ธันวาคม 2565.

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562*. เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก.
11 - 21. 16 เมษายน 2562.

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562*. เล่ม 136 ตอน
ที่ 50 ก. 32 - 57. 16 เมษายน 2562.

*Generative AI

ชื่อบริษัทผู้พัฒนา/ผู้เขียนโมเดลนี้. / (ปีที่ใช้). / ชื่อของโมเดล (Version ที่ใช้) [Large language model].
URL for AI

OpenAI. (2024). ChatGPT (September 16 Version) [Large language model].
<https://chat.openai.com/chat>

Anthropic. (2024). Claude (September 20 Version) [Large language model].
<https://claude.ai/new>

รูปแบบการจัดเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (Research Article)

ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)

{ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดกึ่งกลาง}

บทความวิจัย

TITLE (English)

{ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดกึ่งกลาง, อักษรตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด}

ผู้เขียน 1^{1,*}, ผู้เขียน 2² และ ผู้เขียน 3³ {ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกึ่งกลาง}

Author 1^{1,*}, Author 2² and Author 3³ {ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกึ่งกลาง}

*กรณีพระสงฆ์ให้ระบุ ชื่อ - ฉายา (นามสกุล)

*กรณีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ให้ระบุ ราชทินนาม (ชื่อ - ฉายา (นามสกุล))

(Received: MMM DD, YYYY; Revised: MMM DD, YYYY; Accepted: MMM DD, YYYY)

บทคัดย่อ {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1).....

2)..... และ 3).....

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย..... เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

..... สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

.....

ผลการวิจัยพบว่า

1).....

.....

2).....

.....

3).....

.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย, จำนวนคำ ไม่เกิน 400 คำ}

คำสำคัญ: คำที่ 1, คำที่ 2, คำที่ 3, ... {ขนาด 16 pt, ไม่เกิน 5 คำ}

¹ สังกัด 1 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

¹ แปลภาษาอังกฤษ: สังกัด 1 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

² สังกัด 2 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

² แปลภาษาอังกฤษ: สังกัด 2 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

³ สังกัด 3 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

³ แปลภาษาอังกฤษ: สังกัด 3 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

* Corresponding author. E-mail: .....

Abstract {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

The objectives of this research were to 1) .....,
2) ....., and 3).....
the sample was.....They was selected by .....
the instrument for collecting data was ..... Analysis data
by Descriptive statistics and Content Analysis.

The research results were found as follows;

- 1.....
.....
.....
- 2.....
.....
.....
- 3.....
.....
.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย, จำนวนคำ ไม่เกิน 400 คำ}

Keywords: word 1, word 2, word 3, ... {ขนาด 16 pt, ไม่เกิน 5 คำ}

บทนำ {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

ย่อหน้าแรก เขียนอธิบายประเด็นวิจัย ปรัชญาการณ ความน่าสนใจ ความสำคัญ โดยนำข้อมูลงานวิจัยที่ตีพิมพ์เพื่อที่จะบ่งชี้สถานการณ์ปัจจุบันขององค์ความรู้ (Knowledge) หรือการทำงานของนักปฏิบัติ (practice) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาพอสังเขปเพื่อชี้ให้เห็นว่าที่ผ่านมามีการค้นพบอะไรบ้างและค้นพบโดยใครบ้างเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการนำเสนอให้เห็นว่ายังมีช่องว่าง (Gap) ของงานวิจัย (อ้างข้อมูลตัวเลขจากหน่วยงานราชการ/บทความวิจัยที่ตีพิมพ์ 1 - 2 ปี/เจ้าของทฤษฎี)

ย่อหน้าที่สอง พื้นที่วิจัย ปัญหา ความต้องการ หรือลักษณะกลุ่มที่เป็นเป้าหมายของการวิจัยเป็นอย่างไร นักวิจัยได้มีประสบการณ์หรือมีส่วนร่วมในพื้นที่นั้นอย่างไรบ้าง มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับพื้นที่กลุ่มเป้าหมายอย่างไร

ย่อหน้าที่สาม เขียนแนะนำวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของงานวิจัยซึ่งจะเป็นเหมือนเข็มทิศบอกแนวทางการทำวิจัย [How?, Where?, hen?] นักวิจัยชี้ให้เห็นระเบียบวิธีวิจัยที่จะใช้เพื่อทำให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยที่วางไว้พอสังเขป

บทความวิจัยนี้นำเสนอ ..... (โครงสร้าง และเนื้อหาของบทความที่จะนำเสนอ โดยปกติจะเขียนตามวัตถุประสงค์ หรือประเด็นตามหัวข้อบทความ และประโยชน์ที่จะเกิดแก่ังวิชาการหรือสังคม)

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

วัตถุประสงค์การวิจัย {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

1. เพื่อศึกษา.....
2. เพื่อศึกษา .....
3. เพื่อศึกษา .....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

การทบทวนวรรณกรรม {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

เขียนควรรอธิบายถึงผลการสืบค้นเอกสาร บทความ การวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นถึง “ช่องว่างของความรู้” (Knowledge Gap) ที่ยังไม่ถูกพิจารณา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้สามารถเติมเต็มช่องว่างของความรู้นั้นได้ การทบทวนวรรณกรรมต้องมีการอ้างอิงอย่างครบถ้วน รวมทั้งควรมีการวิเคราะห์และจัดระบบความสัมพันธ์ของวรรณกรรมเหล่านั้นด้วย

1. ....
2. ....
3. ....

สรุปผลการทบทวนวรรณกรรม เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนนำเอาทฤษฎี /แนวคิดที่ทบทวนมาใช้ในการวิจัยอย่างไร ในประเด็นไหน

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

กรอบแนวคิดการวิจัย {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

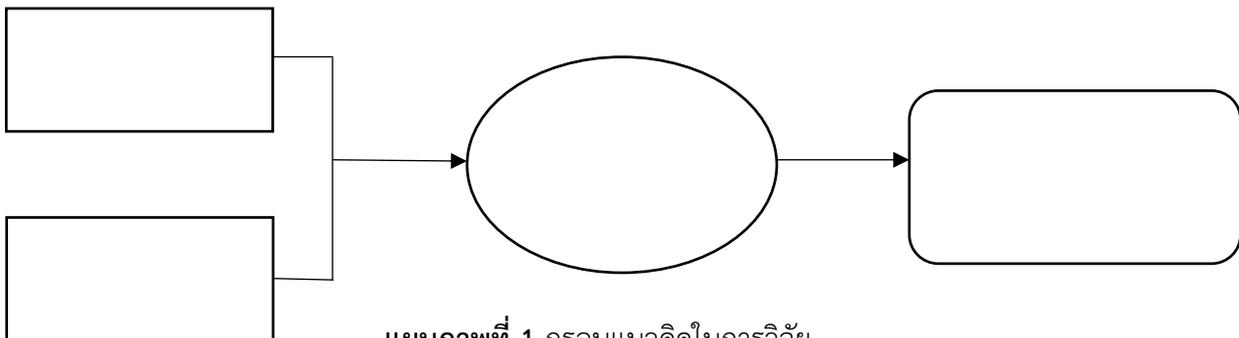
งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิง ..... ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของ ..... ประกอบด้วย..... โดยมีรายละเอียดดังนี้

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

เขียนตัวแปรอิสระ

กระบวนการ/เครื่องมือ/พื้นที่/กลุ่มเป้าหมาย

ตัวแปรตาม

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

แบบที่ 1

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัย (เชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ/ผสมวิธี) พื้นที่วิจัย คือ .....ประชากร คือ ..... จำนวน ..... คน (อ้างอิง) กลุ่มตัวอย่าง คือ ..... จำนวน .... คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบ.....(อธิบายการคัดเลือกอย่างละเอียด) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี ..... ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถาม (อธิบายลักษณะ องค์ประกอบ และสร้างตามแนวคิดของใคร ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย) ใช้ศึกษา..... 2) แบบสัมภาษณ์ (อธิบายลักษณะ องค์ประกอบ และสร้างตามแนวคิดของใคร ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย) ใช้ศึกษา ..... 3) แนวทางการสนทนากลุ่ม (ประเด็นการสนทนา องค์ประกอบ และสร้างตามแนวคิดของใคร) รวบรวมข้อมูล โดย ..... ระหว่างเดือน ..... ถึงเดือน ..... พ.ศ. .... นำข้อมูลเชิงปริมาณ มาวิเคราะห์ด้วยสถิติ.....(สถิติพื้นฐาน/สถิติอ้างอิง สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

แบบที่ 2

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัย (เชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ/ผสมวิธี) พื้นที่วิจัย คือ ..... โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการณ์การประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการรุ่นใหม่

(กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ ลักษณะของเครื่องมือ คุณภาพของเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาศักยภาพและโอกาสทางธุรกิจผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่

(กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ ลักษณะของเครื่องมือ คุณภาพของเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้)

ขั้นตอนที่ 3 การเพิ่มศักยภาพและโอกาสทางธุรกิจผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่

(กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ ลักษณะของเครื่องมือ คุณภาพของเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้)

แบบที่ 3

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย..... โดยใช้วิธีการ.....ดังนี้

1) การศึกษาในเชิง..... หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึง.....ดังนี้

(1) .....

(2) .....

(3) .....

ฯลฯ

2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้าง .....ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน องค์กร/สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(1) ทำการศึกษาและคัดเลือกองค์กร ชุมชน องค์กรนโยบายในประเทศ โดยการสุ่มแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ .....เกี่ยวกับกระบวนการ.....

(2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับ .....

(3) ดำเนินการศึกษาวិเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การจัดการ และแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับ.....ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

(4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการ .....ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้..... และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของในระดับประเทศได้รับทราบ

(5) วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางการ.....

(6) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ..... มีคุณสมบัติดังนี้

(1) เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ.....

(2) มีประสบการณ์ในการทำงานด้าน.....อย่างน้อย 5 ปี

(3) มีการศึกษาและทำงานวิจัยด้าน.....อย่างต่อเนื่อง

(4) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....มีอะไรบ้าง มีกระบวนการอย่างไร

(5) การเก็บรวบรวมข้อมูล .....

(6) การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(7) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย .....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

ผลการวิจัย {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า.....

.....
.....
.....

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง.....

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า.....

ภาพที่ 1 แสดง.....

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

อภิปรายผลการวิจัย {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า .....
.....ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ .....
.....(เอกสารสนับสนุน).....
.....
.....

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า .....
.....ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ .....
.....(เอกสารสนับสนุน).....
.....
.....

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า .....
.....ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ .....
.....(เอกสารสนับสนุน).....
.....
.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

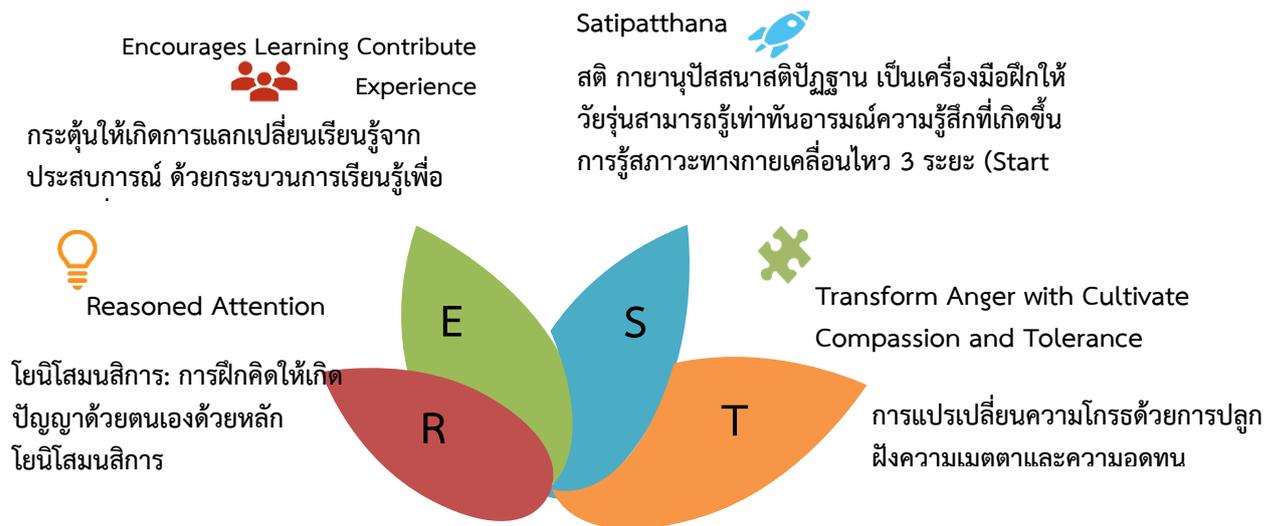
องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

ระบุงค์ความรู้อันเป็นผลมาจากการวิจัย การสังเคราะห์ออกมาในลักษณะ แผนภาพ แผนภูมิ
หรือผังมโนทัศน์ พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....
.....
.....

ตัวอย่าง

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาเทคนิคการปรับความคิดและพฤติกรรมเพื่อจัดการความโกรธของวัยรุ่นด้วยพุทธสันติ ด้วยหลักการ R - E - S - T Model ดังแผนภาพที่ 2

R - E - S - T Model

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

R - Reasoned Attention: การฝึกคิดให้เกิดปัญญาด้วยตนเองด้วยหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในขั้นปลูกปัญญา และเป็นขั้นตอนหนึ่งของเทคนิคการปรับความคิดและพฤติกรรม คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบความคิดจากความคิดที่ไร้เหตุผล ความคิดที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นความคิดที่มีเหตุผล หรือเป็นประโยชน์ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกและพฤติกรรมต่อไป

E - Encourages Learning Contribute Experience: กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้เพื่อแปรเปลี่ยน

S - Satipatthana: สติ-กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นเครื่องมือฝึกให้วัยรุ่นสามารถรู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น การรู้สภาวะทางกายเคลื่อนไหว เช่น การหายใจเข้า หายใจออก ซึ่งกระบวนการฝึกสติในการวิจัยนี้ แบ่งเป็น 3 ระยะ กล่าวคือ ระยะเริ่มต้น (Start) ก่อนเริ่มกิจกรรม เพื่อให้เกิดสติสงบพร้อมที่จะเรียนรู้ และรับประสบการณ์ใหม่ ระยะเข้มแข็ง (Strong) คือ การฝึกสติย้ำหรือซ้ำ ๆ ในระหว่างดำเนินกิจกรรม โดยให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีสติในการฟัง การพูด การคิด การมองหรือดูสื่อต่าง ๆ การทำใบงาน จุดหมายเพื่อให้วัยรุ่นได้เพิ่มพูนทักษะ ตอกย้ำเพื่อให้เกิดความคงทนของพฤติกรรม และระยะมั่นคง (Strive) คือ การนำไปฝึกปฏิบัติที่บ้านในช่วงของการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดทักษะจนเป็นวิถีชีวิต

T - Transform Anger with Cultivate Compassion and Tolerance: การแปรเปลี่ยนความโกรธด้วยการปลูกฝังความเมตตาและความอดทน โดยสามารถใช้หลักของความเมตตาต่อคู่กรณีหรือ

สิ่งที่ทำให้โกรธ รวมทั้งรู้จักอดทนอดกลั้นไม่ให้โกรธ หากเกิดความโกรธแล้ว รู้จักอดทนอดกลั้นไม่ให้ความโกรธรุนแรงหรือส่งผลเสียหาย

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

สรุป {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

สรุปในภาพรวมของบทความ .....

.....
.....
.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

ข้อเสนอแนะ {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ {ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ {ขนาด 16 pt, ตัวหนา}

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า .....

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้.....

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า .....

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้.....

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า .....

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป {ขนาด 16 pt, ตัวหนา}

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ (องค์ความรู้) ..... ที่สำคัญ คือ ..... สามารถนำไปประยุกต์ใช้

กับ ..... โดยควรให้ความสำคัญกับ ..... สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้ง

ต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ .....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

เอกสารอ้างอิง {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

(ตัวอย่าง)

- ทิตินา แชมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2567). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ เมฆเวียง. (2549). *วิวัฒนาการของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา ในสมัยรัตนโกสินทร์*. (ดุสิตนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญรัตน์ กุลทนันทน์. (2562). การนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิด “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 42(2), 112 - 123.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2545). *วิถีกิจกรรมศาสตร์ในประเทศไทย: บทสะท้อนวิสัยทัศน์และกระบวนการทัศน์ จากปัจจุบันสู่อนาคต*. (ดุสิตนิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พัชนี แดนเสนา. (2563). *การพัฒนา รูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษของครูโรงเรียนเอกชน*. (ดุสิตนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร และพัฒนาการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มูลนิธิมั่นพัฒนา. (2561). *พอเพียงเพื่อยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัท ภาพพิมพ์.
- สุจริต คุณธนกุลวงศ์. (2562). *การประกันคุณภาพกับรางวัลเดมมิง*. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2568, จาก <http://www.cu-qa.chula.ac.th/Learning Sharing/Evaluation030847.pdf>
- ศิริพร บุญเรือง. (2555). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดดอนหวาย (นครรัฐประสาธ)*, (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Blanchard, P.N., & Thacker, W.J. (2004). *Effective Training System: System, Strategies and Practices* (2nd ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Lyasnikov, N., Dudin, M., Sekerin, V., Veselovsky, M., & Aleksakhina, V. (2014). The National Innovation System: the Conditions of its Making and Factors in its Development. *Life Science Journal*, 11(6), 535 - 538.
- Mette, I. (2020). Reflections on Supervision in the Time of COVID - 19. *Journal of Educational Supervision*, 3(3). <https://doi.org/10.31045/jes.3.3.1>
- Siripong, S. (2005). *Principles of Educational Administration: Theory and Practice* (2nd ed.). Book Point.
- {ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

รูปแบบการจัดเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (Academic Article)

ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)

{ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดกึ่งกลาง}

บทความวิชาการ

TITLE (English)

{ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดกึ่งกลาง, อักษรตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด}

ผู้เขียน 1^{2,*}, ผู้เขียน 2² และ ผู้เขียน 3³ {ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกึ่งกลาง}

Author 1^{1,*}, Author 2² and Author 3³ {ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกึ่งกลาง}

*กรณีพระสงฆ์ให้ระบุ ชื่อ - ฉายา (นามสกุล)

*กรณีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ให้ระบุ ราชทินนาม (ชื่อ - ฉายา (นามสกุล))

(Received: MMM DD, YYYY; Revised: MMM DD, YYYY; Accepted: MMM DD, YYYY)

บทคัดย่อ {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย, จำนวนคำ ไม่เกิน 400 คำ}

คำสำคัญ: คำที่ 1, คำที่ 2, คำที่ 3, ... {ขนาด 16 pt, ไม่เกิน 5 คำ}

Abstract {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

The purpose of this article was to present .....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย, จำนวนคำ ไม่เกิน 400 คำ}

Keywords: word 1, word 2, word 3, ... {ขนาด 16 pt, ไม่เกิน 5 คำ}

¹ สังกัด 1 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

¹ แปลภาษาอังกฤษ: สังกัด 1 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

² สังกัด 2 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

² แปลภาษาอังกฤษ: สังกัด 2 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

³ สังกัด 3 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

³ แปลภาษาอังกฤษ: สังกัด 3 {เช่น สาขาวิชา... คณะ... สถาบัน...} {ขนาด 12 pt, ตัวธรรมดา, จัดชิดซ้าย}

* Corresponding author. E-mail: .....

บทนำ {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

.....
.....
.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

เนื้อหา 1 {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

.....
.....
.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

เนื้อหา 2 {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

.....
.....
.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

เนื้อหา 3 {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

.....
.....
.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

เนื้อหา 4 {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

.....
.....
.....

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

ภาพที่ 1 แสดง.....

องค์ความรู้ที่ได้รับ {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

ระบุงค์ความรู้ในลักษณะการสังเคราะห์ออกมาในลักษณะ แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

ตัวอย่าง

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาเทคนิคการปรับความคิดและพฤติกรรมเพื่อจัดการความโกรธของวัยรุ่นด้วยพุทธสันติ ด้วยหลักการ R - E - S - T Model ดังแผนภาพที่ 1

R - E - S - T Model

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

R - Reasoned Attention: การฝึกคิดให้เกิดปัญญาด้วยตนเองด้วยหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในขั้นปลุกปัญญา และเป็นขั้นตอนหนึ่งของเทคนิคการปรับความคิด และพฤติกรรม คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบความคิดจากความคิดที่ไร้เหตุผล ความคิดที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นความคิดที่มีเหตุผล หรือเป็นประโยชน์ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกและพฤติกรรมต่อไป

E - Encourages Learning Contribute Experience: กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากประสบการณ์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้เพื่อแปรเปลี่ยน

S - Satipatthana: สติ-กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นเครื่องมือฝึกให้วัยรุ่นสามารถรู้เท่าทัน อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น การรู้สภาวะทางกายเคลื่อนไหว เช่น การหายใจเข้า หายใจออก ซึ่งกระบวนการ ฝึกสติในการวิจัยนี้ แบ่งเป็น 3 ระยะ กล่าวคือ ระยะเริ่มต้น (Start) ก่อนเริ่มกิจกรรม เพื่อให้เกิดสติ สงบ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ และรับประสบการณ์ใหม่ ระยะเข้มแข็ง (Strong) คือ การฝึกสติย้ำหรือซ้ำ ๆ ในระหว่าง ดำเนินกิจกรรม โดยให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีสติในการฟัง การพูด การคิด การมองหรือดูสื่อต่าง ๆ การทำ ใบบงาน จุดหมายเพื่อให้วัยรุ่นได้เพิ่มพูนทักษะ ต่อย้ำเพื่อให้เกิดความคงทนของพฤติกรรม และระยะมั่นคง (Strive) คือ การนำไปฝึกปฏิบัติที่บ้านในช่วงของการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดทักษะจนเป็นวิถีชีวิต

T - Transform Anger with Cultivate Compassion and Tolerance: การแปรเปลี่ยน ความโกรธด้วยการปลูกฝังความเมตตาและความอดทน โดยสามารถใช้หลักของความเมตตาต่อคู่กรณีหรือ สิ่งที่ทำให้โกรธ รวมทั้งรู้จักอดทนอดกลั้นไม่ให้โกรธ หากเกิดความโกรธแล้ว รู้จักอดทนอดกลั้นไม่ให้ความ โกรธรุนแรงหรือส่งผลเสียหาย

{ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

สรุป {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

.....
.....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง {ขนาด 18 pt, ตัวหนา, จัดชิดซ้าย}

(ตัวอย่าง)

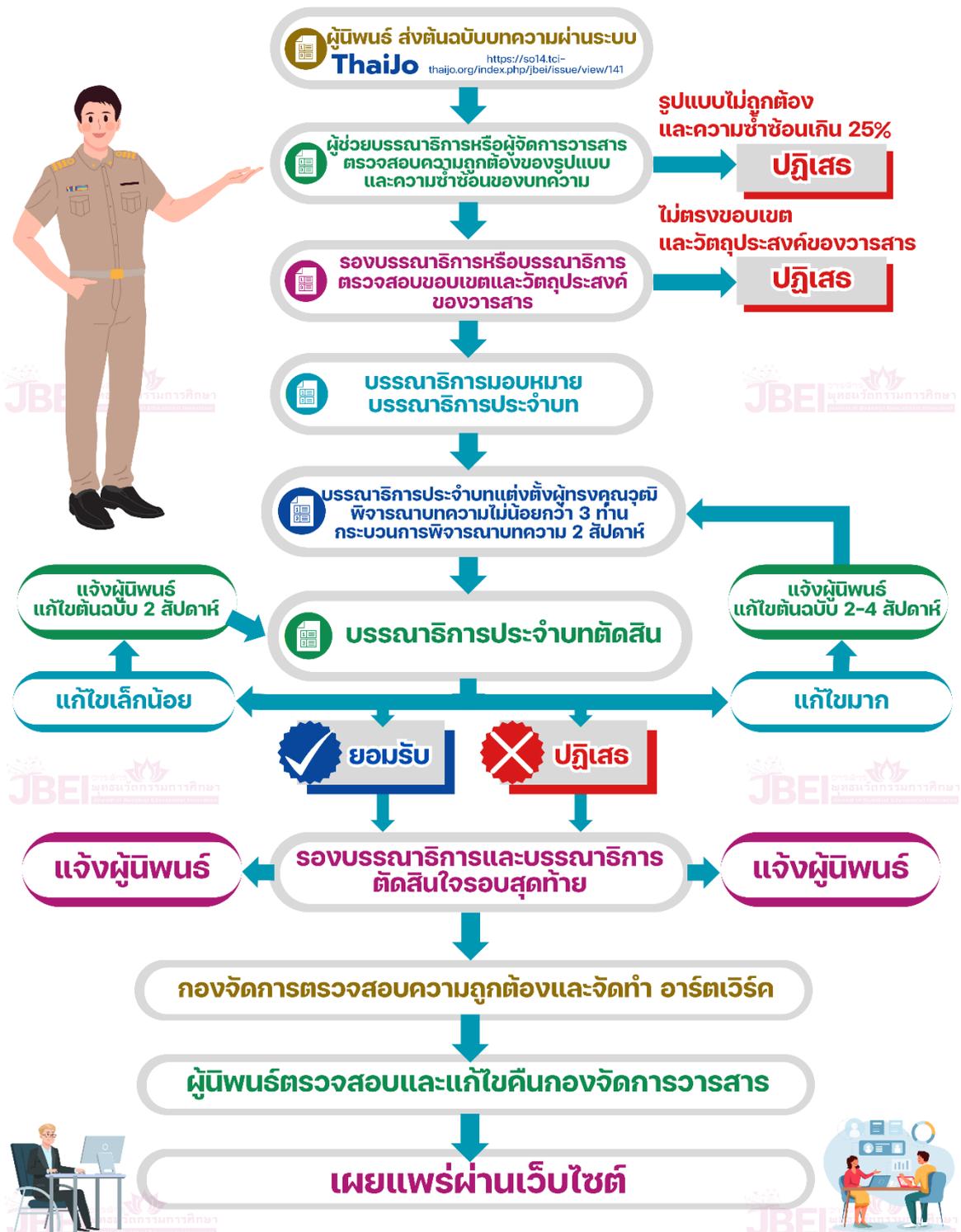
ทิตินา แคมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

..... (2567). รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตินา เมฆเวียง. (2549). วิวัฒนาการของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา ในสมัยรัตนโกสินทร์. (ดุชนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ธัญญรัตน์ กุลทนนท์. (2562). การนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้แนวคิด “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 42(2), 112 - 123.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2545). *วิถึคหกรรมศาสตร์ในประเทศไทย: บทสะท้อนวิสัยทัศน์และกระบวนทัศน์ จากปัจจุบันสู่ออนาคต*. (ดุขฎีนิพนธ์ศิลปศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา). บัณชิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่10)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พัชนี แदनเสนา. (2563). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษของครูโรงเรียนเอกชน*. (ดุขฎีนิพนธ์การศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร และพัฒนาการศึกษา). บัณชิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มูลนิธิมันพัฒนา. (2561). *พอเพียงเพื่อยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัท ภาพพิมพ์.
- สุจริต คุณณกุลวงค์. (2562). *การประกันคุณภาพก็บรางวัลเดมมิง*. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2568, จาก <http://www.cu-qa.chula.ac.th/Learning Sharing/Evaluation030847.pdf>
- ศิริพร บุญเรือง. (2555). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดดอนหวาย (นครรัฐประสาท)*, (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตร์ มหาบัณชิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา). บัณชิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Blanchard, P.N., & Thacker, W.J. (2004). *Effective Training System: System, Strategies and Practices* (2nd ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Lyasnikov, N., Dudin, M., Sekerin, V., Veselovsky, M., & Aleksakhina, V. (2014). The National Innovation System: the Conditions of its Making and Factors in its Development. *Life Science Journal*, 11(6), 535 - 538.
- Mette, I. (2020). Reflections on Supervision in the Time of COVID - 19. *Journal of Educational Supervision*, 3(3). <https://doi.org/10.31045/jes.3.3.1>
- Siripong, S. (2005). *Principles of Educational Administration: Theory and Practice* (2nd ed.). Book Point.
- {ขนาด 16 pt, ตัวธรรมดา, จัดกระจายแบบไทย}

ขั้นตอนการทำงานของวารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา

JBEI

วารสาร
พุทธนวัตกรรมการศึกษา
Journal of Buddhist Educational Innovation

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์
ห้อง 412 ชั้น 1 อาคารพระพรหมบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
เลขที่ 305 หมู่ที่ 8 บ้านโคกกระเพา ตำบลนอกเมือง
อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000

Journal of Buddhist Educational Innovation

<https://so14.tci-thaijo.org/index.php/jbei>

jbei@mcu.ac.th

วารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา -
Journal of Buddhist Educational Innovation